

POP Pankki -ryhmä

**TOIMINTAKERTOMUS JA
YHDISTELTY IFRS-TILINPÄÄTÖS**

31.12.2016

POP Pankki

SISÄLTÖ

TOIMITUSJOHTAJAN KATSAUS.....	4
POP PANKKI -RYHMÄN TOIMINTAKERTOMUS 2016	5
POP Pankki -ryhmän vuosi 2016 lyhyesti	5
POP Pankki -ryhmä ja POP Pankkien yhteenliittymä.....	6
Toimintaympäristö.....	7
POP Pankki -ryhmän liiketoiminta.....	7
Liiketoimintasegmenttien kehitys.....	10
POP Pankki -ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinta sekä riskiasema	15
Tallettajän ja sijoittajan suoja	17
POP Pankkiliitto osk:n hallinto	17
Henkilöstö ja palkitseminen.....	18
Yhteiskuntavastuu	18
Tilikauden jälkeiset tapahtumat.....	18
Vuoden 2017 näkymät	18
Tunnuslukujen laskentakaavat.....	20
POP PANKKI -RYHMÄN TILINPÄÄTÖS 31.12.2016	22
POP Pankki -ryhmän tuloslaskelma	22
POP Pankki -ryhmän laaja tuloslaskelma.....	23
POP Pankki -ryhmän tase.....	24
Laskelma POP Pankki -ryhmän oman pääoman muutoksista	25
POP Pankki -ryhmän rahavirtalaskelma.....	26
LIITTEET.....	28
TILINPÄÄTÖKSEN LAADINTAA KOSKEVAT LIITETIEDOT	28
LIITE 1 POP Pankki -ryhmä ja IFRS-tilinpäätöksen laajuus	28
LIITE 2 POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laatimisperiaatteet.....	30
LIITE 3 Hallinto- ja ohjausjärjestelmät	42
LIITE 4 Riskienhallinta ja vakavaraisuuden hallinta POP Pankki -ryhmässä.....	48
AIKAISEMPIA TILIKAUSIA KOSKEVAN VIRHEEN KORJAUS	
LIITE 5 Aikaisempiin tilikausiin kohdistuva virhe kiinteistöomaisuuden poistoissa	68
TOIMINTASEGMENTTEJÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT.....	69
LIITE 6 POP Pankki -ryhmän toimintasegmentit	69
TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT	73
LIITE 7 Korkotuotot ja -kulut	73
LIITE 8 Palkkiotuotot ja -kulut, netto.....	73
LIITE 9 Kaupankäynnin nettotuotot	74
LIITE 10 Sijoitustoiminnan nettotuotot.....	74
LIITE 11 Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	75
LIITE 12 Liiketoiminnan muut tuotot.....	76
LIITE 13 Henkilöstökulut.....	77
LIITE 14 Liiketoiminnan muut kulut.....	78
LIITE 15 Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	79
LIITE 16 Tuloverot	79
LIITE 17 Rahoitusvarojen ja -velkojen tuloslaskelmaerät arvostusluokittain.....	80

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT.....	81
LIITE 18 Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu	81
LIITE 19 Käteiset varat.....	83
LIITE 20 Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	83
LIITE 21 Lainat ja saamiset.....	83
LIITE 22 Johdannaiset ja suojauslaskenta	84
LIITE 23 Sijoitusomaisuus	85
LIITE 24 Vahinkovakuutustoiminnan varat.....	87
LIITE 25 Aineettomat hyödykkeet	88
LIITE 26 Aineelliset hyödykkeet.....	89
LIITE 27 Muut varat.....	89
LIITE 28 Laskennalliset verot.....	90
VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT.....	92
LIITE 29 Velat luottolaitoksille ja asiakkaille	92
LIITE 30 Vahinkovakuutustoiminnan velat	92
LIITE 31 Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	93
LIITE 32 Lisäosuuspääoma	93
LIITE 33 Muut velat	94
LIITE 34 Oma pääoma	95
MUUT LIITETIEDOT	97
LIITE 35 Annetut vakuudet.....	97
LIITE 36 Taseen ulkopuoliset sitoumukset	97
LIITE 37 Rahoitusvarojen ja -velkojen netotus.....	97
LIITE 38 Käyvät arvot arvostusmenetelmän mukaisesti	98
LIITE 39 Eläkevelka	103
LIITE 40 Muut vuokrasopimukset	104
LIITE 41 POP Pankki -ryhmän tilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt	105
LIITE 42 Lähipiiritiedot.....	109
LIITE 43 Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat	110
PILARI III MUKAISET VAKAVARAISUUSTIEDOT	111
LIITE 44 Vakavaraisuuden yhteenveto.....	112
LIITE 45 Omat varat erittäin	113
LIITE 46 Omaan pääomaan luettavien instrumenttien keskeiset ominaisuudet	118
LIITE 47 Omien varojen vähimmäismäärä ja riskipainotetut saamiset	121
LIITE 48 Kokonaisvastuiden keskimääräinen arvo tilikaudella vastuuryhmittäin	122
LIITE 49 Sopimuksen mukaiset vastuut riskipainoittain	122
LIITE 50 Kokonaisvastuiden maturiteettijakauma vastuuryhmittäin.....	123
LIITE 51 Kokonaisvastuut vastuuryhmittäin vastapuolittain.....	125
LIITE 52 Merkityksellisten luottovastuiden maantieteellinen jakaantuminen.....	127
LIITE 53 Kokonaisvastuuarvot vastuuryhmittäin suojaavien vakuuksien mukaan jaettuna.....	128
LIITE 54 Vakavaraisuudessa hyödynnetyt vakuudet.....	129
LIITE 55 Varojen sidonnaisuuden aste.....	129
LIITE 56 Operatiivisen riskin laskelma.....	131
LIITE 57 Vähimmäisomavaraisuusaste.....	132
LIITE 58 Kaupankäyntivaraston ulkopuoliset osakeomistukset.....	134
TALOUDELLINEN LISÄINFORMAATIO.....	136
LIITE 59 Taloudellinen lisäinformaatio.....	136

TOIMITUSJOHTAJAN KATSAUS

PARASTA ASIAKASKOKEMUSTA YHTENLIITTYMÄN ENSIMMÄISENÄ TOIMINTAVUOTENA

POP Pankkien yhteenliittymän ensimmäinen toimintavuosi 2016 oli liiketoiminnallisesti tuloksellinen. Talletukset, lainat ja oma pääoma kasvoivat strategian mukaisesti, samoin ryhmän liikevoitto kasvoi edellisestä vuodesta. Pidimme ykkössijan Pohjoismaiden parhaassa asiakastytyytyväisyydessä EPSI Ratingin tutkimuksen mukaan. Kovasta muutosvauhdista huolimatta POP Pankki -ryhmä panosti edelleen vahvaan alueelliseen läsnäoloon sekä korkeaan tavoitettavuuteen.

Yhteenliittymän myötä POP Pankki -ryhmän keskusluottolaitoksena toimiva Bonum Pankki Oyj sai investointitason luottoluokituksen ja laski liikkeelle ensimmäisen joukkolainavelkakirjansa. Kansainvälisten pääomamarkkinoiden turvin pystymme entistäkin tehokkaammin turvaamaan asiakkaidemme rahoitustarpeet.

Neljä vuotta sitten perustamastamme POP Vakuumuksesta on tullut markkinoiden nopeimmin kasvava vahinkovakuutusyhtiö. Digitaalinen liiketoimintamalli on osoittautunut oikeaksi - nuori yhtiö on markkinajohtaja verkossa tehdyissä autovakuutuksissa ja sen asiakasmäärä saavutti 90 tuhannen asiakkaan rajapyykin.

Haluan kiittää asiakkaitamme, henkilökuntaamme, hallintoamme ja yhteistyökumppaneitamme hyvin menneestä vuodesta 2016!

Pekka Lemettinen

Toimitusjohtaja
POP Pankkiliitto

POP PANKKI -RYHMÄ KASVAA JA DIGITALISOITUU

Vuoden 2016 aikana ryhmätasoinen strategiaprosessi eteni suunnitellusti. Strategian tavoitteena oli tunnistaa toimintaympäristön muutosilmiöt sekä kirkastaa tulevaisuudenkuva vuosille 2017-2020. Uudella strategialla vastaamme erityisesti asiakaskokemukseen, uusiin liiketoimintamalleihin sekä osaamisen kehittämiseen. Finanssialan murros ja nopeasti kehittyvä teknologia vaativat meiltä aikaisempaa ketterämpää yrityskulttuuria.

Uusimme nyt pankkiryhmämme perusrakenteita sekä tiivistämme ryhmän yhtiöiden välistä yhteistyötä POP Pankki -brändin vahvistamiseksi. Asiakkaat edellyttävät verkko- ja mobiiliasioinnilta jatkuvasti enemmän. Siksi yksinkertaistamme asiakaspalvelumme prosesseja sekä sisäisiä työtapojamme. Tuomme pankkitoimintaan tytäryhtiöissä saamiamme oppeja; digitaalista asiakaspalvelua, ketterää tuotekehitystä sekä korkeaa automaatioastetta. Uudistustyön tavoitteena on tehdä kuluttajille ja yrittäjille tehokas ja kaikissa kanavissa tavoitettava pankki - yhdistelmä kattavaa konttoriverkostoa sekä kehittyviä digitaalisia palveluita.

POP PANKKI -RYHMÄN TOIMINTAKERTOMUS 2016

POP Pankki -ryhmän vuosi 2016 lyhyesti

VAKAATA KASVUA, TULOSPARANNUSTA JA PARASTA ASIAKASKOKEMUSTA

- Tulos ennen veroja 17,0 (12,0) miljoonaa euroa (+41,0 %)
- Tase 4 229,4 (4 071,6) miljoonaa euroa (+3,9 %)
- Ydinvakavaraisuussuhde (CET1-%) 20,9 (20,2) %
- Omavaraisuusaste 10,9 (10,5) %
- POP Pankilla on Pohjoismaiden paras asiakastyytyväisyys (EPSI Rating 2016)
- Vakuutusasiakasmäärä kasvoi 25,4 %

KESKEISIÄ TAPAHTUMIA

- Vuosi 2016 oli 31.12.2015 toimintansa aloittaneen POP Pankkien yhteenliittymän ensimmäinen toimintavuosi.
- POP Pankki -ryhmän strategiset kehitysohjelmat käynnistettiin.
- POP Pankki -ryhmän keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj sai investointitason luottoluokituksen S&P Global Ratingsilta (luottoluokitus BBB ja lyhytaikainen luottoluokitus A-2).
- Bonum Pankki Oyj laski liikkeeseen ensimmäisen monivuotisen joukkovelkakirjalainan määrältään 100 miljoonaa euroa.
- Yhteenliittymälle vahvistetut sisäiset ohjaus- ja valvontamenettelyt otettiin käyttöön ja niitä kehitettiin edelleen.
- Visa Europen myynnistä Visa Inc:lle tuloutui 4,0 miljoonan euron tuotto POP Pankeille ja Bonum Pankki Oyj:lle.
- POP Pankkien vakuusrahasto purettiin.
- Uusi verkkopalvelu poppankki.fi otettiin käyttöön.
- Suomen Vahinkovakuutus Oy lanseerasi ensimmäisenä Suomessa ajomäärän mukaan hinnoitellun kasko- ja liikennevakuutustuotteen POP Kilsan.

POP Pankki -ryhmä ja POP Pankkien yhteenliittymä

POP Pankki -ryhmä on suomalainen finanssiryhmä, joka tarjoaa vähittäispankkipalveluja henkilöasiakkaille, pienyrityksille ja maa- ja metsätalousyrityksille sekä vahinkovakuutuspalveluja henkilöasiakkaille. Osuustoimintataustaisen POP Pankki -ryhmän tavoitteissa korostuu terveen ja kannattavan liiketoiminnan lisäksi asiakaskokemuksen kehittäminen.

POP Pankit ovat 1900-luvun alussa perustettuja osuuspankkeja, jotka vuosina 1997-1998 organisoituivat POP Pankkiliitto osk:n ja POP Pankkien vakuusrahaston jäsenpankkien muodostamaksi pankkiryhmäksi. Ryhmän liiketoiminta laajeni, kun digitaalisia vakuutuspalveluja tarjoava Suomen Vahinkovakuutus Oy aloitti toimintansa vuonna 2012. POP Pankkien oma keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj rakennettiin vuosina 2013-2014 ja se aloitti keskusluottolaitosroolissa helmikuussa 2015 korvaten aiemmin keskusluottolaitokseksi toimineen Aktia Pankki Oyj:n.

Vuoden 2015 lopussa POP Pankkiliitto osk ja sen jäsenluottolaitokset muodostivat POP Pankkien yhteen-

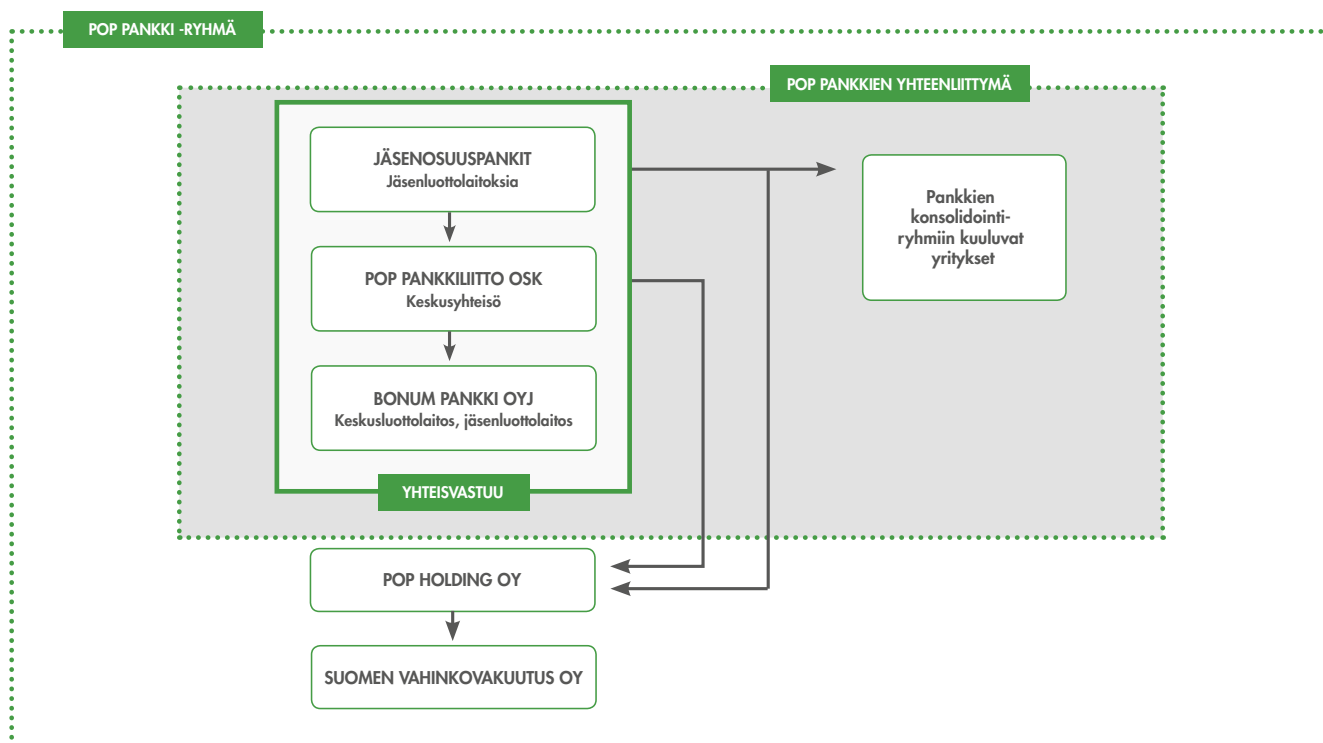
liittymän. POP Pankkiliitto osk sai Finanssivalvonnalta talletuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisön toimiluvan joulukuussa 2015 ja POP Pankkien yhteenliittymä aloitti toimintansa 31.12.2015.

POP Pankki -ryhmällä tarkoitetaan vuonna 2015 syntyneitä juridista kokonaisuutta, jonka muodostavat POP Pankit ja POP Pankkiliitto osk sekä näiden määräysvallassa olevat yhteisöt. POP Pankki -ryhmän merkittävimmät asiakasliiketoimintaa harjoittavat yhtiöt ovat:

- 26 POP Pankkiliitto osk:n jäsenosuuspankkia, jotka käyttävät markkinointinimeä POP Pankki
- Bonum Pankki Oyj, joka on POP Pankkien keskusluottolaitos ja POP Pankkiliitto osk:n tytäryhtiö
- Suomen Vahinkovakuutus Oy, joka käyttää aputoimintanimeä POP Vakuutus

Alla olevassa kuvassa on esitetty POP Pankki -ryhmän rakenne sekä yhteenliittymään ja yhteisvastuun piiriin kuuluvat yhteisöt. Keskusyhteisönä toimiva POP Pankkiliitto osk vastaa POP Pankki -ryhmän ryhmäohjauksesta ja valvonnasta talletuspankkien yhteenliittymästä annetun lain (24.6.2010/599) (jäljempänä Yhteenliittymälaki) mukaisesti.

POP Pankki -ryhmä, POP Pankkien yhteenliittymä ja yhteisvastuu

POP PANKKI -RYHMÄN RAKENTEESTA TAPAHTUNEET MUUTOKSET

POP Pankit myivät helmikuussa yhdessä omistamansa tytäryhtiön Optium Oy:n osakkeet UB Omaisuudenhoito Oy:lle. POP Pankkien vakuusrahasto purettiin suunnitellusti kesäkuussa ja varat jaettiin jäsenpankeille. Vakuusrahastolle ei ollut enää tarvetta POP Pankkien yhteenliittymän aloitettua toimintansa.

POP PANKKI -RYHMÄN YHDISTELTY TILINPÄÄTÖS

Yhteenliittymälain mukaan keskusyhteisön on laadittava keskusyhteisön ja sen jäsenluottolaitosten tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten yhdistelmänä tilinpäätös noudattaen kansainvälisiä IFRS-tilinpäätösstandardeja.

POP Pankki -ryhmän velvollisuus laatia yhdistelty tilinpäätös syntyi POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan aloittamishetkellä. Vuoden 2015 tilinpäätös kattoi kauden päättymispäivän 31.12.2015 liitetietoineen. Virallisen IFRS-tilinpäätöksen liitetietona annettiin lisäksi taloudellista lisäinformaatiota, joka kattoi IFRS-standardien mukaisesti laaditut tiedot tilikaudelta 1.1.-31.12.2015 sekä vertailukaudelta 1.1.-31.12.2014. Myös vuoden 2016 tilinpäätös sisältää taloudellista lisäinformaatiota toiminnan aloittamista edeltäneeltä vertailukaudelta 1.1.-31.12.2015. Taloudellisen lisäinformaation tarkoituksena on antaa hyödyllistä tietoa markkinoille POP Pankki -ryhmän toiminnan tuloksellisuudesta ja tuloksen muodostumisesta.

POP Pankki -ryhmän liiketoimintasegmentit ovat pankki-toiminta ja vakuutustoiminta.

Toimintaympäristö

POP Pankki -ryhmä keskittyy pankkitoiminnassaan erityisesti yksityisasiakkaisiin, maaseutuyrityksiin, kuten maa- ja metsätalousyrityksiin, sekä pienyrityksiin. Pankkiliiketoiminnassa painottuvat pankkien pääkonttoripaikkakunnat, jotka sijaitsevat pienehköissä kaupungeissa ja kunnissa. Pankkiliiketoiminta on ryhmätasolla kuitenkin hyvin maantieteellisesti hajautunutta kasvukeskusten ja uuskonttorien edustaessa viime vuosien tärkeintä kasvualuetta. Vahinkovakuutustoiminnan osalta liiketoiminta on hyvin maantieteellisesti hajautunutta.

POP Pankki -ryhmän toiminnan kannalta keskeisimpiä tekijöitä ovat kotimaan yleinen talouskehitys, toimialan

säätelymuutokset sekä yleinen markkinakorkojen taso. Matalan korkotason jatkuminen lisää pankkitoiminnan kannattavuuden haasteita ja alan sääntelyuudistukset sitovat kehitysresursseja. Toimialalla kilpailu on monimuotoistumassa esimerkiksi maksamisen, sijoittamisen ja lainaamisen alueilla. Myös perinteiset pankit kehittävät edelleen kilpailukykyänsä.

Suomen talouskehityksessä tapahtui varovainen käänne parempaan suuntaan vuoden 2016 aikana. Työttömyys kääntyi vuoden aikana laskuun ja erityisesti rakennusalan investoinnit lisääntyivät voimakkaasti. Teollisuuden ja myös viennin kehitys oli edelleen vaatimatonta, mutta näkymät parantuivat selvästi, kun hallituksen johdolla saatiin aikaiseksi tuottavuuden paranemista tukeva kattavuudeltaan laaja kilpailukykysojimus. Sen arvioidaan tukevan teollisuuden ja erityisesti viennin kilpailukykyä. Kuluttajien ostovoimaa ja siten esimerkiksi kotimaisen kaupan ja palvelualan näkymiä heikentävää vaikutusta pyrittiin ratkaisussa kompensoimaan tuloverotuksen keventämisellä. Yrityssektori hyötyi myös edelleen alhaisesta energian hinnasta ja korkotasosta. Maatalouden osalta kannattavuus kääntyi kasvuun, mutta jäi edelleen matalalle tasolle vertailussa pitemmän aikavälin tasoihin.

Alhainen korkotaso ja inflaatio tukivat erityisesti velkaa omaavien kotitalouksien tilannetta. Asuntomarkkinoille leimaa-antavana oli vuokrien jatkuva nousu sekä asuntojen hintakehityksen alueellinen eriytyminen. Erityisesti pääkaupunkiseudun ja myös eräiden muiden kasvukeskusten asuntojen hintatasot jatkoivat nousuaan korkealle tasolle suhteessa kotitalouksien käytettävissä oleviin tuloihin. Muilla alueilla asuntojen hintakehitys on ollut vaatimatonta ja joillakin alueilla hinnat ovat jopa laskeneet. Myös myyntiajoissa on nähty kasvavia eroja alueiden ja asuntotyyppien välillä.

POP Pankki -ryhmän liiketoiminta

ASIAKKUUDET

POP Pankin perusarvona on osuustoiminnallisuus, joka tarkoittaa aktiivista asiakkaan ja toimintaympäristön hyvinvoinnin edistämistä, tasa-arvoisuutta sekä vastuullista pitkäjänteistä toimintatapaa. Tarjoamme aidosti asiakkaan tarpeita, tilanteita ja toiveita toteuttavaa palvelua, jossa päätökset tehdään paikallisesti. Vuoden 2016 tutkimusten mukaan POP Pankilla oli edelleen Pohjoismaiden pankeista tyytyväisimmät asiakkaat

(EPSI Rating asiakastyytyväisyystutkimus) ja paras pankkipalvelu Suomessa (Taloustutkimuksen kansallinen asiakaspalvelupalaute -tutkimus).

POP Pankeilla oli tilikauden 2016 lopussa 249,9 (241,3) tuhatta asiakasta ja Suomen Vahinkovakuutus Oy:llä 91,7 (73,1) tuhatta asiakasta.

POP Pankit ovat panostaneet henkilökohtaiseen asiakaspalveluun, jota jatkuvasti kehitetään. Tilikauden 2016 aikana POP Pankit jatkoivat asiakasarvon kehittämistä tarjoten asiakkailleen juuri kunkin asiakkaan tarvitsemia palveluja. POP Taloushetki -palvelussa käydään pankin asiantuntijan opastuksella läpi asiakkaan elämäntilanne ja taloudelliset ratkaisut siihen. Palvelusta on saatu asiakkailta hyvää palautetta. POP Pankeilla oli vuoden lopussa 85 konttoria ja palvelupistettä.

Pankkitoiminnassa merkittävä strateginen kehittämiskohde on asiakaskokemuksen parantaminen digitaalisissa palveluissa. Tilikauden aikana uudistettiin mm. pankin verkkopalvelu poppankki.fi.

Pankin digitaalisten palvelujen kehittämiselle antaa vahvaa taustatukea POP Pankki -ryhmään kuuluva Suomen Vahinkovakuutus Oy, joka POP Vakuutus -verkkokaupallaan on finanssialan edelläkävijöitä kansainvälisestikin tarkasteltuna. POP Vakuutuksen digitaaliset palvelut on alusta pitäen suunniteltu asiakkaan näkökulmasta ymmärrettäviksi ja helposti käytettäviksi. Keskeistä on myös verkkokaupan toiminnan jatkuva analysointi ja kehittäminen.

Suomen Vahinkovakuutus Oy:llä ei ole perinteisiä asiakaspalvelukonttoreita. Myynti ja asiakaspalvelu hoidetaan digitaalisissa kanavissa: verkossa ja mobiilissa. Osoituksena sähköisen palvelun toimivuudesta on Suomen Vahinkovakuutus Oy:n asiakasmäärän 25,4 prosentin kasvu tilikaudella. Autovakuutuksia myyvät lisäksi asiamiehinä toimivat autoliikkeet ja katsastusasemat. Suomen Vahinkovakuutus Oy:n vakuutuksia myydään kahdella eri brändillä: POP Vakuutus ja Säästöpankin vakuutukset. POP Vakuutus on Suomen Vahinkovakuutus Oy:n aputoiminimi.

KESKEISET TAPAHTUMAT TILIKAUDELLE 2016

Vuosi 2016 oli POP Pankkien yhteenliittymän ensimmäinen toimintavuosi, jonka aikana yhteenliittymälle vahvistetut sisäiset ohjaus- ja valvontamenettelyt otettiin käyttöön ja niitä kehitettiin edelleen. Vuonna

2015 vahvistetun strategian toteutushankkeet etenivät suunnitellusti.

POP Pankki -ryhmän keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj julkisti maaliskuussa 150 miljoonan euron sijoitustodistusohjelman ja toukokuussa 750 miljoonan euron joukkovelkakirjalainaohjelman. Kesäkuussa Bonum Pankki laski liikkeeseen joukkovelkakirjalainaohjelman puitteissa ensimmäisen monivuotisen joukkovelkakirjalainan määrältään 100 miljoonaa euroa. Laina on noteerattu Helsingin Pörsissä.

POP Pankkien yhteistyö Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n luottojen välittäjänä on päättymässä ja valtaosa POP Pankkien välittämistä asuntoluotoista siirrettiin pankkien omiin taseisiin toisella vuosipuoliskolla. Siirrot kasvattivat ryhmän luottokantaa n. 3 prosenttia. Jäljellä olevat luotot tullaan siirtämään pankkien taseisiin kesään 2017 mennessä. POP Pankit myivät omistamansa Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n osakkeet Aktia Oyj:lle syyskuussa.

Marraskuussa 2015 julkistettu Visa Europan myynti yhdysvaltalaiselle Visa Inc. -yhtiölle toteutui kesäkuussa. Kaupasta kirjattu myyntivoitto tarkentui loppuvuonna, kun POP Pankit saivat suorituksen kauppahinnasta. Kaupasta tuloutui POP Pankki -ryhmälle yhteensä 4,0 miljoonan euron kertaluonteinen tuotto.

POP Pankkien vakuusrahasto purettiin suunnitelman mukaisesti kesäkuussa ja sen varat palautettiin jäsenpankeille. Vakuusrahastolle ei ollut enää tarvetta yhteenliittymän aloitettua toimintansa. Vakuusrahaston purkaminen ei vaikuttanut POP Pankki -ryhmän tuottoihin, mutta aiheutti POP Pankki -ryhmälle verokulun, joka heikensi tilikauden tulosta.

Suomen Vahinkovakuutus Oy lanseerasi markkinoiden ensimmäisen kilometripohjaisen autovakuutus tuotteen, POP Auto Kilsan, joka kattaa sekä liikenne- että kaskovakuutuksen. Tuotteen lanseeraus saavutti laajasti näkyvyyttä valtamedioissa ja sai hyvää palautetta asiakkailta.

LUOTTOLUOKITUS

POP Pankki -ryhmän keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj hankki toukokuussa S&P Global Ratingsilta (S&P) kansainvälisen luottoluokituksen. S&P myönsi Bonum Pankki Oyj:lle pitkäaikaisen investointitason luottoluokituksen (investment grade) 'BBB' ja lyhytaikaisen

luottoluokituksen 'A-2'. Annettu luokitus heijastelee S&P:n käyttämien kriteerien mukaan tehtyä arviota, jossa arvioitiin muun muassa POP Pankki -ryhmän liiketoiminta-asetmaa, taloudellista suoriutumista, pääoma- ja likviditeettipuskureita, riskiprofiilia sekä varainhankintaa. S&P:n antama vakaa näkyvä kuvastaa POP Pankki -ryhmän vahvaa vakavaraisuutta, liiketoiminnan vakautta ja ennustettavuutta sekä odotuksia yhteenliittymän myötä paranevasta tehokkuudesta. Luottoluokitus säilyi ennallaan S&P:n tarkastelussa marraskuussa vakain näkymin.

LIIKETOIMINNAN KEHITYS (VERTAILUKAUSI 1.1.-31.12.2015*)

POP Pankki -ryhmän tulos parani merkittävästi edellisestä vuodesta. Tulos ennen veroja oli 17,0 (12,0) miljoonaa euroa, missä kasvua edelliseen vuoteen oli 41,0 prosenttia. POP Pankki -ryhmän tase oli tilikauden lopussa 4 229,4 (4 071,6) miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan tuotot kasvoivat 11,2 prosenttia 114,9 (103,3) miljoonaan euroon. Talletus- ja luottokannan hyvä kehitys kasvatti korkokatetta yhä laskeneista negatiivisista markkinakoroista huolimatta 62,4 (61,2) miljoonaan euroon. Palkkiotuotot kasvoivat 33,1 (32,5) miljoonaan euroon, mutta palkkiotuottojen ja -kulojen nettomäärä kuitenkin pieneni 28,4 (30,2) miljoonaan euroon, koska muut palkkiokulut kasvoivat edellisvuodesta. Kaupankäynnin nettotuotot säilyivät edellisvuoden tasolla 0,5 (0,5) miljoonassa eurossa.

Sijoitustoiminnan nettotuotot kasvoivat merkittävästi 8,9 (2,7) miljoonaan euroon. Sijoitustoiminnan tuottoja

kasvatti Bonum Pankin Visa Europan osakkeen myynnistä kirjaama myyntivoitto 1,5 miljoonaa euroa sekä vertailukautta pienemmät arvonalentumiset osakkeista ja osuuksista. Myös vakuutustoiminnan nettotuotot paranasivat merkittävästi ja olivat 8,1 (5,2) miljoonaa euroa. Liiketoiminnan muita tuottoja kasvatti niin ikään POP Pankkien Visa-transaktiosta kirjaamat tuotot 2,5 miljoonaa euroa. Liiketoiminnan muut tuotot olivat yhteensä 6,5 (3,4) miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan kulut kasvoivat 5,6 prosenttia 91,2 (86,3) miljoonaan euroon. Henkilöstökulut olivat 40,1 (37,1) miljoonaa euroa. Henkilöstökuluja lisäsivät vakuutustoiminnan voimakas kasvu sekä yhteenliittymän ja keskusluottolaitostoiminnan kehittämiseen liittyvä resurssointi. Liiketoiminnan muut kulut kasvoivat Bonum Pankki Oyj:n laajentuneen liiketoiminnan aiheuttamista järjestelmäkuluista ja muiden ICT-järjestelmien kehittämispanostuksista johtuen 45,7 (43,4) miljoonaan euroon. Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä olivat 5,4 (5,8) miljoonaa euroa.

Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista olivat 6,7 (5,0) miljoonaa euroa. Tulos ennen veroja oli 17,0 (12,0) miljoonaa euroa. POP Pankkien vakuusrahasen purkamisesta aiheutunut verokulu 2,0 miljoonaa euroa rasitti tilikauden tulosta. Purkamisessa varojen palauttaminen jäsenpankeille kasvatti niiden verotettavaa tulosta, mutta palautus ei sisälly POP Pankki -ryhmän tulokseen, koska kyseessä oli ryhmän sisäinen järjestely. Tuloverojen määrä oli 6,6 (3,6) miljoonaa euroa ja tilikauden tulos oli 10,3 (8,4) miljoonaa euroa.

*Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015.

POP PANKKI -RYHMÄN TUNNUSLUVUT

(1000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Liikevaihto	137 449	126 963
Korkokate	62 417	61 237
% liikevaihdosta	45,4 %	48,2 %
Tulos ennen veroja	16 958	12 023
% liikevaihdosta	12,3 %	9,5 %
Liiketoiminnan tuotot yhteensä	114 851	103 292
Liiketoiminnan kulut ilman poistoja yhteensä	-85 733	-80 474
Kulu-tuottosuhte	74,6 %	77,9 %
Taseen loppusumma	4 229 417	4 071 635
Oma pääoma	463 021	423 716
Kokonaispääoman tuotto, ROA %	0,2 %	0,2 %
Oman pääoman tuotto, ROE %	2,3 %	2,1 %
Omavaraisuusaste, %	10,9 %	10,4 %
Ydinvakavaraisuussuhde, (CET1) %	20,9 %	20,2 %
Vakavaraisuussuhde, (TC) %	21,3 %	20,8 %
Arvon alentumistappiot luotoista ja muista saamisista	-6 731	-4 961

* Tunnusluvut perustuvat POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015 edeltävältä ajalta esitettävään taloudelliseen lisäinformaatioon. Vuodelta 2015 esitetyt tunnuslukuja on oikaistu kiinteistöyhteisöjen poistojen oikaisun vuoksi.

Liiketoimintasegmenttien kehitys

PANKKITOIMINTA

POP Pankki -ryhmän pankkitoimintasegmentin muodostavat vähittäispankkitoimintaa harjoittavat POP Pankit ja niiden keskusluottolaitoksena toimiva Bonum Pankki Oyj.

Asiakkuudet

POP Pankeilla oli vuoden 2016 lopussa 249,9 (241,3) tuhatta asiakasta. Asiakkaista 84,4 (84,0) prosenttia on yksityisasiakkaita, 7,9 (7,9) prosenttia yrityksiä ja 4,3 (4,6) prosenttia maa- ja metsätalousasiakkaita.

Asiakkaista 86,1 (84,5) tuhatta oli vuoden lopussa myös POP Pankkien jäseniä. 15 POP Pankkia on laskenut liikkeelle vuonna 2015 käyttöön otettuja oman pääoman ehtoisia sijoitusinstrumentteja. Suuri osa POP Osuuksien merkinnöistä on toteutettu siten, että vakavaraisuuspääomasta poistuvia lisäosuuksia on muutettu POP Osuuksiksi. POP Pankkien jäsenet olivat merkin-

neet tilikauden päättyessä POP Osuuksia yhteensä 43,5 (17,9) miljoonaa euroa. Lisäosuuksien määrä pieneni tilikauden aikana 58,2 miljoonasta eurosta 37,5 miljoonaan euroon. POP Osuuksiksi muutettujen lisäosuuksien määrä oli 25,6 (11,3) miljoonaa euroa.

POP Pankeille on keskeistä parhaan asiakaskokemuksen tarjoaminen ja sen kehittäminen. POP Pankit ovat olleet koko 2000-luvun puolueettomien asiakastytyväisyystutkimusten ja asiakaspalvelututkimusten parhaimpia. Vuoden 2016 tutkimusten mukaan POP Pankilla oli edelleen Pohjoismaiden pankeista tyytyväisimmät asiakkaat (EPSI Rating syksyn 2016 asiakastytyväisyystutkimukset Pohjoismaissa) ja paras pankkipalvelu Suomessa (Taloustutkimuksen kansallinen asiakaspalvelupalaute -tutkimus 2016).

Liiketoiminnan kehitys (vertailukausi 1.1.-31.12.2015*)

Pankkitoiminnan varat olivat yhteensä 4 271,2 (4 081,8) miljoonaa euroa. Talletukset kasvoivat 4,9 prosenttia ja tilikauden lopussa talletuskanta oli 3 511,0

*Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015.

(3 347,2) miljoonaa euroa. Luottokanta kasvoi 6,2 prosenttia 3 216,2 (3 029,0) miljoonaan euroon. Luottokannan kasvusta noin kolme prosenttia johtui pankkien välittämien luottojen siirrosta Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n taseesta pankkien omiin taseisiin.

Pankkitoiminnan tulos ennen veroja kasvoi 39,0 prosenttia 29,8 (21,5) miljoonaan euroon. Tilikauden tulos oli 23,1 (17,6) miljoonaa euroa, kasvua 30,7 prosenttia. Kulujen ja tuottojen suhde oli 0,63 (0,69).

Tulosta kasvattivat korkokatteen myönteinen kehitys sekä sijoitustoiminnan ja liiketoiminnan muiden tuottojen kasvu. Liiketoiminnan tuotot kasvoivat yhteensä 109,1 (98,5) miljoonaan euroon. Luotto- ja talletuskannan hyvä kasvu kompensoi yhä laskeneiden markkinakorkojen negatiivisen vaikutuksen korkokatteeseen, joka kasvoi 1,7 prosenttia vertailukaudesta 62,7 (61,6) miljoonaan euroon. Palkkiotuottojen ja -kulujen nettomäärä pieneni 22,5 (27,5) miljoonaan euroon ja kaupankäynnin nettotuotot säilyivät edellisvuoden tasolla 0,5 (0,5) miljoonassa eurossa. Sijoitustoiminnan nettotuotot olivat 7,1 (3,8) miljoonaa euroa sisältäen Visa Europen osakkeesta saadun myyntivoiton 1,5 miljoonaa euroa.

Liiketoiminnan muut tuotot kasvoivat 16,3 (5,1) miljoonaan euroon, jossa merkittävimmät erät ovat POP Pankkien vakuusrahaston varojen palautuksesta tuloutunut 10,0 miljoonaa euroa ja Visa-transaktiosta tuloutettu 2,5 miljoonaa euroa. POP Pankkien vakuusraha- hasto purettiin kesäkuussa, jolloin sen varat palautettiin jäsenpankeille. POP Pankki -ryhmän sisäinen varojen jako ei sisälly ryhmän tulokseen, mutta palautukseen liittyvä verokulu 2,0 miljoonaa euroa rasittaa ryhmän tilikauden tulosta. Ryhmän omassa pääomassa kannatusmaksujen palautus näkyy siirtona oman pääoman rahastoista voittovaroihin.

Liiketoiminnan kulut olivat yhteensä 72,6 (72,1) miljoonaa euroa. Henkilöstökulut kasvoivat 30,1 (29,0) miljoonaan euroon. Liiketoiminnan muut kulut 38,9 (38,8) miljoonaa euroa pysyivät vertailukauden tasolla. Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä olivat 3,5 (4,2) miljoonaa euroa.

Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista kasvoivat. Yhteenliittymän ohjeistuksen mukaisesti pankeissa kiinnitettiin huomiota saamiskohtaisten ar-

vonalentumisten oikea-aikaiseen kirjaamiseen. Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista olivat 6,7 (5,0) miljoonaa euroa, josta lopulliset luottotappiot muodostivat 2,0 (4,3) miljoonaa euroa. Arvonalentumistappiot olivat 0,21 (0,16) prosenttia luottokannasta. Yli 90 päivää erääntyneet saamiset luotto- ja takauskannasta pysyivät edellisvuoden tasolla ollen 0,75 (0,76) prosenttia luottokannasta.

VAKUUTUSTOIMINTA

Vahinkovakuutussegmentin muodostaa Suomen Vahinkovakuutus Oy, joka tuottaa henkilöasiakkaille suunnattuja vahinkovakuutuksia. Vakuutusyhtiö tarjoaa tavanomaisimmat henkilöasiakkaiden vahinkovakuutukset, joita myydään pääasiassa digitaalisissa kanavissa.

Asiakkuudet

Suomen Vahinkovakuutus Oy aloitti asiakasliiketoimintansa vuoden 2012 lopulla. Neljässä vuodessa yhtiö on kasvanut voimakkaasti. Tilikauden päättyessä yhtiöllä oli 91,7 (73,1) tuhatta asiakasta. Yhtiö sai vuonna 2016 keskimäärin 3,4 (2,9) tuhatta uutta asiakasta kuukaudessa. Asiakaskyselyissä yhdeksän kymmenestä asiakasta suosittelee POP Vakuutusta. Sähköisissä kanavissa toimivalla yhtiöllä on asiakkaita laajasti koko Suomessa.

Merkittävimmät jakeluyhteistyökumppanit ovat POP Pankki -ryhmä sekä Säästöpankkiryhmä. Pankit ohjaavat omia asiakkaitaan sekä verkkokauppaan että välittävät yhteydenottopyyntöjä Suomen Vahinkovakuutus Oy:n palvelukeskukseen. Yhtiö panosti myös autoliike- ja autokatsastuskanavaan solmimalla yhteistyösopimuksia uusien toimijoiden kanssa.

Liiketoiminnan kehitys (vertailukausi 1.1.-31.12.2015*)

Vakuutustoiminnan nettotuotot kasvoivat 47,8 prosenttia 5,2 miljoonasta eurosta 8,1 miljoonaan euroon. Tilikauden tulos oli -3,3 (-5,2) miljoonaa euroa.

Toimintavuoden keskeisenä tavoitteena oli parantaa yhtiön vahinkosuhdetta hinnoittelua ja riskinvalintaa tarkentamalla sekä korvausprosesseja kehittämällä. Vahinkosuhte parantui 81 prosentista 77 prosenttiin. Yhtiö investoi edelleen toimintaprosessien automatisointiin ja palveluprosessien digitalisoimiseen. Liikekulusuh-

*Taloudellista lisäinformaatiota ajalta ennen POP Pankkien yhteenliittymän toiminnan käynnistämistä 31.12.2015.

de parantui 37 prosentista 34 prosenttiin. Toiminnalta odotetaan tuloksen kääntymistä positiiviseksi seuraavan vuoden kuluessa.

Vuonna 2016 Suomen Vahinkovakuutus Oy myi 103,1 (80,8) tuhatta uutta vakuutus sopimusta ja sai maksutuloa yhteensä 34,6 (30,4) miljoonaa euroa. Maksutulosta noin 90 prosenttia kertyy vakuutusluokkaryhmistä moottoriajoneuvon vastuu ja maa-ajoneuvot. Tapaturma ja sairaus, palo- ja muu omaisuusvahinko sekä muu ensivakuutus kerryttävät maksutulosta yhteensä 10 prosenttiin osuuden. Vakuutusmaksutuotot tilikauden päättyessä olivat 33,0 (28,1) miljoonaa euroa. Kasvua edellisestä vuodesta oli 17,4 prosenttia. Korvauskulut olivat yhteensä 25,3 (22,9) miljoonaa euroa, jossa kasvua 10,5 prosenttia. Korvauskulut muodostuivat maksetuista korvauksista 21,5 (20,3) miljoonaa euroa korvausvastuun muutoksesta 4,8 (2,5) miljoonaa euroa ja korvausvastuun muutoksen jälleenvakuuttajan osuuden kasvusta -1,1 (0,1) miljoonaa euroa. Tilikaudella tuli tietoon kolme jälleenvakuutuksen omapidätysrajan ylittänyttä vahinkoa, joista tehtiin jälleenvakuutusvaraukset vastuuelkaan.

Henkilöstökulut kasvoivat 6,5 (5,3) miljoonaa euroon. Liiketoiminnan muut kulut pienenevät ja olivat 3,5 (3,7) miljoonaa euroa ja poistot 1,3 (1,3) miljoonaa euroa. Liiketoiminnan kulut olivat yhteensä 11,3 (10,4) miljoonaa euroa.

MUUT TOIMINNOT

Muihin toimintoihin sisältyivät kesäkuussa purettu POP Pankkien vakuusrahasto, POP Holding Oy, POP Pankkiliitto osk ja muut POP Pankki -ryhmään yhdisteltävät pankki- ja vakuustointimientasegmentteihin sisällyttämättömät yhteisöt. Muut toiminnot ei ole raportoitava segmentti POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä.

POP Pankkien yhteenliittymän aloittamisen jälkeen POP Pankkiliitto osk hoitaa myös vakuusrahastolle kuuluneet tehtävät. Tämän johdosta POP Pankkien vakuusrahasto purettiin kesäkuussa 2016 ja sen varat palautettiin jäsenpankeille. POP Pankeille palautuksesta tuloutui liiketoiminnan muihin tuottoihin 10,0 miljoonaa euroa, joka sisältyy pankkitoiminnan tulokseen. Ryhmän sisäinen järjestely ei sisälly ryhmän tulokseen, mutta verokulu 2,0 miljoonaa euroa rasittaa ryhmän tulosta.

Muut muihin toimintoihin sisältyvät yhteisöt ovat pääasiassa kiinteistöyhtiöitä.

POP Pankki -ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinta sekä riskiasema

RISKIENHALLINNAN PERIAATTEET JA ORGANISOINTI

POP Pankki -ryhmässä riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että kaikki merkittävät liiketoiminnasta aiheutuvat riskit tunnistetaan, arvioidaan ja mitataan, ja että niitä valvotaan säännöllisesti ja että ne ovat oikeassa suhteessa yhteenliittymän ja yksittäisen jäsenluottolaitoksen tai yrityksen riskinkantokykyyn. Riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että yksittäinen jäsenluottolaitos ei ota toiminnassaan niin suurta riskiä, että siitä muodostuisi oleellista uhkaa jäsenluottolaitoksen, keskusyhteisön tai koko yhteenliittymän vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle. Riskejä koskeva ohjeistus ja päätöksenteko noudattavat terveitä ja varovaisia liiketoiminnan periaatteita. Riskienhallinnan periaatteiden rikkomiseen puututaan sovittujen toimintamallien mukaisesti.

Merkittävimmät POP Pankki -ryhmän toimintaan liittyvät riskit ovat luottoriski, likviditeettiriski ja rahoitustaseen korkoriski sekä vakuustointiminnassa vakuutusriski. POP Pankki -ryhmän strategia linjaa ryhmän riskinottohalukkuuden. Liiketoimintaa harjoitetaan maltillisella riskitasolla siten, että riskit pystytään täysimääräisesti hallitsemaan. POP Pankki -ryhmään kuuluvat yritykset ottavat liiketoiminnassaan itsenäisesti liiketoimintaan kuuluvat risksinsä.

POP Pankkiliitto osk yhteenliittymän keskusyhteisönä valvoo Yhteenliittymälain 17 §:n mukaisesti riskienhallintajärjestelmien riittävyyttä ja toimivuutta jäsenluottolaitosten ja yhteenliittymän tasolla ja vastaa ryhmän riskien ja vakavaraisuuden hallinnasta. Keskusyhteisö antaa jäsenluottolaitoksille niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi sitovia ohjeita riskien ja vakavaraisuuden hallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta. Lisäksi jäsenluottolaitoksille on asetettu valvontamittari- ja yhteisiä liiketoiminnan ohjausrajoja, joilla varmistetaan siitä, että yksittäisen jäsenluottolaitoksen ottamat riskit ovat hyväksyttävissä rajoissa.

Keskusyhteisö valvoo, että jäsenluottolaitokset noudattavat toiminnassaan lakia, asetuksia, viranomaisten antamia ohjeita ja määräyksiä, omia sääntöjään sekä ryhmän sisäisiä sitovia ohjeita. Keskusyhteisössä on liiketoiminnoista riippumaton riskien valvontatoiminto, joka hoitaa riskien valvontatehtäviä sekä säännösten

noudattamisen varmistamista valvova compliance-toiminto ja sisäinen tarkastus.

Riskienhallinta kuuluu olennaisena osana sisäiseen valvontaan. Sisäisellä valvonnalla on tarkoitus tuottaa kohtuullinen varmuus mm. tavoitteiden ja päämäärien saavuttamisesta, toiminnan tuloksellisuudesta ja luotettavuudesta, toiminnan asianmukaisuudesta ja tehokkuudesta, lakien ja säännösten noudattamisesta sekä toimintaan liittyvien riskien hallinnasta. Sisäistä valvontaa toteutetaan POP Pankki -ryhmässä kaikilla organisaatiotasolla.

Riskienhallintaa ja vakavaraisuuden hallintaa on kuvattu tarkemmin tilinpäätöksen liitteessä 4. EU:n vakavaraisuusasetuksen N:o 575/2013 (CRR) edellyttämät riskijä koskevat tiedot on esitetty lisäksi POP Pankki -ryhmän yhdistellyn IFRS-tilinpäätöksen Pilari III -liitetiedoissa.

PANKKITOIMINNAN RISKIT

Luottoriski

Pankkitoiminnan luottoriskiasema säilyi vakaana ja riskitasoltaan maltillisena. Eräntyneiden saamisten tunnusluvut säilyivät vertailuvuoden tasolla. Henkilöasiakkaille myönnettävien luottojen osuus luottokannasta nousi hieman. Saamisryhmäkohtaisesti kirjattujen arvonalentumistappioiden määrä säilyi lähellä vertailuvuoden tasoa, kun taas saamiskohtaiset arvonalentumistappiot kasvoivat. POP Pankeissa kiinnitettiin tilikaudella erityistä huomioita saamiskohtaisten arvonalentumisten kirjausperiaatteisiin ja yhtenäisten periaatteiden noudattamiseen.

Luottokanta kasvoi tilikaudella 6,2 prosenttia päätyen 3 216,2 (3 029,0) miljoonaan euroon. Välitettyjen Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n kiinnitysluottojen määrä vuoden lopussa oli 33,3 (203,1) miljoonaa euroa. Pääosa luotonannosta kohdistuu vähäriskiseen henkilöasiakasluotukseen. Henkilöasiakkaille myönnettyjen luottojen osuus luottokannasta oli 65,9 (64,1) prosenttia, yritysten osuus 16,1 (16,8) prosenttia ja maatalousyrittäjien osuus 18,0 (19,1) prosenttia. Asuinkiinteistövakuudellisten luottojen osuus luottokannasta oli 64,8 (63,0) prosenttia.

POP Pankkien yhteenliittymän yli 90 päivää eräntyneenä olleet saamiset olivat 0,75 (0,76) prosenttia luottokannasta. Yhteenliittymän 30-90 päivää eräntyneenä olleet saamiset olivat vuoden 2016 lopussa 1,53 (1,53) prosenttia luottokannasta.

Tilikauden 2016 lopussa luottoihin ja saamisiin kohdistuvat arvonalentumiset olivat yhteensä 21,7 (16,9) miljoonaa euroa. Näistä saamiskohtaisia arvonalentumisia oli yhteensä 18,8 (14,2) miljoonaa euroa ja saamisryhmäkohtaisia arvonalentumisia yhteensä 2,9 (2,8) miljoonaa euroa.

POP Pankkien yhteenliittymän toimiala- ja asiakasriskit ovat hajautuneita. Vuoden 2016 lopussa yhteenliittymällä oli yksi asiakaskokonaisuus, jonka kokonaisvastuut ylittivät 10 prosenttia yhteenliittymän omista varoista ja luokitellaan näin ollen suureksi asiakasriskiksi EU:n vakavaraisuusasetuksen 392 artiklan mukaan. Asiakaskokonaisuus kuuluu POP Pankki -ryhmään.

Likviditeettiriski

POP Pankki -ryhmän maksuvalmiusasema säilyi tilikauden aikana vahvana. Jäsenluottolaitosten likviditeettiä säätelevä viranomaisvaade LCR (maksuvalmiusvaatimus, liquidity coverage ratio) oli vuoden 2016 alussa 70 prosenttia, josta se nousi 80 prosenttiin 1.1.2017 ja nousee edelleen 100 prosenttiin 1.1.2018 mennessä. POP Pankkien yhteenliittymän LCR-tunnusluku 31.12.2016 oli 220 (202) prosenttia. Yhteenliittymällä oli 31.12.2016 LCR-kelpoisia likvidejä varoja ennen arvonalentumisia 450,3 (434,3) miljoonaa euroa, joista 15,2 (39,8) prosenttia oli käteistä ja keskuspankkisaatavia, 73,7 (48,7) prosenttia erittäin likvidejä tason 1 arvopapereita ja 11,1 (11,5) prosenttia muita likvidejä varoja.

Myös POP Pankki -ryhmän rahoitusasema säilyi tilikauden aikana vahvana. Talletusten osuus luottokannasta pysyi korkealla tasolla ja rahoituksen saatavuus laajentui yhteenliittymän keskusluottolaitoksen avaaman tukkuvarainhankinnan kautta. Keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj on yhteenliittymän ensimmäisen toimintavuoden aikana saanut S&P Global Ratingsilta pitkäaikaisen investointitason (investment grade) luottoluokituksen 'BBB' ja laskenut liikkeeseen ensimmäisen joukkovelkakirjalainansa (100 miljoonan euron vakuudeton kolmen vuoden seniorilaina) osana toukokuussa 2016 perustettua 750 miljoonan euron joukkovelkakirjaohjelmaa. Lisäksi Bonum Pankki Oyj:llä on 150 miljoonan euron sijoitustodistusohjelma, jonka puitteissa pankki voi laskea liikkeelle korkeintaan 12 kk:n mittaisia velkakirjoja. Tukkuvarainhankinnan avaaminen monipuolistaa yhteenliittymän varainhankintaa ja tukee ryhmän kasvua. Pidemmän aikavälin rahoitusaseman arvioidaan kehittyvän positiivisesti, kun rahoituksen

saatavuus monipuolistuu ja ryhmän sisäinen rahoituksen välitys tehostuu.

Markkinariski

Pankkitoiminnan markkinariskejä syntyy jäsenluottolaitosten rahoitustaseista, jotka koostuvat anto- ja ottolainauksesta, markkinaehtoisesta jälleenrahoituksesta sekä sijoitus- ja likviditeettisalkuista. Markkinariskiasema säilyi tilikauden aikana maltillisena. Pankkitoiminnan merkittävin markkinariski on rahoitustaseen korkoriski, jota seurataan ja rajoitetaan sekä nykyarvomenetelmän että tulo-riskimallin kautta. Markkinariskiä syntyy myös jäsenluottolaitosten sijoitustoiminnasta, jonka pääasialliset tarkoitukset ovat likviditeettiylijäämän sijoittaminen ja likviditeettireservin ylläpitäminen. Jäsenluottolaitosten liiketoimintaan ei lähtökohtaisesti kuulu varsinainen kaupankäyntitoiminta (trading).

Sijoitustoiminnasta syntyvää markkinariskiä rajoitetaan omaisuusluokkien allokaation kautta sekä omaisuusluokittain ja vastapuolittain asetettavilla riskirajoilla. Luotonannossa ei oteta lainkaan valuutariskiä. Jäsenluottolaitos voi tehdä vain yhteenliittymän riskienvalvontatoiminnon luvalla suoria valuuttamääräisiä sijoituksia, sijoituksia strukturoituihin tuotteisiin tai johdannaissopimuksia. Johdannaisten käyttö on rajoitettu rahoitustaseen korkoriskin suojaustarkoitukseen.

Operatiiviset riskit

Operatiivisten riskien toteutumista pyritään minimoimaan henkilöstön jatkuvalla kehittämisellä ja kattavilla toimintaohjeilla, sekä sisäisen valvonnan toimenpiteillä muun muassa eriyttämällä mahdollisuuksien mukaan asioiden valmistelu, päätöksenteko, toimeenpano ja valvonta toisistaan.

Merkittävimpiin tuotteisiin, palveluihin, toimintoihin, prosesseihin ja järjestelmiin liittyvät operatiiviset riskit tunnistetaan liiketoiminnan tekemässä uuden tuotteen tai palvelun arviointiprosessissa, jonka riskien valvontatoiminto katselmoi. Lisäksi jäsenluottolaitokset suorittavat säännöllisesti operatiivisten riskien itsearviointia. Osa operatiivisten riskien aiheuttamista tappioista suojataan vakuutusturvalla. Tietojärjestelmien toimintahäiriöistä aiheutuviin riskeihin on varauduttu jatkuvuus-suunnittelulla.

VAKUUTUSTOIMINNAN RISKIT

Tarkastelukaudella merkittävimmät vakuutusriskit ovat liittyneet liiketoiminnan kannattavuuskehitykseen ja siinä erityisesti hinnoittelun ja asiakasvalinnan kehittämiseen ja liiketoiminnan volyymien riittävään kasvattamiseen kannattavuusnäkökulma huomioiden.

Merkittävimmät operatiiviset riskit ovat edelleen liittyneet IT-järjestelmäkokonaisuuden rakentamiseen ja vakuutustoiminnan prosessien hallittuun skaalaamiseen ja kehittämiseen myynti-, asiakas- ja korvausvolyymeiden kasvaessa. Tietoturvariskit ovat verkossa toimivalle yhtiölle merkittäviä, joten niiden hallintaan panostetaan voimakkaasti. Sijoitustoiminta on ollut turvaavaa eikä siihen ole kohdistunut merkittäviä riskejä.

Suomen Vahinkovakuutus Oy:n hallitus hyväksyy vuosittain yhtiön riskienhallintasuunnitelman.

VAKAVARAISUUDEN HALLINTA

Vakavaraisuuden hallinnan tavoitteena on varmistaa POP Pankkien yhteenliittymän pääomien riittävä määrä, laatu ja niiden tehokas käyttö. Pääomilla katetaan yhteenliittymän liiketoimintastrategiasta ja -suunnitelmasta aiheutuvat olennaiset riskit ja turvataan yhteenliittymän häiriötön toiminta odottamattomien tappioiden varalta. Tavoitteeseen pyritään dokumentoidulla ja systemaattisella vakavaraisuuden hallintaprosessilla, joka kytkeytyy kiinteästi yhteenliittymän ja jäsenluottolaitosten strategiaprosessiin ja liiketoiminnan suunnitteluun sekä johtamiseen.

Jäsenluottolaitokset tunnistavat ja arvioivat toimintaansa liittyvät riskit kattavasti ja mitoittavat riskinkantokykynsä vastaamaan riskien yhteismäärää. Vakavaraisuutensa turvaamiseksi pankki asettaa riskiperusteiset pääomataavoitteet ja laatii pääomasuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Pääomasuunnitelman laatimisessa käytetään yhteenliittymän jäsenluottolaitoksissa yhtenäisiä, keskusyhteisön riskien valvontatoiminnon määrittelemiä laskentamenetelmiä.

POP Pankkien yhteenliittymän omat varat muodostuvat jäsenosuuksista, vanhan osuuskuntalain mukaisista lisäosuuksista, POP Osuuksista, kertyneistä voittovaroista sekä muista vapaista rahastoista. EU:n vakavaraisuusasetus N:o 575/2013 ei tunnista jäsenosuuspankkien aiemmin käyttämiä lisäosuuksia päämainstrumentiksi. Lisäosuus ei ole uuden sääntelyn mukaan enää jäsen-

osuuspankkien omien varojen erä. Vakavaraisuusasetusta on sovellettu 1.1.2014 alkaen, mutta lisäosuuksia koskevien siirtymäsäännösten osalta soveltaminen muuttuu asteittain. Osa yhteenliittymän jäsenosuuspankeista on vuodesta 2015 lähtien laskenut liikkeelle uutta, omiin varoihin laskettavaa pääomainstrumenttia, POP Osuutta. POP Osuuksia oli vuoden 2016 lopussa laskettu liikkeelle yhteensä 43,5 (17,9) miljoonaa euroa. Uusmerkinnän lisäksi vanhoja lisäosuuksia on muunnettu POP Osuuksiksi.

Vuoden 2016 lopussa POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuus oli hyvällä tasolla. Yhteenliittymän vakavaraisuussuhde oli 21,3 (20,8) prosenttia ja ydinvakava-

raisuussuhde (CET1-%) 20,9 (20,2) prosenttia. Yhteenliittymä ei lue tilikauden voittoa omiin varoihin.

Lakisäätöinen alaraja vakavaraisuussuhteelle on 8 prosenttia ja ydinpääomalle 4,5 prosenttia. Vuoden 2015 alussa otettiin 8 prosentin vähimmäisvakavaraisuusvaatimuksen lisäksi käyttöön kiinteä lisäpääomavaatimus 2,5 prosenttia sekä muuttuva lisäpääomavaatimus, jonka viranomaiset voivat tarvittaessa asettaa 0 - 2,5 prosentin tasolle. Finanssivalvonta ei ole toistaiseksi asettanut muuttuvaa lisäpääomavaatimusta suomalaisille vastuille, joista yhteenliittymän jäsenluottolaitosten luotto- ja vastapuoliriski lähes kokonaan muodostuu.

VAKAVARAISUUDEN YHTEENVETO

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Omat varat		
Ydinpääoma ennen vähennyksiä	486 655	461 632
Vähennykset ydinpääomasta	-5 245	-6 089
Ydinpääoma (CET1) yhteensä	481 410	455 542
Ensisijainen lisäpääoma ennen vähennyksiä	6 897	10 545
Vähennykset ensisijaisesta lisäpääomasta	-	-
Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	6 897	10 545
Ensisijainen pääoma (T1 = CET1 + AT1)	488 307	466 087
Toissijainen pääoma ennen vähennyksiä	2 759	3 164
Vähennykset toissijaisesta pääomasta	-	-
Toissijainen pääoma (T2) yhteensä	2 759	3 164
Omat varat yhteensä (TC = T1 + T2)	491 065	469 251
Riskipainotetut erät yhteensä	2 308 526	2 252 853
josta luottoriskin osuus	2 084 072	2 038 332
josta vastuun arvonoikaisuriski (CVA)	1 321	3 599
josta markkinariskin osuus (valuuttakurssiriski)	25 597	24 892
josta operatiivisen riskin osuus	197 536	186 031
Luottolaitoslain mukainen kiinteä lisäpääomapuskuri (2,5 %)	57 713	56 321
Vastasyklinen pääomapuskuri	222	253
Ydinvakavaraisuussuhde (CET1-%)	20,9 %	20,2 %
Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla (T1-%)	21,2 %	20,7 %
Kokonaisvakavaraisuussuhde (TC-%)	21,3 %	20,8 %
Vähimmäisomavaraisuusaste		
Ensisijainen pääoma (T1)	488 307	466 087
Vastuut yhteensä	4 291 563	4 283 948
Vähimmäisomavaraisuusaste, %	11,4 %	10,9 %

Tallettajan ja sijoittajan suoja

Talletussuojasta säädetään rahoitusvakausviranomaisesta annetussa laissa. Lain mukaan talletussuojasta vastaa Rahoitusvakausvirasto, jonka hallinnoima rahoitusvakausrahasto muodostuu kriisinvastuurahastosta ja talletussuojarahastosta. Talletussuojarahaston varoista korvataan tallettajan samassa talletuspankissa olevat korvauskelpoiset talletukset, kuitenkin yhteensä enintään 100 000 euroa. Talletussuojarahaston maksut katettiin tilikaudella aiemman kansallisen talletussuojarahaston varoista.

Talletuspankkien yhteenliittymän jäsenenä olevia talletuspankkeja pidetään talletussuojan kannalta yhtenä talletuspankkina. Tämän johdosta saman tallettajan talletussuoja kaikista POP Pankkien yhteenliittymän jäsenluottolaitoksissa (POP Pankit ja Bonum Pankki Oyj) olevista talletuksista on yhteensä 100 000 euroa.

Myös sijoittajien korvausrahastoa koskevan lainsäädännön mukaan POP Pankkien yhteenliittymän jäsenluottolaitoksia pidetään sijoittajan suojan kannalta yhtenä pankkina. Korvausrahastosta korvataan enintään 20 000 euroa.

POP Pankkiliitto osk:n hallinto

POP Pankkiliitto osk:n jäseniä ovat 26 jäsenosuuspankkia (POP Pankkia) ja Bonum Pankki Oyj. Jäsenosuuspankit käyttävät sääntöjen mukaista äänivaltaa POP Pankkiliiton osuuskunnan kokouksessa, joka nimittää hallintoneuvoston. Sääntöjen mukaan Bonum Pankki Oyj:llä liiton tytäryhtiönä ei ole äänivaltaa osuuskunnan kokouksessa.

POP Pankkiliitto osk:n hallintoneuvostoon kuuluu sääntöjen mukaan vähintään kolme (3) ja enintään kolmekymmentäneljä (34) osuuskunnan kokouksen valitsemaa jäsentä siten, että jokaisesta jäsenluottolaitoksesta on valittava yksi (1) jäsen, ei kuitenkaan jäsenluottolaitoksena toimivasta keskusyhteisön tytäryhteisöstä.

Hallintoneuvostoon kuului vuonna 2016 yhteensä 26 jäsentä siten, että jokaisesta jäsenluottolaitoksesta valittiin yksi (1) jäsen. Hallintoneuvoston puheenjohtajaksi ja varapuheenjohtajaksi voidaan valita vain jäsenluottolaitoksen hallituksen tai hallintoneuvoston puheenjohtaja. Hallintoneuvoston puheenjohtajana toimi Hannu Saarimäki (Keuruun Osuuspankin hallituksen puheen-

johtaja) ja varapuheenjohtajana Harri Takala (Pohjanmaan Osuuspankin hallituksen puheenjohtaja).

POP Pankkiliitto osk:n hallitukseen kuuluu vähintään viisi (5) ja enintään seitsemän (7) hallintoneuvoston valitsemaa jäsentä siten, että kultakin sääntöjen mukaiselta yhteistoiminta-alueelta valitaan vähintään yksi (1) jäsen. Hallituksen jäsenistä enemmistön tulee olla työtai toimitushteessa jäsenluottolaitokseen. Hallituksen jäsenten toimikausi on kolme vuotta luettuna hallintoneuvoston valinnasta päättäneen kokouksen päättymisestä hallintoneuvoston kolmen vuoden kuluttua seuraavan valinnoista päättävän kokouksen päättymiseen. Näistä jäsenistä eroaa vuosittain lähinnä kolmannesta oleva lukumäärä toimikauden mukaan.

Hallituksen jäsenmäärä nostettiin tilikauden aikana kuudesta seitsemään jäseneseen ja valittiin hallitukseen yksi uusi, POP Pankki -ryhmästä riippumaton jäsen.

Hallitus valitsee keskuudestaan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan.

POP Pankkiliitto osk:n hallituksen jäseninä ovat toimineet seuraavat henkilöt:

- **Petri Jaakkola** (Lapuan Osuuspankki) puheenjohtaja 16.3.2016 lähtien, johon asti varapuheenjohtaja
- **Juha Niemelä** (Liedon Osuuspankki) hallituksen jäsen, varapuheenjohtaja 16.3.2016 lähtien
- **Ari Heikkilä** (Konneveden Osuuspankki) hallituksen jäsen
- **Marja Pajulahti** (POP Pankki -ryhmästä riippumaton jäsen) hallituksen jäsen 29.9.2016 lähtien
- **Soile Pusa** (Siilinjärven Osuuspankki) hallituksen jäsen, puheenjohtaja 16.3.2016 asti
- **Teemu Teljosuo** (Kurikan Osuuspankki) hallituksen jäsen
- **Hannu Tuominiemi** (Suupohjan Osuuspankki) hallituksen jäsen

POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtajana toimi 31.12.2016 asti **Heikki Suutala** ja toimitusjohtajan sijaisena **Timo Hulkko**. POP Pankkiliitto osk:n hallintoneuvosto käynnisti elokuussa 2016 POP Pankkiliitto osk:n pitkäaikaisen toimitusjohtaja Heikki Suutalan pyynnöstä uuden toimitusjohtajan hakuprosessin. Marraskuussa 2016 uudeksi toimitusjohtajaksi valittiin **Pekka Lemetinen**, joka aloitti toimessa 1.1.2017. Ennen siirtymis-

tään POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtajaksi Lemettinen toimi Suomen Vahinkovakuutus Oy:n toimitusjohtajana. Suomen Vahinkovakuutus Oy:n hallitus on käynnistänyt uuden toimitusjohtajan hakuprosessin joulukuussa 2016.

POP Pankkiliitto osk:n tilintarkastajana toimii tilintarkastusyhteisö KPMG Oy Ab päävastuullisena tilintarkastajanaan KHT **Johanna Gråsten**.

Henkilöstö ja palkitseminen

HENKILÖSTÖ

POP Pankki -ryhmään työsuhteessa vuoden 2016 lopussa oli 741 (695) henkilöä, joista pankkitoiminnassa 565 (555) henkilöä, vahinkovakuustotoiminnassa 116 (96) henkilöä ja muissa toiminnoissa 60 (44) henkilöä.

PALKITSEMINEN

Palkitsemisjärjestelmällä tarkoitetaan niitä päätöksiä, sopimuksia, toimintaperiaatteita ja menettelytapoja, joita noudatetaan johdon ja henkilöstön palkitsemisessa.

Palkitseminen jakautuu kiinteään ja muuttuvaan palkanosaan. Kiinteällä palkanosalla tarkoitetaan tiettyyn ajanjaksoon sidottua palkkaa ja muuttuvalla palkanosalla palkkionsaajan suoritukseen tai taloudellisiin tekijöihin sidottua palkkiota. Muuttuva palkanosä käsittää sekä lyhyen että pitkän aikavälin palkitsemisen. Lyhyen aikavälin palkitsemisessa ansaintajakso on kalenterivuosi ja palkkio maksetaan rahana.

POP Pankki -ryhmässä muuttuva palkitseminen on yrityskohtaista. POP Pankki -ryhmässä ei ole käytössä yhtenäistä palkitsemisjärjestelmää. Palkitsemisjärjestelmät ovat kunkin jäsenluottolaitoksen tai yrityksen liiketoimintastrategian, tavoitteiden ja arvojen mukaisia ja vastaavat yrityksen pitkän aikavälin etua. Palkitsemisjärjestelmät ovat sopusoinnussa hyvän ja tehokkaan riskienhallinnan ja riskinkantokyvyn kanssa. Palkitseminen ei kannusta toiminnassa riskinottoon, joka ylittäisi jäsenluottolaitoksen tai yrityksen riskinkantokyvyn perusteella määritellyn tai muuten kestävän riskitason.

Jäsenluottolaitoskohtaiset ja yrityskohtaiset palkitsemisjärjestelmät perustuvat EU-lainsäädäntöön, kansalliseen lainsäädäntöön sekä Finanssivalvonnan määräyksiin ja ohjeisiin.

Yhteiskuntavastuu

Osuustoiminnallisten yritysten POP Pankki -ryhmään on sisäänrakennettu yhteiskuntavastuu. POP Pankki -ryhmän arvona on sekä asiakkaan että toimintaympäristön hyvinvoinnin edistäminen. Tätä POP Pankki -ryhmä toteuttaa kaikessa toiminnassaan jokapäiväisinä pieninä tekoina. Myös ryhmän yritysten terveestä liiketoiminnasta ja kannattavuudesta huolehtiminen sekä pitkäjänteinen kehittäminen ovat osa yhteiskuntavastuuta.

POP Pankki -ryhmä maksoi tilikauden tuloksesta vuodelta 2016 veroja yhteensä 6,6 (3,6) miljoonaa euroa. POP Pankki -ryhmän pääyhtiöiden kotipaikat kattavat 28 eri paikkakuntaa, jolloin verot kohdentuvat hyvin niille alueille, joissa asiakkaat toimivat. Palkkoja POP Pankki -ryhmä maksoi yhteensä 32,1 (30,2) miljoonaa euroa.

Tilikauden jälkeiset tapahtumat

Finanssivalvonta on myöntänyt 30.1.2017 POP Pankkiliitto osk:lle luvan päättää Yhteenliittymälain 21, 21a, 21b ja 23 §:n mukaisista vapautuksista jäsenluottolaitoksille. Luvan mukaisten vapautusten myöntämisestä päättää POP Pankkiliitto osk:n hallitus.

POP Pankkiliiton hallituksella ei ole tiedossa muita sellaisia tilikauden päättymisen jälkeisiä tapahtumia, joilla olisi olennaista vaikutusta POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksessä esitetyn informaation kannalta.

Vuoden 2017 näkymät

POP Pankki -ryhmän toiminnassa vuonna 2017 painottuvat uuden strategian mukaisten kehityshankkeiden edistäminen. Tärkeimmät kehityshankkeet ovat digitaalisten ja mobiilipalveluiden kehittäminen, pankkien taustatoimintojen tehostaminen, ryhmään kuuluvien yhtiöiden synergioiden hyödyntäminen sekä vakuutusyhtiön hyvän kasvuvauhdin ylläpitäminen. Keskeinen tavoite on myös parantaa POP Pankkien kasvuedellytyksiä ja kannattavuutta tehostamalla likviditeetin hallintaa ja optimoimalla tasehallintaa POP Pankkien yhteenliittymässä. Kehityshankkeet ovat ratkaisevassa asemassa, jotta POP Pankki -ryhmä parantaa kustannustehokkuuttaan ja saavuttaa tulevaisuuden kasvutavoitteensa.

POP Pankki -ryhmän tulokseen vaikuttavat useat tekijät, joista tärkeimmät ovat yleinen taloustilanne, korko- ja

osakekurssien vaihtelu sekä alueellinen kilpailu. Talouden kehittymiseen liittyy edelleen paljon epävarmuustekijöitä Suomessa ja Euroopassa. Korkotason odotetaan pysyvän matalalla tasolla, mikä vaikeuttaa korkokatteiden kasvattamista.

Digitalisaatio lisää yleisesti alan tehokkuutta mutta kiristää samalla kilpailua kuluttajien vertailumahdollisuuksien lisääntyessä.

Varjopankkitoiminta valtaa vähitellen alaa, ottaen perinteisiltä pankeilta osan finanssialan tuotoista ja kasvusta. Samalla toimiluvan omaavien finanssirytysten kehityspanostuksista merkittävä määrä joudutaan osoittamaan jatkuvasti lisääntyvien säädösten toimeenpanoon.

Haasteellisessa liiketoimintaympäristössä POP Pankki -ryhmän tavoitteena on vuonna 2017 saavuttaa vähintään vuoden 2016 tasoa oleva POP Pankki -ryhmän tulos sekä säilyttää vakavaraisuus ja asiakastyytyväisyys erinomaisella tasolla. Toiminnallisena tavoitteena on luoda edellytyksiä liiketoiminnan pitkän aikavälin kasvulle ja kannattavuudelle sekä hintakilpailukyvyille.

LISÄTIETOJA:

Toimitusjohtaja Pekka Lemettinen, puh. 040 5035411
ja johtaja Timo Hulkko, puh. 0500 894 008

Tunnuslukujen laskentakaavat

Liikevaihto

Korkotuotot, palkkiotuotot, kaupankäynnin nettotuotot, sijoitustoiminnan nettotuotot, vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot, liiketoiminnan muut tuotot, suojauslaskennan nettotuotot

Liiketoiminnan tuotot yhteensä

Korkokate, palkkiotuotot ja -kulut netto, kaupankäynnin nettotuotot, sijoitustoiminnan nettotuotot, vahinkovakuutus-toiminnan nettotuotot, liiketoiminnan muut tuotot, suojauslaskennan nettotuotot"

Liiketoiminnan kulut yhteensä

Henkilöstökulut, liiketoiminnan muut kulut (ei sisällä poistoja)

Kulut/tuotot-suhde, %

$$\frac{\text{Liiketoiminnan kulut yhteensä}}{\text{Liiketoiminnan tuotot yhteensä}} \times 100$$

Oman pääoman tuotto (ROE), %

$$\frac{\text{Katsauskauden tulos}}{\text{Oma pääoma ja määräysvallattomien osuus}} \times 100$$

Koko pääoman tuotto (ROA), %

$$\frac{\text{Katsauskauden tulos}}{\text{Taseen loppusumma keskimäärin (vuoden alun ja lopun keskiarvo)}} \times 100$$

Omavaraisuusaste, %

$$\frac{\text{Oma pääoma ja määräysvallattomien osuus}}{\text{Taseen loppusumma}} \times 100$$

Ydinvakavaraisuussuhde (CET1), %

$$\frac{\text{Ydinpääoma (CET1)}}{\text{Riskipainotetut saamiset yhteensä}} \times 100$$

Ensisijainen pääomasuhde (T1), %

$$\frac{\text{Ensisijainen pääoma (T1)}}{\text{Riskipainotetut saamiset yhteensä}} \times 100$$

Vakavaraisuussuhde (TC), %

$$\frac{\text{Omat varat yhteensä (TC)}}{\text{Riskipainotetut saamiset yhteensä}} \times 100$$

Vähimmäisomavaraisuusaste (leverage ratio), %

$$\frac{\text{Ensisijainen pääoma (T1)}}{\text{Vähimmäisomavaraisuusasteen vastuiden kokonaismäärä}} \times 100$$

Maksuvalmiusvaatimus (LCR), %

$$\frac{\text{Likvidit varat}}{\text{Likviditeetin ulosvirtaukset - likviditeetin sisäänvirtaukset stressitilanteessa}} \times 100$$

VAKUUTUSTOIMINNAN TUNNUSLUVUT**Liikekulut**

Henkilöstökulut, liiketoiminnan muut kulut, poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä

Vahinkosuhte, %

$$\frac{\text{Korvauskulut (jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen)}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen)}} \times 100$$

Liikekulusuhde, %

$$\frac{\text{Liikekulut}}{\text{Vakuutusmaksutuotot (jälleenvakuuttajien osuuden jälkeen)}} \times 100$$

POP PANKKI -RYHMÄN TILINPÄÄTÖS 31.12.2016

POP Pankki -ryhmän tuloslaskelma

(1 000 euroa)	Liite	1.1.-31.12.2016
Korkotuotot		80 324
Korkokulut		-17 907
Korkokate	7	62 417
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	8	28 369
Kaupankäynnin nettotuotot	9	542
Sijoitustoiminnan nettotuotot	10	8 945
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	11	8 078
Liiketoiminnan muut tuotot	12	6 501
Liiketoiminnan tuotot yhteensä		114 851
Henkilöstökulut	13	-40 062
Liiketoiminnan muut kulut	14	-45 672
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	15	-5 429
Liiketoiminnan kulut yhteensä		-91 162
Arvonalentumistappiot lainoista ja saamisista	21	-6 731
Tulos ennen veroja		16 958
Tuloverot	16	-6 618
Tilikauden tulos		10 340
Josta		
POP Pankkien omistajien osuus		10 260
Määräysvallattomien omistajien osuus		80
Yhteensä		10 340

POP Pankki -ryhmän laaja tuloslaskelma

(1 000 euroa)	Liite	1.1.-31.12.2016
Tilikauden tulos		10 340
Muut laajan tuloksen erät		
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi		
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleenmäärittämisestä johtuvat voitot/tappiot	39	-135
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi		
Käyvän arvon rahaston muutos		
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	34	6 434
Tilikauden laaja tulos		16 639
Tilikauden laajan tuloksen jakautuminen		
POP Pankkien omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		16 559
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		80
Tilikauden laaja tulos yhteensä		16 639

POP Pankki -ryhmän tase

(1 000 euroa)	Liite	31.12.2016	31.12.2015*
Varat			
Käteiset varat	19	99 174	172 899
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	18, 20	1 681	3 383
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	18, 21	73 515	129 327
Lainat ja saamiset asiakkailta	18, 21	3 188 681	3 013 972
Johdannaiset	18, 22	2 541	5 356
Sijoitusomaisuus	18, 23	754 362	635 904
Vahinkovakuutus toiminnan varat	18, 24	42 915	37 610
Aineettomat hyödykkeet	25	13 566	15 839
Aineelliset hyödykkeet	26	35 604	39 796
Muut varat	27	15 459	13 582
Verosaamiset	28	1 920	3 967
Varat yhteensä		4 229 417	4 071 635
Velat			
Velat luottolaitoksille	18, 29	11 385	112 783
Velat asiakkaille	18, 29	3 505 090	3 342 813
Vahinkovakuutus toiminnan velat	18, 30	32 420	27 567
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	18, 31	100 220	24 188
Lisäosuuspääoma	18, 32	37 512	58 231
Muut velat	33	52 764	57 056
Verovelat	28	27 006	25 281
Velat yhteensä		3 766 396	3 647 918
Oma pääoma			
Osuuspääoma			
Jäsenosuudet		9 051	8 904
POP Osuudet		43 508	17 904
Osuuspääoma yhteensä	33	52 559	26 809
Rahastot	33	155 086	156 081
Kertyneet voittovarot	33	254 913	237 566
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus yhteensä		462 558	420 455
Määräysvallattomien omistajien osuus	41	463	3 261
Oma pääoma yhteensä		463 021	423 716
Velat ja oma pääoma yhteensä		4 229 417	4 071 635

*Oikaistu ks. liite 5

Laskelma POP Pankki -ryhmän oman pääoman muutoksista

(1 000 euroa)	Osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	Määräys- vallattomat omistajat	Oma pääoma yhteensä
Raportoitu oma pääoma 31.12.2015	26 809	4 283	151 798	239 831	422 721	3 261	425 982
Kiinteistöomaisuuden poistojen oikaisu*	-	-	-	-2 265	-2 265	-	-2 265
Oikaistu oma pääoma 1.1.2016	26 809	4 283	151 798	237 566	420 455	3 261	423 716
Tilikauden laaja tulos							
Tilikauden tulos	-	-	-	10 260	10 260	80	10 340
Muut laajan tuloksen erät	-	6 434	-	-135	6 299	-	6 299
Tilikauden laaja tulos yhteensä	-	6 434	-	10 125	16 559	80	16 639
Liiketoimet omistajien kanssa							
Osuuspääoman lisäys	25 750	-	-	-	25 750	-	25 750
Voitonjako	-	-	-	-74	-74	-	-74
Rahastosiirrot	-	-	3 135	-3 135	-	-	-
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä	25 750	-	3 135	-3 209	25 677	-	25 677
Muut muutokset							
Muutokset tytäryhteisöjen omistuosuuksissa	-	-	-10 564	10 431	-133	-2 878	-3 011
Muut muutokset yhteensä	-	-	-10 564	10 431	-133	-2 878	-3 011
Oma pääoma 31.12.2016	52 559	10 717	144 369	254 913	462 558	463	463 021

Määräysvallattomien omistajien osuus POP Pankki -ryhmän omasta pääomasta pieneni merkittävästi johtuen POP Pankkien vakuusrahaston purkamisesta kesäkuussa 2016 ja osuuspääomien palautuksesta POP Pankkiliitosta eronneille osuuspankeille joulukuussa 2016. POP Pankkien vakuusrahaston purkautumisen yhteydessä siirrettiin muista rahastoista POP Pankeille palautettuja kannatusmaksuja kertyneisiin voittovaroihin yhteensä 8 253 tuhatta euroa.

* Ks. liite 5.

POP Pankki -ryhmän rahavirtalaskelma

(1 000 euroa)	2016
Liiketoiminnan rahavirta	
Tilikauden tulos	10 340
Oikaisut tilikauden tulokseen	26 305
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-256 264
Saamiset luottolaitoksilta	39 360
Saamiset asiakkailta	-181 043
Sijoitusomaisuus	-121 519
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-5 305
Muut varat	12 243
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)	108 417
Velat luottolaitoksille	-101 398
Velat asiakkaille	165 248
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	76 032
Muut velat	-27 257
Maksetut tuloverot	-4 208
Liiketoiminnan rahavirta yhteensä	-111 202
Investointien rahavirta	
Muiden sijoitusten vähennykset	15 060
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-7 848
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden myynnit	3 953
Investointien rahavirta yhteensä	11 164
Rahoituksen rahavirta	
Osuuspääoman lisäykset	12 958
Maksetut osuuspääoman korot ja muu voitonjako	-74
Muut oman pääoman erien lisäykset	-2 822
Rahoituksen rahavirta yhteensä	10 062
Rahavarojen muutos	
Rahavarat tilikauden alussa	236 314
Rahavarat tilikauden lopussa	146 338
Rahavarojen nettomuutos	-89 976

(1 000 euroa)	2016
Saadut korot	90 334
Maksetut korot	23 388
Saadut osingot	1 929
Tilikauden tulokseen tehdyt oikaisut	
Erät, joihin ei liity maksutapahtumaa ja muut oikaisut	
Saamisten arvonalentumiset	6 731
Poistot	7 040
Vakuutustekninen vastuovelka	5 880
Muut	6 653
Tilikauden tulokseen tehdyt oikaisut yhteensä	26 305
Rahavarat	
Käteiset varat	99 174
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	47 164
Yhteensä	146 338

LIITTEET

TILINPÄÄTÖKSEN LAADINTAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 1 POP Pankki -ryhmä ja IFRS-tilinpäätöksen laajuus

1. POP PANKKI -RYHMÄ

POP Pankki -ryhmä (jäljempänä myös Ryhmä) on POP Pankkien ja POP Pankkiliitto osk:n sekä niiden tytäryhteisöjen sekä yhteisessä määräysvallassa olevien yhteisöjen muodostama finanssiryhmä, joka toimii Suomessa. POP Pankit ovat itsenäisiä, alueellisesti ja paikallisesti toimivia osuuspankkeja. POP Pankkiliitto osk toimii Ryhmän keskusyhteisönä. POP Pankki -ryhmän palvelut kattavat henkilöasiakkaiden, pienten yritysten sekä maa- ja metsätalousyritysten maksuliike-, kortti-, säästämisen- ja sijoitus- sekä rahoituspalvelut. Vähittäispankkipalvelujen lisäksi Ryhmä tarjoaa vahinkovakuutuspalveluja henkilöasiakkaille.

POP Pankkiliitto osk:n jäsenluottolaitoksia ovat 26 osuuspankkia sekä jäsenosuuspankkien keskusluottolaitoksena toimiva Bonum Pankki Oyj. POP Pankkien yhteenliittymä on laissa talletuspankkien yhteenliittymästä 599/2010 (jäljempänä Yhteenliittymälaki) määritelty juridinen kokonaisuus, jossa jäsenluottolaitoksilla ja keskusyhteisöllä on vastuu toistensa veloista ja sitoumuksista. POP Pankkien yhteenliittymän muodostavat keskusyhteisö POP Pankkiliitto osk, sen jäsenluottolaitokset, näiden konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset sekä sellaiset luottolaitokset, rahoituslaitokset ja palveluyritykset, joiden äänivallasta yhteenliittymään kuuluvat yhteisöt yhdessä omistavat yli puolet. Jäsenluottolaitosten konsolidointiryhmiin kuuluvat yritykset ovat pääasiassa kiinteistöyhtiöitä.

POP Pankki -ryhmään kuuluu POP Pankkien yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen lisäksi myös muita yhteisöjä. Merkittävimmät POP Pankki -ryhmään sisältyvät yhteenliittymään kuulumattomat yhteisöt ovat POP Holding Oy ja sen kokonaan omistama Suomen Vahinkovakuutus Oy sekä kesäkuussa 2016 purettu POP Pankkien vakuusrahasto, jotka eivät ole keskinäisen vastuun piirissä.

POP Pankki -ryhmä ei muodosta kirjanpitolain 1336/1997 mukaista konsernia, eikä luottolaitostoiminnasta annetussa laissa 610/2014 määriteltyä konsolidointiryhmää. POP Pankkiliitto osk:illa tai sen jäsenosuuspankeilla ei ole toisiinsa nähden kansainvälisten IFRS-tilinpäätösstandardien mukaista määräysvaltaa,

eikä Ryhmälle siten voida määritellä emoyhtiötä. Yhteenliittymälain mukaisesti POP Pankkiliitto osk:n hallitus on määritellyt Ryhmälle sen rakenteeseen soveltuvat tilinpäätösperiaatteet siltä osin, kuin IFRS-tilinpäätösstandardit eivät huomioi Ryhmän rakennetta. Tilinpäätösperiaatteet, jotka sisältävät kuvauksen jäsenosuuspankkien muodostamasta laskentateknisestä emoyhtiöstä, on esitetty liitteessä 2. Laskentatekniseen emoyhtiöön kuuluvat jäsenosuuspankit sekä muut Ryhmän IFRS-tilinpäätökseen yhdistellyt yritykset on lueteltu liitteessä 41.

Seuraavan sivun kuvassa on esitetty POP Pankki -ryhmän rakenne sekä yhteenliittymään ja yhteisvastuun piiriin kuuluvat yhteisöt.

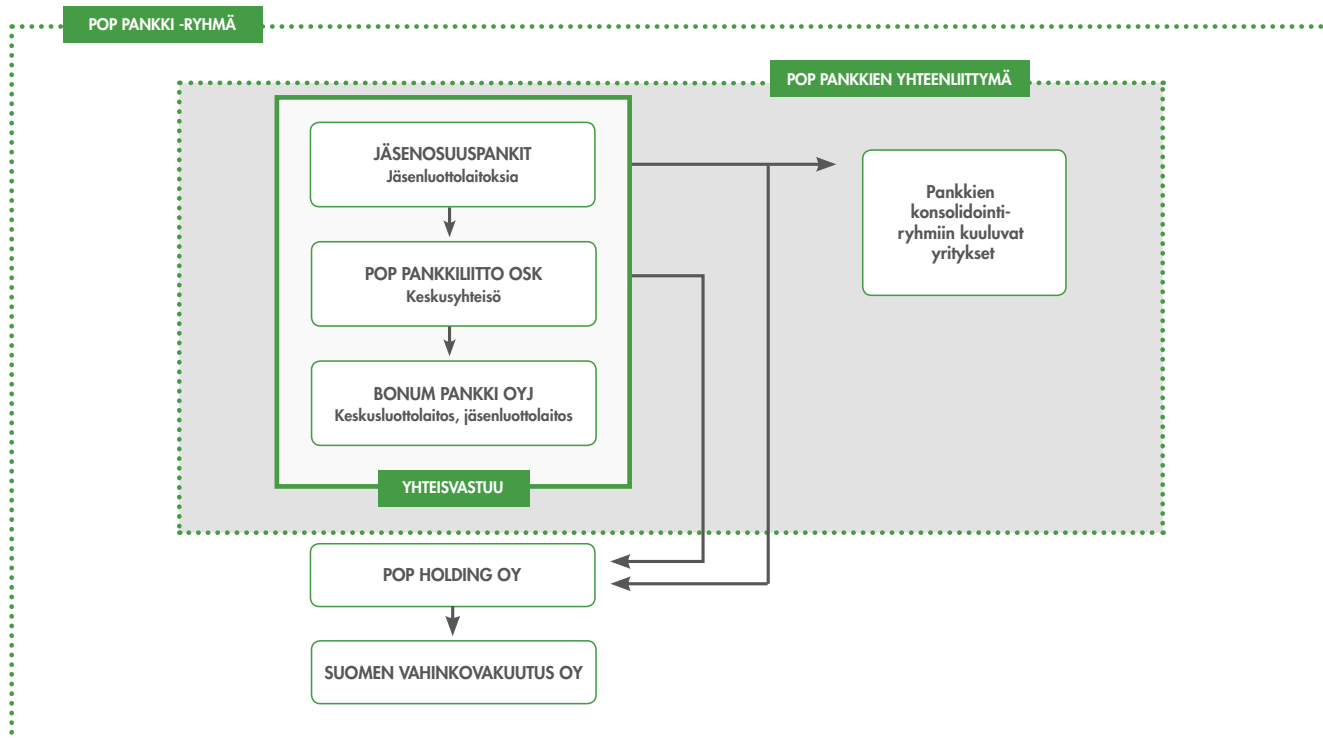
Tilikauden aikana POP Pankit luopuivat omistuksestaan Optium Oy:ssä. Osakkeiden myynnillä ei ollut merkittävää vaikutusta tilikauden tulokseen. Bonum Pankki Oy muutti yhteisömuotoaan Bonum Pankki Oyj:ksi ja POP Pankkien vakuusrahasto päätettiin purkaa. Vakuusrahaston lopputilitys ja varojen jako vakuusrahaston jäsenille hyväksyttiin kesäkuussa. Vakuusrahaston purkaminen on ollut Ryhmän sisäinen järjestely, minkä vuoksi sillä ei ole vaikutusta Ryhmän tulokseen lukuun ottamatta purkamisen verovaikutusta. Vakuusrahaston purkaminen näkyy Ryhmän oman pääoman rakenteessa siirtona rahastoista kertyneisiin voittovaroihin.

Keskusyhteisönä toimiva POP Pankkiliitto osk vastaa POP Pankki -ryhmän ryhmäohjauksesta ja valvonnasta, kuten Yhteenliittymälaisissa säädetään. POP Pankkiliitto osk:n kotipaikka on Helsinki ja sen osoite on Hevosenkä 3, 02600 Espoo.

POP Pankkiliitto osk on laatinut Yhteenliittymälain mukaisesti POP Pankki -ryhmän yhdistellyn IFRS-tilinpäätöksen. POP Pankkiliitto osk:n hallitus on hyväksynyt toimintakertomuksen ja yhdistellyn tilinpäätöksen 21.2.2017. Tilinpäätös annetaan tiedoksi POP Pankkiliiton osuuskunnan kokoukselle 6.4.2017.

Jäljennökset POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksestä sekä tilinpäätöstiedotteesta ovat saatavissa keskusyhteisön toimitiloista osoitteesta Hevosenkä 3, 02600 Espoo tai sähköisesti osoitteessa www.poppankki.fi.

POP Pankki -ryhmä, POP Pankkien yhteenliittymä ja yhteisvastuu

2. POP PANKKI -RYHMÄN YHDISTELLYN TILINPÄÄTÖKSEN LAAJUUS

POP Pankkien yhteenliittymä aloitti toimintansa 31.12.2015. Yhteenliittymälain mukaan keskusyhteisön on laadittava keskusyhteisön ja sen jäsenluottolaitosten tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten yhdistelmänä tilinpäätös noudattaen kansainvälisiä IFRS-tilinpäätösstandardeja. POP Pankki -ryhmän ensimmäinen yhdistelty tilinpäätös laadittiin yhteenliittymän toiminnan aloittamishetkestä ja se kattoi tilikauden päättymispäivän 31.12.2015. Tilinpäätös sisälsi POP Pankki -ryhmän taseen 31.12.2015 sekä IFRS-standardien mukaisesti taseen liitteenä annettavat tiedot, laatimisperiaatteet sekä muut liitetiedot. Virallisen IFRS-tilinpäätöksen liitteessä 48 annettiin lisäksi taloudellista lisäinformaatiota, joka kattoi IFRS-standardien mukaisesti laaditut tiedot tilikaudelta 1.1.–31.12.2015 ja vertailukaudelta 1.1.–31.12.2014. Taloudellinen lisäinformaatio annettiin POP Pankkien yhteenliittymän muodostamista edeltävältä ajalta, jolloin POP Pankit toimivat yhtenä pankkiryhmittymänä, mutta eivät olleet juridisesti vastuussa toistensa sitoumuksista. Taloudellisen lisäinformaation tarkoituksena oli antaa markkinoille hyödyllistä informaatiota POP Pankki -ryhmän toiminnan tuloksellisuudesta, tuloksen muodostumisesta ja Ryhmän taloudellisesta asemasta.

Taloudellinen lisäinformaatio on laadittu yhdistelemällä POP Pankki -ryhmään kuuluvien yhtiöiden ja yhteisöjen tilintarkastetut erillistilinpäätökset. Taloudellisena lisäinformaationa annettava tieto on laadittu "combined financial statement" -periaatteella, jossa yhtiöiden ja yhteisöjen historialliset taloudelliset informaatiot on yhdistelty yhdeksi kokonaisuudeksi ja niihin on tehty Ryhmän sisäisten erien eliminoinnit sekä IFRS-standardien soveltamisesta johtuvat oikaisut. Yhdistellyn tilinpäätöksen laatiminen yhtenä kokonaisuutena perustuu "common management" -käsitteeseen, koska POP Pankki -ryhmä on toiminut yhteisessä ohjauksessa soveltaen yhtenäisiä tilinpäätösprosesseja, huolimatta siitä, että ryhmä ei ole ollut saman määräysvallan alaisuudessa. Virallisen tilinpäätöksen tase 31.12.2015 vastaa taloudellisessa lisäinformaatiossa esitettyä tasetta 31.12.2015.

POP Pankki -ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen 2016 liitteessä 59 esitetään taloudellisena lisäinformaationa edellistä tilikautta koskevine vertailutietoineen POP Pankki -ryhmän yhdistelty tuloslaskelma, laaja tuloslaskelma, tase, laskelma oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelma sekä sellaiset liitetiedot, jotka sisältävät tietoja tilikaudelta 1.1.–31.12.2015. Vertailuluvut vastaavat tilinpäätöksessä 31.12.2015 taloudellisena lisäinformaationa esitettyjä tietoja ja ne on laadittu liitteessä 2 esitettyjen laatimisperiaatteiden mukaisesti. Ryhmä on siirtynyt soveltamaan IFRS-standardeja 1.1.2014.

LIITE 2 POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laatimisperiaatteet

1. YLEISTÄ

POP Pankki -ryhmän (jäljempänä myös Ryhmä) yhdistelty tilinpäätös on laadittu EU:ssa hyväksytyjä kansainvälisiä IFRS-standardeja (International Financial Reporting Standards) sekä standardeja koskevia tulkintoja (IFRIC) noudattaen. Tilinpäätöksen liitetietojen laadinnassa on huomioitu myös suomalaisen kirjanpito- ja yhteisölaainsäädännön sekä viranomaismääräysten vaatimukset. POP Pankki -ryhmän velvollisuus laatia tilinpäätös kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti perustuu Lakiin talletuspankkien yhteenliittymästä 599/2010 (jäljempänä Yhteenliittymälaki).

POP Pankki -ryhmän yhdistelty tilinpäätös esitetään tuhansina euroina, ellei toisin ole ilmoitettu. Liitetietojen luvut on pyöristetty, joten yksittäisten lukujen yhteenlaskettu summa saattaa poiketa taulukossa tai laskelmassa esitetystä summasta. Muut kuin euromääräiset varat ja velat on muutettu euroiksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Arvostuksen yhteydessä syntyneet kurssierot on kirjattu tuloslaskelmaan sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Vahinkovakuutustoiminnasta syntyneet kurssierot on kirjattu vakuutustoiminnan nettotuottoihin. Kaikkien POP Pankki -ryhmään kuuluvien yhtiöiden toimintavaluutta on euro.

POP Pankki -ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittu alkuperäisiin hankintamenoihin perustuen lukuun ottamatta käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavia rahoitusvaroja ja -velkoja, myytävissä olevia rahoitusvaroja, käyvän arvon suojausten suojauskohteita (suojatun riskin osalta) ja käyvän arvon tai rahavirran suojauksessa käytettyjä suojaavia johdannaisia, jotka on arvostettu käypään arvoon. POP Pankki -ryhmä esittää EU:n vakavaraisuusasetuksen 575/2013 mukaiset Pilarin III -vakavaraisuustiedot tilinpäätöksen liitetiedoissa.

2. YHDISTELYPERIAATTEET

2.1 Laskentatekninen emoyhtiö

Yhteenliittymälain mukaan POP Pankki -ryhmän yhdistelty tilinpäätös on laadittava keskusyhteisö POP Pankkiliitto osk:n ja sen jäsenluottolaitosten tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten yhdistelmänä. Yhdistelty tilinpäätös käsittää myös sellaiset yhteisöt, joissa edellä tarkoitetuilla yhteisöillä yhdessä on määräysvalta.

POP Pankkiliitto osk:lla ja sen jäsenosuuspankeilla ei ole toisiinsa nähden määräysvaltaa, minkä vuoksi POP Pankki -ryhmälle ei voida määrittellä emoyhtiötä. IFRS-tilinpäätöksessä POP Pankki -ryhmälle on muodostettu jäsenosuuspankeista niin kutsuttu laskentatekninen emoyhtiö. Jäsenosuuspankeilla ja keskusyhteisöllä on yksin tai yhdessä määräysvalta muihin Ryhmän IFRS-tilinpäätökseen yhdisteltäviin yhteisöihin. Laskentateknisen emoyhtiön keskinäinen omistus, sisäiset liiketapahtumat, keskinäiset saamiset ja velat sekä sisäinen voitonjako on eliminoitu. Ryhmän omaan pääomaan luettava osuuspääoma muodostuu sellaisista jäsenosuuspankkien osuismaksuista, joita koskee pankin ehdoton oikeus kieltäytyä lunastamasta.

2.2 Tytäryhtiöt ja yhteisjärjestelyt

POP Pankki -ryhmän tilinpäätös sisältää laskentateknisen emoyhtiön ja sen tytäryhtiöiden tilinpäätökset. Tytäryhtiöiksi katsotaan ne yhtiöt, joissa Ryhmällä on määräysvalta. Ryhmällä on yrityksessä määräysvalta, jos sillä on yritystä koskeva valta ja se altistuu yrityksen muuttuvalle tuotolle tai on oikeutettu sen muuttuvaan tuottoon ja Ryhmä pystyy käyttämään yritystä koskevaa valtaansa ja näin vaikuttamaan saamansa tuoton määrään. Ryhmän määräysvalta perustuu äänivaltaan.

POP Pankki -ryhmän keskinäinen omistus on eliminoitu hankintamenetelmällä. Kaikki ryhmän sisäiset liiketapahtumat, sisäiset saamiset ja velat, sisäiset realisoitumattomat voitot sekä sisäinen voitonjako on eliminoitu Ryhmän yhdistellyssä tilinpäätöksessä.

Yhteinen toiminto on yhteisjärjestely, jossa kahdella tai useammalla osapuolella on yhteinen määräysvalta ja järjestelyyn liittyviä varoja koskevia oikeuksia ja velkoja koskevia veloitteita. Ryhmän tilinpäätökseen yhdistellään yhteisinä toimintoina keskinäiset kiinteistöyhtiöt. Niiden tuloslaskelmaerät, varat ja velat yhdistellään Ryhmän omistusosuuden mukaisesti.

2.3 Määräysvallattomien omistajien osuudet

Määräysvallattomien omistajien osuus POP Pankki -ryhmän omasta pääomasta, tilikauden tuloksesta ja muista laajan tuloksen eristä esitetään erillisinä erinäin Ryhmän tuloslaskelmassa, laajassa tuloslaskelmassa ja taseessa. Osuus tilikauden tuloksesta ja laajasta

tuloksesta kohdistetaan määräysvallattomille omistajille siinäkin tapauksessa, että se johtaisi siihen, että määräysvallattomien omistajien osuudesta tulisi negatiivinen. Määräysvallattomien omistajien osuus esitetään taseessa osana omaa pääomaa.

Sitä osuutta POP Pankki -ryhmän omasta pääomasta, jonka palauttamista määräysvallattomille omistajille koskee peruuttamaton sitoumus, ei ole esitetty taseessa osana omaa pääomaa. POP Pankkiliitto osk on palauttanut tilikaudella 2016 sen jäsenyydestä vuonna 2015 eronneille osuuspankeille näiden maksamat osuusmaksut. Osuusmaksuja koskevat palautussitoumukset on vertailukaudella esitetty tase-erässä muut velat.

3. RAHOITUSINSTRUMENTIT

3.1 Luokittelu ja kirjaaminen taseessa

Rahoitusvarat ja -velat on luokiteltu alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen -standardin mukaisesti seuraaviin arvostusluokkiin:

- Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat
- Myytävissä olevat rahoitusvarat
- Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset
- Lainat ja muut saamiset
- Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvelat
- Muut rahoitusvelat

Rahoitusinstrumenttien kirjaaminen POP Pankki -ryhmän taseeseen ei ole riippuvainen arvostusta varten liitetiedoissa esitetystä luokittelusta. Taseeseen kirjattujen rahoitusvarojen ja -velkojen jako arvostusluokkiin esitetään liitetiedoissa. Rahoitusinstrumenttien ostot ja myynnit on kirjattu kaupantekopäivänä. Myönnettyt lainat kirjataan taseeseen sinä päivänä, jona asiakas nostaa lainan. Liikkeeseen lasketut instrumentit kirjataan taseeseen sinä päivänä, jona asiakas tekee merkinnän.

Alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä kaikki rahoitusvarat ja -velat kirjataan käypään arvoon. Tulosvaikutteisesti käypään arvoon arvostettaviin rahoitusvaroihin ja -velkoihin liittyvät transaktiokulut kirjataan tuloslaskelmaan hankintahetkellä. Muiden rahoitusinstrumenttien transaktiokulut sisällytetään hankintameno.

Rahoitusvarat ja -velat netotetaan taseessa, jos POP Pankki -ryhmällä on tarkasteluhetkellä laillisesti toimeenpantavissa oleva kuittausoikeus tavanomaisessa liiketoiminnassa sekä laiminlyönti-, maksukyvyttömyys- ja konkurssitapauksissa ja sillä on aikomus ja kyky toteuttaa suoritukset nettomääräisesti. POP Pankki -ryhmä ei ole netottanut taseen rahoitusvaroja ja -velkoja.

Rahoitusvarat kirjataan pois taseesta, kun sopimusperusteinen oikeus rahoitusvaroihin kuuluvan erän rahavirtoihin lakkaa tai kun oikeudet on siirretty toiselle osapuolelle niin, että omistukseen liittyvät riskit ja edut on siirretty olennaisilta osin. Rahoitusvelat kirjataan pois taseesta, kun niiden veloitteet on täytetty ja niiden voimassaolo on lakannut.

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat

Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat muodostuvat strukturoiduista joukkovelkakirjalainoista ja kytkettyjä johdannaisia sisältävistä sijoituksista. Arvonmuutos kirjataan suoraan tuloslaskelmaan. Myös johdannaiset kirjataan käypään arvoon tulosvaikutteisesti.

Myytävissä olevat rahoitusvarat

Myytävissä oleviin rahoitusvaroihin kirjataan saamistodistukset sekä osakkeet ja osuudet, jotka eivät ole käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavia ja jotka saatetaan myydä ennen eräpäivää. Vakuutustoiminnan sijoitukset on luokiteltu myytävissä oleviksi rahoitusvaroiksi. Myytävissä olevat rahoitusvarat arvostetaan käypään arvoon ja realisoitumaton arvonnmuutos kirjataan muihin laajan tuloksen eriin. Muut kuin julkisesti noteeratut oman pääoman ehtoiset rahoitusvarat on kuitenkin arvostettu hankintameno tai arvonalentumisella alennettuun hankintameno, koska niiden käypää arvoa ei ole voitu luotettavasti määrittellä. Luovutuksen tai arvonalentumisen yhteydessä arvonnmuutos kirjataan muista laajan tuloksen eristä tuloslaskelmaan sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Vakuutustoiminnan sijoitusten arvonnmuutos kirjataan vakuutustoiminnan nettotuottoihin.

Eräpäivään asti pidettävät sijoitukset

POP Pankki -ryhmä on uudelleenluokitellut tilikaudella 2015 eräpäivään asti pidettäviä sijoituksia myytävissä oleviin rahoitusvaroihin. Uudelleenluokittelun vuoksi

POP Pankki -ryhmä ei voi luokitella sijoituksia eräpäivään asti pidettäviin sijoituksiin tilikaudella 2016 ja 2017. Uudelleenluokittelu johtui Bonum Pankki Oyj:n sijoituspolitiikan muutoksesta, joka liittyy pankin vakavaraisuuden hallintaan ja sijoitusposition sopeuttamiseen vastaamaan liiketoiminnan volyymin odotettuja muutoksia.

Lainat ja muut saamiset

Lainoihin ja muihin saamisiin kirjataan saamiset luottolaitoksilta sekä saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä. Lainat ja muut saamiset arvostetaan jaksettuihin hankintameno.

Muut rahoitusvelat

Muihin rahoitusvelkoihin kirjataan velat luottolaitoksilta, velat yleisöltä ja julkisyhteisöiltä sekä yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat. Muut rahoitusvelat merkitään taseeseen jaksettuihin hankintameno lukuun ottamatta johdannaissojimuksia.

3.2 Käyvän arvon määrittäminen

Käypä arvo on se hinta, joka saataisiin omaisuuserän myynnistä tai maksettaisiin velan siirtämisestä markkinaosapuolten välillä arvostuspäivänä toteutuvassa tavanmukaisessa liiketoimessa.

Rahoitusinstrumentin käypä arvo määritetään joko toimivilta markkinoilta saatavien hintanoteerauksien avulla tai, jos toimivia markkinoita ei ole, vakiintuneita arvostusmenetelmiä käyttäen. Markkinoiden katsotaan olevat toimivat, jos hintanoteerauksia on helposti ja säännönmukaisesti saatavissa ja ne kuvastavat todellisia ja säännönmukaisesti toistuvia, toisistaan riippumattomien osapuolten välisiä markkinatransaktioita. Rahoitusvarojen noteerattuna markkinahintana käytetään sen hetkistä ostokurssia.

Mikäli markkinoilla on vakiintunut arvostuskäytäntö rahoitusinstrumentille, jolle ei saada suoraan markkinahintaa, käypä arvo perustuu markkinoilla yleisesti käytettyyn markkinahinnan laskentamalliin ja mallin käyttämien syöttötietojen markkinanoteerauksiin.

Mikäli arvostuskäytäntö ei ole markkinoilla vakiintunut, käytetään markkina-arvon määrittämisessä asianomaiselle tuotteelle laadittua omaa arvostusmallia. Arvostusmallit pohjautuvat yleisesti käytettyihin

laskentamenetelmiin ja kattavat kaikki ne osatekijät, jotka markkinaosapuolelletta ottaisivat huomioon hintaa asettaessaan. Arvostushintoina käytetään markkinatransaktioiden hintoja, diskontattuja rahavirtoja sekä toisen olennaisilta osin samanlaisen instrumentin tilinpäätöshetken käypää arvoa. Arvostusmenetelmissä otetaan huomioon arvio luottoriskistä, käytettävistä diskonttauskoroista, ennakaisen takaisinmaksun mahdollisuudesta ja muista sellaisista tekijöistä, jotka vaikuttavat rahoitusinstrumentin luotettavaan käyvän arvon määrittämiseen.

Rahoitusinstrumenttien käyvät arvot jaetaan kolmeen hierarkiatasoon sen mukaan, miten käypä arvo on määritetty:

- täysin samanlaisille varoille tai veloille toimivilla markkinoilla noteeratut käyvät arvot (taso 1)
- käyvät arvot, jotka on määritetty käyttäen syöttötietoina muita kuin tason 1 noteerattuja hintoja, jotka ovat todennettavissa varoille tai veloille joko suoraan (esim. hintoina) tai välillisesti (esim. johdettuina hinnoista) (taso 2)
- käyvät arvot, jotka on määritetty käyttäen varoille tai veloille syöttötietoja, jotka eivät olennaisilta osin perustu todennettavissa oleviin markkinahintoihin (taso 3).

Se käypien arvojen hierarkian taso, jolle tietty käypään arvoon arvostettava erä kokonaisuudessaan luokitellaan, määritetään koko kyseisen käypään arvoon arvostetun erän kannalta merkittävän alimmalla tasolla olevan syöttötiedon perusteella. Syöttötiedon merkittävyys arvioidaan kyseisen käypään arvoon arvostettavan erän suhteen kokonaisuudessaan.

3.3 Johdannaissojimuksien ja suojauslaskenta

POP Pankki -ryhmä voi suojaautua korkoriskiltä soveltamalla käyvän arvon tai rahavirran suojausta. Johdannaissojimuksia ei tehdä kaupankäyntitarkoituksessa. POP Pankki -ryhmä ei ole soveltanut esitettävillä tilikausilla rahavirran suojausta.

Suojaavien johdannaissojimuksien ja suojaavien instrumenttien välinen yhteys (suojaussuhde) ja suojauksen tehokkuus on dokumentoitu. Ryhmä soveltaa kiinteäkorkoiseen ottolainaukseen Euroopan Unionin hyväksymää IAS 39 -standardin mukaista suojauslaskennan ns. carve out -mallia, joka mahdollistaa sellaisten varojen ja velkojen suojaamisen yhtenä kokonaisuutena, joilla

on samanlainen riskiprofiili (ns. macro hedging), mahdollistaen talletusten ottamisen mukaan suojauskohteeksi. Tavoitteena on vakauttaa korkokatetta sekä neutralisoida varojen ja velkojen mahdolliset käyvän arvon muutokset.

Johdannaissopimukset arvostetaan tilinpäätöksessä käypään arvoon ja arvonmuutokset kirjataan tulosvaikutteisesti.

Käyvän arvon suojauksella suojaudutaan kiinteäkorkoisen ottolainauksen käyvän arvon muutoksilta. Käyvän arvon kohteena oleva omaisuuserä arvostetaan suojauksen aikana suojatun riskin osalta käypään arvoon, vaikka se muuten arvostettaisiin jaksoitettuun hankintamenuun. Suojattavan kohteen käyvän arvon muutos kirjataan taseessa kyseisen erän oikaisuksi ja tuloslaskelmassa kaupankäynnin nettotuottoihin. Suojaavien johdannaisten korot esitetään korkokulujen oikaisuna ja arvostustulos kaupankäynnin nettotuotoissa.

3.4 Rahoitusvarojen arvonalentuminen

Muun kuin käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavan rahoitusvaran arvonalentuminen kirjataan tuloslaskelmaan, jos on saatu objektiivista näyttöä arvon alentumisesta. Objektiivista näyttöä arvioidaan jokaisen raportointikauden päättyessä.

Myytävissä olevat rahoitusvarat

Myytävissä olevien rahoitusvarojen arvonalentumisesta saatavaa objektiivista näyttöä voi olla esimerkiksi liikkeeseen laskijan tai velallisen merkittävät taloudelliset vaikeudet, sopimusehtojen rikkominen, liikkeeseenlaskijan tai velallisen konkurssin tai muun uudelleenjärjestelyn muuttuminen todennäköiseksi, epäedulliset muutokset liikkeeseenlaskijan tai velallisen toimintaympäristössä taikka toimivien markkinoiden häviäminen rahoitusinstrumentilta. Jos raportointikauden päättyessä on saatu objektiivista näyttöä rahoitusvaran arvon alentumisesta, tehdään sijoitukselle arvonalentumistestaus. POP Pankki -ryhmän yritysten soveltamat rahoitusvarojen arvonalentumisperiaatteet yhtenäistettiin yhte-liittymän toiminnan aloittamisen yhteydessä tilikauden 2015 lopussa.

Myös oman pääoman ehtoiseen instrumenttiin tehdyn sijoituksen käyvän arvon merkittävä tai pitkäaikainen lasku alle hankintamenu on objektiivista näyttöä arvon alentumisesta ja johtaa arvonalentumistappion kirja-

miseen. POP Pankkiliitto osk:n hallitus on toukokuussa 2016 määritellyt oman pääoman ehtoiseen instrumenttiin tehdyn sijoituksen arvonalentumisen olevan merkittävä, kun käypä arvo on yli 30 prosenttia alle instrumentin alkuperäisen hankintamenu. Vertailukaudella sovellettu merkittävyyssuhteeri oli 40 prosenttia. Arvonalentumisen katsotaan olevan pitkäaikainen, kun se on kestänyt yhtäjaksoisesti yli 12 kuukautta. Arvonalentumistappion määrä on myytävissä olevan oman pääoman ehtoisen instrumentin hankintamenu ja sen tilinpäätöspäivän käyvän arvon välinen erotus vähennettynä kyseisestä rahoitusvarasta aikaisemmin tulosvaikutteisesti kirjatulla arvonalentumistappioilla. Arvonalentumistappio kirjataan tuloslaskelmaan sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Myytävissä olevien oman pääoman ehtoisten rahoitusvarojen arvonalentumistappioita ei peruuteta tulosvaikutteisesti, vaan myöhempi arvonmuutos kirjataan muihin laajan tuloksen eriin.

Myytävissä olevan vieraan pääoman ehtoisen instrumentin arvonalentuminen määritetään pääasiassa sen hankintamenu ja tulevaisuudessa kerrytettävissä olevien rahavirtojen nykyarvon erotuksena. Riskittömän markkinakoron noususta johtuva käyvän arvon lasku ei johda arvonalentumistappion kirjaamiseen. Arvonalentumistappio kirjataan tuloslaskelmaan sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Arvonalentumisen kirjaamisen jälkeiseen tapahtumaan liittyvä arvonalentumistappion määrän pieneneminen kirjataan tulosvaikutteisesti.

Lainat ja muut saamiset

Lainojen ja muiden saamisten arvonalentumista arvioidaan saamiskohtaisesti, mikäli asiakkaan vastuiden määrä on merkittävä. Muilta osin saamisten arvonalentumiset arvioidaan ryhmäkohtaisesti samankaltaisten saamisten muodostamissa ryhmissä.

Saamiskohtainen arvonalentuminen kirjataan, kun on saatu objektiivista näyttöä siitä, että lainasta tai muusta saamisesta ei saada suoritusta sopimuksen mukaisesti. Objektiivista näyttöä saamisen arvon alentumisesta voi olla esimerkiksi sopimusehtojen rikkominen, kuten koronmaksun tai lyhennysten viivästyminen tai maksamatta jääminen taikka velallisen konkurssi tai muu taloudellinen uudelleenjärjestely. Myös lainaehtoihin tehty muutos, joka johtuu asiakkaan taloudellisen tilan heikkenemisestä, on objektiivista näyttöä arvon alentumisesta. Arvonalentumisen arvioinnissa huomioidaan kaikki vastaiset rahavirrat diskontattuna nykyhetken saamisen alkuperäisellä efektiivisellä korkokannalla.

Vastaisten rahavirtojen määrittelyssä arvioidaan vakuudesta realisointihetkellä todennäköisesti saatava määrä vähennettynä realisoinnista aiheutuvilla kustannuksilla. Saamiskohtaisen arvonalentumisen määrä on lainan kirjanpitoarvon ja sen kerryttämien tulevien rahavirtojen nykyarvon välinen erotus.

Saamisryhmäkohtaista arvonalentumista arvioidaan ryhmittelemällä koko POP Pankki -ryhmän saamiset luottoriskiominaisuuksiltaan samankaltaisiin ryhmiin perustuen asiakasryhmiin. Saamisryhmäkohtaisina arvonalentumisina kirjataan sellaiset arvioidut arvonalentumistappiot, joiden arvioidaan tapahtuneen, mutta joita ei voida kohdistaa yksittäiselle saamiselle. Sellaisia saamia, joiden arvonalentumista on arvioitu saamiskohtaisesti ja joista on kirjattu arvonalentumistappio, ei oteta huomioon ryhmäkohtaista arvonalentumista arvioitaessa. Saamisryhmäkohtaisen arvonalentumisen määrittämisessä huomioidaan luottoriskiominaisuuksiltaan vastaavien saamisryhmien aikaisempi tappiokehitys. Saamisryhmäkohtaista tappiokehitystä mukautetaan johdon arvion perusteella kuvastamaan tarkasteluhetken olosuhteita. Kun arvonalentuminen pystytään kohdistamaan yksittäisestä saamisesta johtuvaksi, saaminen poistetaan saamisryhmäkohtaisesta arvonalentumistarkastelusta ja kirjataan saamiskohtainen arvonalentuminen.

Lainojen ja muiden saamisten arvonalentumistappiot kirjataan taseeseen käyttäen vähennystiliä, joka oikaisee saamisen kirjanpitoarvoa. Tuloslaskelmassa arvonalentumistappio kirjataan arvonalentumistappioihin lainoista ja muista saamisista. Mikäli arvonalentumistappion määrä myöhemmin pienenee, arvonalentumistappiota peruutetaan vastaavasti.

Lainat ja muut saamiset kirjataan pois taseesta, kun lainasta ei arvioida kertyvän enää suorituksia ja lopullinen tappio pystytään laskemaan. Taseesta pois kirjaamisen yhteydessä aiemmin kirjattu arvonalentuminen peruutetaan ja kirjataan lopullinen luottotappio. Myöhemmin taseesta pois kirjatusta saamisista saavat suoritukset kirjataan tuloslaskelmaan arvonalentumistappioiden oikaisuksi.

4. AINEETTOMAT HYÖDYKKEET

Merkittävimmät POP Pankki -ryhmän aineettomat hyödykkeet muodostuvat pankki- ja vakuutustoiminnan tietojärjestelmistä. Pankkitoiminnan aineettomat hyödykkeet ovat pääasiassa POP Pankki -ryhmän yhteis-

työkumppanin Oy Samlink Ab:n toimesta toteutettuja tietojärjestelmiä joihin POP Pankki -ryhmällä on IAS 38 Aineettomat hyödykkeet -standardissa tarkoitettu määräysvalta ja jotka tuottavat Ryhmälle taloudellista hyötyä. Suomen Vahinkovakuutus Oy on hankkinut tietojärjestelmänsä ulkopuoliselta toimittajalta. POP Pankki -ryhmä ei ole aktivoinut sisäisesti aikaansaatuja aineettomia hyödykkeitä.

Kaikilla Ryhmän aineettomilla hyödykkeillä on rajallinen taloudellinen vaikutusaika. Aineettomien hyödykkeiden hankintameno kirjataan poistoina kuluiksi tuloslaskelmaan hyödykkeiden arvioituihin taloudellisiin vaikutusaikoihin perustuen. Tietojärjestelmien arvioidut taloudelliset vaikutusajat ovat 3-5 vuotta ja muiden aineettomien hyödykkeiden 3-4 vuotta. Pankki- ja vakuutustoiminnan perusjärjestelmien arvioitu taloudellinen vaikutusaika voi olla edellä esitettyä pidempi, kuitenkin enintään 10 vuotta.

Aineettomien hyödykkeiden hankintamenojen poistot aloitetaan siitä hetkestä, kun omaisuuserä on valmis käytettäväksi. Keskeneräisille aineettomille hyödykkeille suoritetaan arvonalentumistestaus vuosittain. Tutkimusmenot kirjataan kuluksi niiden toteutumishetkellä.

5. AINEELLISET HYÖDYKKEET JA SIIJOITUSKIINTEISTÖT

POP Pankki -ryhmän omistamat kiinteistöt on jaettu käyttötarkoituksen mukaan omassa käytössä oleviin kiinteistöihin ja sijoituskiinteistöihin. Omassa käytössä olevat kiinteistöt merkitään taseessa aineellisiin hyödykkeisiin ja sijoituskiinteistöt sijoitusomaisuuteen.

Sijoituskiinteistöjen tarkoituksena on tuottaa vuokratuloja tai arvonnousua pääomalle. Jos kiinteistöä käytetään sekä omassa käytössä että sijoitustarkoituksessa, esitetään osat erikseen vain, mikäli ne voidaan myydä erikseen. Jako perustuu tällöin kiinteistöjen pinta-alaan. Jos osia ei voida myydä erikseen, on kiinteistö sijoituskiinteistö vain silloin, jos ainoastaan vähäistä osaa käytetään omassa käytössä.

Sekä omassa käytössä olevat kiinteistöt että sijoituskiinteistöt arvostetaan poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenoon. Koneet ja kalusto sekä muut aineelliset hyödykkeet merkitään taseessa niinkään poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenoon. Poistot perustuvat hyödykkeiden taloudelliseen käyttöaikaan. Rakennusten keskimääräinen taloudellinen käyttöaika on 30–40 vuotta. Teknisten

laitteiden, peruskorjausten sekä koneiden ja kaluston taloudellinen käyttöaika on 3–10 vuotta. Maa-alueista ei tehdä poistoja.

Aineellisten hyödykkeiden poistot ja arvonalentumiset merkitään tuloslaskelmassa poistoihin ja arvonalentumistappioihin aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä. Sijoituskiinteistöjen poistot merkitään tuloslaskelmassa sijoitustoiminnan nettotuottoihin. Luovutuksista aiheutuneet voitot ja tappiot lasketaan saatujen tuottojen ja tasearvojen erotuksena. Omassa käytössä olevien kiinteistöjen luovutusvoitot merkitään tuloslaskelmaan liiketoiminnan muihin tuottoihin ja luovutustappiot liiketoiminnan muihin kuluihin. Sijoituskiinteistöjen luovutusvoitot ja -tappiot merkitään sijoitustoiminnan nettotuottoihin.

6. VUOKRASOPIMUKSET

Ryhmä antaa vuokralle IAS 17 Vuokrasopimukset -standardin mukaisella muulla vuokrasopimuksella omistamiaan kiinteistöjä tai niiden osia. Vuokrasopimuksissa omistamiseen liittyvät olennaiset riskit ja edut jäävät vuokralle antajalle. Vuokratuotot kirjataan sijoituskiinteistöistä sijoitustoiminnan nettotuottoihin ja muista kiinteistöistä liiketoiminnan muihin tuottoihin. Ryhmä on ottanut vuokralle toimistolaitteita sekä liiketoiminnan käytössä olevia tiloja. Vuokrasopimukset on luokiteltu IAS 17 -standardin mukaisesti muuksi vuokrasopimukseksi. Vuokratulot kirjataan liiketoiminnan muihin kuluihin tasaisesti vuokratuottojen aikana.

7. VAHINKOVAKUUTUSTOIMINNAN VARAT JA VELAT

7.1 Vakuutustoiminnan rahoitusvarat

Vakuutustoiminnan rahoitusvarat on luokiteltu myytävissä oleviin rahoitusvaroihin.

7.2 Vakuutusyhtiön myöntämät sopimukset

Vakuutus tuotteet luokitellaan joko vakuutus sopimukseksi tai sijoitussopimukseksi. Vakuutus sopimuksia ovat sopimukset, joilla merkittävä vakuutus riski siirretään vakuutus noutajalta vakuutus nantajalle tai jotka synnyttävät vakuutus noutajalle oikeuden harkinnan varaiseen osuuteen ylijäämästä. Muut sopimukset ovat sijoitussopimuksia.

Kaikki POP Pankki -ryhmän myöntämät vakuutus tuotteet käsitellään ryhmän yhdistellyssä tilinpäätöksessä vakuu-

tussopimuksina IFRS 4 Vakuutus sopimukset -standardin mukaisesti.

7.3 Vakuutus sopimukseen liittyvät velat

Vastuuvelka lasketaan kansallisia laatimis periaatteita noudattaen.

Yhtiön myöntämät vakuutus sopimukset ovat pääosin vuosivakuutus kuita. Vakuutus maksu tuloon kirjataan vakuutus maksut niiltä sopimus kausilta, jotka ovat alkaneet tilikauden aikana. Tämän jälkeen maksu tuloa vähennetään odotetulla raukeamisella. Tilinpäätöspäivän jälkeiseen aikaan kohdistuva osuus vakuutus maksu tuloista merkitään taseeseen vakuutus maksu vastuuna. Vakuutus maksu vastuun määrä lasketaan kuukausitasolla aikaisemmasta vakuutus maksu tuloista tasapoin.

Jälleenvakuuttajan osuus vakuutus maksu vastuusta lasketaan vastaavasti kuin ensivakuuttajan osuus. Jälleenvakuuttajan osuus korvaus vastuusta varataan tapauskohtaisesti.

Vakuutus noutajille maksettavat korvaukset ja vahingon selvittelystä aiheutuvat kustannukset kirjataan maksetuksi korvaukseksi, kun yhtiö tekee päätöksen vahingon maksamisesta. Jo sattuneista vahingoista tilinpäätöshetkellä vielä maksamatta olevat korvaukset ja niiden selvittelykulut, myös vielä ilmoittamatta olevien vahinkojen osalta, varataan korvaus vastuuseen. Korvaus vastuu muodostuu sekä tapauskohtaisesti varatuista vahingoista että aikaisempiin vakuutus maksu tuottoihin suhteutetusta kollektiivivarauksesta. Maksetut korvaukset yhdessä korvaus vastuun muutoksen kanssa muodostavat korvauskulut.

Eläke muotoisiin korvauksiin liittyvä korvaus vastuu lasketaan kiinteää diskonttaus korkoa käyttäen. Yhtiöllä ei tilinpäätöspäivänä ollut vahvistettuja eläke vastuita.

Osana korvaus vastuuta yhtiö varaa tasoitus määrän. Tasoitus määrä on runsas vahinkoisten vuosien varalle laskettu riskiteoreettisesti laskettava erä. Tilinpäätöspäivänä tasoitus määrä oli nolla euroa.

Vahinko vakuutus korvaus vastuun ja vakuutus maksu vastuun riittävyys tutkitaan erikseen. Korvaus vastuu perustuu vastaisten korvaus rahavirtojen ennusteisiin. Ennusteet tehdään vakiintuneilla vakuutus matemaattisilla menetelmillä. Mahdollinen havaittu riittämättömyys vakuutus maksu vastuussa korjataan lasku perusteita oikaisemalla.

8. VARAUKSET

Varaus kirjataan silloin, kun Ryhmälle on syntynyt aikaisemman tapahtuman seurauksena oikeudellinen tai tosiasiallinen velvoite ja velvoitteen täytyminen on todennäköistä. Varaus kirjataan, kun Ryhmä pystyy luotettavalla tavalla arvioimaan velvoitteen määrän. Mahdollinen kolmannen osapuolen maksama korvaus kirjataan erillisenä eränä silloin, kun korvauksen saamista pidetään käytännössä varmana. Varaus arvotetaan velvoitteen täyttämiseksi maksettavien määrien nykyarvoon. POP Pankki -ryhmällä ei ole tilinpäätöshetkellä varauksia.

9. TYÖSUHDE-ETUUDET

Ryhmän IAS 19 Työsuhde-etuudet -standardin mukaiset työsuhde- etuudet ovat pääasiassa lyhytaikaisia työsuhde-etuuksia, kuten vuosilomapalkkoja ja tulospalkkioita, jotka odotetaan maksettavan asianomaisen työn suorittamisen yhteydessä tai seuraavan 12 kk aikana.

Työsuhteen päättämiseen perustuvat etuudet koostuvat irtisanomiskorvauksista.

Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet koostuvat eläkkeistä ja muista työsuhteen päättymisen jälkeen maksettavista etuuksista. Lakisäätäinen eläketurva on järjestetty ulkopuolisissa eläkevakuutusyhtiöissä. Suurin osa Ryhmän eläkejärjestelyistä on maksupohjaisia järjestelyjä. Etuus pohjaiset eläkejärjestelyt ovat lisäeläketurvan sisältäviä sopimuksia.

Maksupohjaisten järjestelyjen kulut kirjataan henkilöstökuluihin sille tilikaudelle, jota vakuutusyhtiön veloitusta koskee. Etuus pohjaisista järjestelyistä esitetään omaisuus- tai velkaeränä järjestelystä johtuvien velvoitteiden nykyarvo tilinpäätöspäivänä vähennettynä järjestelyyn kuuluvien varojen käyväällä arvolla. Eläkevelvoitteen nykyarvo on laskettu diskonttaamalla arvioidut rahavirrat yritysten liikkeeseen laskemien korkealaatuisten joukkovelkakirjalainojen markkinatuottoon perustavalla diskonttokorolla.

Eläkevelvoitteen määrän laskevat riippumattomat vakuutusmatemaatikot vuosittain. Velvoite määritetään ennakoituun etuus oikeusyksikköön perustavalla menetelmällä (projected unit credit method).

Eläkemenot kirjataan kuluksi henkilöiden palvelusajalle ja ne esitetään henkilöstökuluissa. Eläkevelvoitteen uu-

delleen määrittämisestä johtuvat erät kirjataan muihin laajan tuloksen eriin sillä tilikaudella, jonka aikana ne syntyvät. Näitä erä ei siirretä tulosvaikutteisesti myöhemmillä tilikausilla.

10. TUOTTOJEN JA KULUJEN TULOUTUSPERIAATTEET

10.1 Korkotuotot ja -kulut

Korkotuotot ja -kulut jaksotetaan efektiivisen koron menetelmällä sopimuksen juoksuajalle tasaisesti suhteessa taseessa jäljellä olevaan määrään. Korkotuotot ja -kulut kirjataan korkokatteeseen. Vakuutustoiminnan rahoitusvaroihin liittyvät korkotuotot ja -kulut kirjataan tuloslaskelmassa vakuutustoiminnan nettotuottoihin. Negatiiviset korkotuotot rahoitusvaroista kirjataan korkokuluihin ja positiiviset korkokulut rahoitusveloista korkotuottoihin.

10.2 Palkkiotuotot ja -kulut

Palkkiotuotot ja -kulut kirjataan pääsääntöisesti suoriteperiaatteen mukaisesti palvelun tai muun toimenpiteen suorittamisen yhteydessä. Sellaisista palkkioista, jotka koskevat useita vuosia, tuloutetaan tilikaudelle kuuluva osuus. Palkkioita, joiden katsotaan olevan kiinteä osa rahoitusinstrumentin efektiivistä korkoa, käsitellään efektiivisen koron oikaisuina. Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusinstrumenttien palkkiot tuloutetaan kuitenkin instrumentin alkuperäisen kirjaamisen yhteydessä.

10.3 Osingot

Osingot tuloutetaan silloin, kun osinkoa jakavan yhtiön yhtiökokous on tehnyt päätöksen osingonjaosta ja oikeus osingon saamiseen on syntynyt. Osinkotuotot kirjataan sijoitustoiminnan nettotuottoihin tai vakuutustoiminnan nettotuottoihin.

10.4 Vakuutusmaksut

Vahinkovakuutustoiminnasta saadut vakuutusmaksutuotot kirjataan tuloslaskelmaan vakuutustoiminnan nettotuottoihin. Maksut kirjataan maksutuloon veloituseriaatteen mukaan.

10.5 Tuloslaskelmaerien esittäminen

Tuloslaskelmaerät on esitetty tilinpäätöksessä seuraavalla tavalla esitettyin periaattein.

Korkokate

Korkotuotot ja -kulut rahoitusvaroista ja -veloista, nimellisarvon ja hankinta-arvon välisen erotuksen jaksotusmäärä, korkojohdannaisten korot sekä palkkiot, jotka käsitellään osana rahoitusinstrumentin efektiivistä korkoa

Palkkiotuotot ja -kulut

Palkkiotuotot luotonannosta, talletuksista ja lainopillisista tehtävistä, palkkiotuotot ja -kulut maksujenvälityksestä ja korttiliiketoiminnasta, palkkiokulut arvopapereista

Kaupankäynnin nettotuotot

Myyntivoitot ja -tappiot sekä arvostusvoitot ja -tappiot ja osinkotuotot käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavista rahoitusinstrumenteista, valuuttatoiminnan nettotuotot, käyvän arvon suojauslaskennan nettotuotot

Sijoitustoiminnan nettotuotot

Myytavissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot (realisoituneet myyntivoitot ja -tappiot, arvonalentumiset, osingot), sijoituskiinteistöjen nettotuotot (vuokra- ja osinkotuotot, myyntivoitot ja -tappiot sekä sijoituskiinteistöihin liittyvät vastike- ja hoitokulut, poistot ja arvonalentumiset)

Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot

Vakuutusmaksutulo, vakuutusvelan muutos, maksetut vakuutuskorvaukset sekä sijoitustoiminnan nettotuotot (korkotuotot ja -kulut, realisoituneet myyntivoitot ja -tappiot sekä sijoitusten arvonalentumiset)

Liiketoiminnan muut tuotot

Vuokra- ja osinkotuotot sekä myyntivoitot oman käytön kiinteistöistä, muut liiketoiminnan tuotot

Henkilöstökulut

Palkat ja palkkiot, henkilösivukulut ja eläkekulut

Liiketoiminnan muut kulut

Muut hallintokulut, vuokratulot sekä myyntitappiot omissa käytössä olevista kiinteistöistä, muut liiketoimintaan liittyvät kulut

11. TULOVEROT

Tuloslaskelman verot koostuvat POP Pankki -ryhmään kuuluvien yhtiöiden tilikauden tulokseen perustuvista veroista, aikaisempien tilikausien verojen oikaisuista ja laskennallisten verojen muutoksesta. Verokulu kirjataan tuloslaskelmaan, paitsi koskien eriä, jotka liittyvät suoraan omaan pääomaan tai muihin laajaan tulokseen kirjattuihin eriin, jolloin verovaikutus kirjataan myös kyseisiin eriin.

Laskennalliset verovelat ja -saamiset lasketaan kirjanpidon ja verotuksen välisistä veronalaisista ja vähennyskelpoisista väliaikaisista eroista. Laskennallinen verosaaminen kirjataan siihen määrään asti kuin on todennäköistä, että tulevaisuudessa syntyy verotettavaa tuloa, jota vastaan väliaikainen ero voidaan hyödyntää.

Laskennallisten verovelkojen ja -saamisten laskennassa käytetään sitä säädettyä verokantaa, jonka ennakoidaan olevan voimassa väliaikaisen eron purkautuessa.

Käyttämättömiin verotuksessa vahvistettuihin tappioihin perustuvat laskennalliset verosaamiset kirjataan, mikäli

verotettavan tulon kertyminen on todennäköistä ja saaminen voidaan hyödyntää.

12. AIKAISEMPIA TILIKAUSIA KOSKEVAT VIRHEET

Aikaisempia tilikausia koskevat olennaiset virheet oikaistaan takautuvasti IAS 8 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidon arvioiden muutokset ja virheet -standardin vaatimusten mukaisesti. Vuoden 2015 tilinpäätöksessä havaittiin kiinteistöomaisuuden poistoja koskeva virhe, jonka vaikutus taseeseen 31.12.2015 sekä taloudellisena lisäinformaationa esitettävään avaavaan taseeseen 1.1.2015 ja tilikauden 1.1.-31.12.2015 tulokseen on esitetty liitteessä 5.

13. JOHDON HARKINTAA EDELLYTTÄVÄT TILINPÄÄTÖKSEN LAATIMISPERIAATTEET JA ARVIOIHIN LIITTYVÄT EPÄVARMUUSTEKIJÄT

IFRS-standardien soveltaminen edellyttää johdolta tulevaisuutta koskevia arvioita ja oletuksia, jotka vaikuttavat tilinpäätöslaskelmissä esitettyjen erien määrään sekä niiden liitteenä annettuihin tietoihin. Johdon keskeiset arviot koskevat tulevaisuutta ja tilinpäätöspäivän arvoi-

hin liittyviä keskeisiä epävarmuustekijöitä ja ne liittyvät erityisesti käyvän arvon arviointiin, rahoitusvarojen sekä aineettomien hyödykkeiden arvonalentumisiin sekä vakuutusmatemaattisissa laskelmissa käytettyihin oletuksiin.

13.1 Rahoitusvarojen arvonalentuminen

Johdon on arvioitava säännöllisesti, onko rahoitusvarojen arvonalentumisesta objektiivista näyttöä ja tehtävä tarvittaessa rahoitusvaralle arvonalentumistestaus.

Saamisen arvonalentumistestaus tehdään joko saamis-kohtaisesti tai saamisryhmäkohtaisesti. Keskeisimmät arviointia vaativat asiat ovat objektiivisten tekijöiden tunnistaminen ja tulevaisuudessa toteutuvat rahavirrat. Saamis- ja saamisryhmäkohtaisten arvonalentumisten periaatteita on esitetty tarkemmin kohdassa 3.4. Rahoitusvarojen arvonalentumiset.

Myytävissä olevien rahoitusvarojen arvonalentumistestaus on tehtävä raportointikauden päättyessä. POP Pankki -ryhmän yritysten arvonalentumisperiaatteita yhtenäistettiin tilikauden 2015 lopussa, kun POP Pankkiliitto osk:n hallitus vahvisti yhteenliittymän tilinpäätöksessä noudatettavat laatimisperiaatteet. Mikäli arvonalentumisesta on objektiivista näyttöä, mahdollinen arvonalentuminen kirjataan tuloslaskelmaan. Objektiivisen näytön todentamiseen sisältyy johdon harkintaa. Oman pääoman ehtoiseen instrumenttiin tehdyn sijoituksen arvonalentuminen on lisäksi kirjattava, mikäli arvonalentuminen on merkittävä tai pitkäaikainen. POP Pankkiliitto osk:n hallitus on toukokuussa 2016 määritellyt oman pääoman ehtoiseen instrumenttiin tehdyn sijoituksen arvonalentumisen olevan merkittävä, kun käypä arvo on yli 30 prosenttia alle instrumentin alkuperäisen hankintamenon. Vertailukaudella sovellettu merkittävyyssriteeri oli 40 prosenttia. Arvonalentumisen katsotaan olevan pitkäaikainen, kun se on kestänyt yhtäjaksoisesti yli 12 kuukautta.

13.2 Käyvän arvon arviointi

Julkisesti noteeraamattomien sijoitusten käyvän arvon arviointi edellyttää johdon harkintaa ja arvioita useista arvioissa käytetyistä tekijöistä, jotka voivat poiketa todellisista lopputuloksista ja näin ollen johtaa myytävissä olevan sijoituksen arvon sekä oman pääoman merkittävään muutokseen.

Johdon on arvioitava, milloin rahoitusinstrumenttien markkinat eivät ole toimivat. Johdon on lisäksi arvioita-

va, onko yksittäinen rahoitusinstrumentti aktiivisen kaupankäynnin kohteena ja markkinoilta saatava hintatieto luotettava indikaatio instrumentin käyvästä arvosta. Kun rahoitusinstrumenttien käypä arvo määritellään arvostusmenetelmän avulla, johdon harkintaa tarvitaan tällöin sovellettavan arvostusmenetelmän valintaan. Siltä osin, kun mallien tuottamiin tuloksiin ei ole käytävissä markkinoilta saatavia syöttötietoja, johdon on arvioitava, miten arvostuksessa käytetään muita tietoja. Yhdistelmäinstrumenteille, kuten esimerkiksi indeksisidonnaisille joukkovelkakirjalainoille ei tavallisesti ole toimivia jälkimarkkinoita. Tällöin käypä arvo perustuu Ryhmän ulkopuolisen yhteistyökumppanin määrittelemään laskennalliseen arvoon. Tällaisten instrumenttien arvostuksesta kerrotaan tarkemmin liitteessä 38.

OTC-johdannaisten käypä arvo määritetään markkinoilta saatavien hintakomponenttien, kuten korkojen perusteella yleisesti käytössä olevien arvostusmallien mukaisesti. Johdannaisinstrumenttien arvostuksesta kerrotaan tarkemmin liitteessä 38.

13.3 Aineettomien hyödykkeiden arvonalentuminen

Lisäksi jokaisen raportointikauden päättyessä johdon on arvioitava, onko jonkin muun omaisuuserän kuin rahoitusvaran arvonalentumisesta olemassa viitteitä. Aineettomien hyödykkeiden arvonalentumista on arvioitava silloin, kun ilmenee viitteitä omaisuuserän arvon alentumisesta. Aineettomien hyödykkeiden arvonalentumistarkastelussa määritetään omaisuuserän tulevaisuudessa kerrytettävissä oleva rahamäärä joko omaisuuserän käyttöarvon tai käyvän arvon perusteella. Arvonalentumistestaus vaatii johdon harkintaa ja arviota kyseessä olevan omaisuuserän tulevaisuudessa kerryttämästä rahamäärästä ja diskonttauksessa käytävästä korosta.

13.4 Vakuutusmatemaattisten laskelmien oletukset

Vakuutus sopimuksista aiheutuvan vastuuvelan määrään sisältyy useita harkinnanvaraisia tekijöitä ja arvioita. Arvioiden pohjana käytetään omien vahinkotilastojen vakuutusmatemaattisten analyysien ohella tilastollista tietoa sekä toimintaympäristöön liittyviä oletuksia. Korvausvastuun suurvahingot varataan tapauskohtaisesti. Johdon harkintaa edellytetään erityisesti arvioitaessa jo sattuneiden suurvahinkojen korvausmenoa. Vakuutusmaksuvastuun oletukset tarkastetaan vuosittain.

14. UUDET IFRS-STANDARDIT JA TULKINNAT

14.1 Tilikauden aikana käyttöön otetut standardimuutokset ja tulkinnat

POP Pankki -ryhmä otti tilikaudella käyttöön seuraavat muutokset ja parannukset voimassa oleviin standardeihin:

- IFRS-standardien vuosittaiset parannukset 2012–2014: Annual Improvements -menettelyn kautta standardeihin tehtävät pienet ja vähemmän kiireelliset muutokset kerätään yhdeksi kokonaisuudeksi ja toteutetaan kerran vuodessa. Muutokset koskevat neljää standardia. Muutosten vaikutukset vaihtelevat standardeittain, mutta ne eivät ole merkittäviä.
- Muutos IAS 1 Tilinpäätöksen esittäminen -standardiin: Aloite liitetiedoista. Muutokset selventävät IAS 1:n ohjeistusta olennaisuuteen, tuloslaskelma- ja tase-erien yhdistämiseen, väliotsikoiden esittämiseen sekä tilinpäätöksen rakenteeseen ja laadintaperiaatteisiin liittyen. POP Pankki -ryhmässä on tehty pieniä muutoksia tilinpäätöksen esittämiseen ja tarvittaessa vastaava muutos on tehty esitettävään vertailukauteen.
- Muutos IFRS 11 Yhteisjärjestelyt -standardiin - Kirjanpitosäilytys hankittaessa osuuksia yhteisissä toiminoissa: Standardimuutos edellyttää liiketoimintojen yhdistämisen kirjanpitosäilytysperiaatteiden soveltamista yhteisten toimintojen hankintoihin, kun kyseessä on liiketoiminta.

14.2 Tulevilla tilikausilla sovellettavaksi tulevat standardimuutokset, uudet standardit, ja tulkinnat

POP Pankki -ryhmä ottaa käyttöön 1.1.2017 jälkeen alkavalla tilikaudella seuraavat IASB:n julkistamat standardimuutokset niiden voimaantulopäivästä lähtien, mikäli ne on hyväksytty sovellettavaksi EU:ssa ennen tilikauden päättymistä.

- IAS 12 Tuloverot -standardin muutos Laskennallisen verosaamisen kirjaaminen realisoitumattomista tappioista (sovellettava 1.1.2017 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Muutokset selventävät sitä, kuinka laskennalliset verosaamiset käypään arvoon arvostetuista velkainstrumenteista kirjataan (laskennallisen verosaamisen kirjaaminen realisoitumattomista tappioista). Standardimuutoksella ei ole vaikutusta POP Pankki -ryhmän tilinpäätökseen.

- IAS 7 Rahavirtalaskelmat -standardin muutos Aloite liitetiedoista (sovellettava 1.1.2017 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Muutoksilla pyritään siihen, että tilinpäätöksen käyttäjät voisivat arvioida rahoitustoiminnasta syntyvien kassavirtavaikutteisten ja ei-kassavirtavaikutteisten velkojen muutoksia. Standardimuutoksella ei ennakoita olevan merkittävää vaikutusta POP Pankki -ryhmän tilinpäätökseen.

POP Pankki -ryhmä ottaa käyttöön myöhemmin kuin 1.1.2017 alkavalla tilikaudella seuraavat IASB:n julkistamat uudet standardit niiden voimaantulopäivästä tai voimaantulopäivää seuraavan tilikauden alusta lähtien, mikäli ne on hyväksytty sovellettavaksi EU:ssa ennen voimaantulotilikauden päättymistä.

- Uusi IFRS 9 Rahoitusinstrumentit -standardi (sovellettava 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Standardi korvaa nykyisen IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen -standardin. IFRS 9 muuttaa rahoitusvarojen luokittelua ja arvostamista sekä sisältää rahoitusvarojen arvonalentumisen arviointiin uuden, odotettavissa oleviin luottotappioihin perustuvan mallin. Rahoitusvelkojen luokittelu ja arvostaminen vastaavat suurelta osin nykyisiä IAS 39:n vaatimuksia. Suojauslaskennan osalta on edelleen kolme suojauslaskentatyyppiä. Aiempaa useampia riskipositioita voidaan ottaa suojauslaskennan piiriin ja suojauslaskennan periaatteita on yhtenäistetty riskienhallinnan kanssa.

POP Pankki -ryhmässä on käynnissä IFRS 9 -standardin käyttöönottamiseksi sekä sisäinen projekti, että yhteistyöprojekti järjestelmätoimittaja Oy Samlink Ab:n kanssa. POP Pankki -ryhmän sisäisessä projektissa määritetään laatimisperiaatteet ja odotettujen tappioiden edellyttämä mallinnus yhdessä ulkopuolisten yhteistyökumppaneiden kanssa sekä arvioidaan standardin soveltamisen vaikutukset Ryhmän liiketoimintaan.

IFRS 9 -standardin mukainen rahoitusvarojen luokittelu tulee vaikuttamaan POP Pankki -ryhmän tulokseen, koska IFRS 9 standardin mukaan osakkeiden ja osuuksien arvomuutokset kirjataan laajan tuloslaskelman sijaan pääosin tuloslaskelmaan. Tuloslaskelmaan kirjataan myös sellaisten saamistodistusten arvomuutokset, joiden rahavirrat eivät koostu yksinomaan pääoman ja jäljellä olevan pääomamäärän koron maksuista. Muutoksella on vaikutuksia POP Pankki -ryhmän sijoitustoiminnan

nettotuottoihin ja laajaan tulokseen sekä käyvän arvon rahastoon. Luokittelumuutoksilla ei ole vaikutusta POP Pankki -ryhmän oman pääoman määrään, mutta sillä voi olla vaikutusta POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuustunnuslukuun. Luokittelun ja arvostusta koskevien muutosten taloudelliset vaikutukset riippuvat POP Pankki -ryhmän sijoitussalkun rakenteesta standardin soveltamiseen siirtymisen hetkellä ja sen jälkeen.

IFRS 9 edellyttää arvonalentumistappion kirjaamista perustuen odotettuihin luottotappioihin kaikista vieraan pääoman ehtoista rahoitusvaroista, jotka arvostetaan jaksotettuun hankintamenuun tai käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta. Odotettavissa olevan luottotappion määrittämisessä siirrytään 12 kuukaudelta odotettavissa olevien luottotappioiden kirjaamisesta koko sopimuksen voimassaoloajalta odotettavissa olevan luottotappion kirjaamiseen luottoriskin lisääntyessä merkittävästi alkuperäisen kirjaamisen jälkeen. Odotettavissa olevan luottotappion määrittämiseksi POP Pankki -ryhmän sisäisessä IFRS 9-projektissa mallinnetaan asiakkaiden maksukyvyttömyyden todennäköisyyttä (PD, probability of default), tappion määrää maksukyvyttömyyshetkellä (LGD, loss given default), estimoidaan sopimuskohtaisesti vastuun määrä maksukyvyttömyyshetkellä (EAD, exposure at default) sekä määritetään merkittävää luottoriskin lisääntymistä osoittavat tekijät. Luottoriskin voidaan katsoa lisääntyneen merkittävästi laadullisten tai määrällisten tekijöiden vuoksi.

Odotettavissa olevien luottotappioiden kirjaaminen tulee arvion mukaan pienentämään POP Pankki -ryhmän tulosta ja pienentämään asiakkailta olevien lainasaamisten ja jaksotettuun hankintamenuun arvostettavien vieraan pääoman ehtoisten sijoitusten tasearvoa verrattuna nykyisiin laatimisperiaatteisiin. Standardin käyttöönoton vaikutus POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuustunnuslukuun tulee riippumaan siitä, miten arvonalentumistappioiden määrä huomioidaan vakavaraisuuslaskennassa.

IFRS 9 mahdollistaa myös nykyisen IAS 39 -standardin noudattamisen jatkamisen suojauslaskennassa. POP Pankki -ryhmässä ei ole vielä tehty päätöstä IFRS 9 -standardiin siirtymisestä suojauslaskennan osalta. IFRS 9 -standardin suojauslaskentaa koskevilla muutoksilla ei kuitenkaan ennakoita olevan merkittävää vaikutusta POP Pankki -ryhmän tilinpä-

tökseen, koska ryhmän jäsenluottolaitoksilla on tällä hetkellä suojaavia instrumentteja vain vähäisessä määrin.

- Uusi IFRS 15 Myyntituotot asiakassopimuksista -standardi (sovellettava 1.1.2018 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Uusi standardi sisältää viisivaiheisen ohjeistuksen asiakassopimusten perusteella saatavien myyntituottojen kirjaamiseen ja korvaa nykyiset IAS 18- ja IAS 11-standardit ja niihin liittyvät tulkinnat. Myynnin kirjaaminen voi tapahtua ajan kuluessa tai tietynä ajankohtana, ja keskeisenä kriteerinä on määräysvallan siirtyminen. Standardi lisää myös esitettävien liitetietojen määrää. Standardilla ei arvioida olevan merkittävää vaikutusta POP Pankki -ryhmän tilinpäätökseen.
- Uusi IFRS 16 Vuokrasopimukset* -standardi (sovellettava 1.1.2019 tai sen jälkeen alkavilla tilikausilla). Standardi korvaa nykyisen IAS 17 Vuokrasopimukset -standardin ja siihen liittyvät tulkinnat. Uusi standardi edellyttää vuokralle otajilta vuokrasopimusten merkittävää taseeseen vuokravalkana sekä siihen liittyvänä omaisuuseränä. Standardi sisältää helpotuksia, jotka koskevat enintään 12 kuukautta kestäviä sekä arvoltaan vähäisiä hyödykkeitä koskevia sopimuksia. Vuokralle antajien kirjanpitokäsittely ei sisällä merkittäviä muutoksia. POP Pankki -ryhmässä on aloitettu standardin mahdollisten vaikutusten arviointi.

* = Kyseistä säännöstä ei ole hyväksytty sovellettavaksi EU:ssa 31.12.2016.

15. TALOUDELLINEN LISÄINFORMAATIO

POP Pankki -ryhmä on muodostunut juridiseksi kokonaisuudeksi POP Pankkien yhteenliittymän aloittaessa toimintansa 31.12.2015. Tilikausi 1.1.-31.12.2016 oli ensimmäinen 12 kuukauden mittainen tilikausi, jolta POP Pankki -ryhmä laatii virallisen yhdistellyn tilinpäätöksen.

Yhteenliittymälain mukaan keskusyhteisön on laadittava keskusyhteisön ja sen jäsenluottolaitosten tilinpäätösten tai konsernitilinpäätösten yhdistelmänä tilinpäätös noudattaen kansainvälisiä IFRS-tilinpäätösstandardeja. Ennen yhteenliittymän muodostamista Ryhmällä ei ole ollut lakisäateistä velvollisuutta laatia yhdisteltyä FAS-tilinpäätöstä. POP Pankki -ryhmän ensimmäisen IFRS-tilinpäätöksen liitetietona esitettiin taloudellista lisäinformaatiota, joka sisälsi IFRS-standardien mukaisesti laaditut tiedot tilikaudelta 1.1.-31.12.2015

ja vertailukaudelta 1.1.–31.12.2014. Taloudellinen lisäinformaatio annettiin POP Pankkien yhteenliittymän muodostamista edeltävältä ajalta, jolloin POP Pankit toimivat yhtenä pankkiryhmittymänä, mutta eivät olleet juridisesti vastuussa toistensa sitoumuksista.

Taloudellisen lisäinformaation tarkoituksena oli antaa sijoittajille, luottoluokittajille ja muille sidosryhmille hyödyllistä tietoa POP Pankki -ryhmän taloudellisesta asemasta ja tuloksen muodostumisesta yhteenliittymän muodostamista edeltävältä ajalta. Yhdistellyn tilinpäätöksen laatiminen yhtenä kokonaisuutena perustuu ”common management” -käsitteeseen. Vaikka POP Pankki -ryhmä ei ole ollut yhteisen määräysvallan alaisuudessa, on Ryhmä toiminut yhteisessä ohjauksessa jo ennen yhteenliittymän muodostamista.

Taloudellisena lisäinformaationa esitettävä IFRS-tilinpäätös on laadittu ”combined financial statement”

-periaatteella yhdistelemällä POP Pankki -ryhmään kuuluvien yritysten kansallisten kirjanpito- ja tilinpäätössäännösten mukaisesti laaditut tilintarkastetut erillistilinpäätökset siten, että yritysten keskinäiset erät on eliminoitu ja taseen sekä tuloslaskelman erät on oikaistu esitettäväksi IFRS-standardien mukaisesti. POP Pankki -ryhmä on siirtynyt soveltamaan IFRS-standardeja 1.1.2014.

Liitteessä 59 esitetään taloudellisena lisäinformaationa edellistä tilikautta koskevine vertailutietoineen POP Pankki -ryhmän yhdistelty tuloslaskelma, laaja tuloslaskelma, tase, laskelma oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelma sekä sellaiset liitetiedot, jotka sisältävät tietoja tilikaudelta 1.1.–31.12.2015. Vertailuluvut vastaavat tilinpäätöksessä 31.12.2015 taloudellisena lisäinformaationa esitettyjä tietoja ja ne on laadittu liitteessä 2 esitettyjen laatimisperiaatteiden mukaisesti.

LIITE 3 Hallinto- ja ohjausjärjestelmät

POP Pankki -ryhmän rakenne ja POP Pankkien yhteenliittymä on kuvattu liitteessä 1.

POP Pankkien yhteenliittymän toimintaa säätelevät Euroopan Unionin sääntely, kansallinen lainsäädäntö sekä viranomaismääräykset. Kansallisista laeista keskeisiä ovat Laki luottolaitostoinnasta 610/2014 (jäljempänä Luottolaitoslaki), Laki talletuspankkien yhteenliittymästä 599/2010 (jäljempänä Yhteenliittymälaki), Osuuskuntalaki 421/2013, Laki osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista 423/2013, Osakeyhtiölaki 624/2006 ja Vakuutusyhtiölaki 521/2008. Lisäksi yhteenliittymä noudattaa toiminnassaan hyvää pankkitapaa ja henkilötietojen käsittelyä koskevia käytännösääntöjä.

POP Pankki -ryhmän laajuus eroaa POP Pankkien yhteenliittymän laajuudesta. POP Pankki -ryhmä muodostuu POP Pankkien yhteenliittymästä ja sellaisista yhteisöistä, joissa yhteenliittymään kuuluvilla yhteisöillä yhdessä on Kirjanpitolaisissa 1336/1997 tarkoitettu määräysvalta.

Yhteenliittymään kuulumattomat POP Pankki -ryhmän yhteisöt ovat muita yhteisöjä kuin luotto- ja rahoituslaitoksia tai palveluyrityksiä. Näistä merkittävämpiä ovat POP Holding Oy, Suomen Vahinkovakuutus Oy ja kesäkuussa 2016 purettu POP Pankkien vakuusrahasto.

1. POP PANKKIEN YHTEENLIITTYMÄÄN KUULUVAT YHTEISÖT

1.1 Keskusyhteisö POP Pankkiliitto osk

POP Pankkiliitto osk on POP Pankkien yhteenliittymän keskusyhteisö ja sillä on talletuspankkien yhteenliittymän keskusyhteisön toimilupa. POP Pankkiliitto osk:n omistavat sen jäsenosuuspankit, jotka käyttävät POP Pankkiliitto osk:n osuuskunnan kokouksessa äänivaltaa.

1.2 POP Pankit

POP Pankit ovat POP Pankkiliitto osk:n jäsenluottolaitoksia, joilla on talletuspankkitoimilupa. Yritysmuodoltaan POP Pankit ovat osuuskuntia (osuuspankkeja). Ylintä päätösvaltaa POP Pankeissa käyttää pankin jäsenistä muodostuva osuuskunnan kokous tai vaaleilla valittu edustajisto. Osuuskunnan kokous tai edustajisto valitsee

pankille hallintoneuvoston, joka valitsee hallituksen. Toimitusjohtajan nimittää pankin sääntöjen mukaan joko hallintoneuvosto tai hallitus.

1.3 Keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj

Bonum Pankki Oyj on POP Pankkiliitto osk:n jäsenluottolaitos ja tytäryhtiö. Bonum Pankki Oyj:llä on talletuspankkitoimilupa. Bonum Pankki Oyj kuuluu jäsenluottolaitoksena ja POP Pankkiliitto osk:n tytäryhtiönä sekä keskusyhteisön jäsenluottolaitosten piiriin että konserniohjauksen piiriin. Bonum Pankki Oyj toimii POP Pankkien keskusluottolaitoksena ja se voi harjoittaa myös muita pankkitoimintaa kuin keskusluottolaitostointia.

1.4 Muut yhteenliittymän yhteisöt

Muita yhteenliittymään kuuluvia yhteisöjä ovat jäsenosuuspankkien konsolidointiryhmiin kuuluvat yhtiöt, jotka ovat pääasiassa kiinteistöyhtiöitä. Lisäksi yhteenliittymään kuuluvat luottolaitokset, rahoituslaitokset ja palveluyritykset, joiden äänivallasta edellä mainitut yhteisöt yhdessä omistavat yli puolet.

2. POP PANKKIEN YHTEENLIITTYMÄN KESKUSYHTEISÖN HALLINTOELIMET

2.1 POP Pankkiliitto osk:n osuuskunnan kokous

POP Pankkiliitto osk:n ylin päättävä elin on osuuskunnan kokous. Osuuskunnan kokous vahvistaa keskusyhteisön säännöt, tilinpäätöksen ja taseen, päättää POP Pankki -ryhmän strategiasta sekä valitsee hallintoneuvoston jäsenet ja tilintarkastajan. Hallintoneuvostoon on valittava yksi jäsen jokaisesta jäsenluottolaitoksesta, ei kuitenkaan jäsenluottolaitoksena toimivasta keskusyhteisön tytäryhtiöstä.

2.2 POP Pankkiliitto osk:n hallintoneuvosto

POP Pankkiliitto osk:n hallintoneuvoston keskeinen tehtävä on valvoa, että keskusyhteisön toimintaa hoidetaan asiantuntevasti ja huolellisesti lain, sääntöjen sekä jäsenten edun mukaisesti ja että vahvistettuja ohjeita ja osuuskunnan kokouksen päätöksiä noudatetaan.

Hallintoneuvoston tehtävänä on muun muassa antaa osuuskunnan kokoukselle lausunto keskusyhteisön hal-

lituksen valmistelemasta POP Pankki –ryhmän strategiasta ja tilinpäätöksestä sekä vahvistaa vuosittain POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuuden hallinnan periaatteet. Hallintoneuvosto vahvistaa myös POP Pankkien yhteenliittymän yleiset toimintaperiaatteet ja pankkikohtaisen ohjauksen periaatteet.

Hallintoneuvosto valitsee ja vapauttaa hallituksen jäsenet, toimitusjohtajan ja tarkastustoiminnasta vastaavan johtajan ja nimittää toimitusjohtajan sijaisen sekä päättää hallituksen palkkioista ja tarkastusjohtajan palkkaeduista.

Hallintoneuvosto valitsee keskuudestaan työ- ja nimitysvaliokunnan valmistelemaan hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenten, toimitusjohtajan ja tämän sijaisen sekä tarkastusjohtajan nimittämistä sekä palkkoja ja palkkioita koskevia asioita. Hallintoneuvosto valitsee keskuudestaan tarkastusvaliokunnan hoitamaan hallintoneuvostolle kuuluvaa valvontatehtävää.

2.3 POP Pankkiliitto osk:n hallitus

Keskusyhteisön hallitus johtaa keskusyhteisöä ammattitaitoisesti terveiden ja varovaisten liikeperiaatteiden mukaisesti. Hallitus vastaa keskusyhteisön hallinnon ja toiminnan asianmukaisesta ja luotettavasta järjestämisestä.

Keskusyhteisön hallitus vahvistaa strategian ja liiketoimintasuunnitelmien perusteella yhteenliittymän riskinotto- ja riskinottohalukkuuden sekä hyväksyy suunnitelman riskinotto- ja riskinottohalukkuuden sekä hyväksyy suunnitelman riskinotto- ja riskinottohalukkuuden suhteutetun vakavaraisuuden ylläpitämisestä. Hallitus asettaa tavoitetason, jolla vakavaraisuus halutaan pitää sekä vahvistaa riskiprofiilin edellyttämän pääomatason ja -rakenteen. Hallituksen tehtävä on myös vastata ennakoivasta pääomasuunnittelusta.

Hallitus vastaa riskienhallintajärjestelmän riittävästä yhteenliittymätasolla. Hallituksen tehtävänä on ohjata yhteenliittymän toimintaa ja antaa siihen kuuluville jäsenluottolaitoksille ohjeita niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi niiden riskien hallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta. Hallitus valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yritykset toimivat lakien, asetusten, viranomaisten antamien määräysten ja ohjeiden, sääntöjensä sekä yhteenliittymän sitovien ohjeiden mukaisesti. Lisäksi hallituksen tehtävänä on valvoa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuutta ja riittävyttä, hyväksyä riskienhallinnan periaatteet ja ohjeet sekä riskilajikohtaiset strategiat.

Hallituksen alaisuudessa toimii riskivaliokunta, jonka tehtävänä on hallituksen vastuulle kuuluvien riskienhallintaa koskevien tehtävien seuranta ja valmistelu. Riskivaliokunnan tehtävänä on muun muassa hallituksen avustaminen yhteenliittymän riskistrategiaa ja riskinotto- ja riskinottohalukkuutta koskevissa asioissa, riskilajikohtaisten strategioiden valmistelussa sekä jäsenluottolaitosten riskienhallinnan ja vakavaraisuuden valvomisessa ja koordinoinnissa. Lisäksi valiokunta seuraa vakavaraisuuden hallintasuunnitelman laadintaa ja käytännön toteutusta.

Hallituksen alaisuudessa toimii tarkastusvaliokunta, jonka tehtävänä on hallituksen vastuulle kuuluvien sisäistä tarkastusta koskevien tehtävien seuranta ja valmistelu. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on muun muassa arvioida sisäisen tarkastuksen toimittamat raportit ja esittää ne hallitukselle, seurata ja valvoa yhteenliittymän lakisäätelystä tilintarkastusta sekä valvoa lakien, määräysten ja säännösten noudattamista.

Hallituksen jäsen ehdokkaiden pätevyysarviointi tehdään ennalta määritellyjä ja neutraaleja valintaperusteita noudattaen. Hallituksen kokoonpanon monimuotoisuudella tavoitellaan optimaalista kykyä kehittää ja hoitaa keskusyhteisön ja yhteenliittymän tehokkuutta, kilpailukykyä ja riskienhallintaa. Hallituksen kokoonpanoa suunniteltaessa huolehditaan siitä, että tarpeellinen osaaminen on kulloinkin edustettuna. Myös alueellinen edustavuus on osa monimuotoisuuden arviointia. Sukupuolten tasapuolinen edustus hallituksessa on yksi monimuotoisuuden tärkeä ulottuvuus. Hallitus hyväksyy tavoitteen sukupuolten tasapuolisesta edustuksesta sekä laatii toimintaperiaatteet, joilla tavoite saavutetaan ja ylläpidetään.

Hallitus arvioi vuosittain työskentelyään ja sen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja, kokemusta ja monimuotoisuutta sekä uusien jäsenten tehtävänkuvia.

Hallituksen jäsenillä tulee olla edellytykset tehtävän menestykselliseen hoitamiseen ja riittävästi aikaa tehtävän hoitamiseen. Hallituksen jäsenellä ja toimivaan johtoon kuuluvalla tulee olla yhteenliittymän liiketoiminnasta, siihen liittyvistä keskeisistä riskeistä sekä johtamisesta riittävä osaaminen.

Enemmistön hallituksen jäsenistä tulee olla työ- tai toimeksiantosuhteessa yhteenliittymään kuuluvaan jäsenluottolaitokseen.

Hallituksen jäsenen tulee olla luotettava ja hyvämaineinainen henkilö. Hallituksen jäseneksi valittavien luotettavuus, sopivuus ja ammattitaito selvitetään valinnan yhteydessä sekä säännöllisin väliajoin tämän jälkeen.

Keskusyhteisön hallitus on määritellyt hallituksen jäsenen hallituksen jäsenyyksien enimmäislukumäärän. Hallituksen jäsenillä voi olla enintään neljä muuta hallituksen jäsenyyttä. Hallituksen jäsenyyksiä laskettaessa ei oteta huomioon POP Pankki -ryhmän sisällä olevia tai ryhmän yhteistyösuhteisiin liittyviä hallituksen jäsenyyksiä eikä kuulumisia sellaisten yhteisöjen hallintoeliimiin, joilla ei ole kaupallisia tarkoituksia, kuten voitto tavoittelemattomat tai hyväntekeväisyysjärjestöt sekä asunto-osakeyhtiöt.

Hallituksen jäsenenä tilikauden päättyessä 31.12.2016 ovat olleet Petri Jaakkola (puheenjohtaja), Juha Niemelä (varapuheenjohtaja), Ari Heikkilä, Marja Pajulahti, Soile Pusa, Teemu Teljosuo ja Hannu Tuominiemi.

2.4 POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtaja

Keskusyhteisöllä on toimitusjohtaja, jonka tehtävänä on vastata keskusyhteisön päivittäisestä johtamisesta ja hallinnosta hallituksen antamien ohjeiden ja määräysten mukaisesti.

Toimitusjohtaja valmistelee hallitukselle esitettävät asiat ja avustaa hallitusta hallintoneuvostolle ja osuuskunnan kokoukselle esitettävien asioiden valmistelussa. POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtajana toimi 31.12.2016 asti Heikki Suutala ja 1.1.2017 alkaen Pekka Lemettinen. Toimitusjohtajan sijaisena on toiminut Timo Hulkko. Mahdollisiin sivutoimiin toimitusjohtajalla on oltava hallituksen erikseen myöntämä suostumus.

3. POP PANKKIEN YHTEENLIITTYMÄN OHJAUS SEKÄ RISKIENHALLINTA JA VAKAVARAISUUDEN HALLINTA

POP Pankkien yhteenliittymän keskusyhteisönä toimivalla POP Pankkiliitto osk:lla on Yhteenliittymälain mukaisesti velvollisuus valvoa jäsenluottolaitosten toimintaa ja antaa niille niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi sitovia ohjeita riskienhallinnasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta sekä antaa ohjeita yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi yhteenliittymän yhdistellyn tilinpäätöksen laatimisessa. Keskusyhteisö voi lisäksi säännöissään määrättyllä tavalla vahvistaa jäsenluottolaitoksille yleisiä toimintaperiaatteita noudatettaviksi

näiden yhteenliittymän kannalta merkittävässä toiminnassa.

Keskusyhteisö valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yhteisöt noudattavat toiminnassaan lakeja, asetuksia, viranomaisten antamia ohjeita ja määräyksiä, omia sääntöjään sekä ryhmän sisäisiä sitovia ohjeita.

Keskusyhteisö antaa jäsenluottolaitoksille ohjeita ja puuttuu tarvittaessa jäsenluottolaitoksen toimintaan erikseen sovittujen periaatteiden ja menettelytapojen mukaisesti. Keskusyhteisön hallitus päättää tarvittavien ohjauskeinojen käytöstä.

Jäsenluottolaitokset ottavat itsenäisesti liiketoimintaan kuuluvat riskinsä ja ovat vastuussa omasta maksuvalmiudestaan ja vakavaraisuudestaan. Yhteenliittymään kuuluva jäsenluottolaitos ei kuitenkaan saa ottaa toiminnassaan niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen yhdistellylle vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle.

POP Pankkien yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen vakavaraisuutta, maksuvalmiutta ja asiakasriskejä valvotaan konsolidoidusti yhteenliittymän tasolla Yhteenliittymälain mukaisesti. Yhteenliittymään kuuluvilla yhteisöillä on oltava omia varoja yhteensä vähintään määrä, joka riittää kattamaan yhteenliittymään kuuluvien yritysten yhdistellyt, Luottolaitoslaissa tarkemmin määritellyt riskit. Yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen omien varojen yhdistellyn määrän on lisäksi oltava riittävä suhteessa yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen yhdistelyihin asiakasriskeihin ja yhdistelyihin huomattaviin omistusosuuksiin.

Keskusyhteisöllä on yhteenliittymän tehokkaan riskienhallinnan mahdollistava luotettava hallinto sekä yhteenliittymän toimintaan nähden riittävä sisäinen valvonta ja riittävät riskienhallintajärjestelmät.

Yhteenliittymälain mukaan Finanssivalvonta voi antaa keskusyhteisölle luvan päättää tiettyjen vakavaraisuutta ja maksuvalmiutta koskevien poikkeusten myöntämisestä jäsenluottolaitoksilleen. POP Pankkien yhteenliittymälä ei ole tilinpäätöshetkellä käytössä kyseisiä poikkeusmenettelyjä.

POP Pankkien yhteenliittymän riskienhallinnassa noudatettavat periaatteet on kuvattu tarkemmin liitteessä 4 joka koskee riskienhallintaa ja vakavaraisuuden hallintaa.

4. POP PANKKIEN YHTENLIITTYMÄÄN LIITTYMINEN JA SIITÄ EROAMINEN

POP Pankkien yhteenliittymän keskusyhteisön jäseninä voivat olla luottolaitokset, joiden säännöt tai yhtiöjärjestys vastaavat Yhteenliittymälain säännöksiä ja joiden säännöt tai yhtiöjärjestyksen keskusyhteisö on hyväksynyt. Jäseneksi ottamisesta päättää keskusyhteisön hallintoneuvosto kirjallisen hakemuksen perusteella.

Jäsenluottolaitoksella on oikeus erota keskusyhteisön jäsenyydestä keskusyhteisön sääntöjen, Osuuskuntalain ja Yhteenliittymälain säännösten mukaisesti ja niiden asettamien edellytysten täytyessä. Yhteenliittymään kuuluvien yritysten omien varojen yhdistellyn määrän on jäsenluottolaitoksen eroamisesta huolimatta säilyttävä Yhteenliittymälain edellyttämällä tasolla.

Jäsenluottolaitos voidaan erottaa keskusyhteisön jäsenyydestä keskusyhteisön sääntöjen ja Osuuskuntalain mukaisesti, jos jäsenluottolaitos on laiminlyönyt jäsenyydestä johtuvan velvollisuutensa. Lisäksi jäsenluottolaitos voidaan erottaa keskusyhteisön jäsenyydestä, jos tämä on hallintoneuvoston antamasta varoituksesta huolimatta laiminlyönyt keskusyhteisön Yhteenliittymälain 17 §:n nojalla antamien ohjeiden noudattamisen tavalla, joka merkittävästi vaarantaa yhtenäisen maksuvalmiuden tai vakavaraisuuden hallintaa taikka tilinpäätöksen laatimista koskevien periaatteiden soveltamisen tai niiden noudattamisen valvonnan yhteenliittymässä. Jäsenluottolaitos voidaan erottaa myös silloin, jos jäsenluottolaitos on muutoin toiminut olennaisesti keskusyhteisön vahvistamien yhteenliittymän yleisten toimintaperiaatteiden, keskusyhteisön tai POP Pankki -ryhmän etujen vastaisesti. Jäsenluottolaitoksen erottamisesta päättää hallintoneuvoston esityksestä keskusyhteisön osuuskunnan kokous.

Mitä Yhteenliittymälaiassa säädetään jäsenluottolaitoksen maksuvelvollisuudesta, sovelletaan myös luottolaitokseen, joka on eronnut tai erotettu keskusyhteisön jäsenyydestä, jos sen kalenterivuoden päättymisestä, jolloin jäsenluottolaitos on eronnut tai erotettu, on kulunut vähemmän kuin viisi vuotta silloin, kun maksuvelvollisuutta koskeva vaatimus esitetään jäsenluottolaitokselle.

5. KESKUSYHTEISÖN MAKSUVELVOLLISUUS JA JÄSENLUOTTOLAITOSTEN KESKINÄINEN VASTUU

POP Pankkien yhteenliittymän keskusyhteisö vastaa jäsenluottolaitostensa veloista ja sitoumuksista Yhteen-

liittymälain mukaisesti. Keskusyhteisö on velvollinen suorittamaan Yhteenliittymälain mukaisesti tukitoimena jäsenluottolaitokselle määrän, joka on tarpeen jäsenluottolaitoksen selvitystilan estämiseksi. Keskusyhteisö vastaa jäsenluottolaitoksen niistä veloista, joita ei saada suoritetuksi jäsenluottolaitoksen varoista.

Jäsenluottolaitokset ovat velvollisia suorittamaan Yhteenliittymälaiassa säädetyin perustein keskusyhteisölle osuutensa määrästä, jonka keskusyhteisö on suorittanut joko toiselle jäsenluottolaitokselle tukitoimena, taikka toisen jäsenluottolaitoksen velkojalle maksuna erääntyneestä velasta, johon velkoja ei ole saanut suoritusta velalliseltaan. Jäsenluottolaitoksella on lisäksi keskusyhteisön maksukyvyttömyystilanteessa Osuuskuntalaiassa tarkoitettu rajaton lisämaksuvelvollisuus keskusyhteisön veloista.

Jäsenluottolaitoksen vastuu määrästä, jonka keskusyhteisö on jonkin jäsenluottolaitoksen puolesta tämän velkojalle suorittanut, jakautuu jäsenluottolaitosten kesken niiden viimeksi vahvistettujen taseiden loppusumman mukaisessa suhteessa. Jäsenluottolaitokselta toisen jäsenluottolaitoksen selvitystilan ehkäisemiseksi käytettäviin tukitoimiin perittävien maksujen vuotuinen yhteenlaskettu määrä saa kunakin tilikautena olla yhteensä enintään 0,5 prosenttia kunkin jäsenluottolaitoksen viimeksi vahvistetun taseen loppusummasta.

6. POP PANKKIEN YHTENLIITTYMÄN VALVONTA

Finanssivalvonta valvoo Yhteenliittymälain mukaisesti keskusyhteisöä. Jäsenluottolaitoksia valvovat Finanssivalvonta ja keskusyhteisö.

Finanssivalvonta valvoo, että keskusyhteisö ohjaa ja valvoo jäsenluottolaitosten toimintaa Yhteenliittymälain säännösten mukaisesti ja että yhteenliittymään kuuluvat yhteisöt täyttävät niille laissa asetetut vaatimukset.

Keskusyhteisö valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yritykset toimivat rahoitusmarkkinoita koskevien lakien, asetusten, viranomaisten antamien määräysten, sääntöjensä ja yhtiöjärjestyksensä sekä keskusyhteisön Yhteenliittymälain 17 §:n nojalla antamien ohjeiden mukaisesti. Lisäksi keskusyhteisö valvoo yhteenliittymään kuuluvien yritysten taloudellista asemaa.

Yhteenliittymän keskusyhteisön sisäisen tarkastuksen yksikkö vastaa sisäisen tarkastuksen järjestämisestä keskusyhteisössä ja jäsenluottolaitoksissa sekä ohjaa

sisäisen tarkastuksen järjestämistä muissa yhteenliittymään kuuluvissa yrityksissä.

7. TALLEUSSUOJARAHASTON JA SIOITTAJIEN KORVAUSRAHASTON SUOJA

Talletussuojarahastoa koskevan lainsäädännön mukaan POP Pankkien yhteenliittymään kuuluvia talletuspankkeja pidetään talletussuojan osalta yhtenä pankkina. Talletussuojarahaston varoista korvataan tallettajän saamiset POP Pankkien yhteenliittymään kuuluvilta talletuspankeilta yhteensä enintään 100 000 euroon asti. Rahoitusvakausvirasto hallinnoi talletussuojarahastoa ja hoitaa talletussuojaan liittyviä tehtäviä.

Myös sijoittajien korvausrahastoa koskevan lainsäädännön mukaan POP Pankkien yhteenliittymää pidetään korvaussuojan osalta yhtenä pankkina. Korvaussuojarahaston varoista korvataan sijoittajan saamiset POP Pankkien yhteenliittymään kuuluvilta yhteisöiltä yhteensä enintään 20 000 euroon saakka.

8. POP PANKKI -RYHMÄN TILINPÄÄTÖS JA TILINTARKASTUS

Yhteenliittymälain mukaan POP Pankki -ryhmän tilinpäätös on laadittava noudattaen Kirjanpitolaissa tarkoitettuja kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja (IFRS). Näiden standardien mukaan tilinpäätökseen on yhdisteltävä myös muut POP Pankki -ryhmään kuuluvat merkittävät yhteisöt. Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet on esitetty liitteessä 2 POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laatimisperiaatteet.

Yhteenliittymälain mukaisesti keskusyhteisöllä on velvollisuus antaa jäsenluottolaitoksille ohjeita yhtenäisten tilinpäätösperiaatteiden noudattamiseksi POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen laatimisessa. Jäsenluottolaitoksilla on velvollisuus antaa keskusyhteisölle POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen yhdistelyä varten tarpeelliset tiedot.

Keskusyhteisöllä on yksi tilintarkastaja, jonka tulee olla KHT-tilintarkastusyhteisö. Tilintarkastajan valitsee osuuskunnan kokous. Tilintarkastajan toimikausi on kalenterivuosi. POP Pankkiliitto osk:n tilintarkastajana toimii KHT-yhteisö KPMG Oy Ab päävastuullisena tilintarkastajanaan KHT Johanna Gråsten. Tilintarkastaja tarkastaa myös Yhteenliittymälaiassa tarkoitetun yhdistellyn tilinpäätöksen. Keskusyhteisöllä ja sen tilintarkastajilla on oikeus saada POP Pankki -ryhmän yhdistellyn

tilinpäätöksen tarkastamista varten jäljennös jäsenluottolaitoksen tilintarkastusta koskevista asiakirjoista.

Jäsenluottolaitoksella ei ole velvollisuutta julkistaa Luottolaitoslain 12 luvun 12 §:n mukaista osavuositiedot eikä EU:n Vakavaraisuusasetuksen mukaisia, vakavaraisuutta koskevia tietoja (ns. Pilari III -vakavaraisuustiedot). EU:n Vakavaraisuusasetuksen edellyttämät tiedot julkistetaan POP Pankkien yhteenliittymästä.

9. PALKITSEMINEN

Palkitsemisjärjestelmällä tarkoitetaan niitä päätöksiä, sopimuksia, toimintaperiaatteita ja menettelytapoja, joita noudatetaan johdon ja henkilöstön palkitsemisessa.

Palkitseminen jakautuu kiinteään ja muuttuvaan palkanosaan. Kiinteällä palkanosalla tarkoitetaan tiettyyn ajanjaksoon sidottua palkkaa ja muuttuvalla palkanosalla palkkionsaajan suoritukseen tai taloudellisiin tekijöihin sidottua palkkiota.

Muuttuva palkanosa käsittää sekä lyhyen että pitkän aikavälin palkitsemisen. Lyhyen aikavälin palkitsemisessa ansaintajakso on kalenterivuosi ja palkkio maksetaan rahana.

POP Pankki -ryhmässä muuttuva palkitseminen on yrityskohtaista. POP Pankki -ryhmässä ei ole käytössä yhtenäistä palkitsemisjärjestelmää. Palkitsemisjärjestelmät ovat kunkin jäsenluottolaitoksen tai yrityksen liiketoimintastrategian, tavoitteiden ja arvojen mukaisia ja vastaavat yrityksen pitkän aikavälin etua. Palkitsemisjärjestelmät ovat sopusoinnussa hyvän ja tehokkaan riskienhallinnan ja riskinkantokyvyn kanssa. Palkitseminen ei kannusta toiminnassa riskinottoon, joka ylittäisi jäsenluottolaitoksen tai yrityksen riskinkantokyvyn perusteella määritellyn tai muuten kestävä riskitason.

Jäsenluottolaitoskohtaiset ja yrityskohtaiset palkitsemisjärjestelmät perustuvat EU-lainsäädäntöön, kansalliseen lainsäädäntöön sekä Finanssivalvonnan määräyksiin ja ohjeisiin sekä kannanottoihin.

Päätettäessä jäsenluottolaitosten toimivan johdon ja henkilöstön palkitsemisjärjestelmästä noudatetaan POP Pankkien yhteenliittymässä Luottolaitoslakia jäljempänä mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta.

Palkitsemisperiaatteet jäsenluottolaitoksissa vahvistaa kunkin jäsenluottolaitoksen hallitus, joka myös seuraa

ja valvoo palkitsemisjärjestelmien noudattamista ja arvioi säännöllisesti sen toimivuutta. Toimiva johto vastaa palkitsemisen toteuttamisesta vahvistettujen palkitsemisperiaatteiden mukaisesti. POP Pankkien yhteenliittymässä ei ole palkitsemisjärjestelmän hallinnointia varten yhteistä palkitsemisvaliokuntaa. Sitä ei ole katsottu tarpeelliseksi, koska jokainen yhteenliittymään kuuluva yhteisö päättää palkitsemisesta itsenäisesti.

Yhteenliittymän sisäinen tarkastus todentaa vähintään kerran vuodessa, onko jäsenluottolaitoksen hallituksen hyväksymää palkitsemisjärjestelmää noudatettu. Sisäinen tarkastus raportoi keskusyhteisön hallitukselle vuosittain yhteenvedon jäsenluottolaitosten palkitsemisjärjestelmistä ja niiden noudattamisesta.

Liiketoiminnasta riippumattomien valvontatoimintojen palkitseminen ei ole POP Pankkien yhteenliittymässä riippuvainen valvottavan liiketoimintayksikön tuloksesta.

Kaikissa jäsenluottolaitoksissa ei ole lainkaan käytössä muuttuvaa palkitsemista. Niissä jäsenluottolaitoksissa, joissa muuttuva palkitseminen on käytössä, on erilaisia palkitsemisjärjestelmiä. Järjestelmät eroavat toisistaan mm. niiden piiriin kuuluvan henkilöstön osalta, palkkion määrän ja palkitsemisen kriteerien osalta.

Jäsenluottolaitos voi päättää muuttuvien palkkioiden maksamatta jättämisestä joko kokonaan tai osittain hallituksen päätöksellä, esimerkiksi siinä tapauksessa, että jäsenluottolaitoksen vakavaraisuus on alittanut sille määritellyn tason.

Palkkionsaajalle maksettavan erorahan ja muun vastaavan korvauksen, joka maksetaan, jos palvelussuhde päättyy ennen aikaisesta, maksamisperusteet laaditaan siten, ettei korvaus johda epäonnistuneen suorituksen palkitsemiseen. Muuttuvien palkkioiden maksamisesta on säädetty Luottolaitoslaissa. POP Pankkien yhteenliittymässä ei sovelleta Luottolaitoslain 8 luvun 9, 11 ja 12 §:ien säännöksiä niihin palkkionsaajiin, joiden muuttuva palkkio yhden vuoden ansaintajaksolta ei ylitä 50 000 euroa. Kyseinen 50 000 euron raja perustuu

Finanssivalvonnan kannanottoon. Tämä tarkoittaa sitä, että palkkionsaajalle maksettavan muuttuvan palkkion osan maksamista ei tarvitse lykätä, vaan se voidaan maksaa kerralla.

Jos henkilö on luokiteltu työtehtäviensä perusteella ryhmään, joiden ammatillisesta toiminnasta voi aiheutua jäsenluottolaitokselle merkittävää riskiä ("riskiprofiiliin vaikuttava henkilö"), ja hänelle aiotaan maksaa yli 50 000 euron vuosipalkkio, noudatetaan Luottolaitoslaissa määritettyä muuttuvien palkkioiden maksamisen lykkäämistä. Merkittävä osa, vähintään 40 prosenttia määritellystä muuttuvan palkkion kokonaismäärästä, lykätään ja maksetaan aikaisintaan 3-5 vuoden kuluessa ansaintajaksosta. Lykkäysajan pituutta arvioitaessa otetaan huomioon henkilön riskiprofiili ja liiketoiminnan luonne. Mikäli muuttuvan palkkion määrä ylittää 50 000 euroa, huomioidaan, että sen maksaminen on suoritettava muutoin kuin käteissuorituksena.

POP Pankkien yhteenliittymässä on tunnistettu merkittävät riskinottajahenkilöt, jotka voivat vaikuttaa yhteenliittymän tai jäsenluottolaitoksen riskiprofiiliin tai toiminnallaan aiheuttaa yhteenliittymälle tai jäsenluottolaitokselle merkittävää taloudellista riskiä. Riskiprofiiliin vaikuttavaan henkilöryhmään kuuluvat yhteenliittymässä mm. jäsenluottolaitosten, keskusyhteisön ja muiden yhtiöiden toimitusjohtajat ja muut toiminnan johtamiseen ja päätöksentekoon osallistuvat henkilöt, muut henkilöt, joiden toiminnalla on olennainen vaikutus riskiasemaan sekä liiketoiminnasta riippumattomien toimintojen henkilöt. Ajantasainen lista merkittävistä riskinottajista on koottuna POP Pankkiliitto osk:aan. Jokainen ryhmän yhteisö vastaa omalta osaltaan tietojen oikeellisuudesta ja ajantasaisuudesta.

Jäsenluottolaitokset julkaisevat internet -sivustoillaan selostuksen palkitsemista koskevien Luottolaitoslain säännösten noudattamisesta. EU:n Vakavaraisuusasetuksen N:o 575/2013 artiklan 450 edellyttämät tiedot POP Pankki -ryhmän riskiasemaan vaikuttavien henkilöiden palkitsemisesta ovat liitteessä 13, jossa on esitetty myös tilikaudelle kohdistuvat palkat ja palkkiot.

LIITE 4 Riskienhallinta ja vakavaraisuuden hallinta POP Pankki -ryhmässä

1. PANKKITOIMINNAN RISKIENHALLINNAN JA VAKAVARISUUDEN HALLINNAN TAVOITTEET JA PERIAATTEET

POP Pankki -ryhmässä riskienhallinnan tavoitteena on varmistaa, että kaikki merkittävät liiketoiminnasta aiheutuvat riskit tunnistetaan, arvioidaan, mitataan ja että niitä valvotaan säännöllisesti ja että ne ovat oikeassa suhteessa yhteenliittymän ja yksittäisen jäsenluottolaitoksen riskinkantokykyyn. Riskejä koskeva ohjeistus ja päätöksenteko noudattavat terveitä ja varovaisia liiketoiminnan periaatteita. Riskienhallinnan periaatteiden rikkomiseen puututaan sovittujen toimintamallien mukaisesti.

Vakavaraisuuden hallinnan tavoitteena on varmistaa POP Pankkien yhteenliittymän pääomien riittävä määrä, laatu ja niiden tehokas käyttö. Pääomilla katetaan yhteenliittymän liiketoimintastrategiasta ja -suunnitelmasta aiheutuvat olennaiset riskit ja turvataan yhteenliittymän häiriötön toiminta odottamattomien tappioiden varalta. Tavoitteeseen pyritään dokumentoidulla ja systemaattisella vakavaraisuuden hallintaprosessilla, joka kytkeytyy kiinteästi yhteenliittymän ja jäsenluottolaitosten strategiaprosessiin ja liiketoiminnan suunnitteluun sekä johtamiseen.

Yhteenliittymän jäsenluottolaitokset ottavat liiketoiminnassaan itsenäisesti liiketoimintaan kuuluvat riskinsä ja ovat vastuussa omasta maksuvalmiudestaan ja vakavaraisuudestaan. Sen lisäksi jokainen jäsenluottolaitos ottaa liiketoiminnassaan huomioon toimintansa vaikutukset muiden yhteenliittymään kuuluvien jäsenluottolaitosten maksuvalmiuteen ja vakavaraisuuteen. Riskienhallinnan ja vakavaraisuuden hallinnan tavoitteena on varmistaa, että yksittäinen jäsenluottolaitos ei ota toiminnassaan niin suurta riskiä, että siitä muodostuisi oleellista uhkaa jäsenluottolaitoksen, keskusyhteisön tai koko yhteenliittymän vakavaraisuudelle tai maksuvalmiudelle. POP Pankkien yhteenliittymään kuuluvien yhteisöjen vakavaraisuutta, maksuvalmiutta ja asiakasriskejä valvotaan yksittäisen jäsenluottolaitoksen tasolla sekä konsolidoidusti yhteenliittymän tasolla.

Riskienhallintaa ja vakavaraisuuden hallintaa säätelevät EU-lainsäädäntö, Laki luottolaitostoiminnasta 610/2014 (jäljempänä Luottolaitoslaki), Laki talletuspankkien yhteenliittymästä 24.6.2010/599 (jäljempä-

nä Yhteenliittymälaki), sekä Finanssivalvonnan standardit, määräykset ja ohjeet. Riskienhallinta kattaa kaikki olennaiset liiketoimintaan sisältyvät riskit. Riskienhallinnan avulla hallitaan ulkoisia ja sisäisiä riskejä sekä määrällisiä että laadullisia riskejä. Yhteenliittymässä seurataan myös eri riskien keskinäisiä riippuvuuksia. Yhteenliittymän olennaisimmat riskit ovat luotto-, likviditeetti- ja markkinariski sekä operatiivinen riski.

Luottoriskin vähentämismenetelmänä käytetään hajautusta ja vakuuksia. Likviditeettiriskin vähentämismenetelmänä käytetään rahoituksen hajauttamista ajallisesti sekä vastapuolittain. Lisäksi yllättävään likviditeettikriisiin varaudutaan ylläpitämällä riittävää likviditeettivarastoa. Markkinariskin tärkeimmät alalajit ovat rahoitustaseen korkoriski ja sijoitustoiminnan riski. Korkoriskin vähentämismenetelmänä käytetään tasesuunnittelua. Sijoitustoiminnan riskiä vähennetään hajautuksella. Operatiivista riskiä hallitaan selkeillä prosesseilla sekä henkilöstön koulutuksella, ohjeistuksella ja valvontamekanismeilla.

POP Pankkien yhteenliittymä kohdistaa strategiansa mukaisesti liiketoimintansa vähittäispankkitoiminnan vähäriskiseen osaan. Yhteenliittymässä ei ole sen taloudelliseen kantokykyyn nähden ylisuuria asiakas- tai sijoitusriskikeskittymiä.

Riskien valvontatoiminto raportoi keskusyhteisön hallitukselle säännöllisesti tietoa yhteenliittymän sekä jäsenluottolaitosten riskeistä ja niiden tasoista. Riskien raportointiin ja seurantaan tarkoitetut järjestelmät sekä käytännöt täyttävät riskienhallinnalle asetetut edellytykset ottaen huomioon yhteenliittymän toiminnan luonteen ja laajuuden. Yhteenliittymän luotettava hallinto, sisäinen valvonta ja riskienvalvonta ovat lainsäädännön ja viranomaismääräysten vaatimusten mukaisia.

Riskienhallinta ja vakavaraisuuden hallinta kuuluvat olennaisena osana yhteenliittymän sisäiseen valvontaan. Sisäisellä valvonnalla seurataan sitä, että organisaatio toimii säännösten mukaisesti, hallitsee riskejä kattavasti, ja että organisaation toiminta on tehokasta ja luotettavaa. Lisäksi sisäisen valvonnan tarkoituksena on varmistaa, että yhteenliittymässä eri tasoille asetetut päämäärät ja tavoitteet saavutetaan annettuja ohjeita noudattaen.

2. RISKIENHALLINNAN JA VAKAVARAISUUDEN HALLINNAN ORGANISOINTI

Alla oleva organisaatiokaavio kuvaa hallintoelinten ja keskusyhteisön eri toimintojen asemaa yhteenliittymän riskienhallinnassa.

2.1 Hallintoneuvosto

Yhteenliittymän keskusyhteisönä toimivan POP Pankki-liitto osk:n hallintoneuvosto valvoo, että keskusyhteisön toimintaa hoidetaan asiantuntevasti ja huolellisesti lain, sääntöjen sekä jäsenten edun mukaisesti ja että vahvistettuja ohjeita ja osuuskunnan kokouksen päätöksiä noudatetaan.

Hallintoneuvosto antaa osuuskunnan kokoukselle lausunnon keskusyhteisön hallituksen valmistelemasta yhteenliittymän strategiasta ja vahvistaa vuosittain POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuudenhallinnan periaatteet. Lisäksi hallintoneuvosto vahvistaa POP Pankkien yhteenliittymässä sovellettavat liiketoiminnan ohjauksrajat, joilla rajoitetaan yksittäisen jäsenluottolaitoksen riskinottoa.

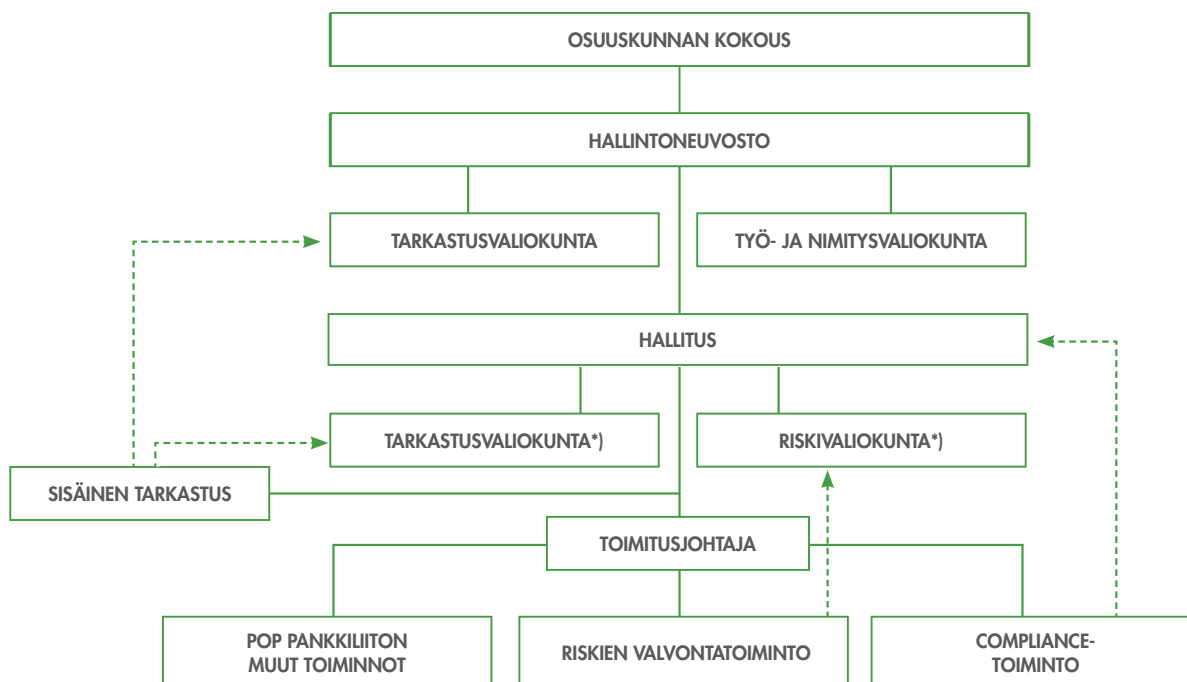
Hallintoneuvosto vahvistaa yhteenliittymän yleiset toimintaperiaatteet ja pankkikohtaisen ohjauksen periaatteet, jossa määritellään periaatteet jäsenluottolaitosten luokitteliseksi eri riskiluokkiin, ohjaukskeinot eri

riskiluokissa sekä valvontamittarit. Lisäksi hallintoneuvosto vahvistaa muut ohjauksen yleiset periaatteet sekä sisäisen tarkastuksen toimintaperiaatteet ja valitsee keskuudestaan hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnan. Hallintoneuvosto vahvistaa myös keskusyhteisön ja sen konsernin toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet.

2.2 Hallitus

Keskusyhteisön hallitus vahvistaa strategian ja liiketoimintasuunnitelmien perusteella yhteenliittymän riskinotto-tason ja riskinottohalukkuuden sekä hyväksyy suunnitelman riskinotto-tasoon suhteutetun vakavaraisuuden ylläpitämisestä. Hallitus asettaa tavoitetason, jolla vakavaraisuus halutaan pitää sekä vahvistaa riskiprofiilin edellyttämän pääomatason ja -rakenteen. Hallituksen tehtävä on myös vastata ennakoivasta pääomasuunnittelusta sekä vakavaraisuuden hallinnan ja ennakoivan pääomasuunnittelun sovittamisesta osaksi luotettavaa hallintoa ja muuta ohjausta. Hallitus arvioi vakavaraisuuden hallinnan tarkoituksenmukaisuutta, kattavuutta ja luotettavuutta.

Hallitus vastaa riskienhallintajärjestelmän riittävästä yhteenliittymätasolla. Hallituksen tehtävänä on ohjata yhteenliittymän toimintaa ja antaa siihen kuuluville jäsenluottolaitoksille Yhteenliittymälain 17 §:n mukaisia sitovia ohjeita niiden maksuvalmiuden ja vakavaraisuuden turvaamiseksi niiden riskien hallin-

nasta, luotettavasta hallinnosta ja sisäisestä valvonnasta. Hallitus valvoo, että yhteenliittymään kuuluvat yritykset toimivat lakien, asetusten, viranomaisten antamien määräysten ja ohjeiden, sääntöjensä sekä yhteenliittymän sitovien ohjeiden mukaisesti. Lisäksi hallituksen tehtävänä on valvoa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toimivuutta ja riittävyyttä, hyväksyä riskienhallinnan periaatteet ja ohjeet sekä riskilajikohtaiset strategiat.

Hallituksen alaisuudessa toimii riskivaliokunta, jonka tehtävänä on hallituksen vastuulle kuuluvien riskienhallintaa koskevien tehtävien seuranta ja valmistelu. Riskivaliokunnan tehtävänä on muun muassa hallituksen avustaminen yhteenliittymän riskistrategiaa ja riskinottoa koskevista asioista, riskilajikohtaisten strategioiden valmistelussa sekä jäsenluottolaitosten riskienhallinnan ja vakavaraisuuden valvomisessa ja koordinoimisessa. Lisäksi valiokunta seuraa vakavaraisuuden hallintasuunnitelman laadintaa ja käytännön toteutusta.

Hallituksen alaisuudessa toimii tarkastusvaliokunta, jonka tehtävänä on hallituksen vastuulle kuuluvien sisäistä tarkastusta koskevien tehtävien seuranta ja valmistelu. Tarkastusvaliokunnan tehtävänä on muun muassa arvioida sisäisen tarkastuksen toimittamat raportit ja esittää ne hallitukselle, seurata ja valvoa yhteenliittymän lakisäätöistä tilintarkastusta sekä valvoa lakien, määräysten ja säännösten noudattamista.

2.3 Toimiva johto

Keskusyhteisön toimiva johto vastaa vakavaraisuuden hallinnan sekä riskienhallinnan käytännön toteutuksesta, jatkuvasta seurannasta ja valvonnasta sekä raportoinnista yhteenliittymän hallitukselle. Toimiva johto myös huolehtii siitä, että vakavaraisuuden hallintaan liittyvät vastuut, valtuudet, prosessit ja raportointisuhteet on selkeästi määritetty ja riittävästi kuvattu ja että työntekijät tuntevat työtehtäviensä edellyttämässä laajuudessa vakavaraisuuden hallinnan kokonaisuuden, siihen liittyvät prosessit ja menetelmät.

2.4. Riskien valvontatoiminto

Keskusyhteisön riippumattoman riskien valvontatoiminnon tehtävänä on valvoa jäsenluottolaitosten riskejä ja vakavaraisuutta. Sen tehtävänä on muodostaa kokonaisvaltainen näkemys yhteenliittymän ja jäsenluottolaitosten liiketoiminnan sisältämistä riskeistä, kehittää

riskienhallinnan menetelmiä ja toimintatapoja riskien tunnistamiseen, mittaamiseen ja valvontaan sekä koordinoida ja kehittää vakavaraisuuden hallintaprosessia, riskienvalvontaa ja raportointia.

Riskien valvontatoiminto valmistelee ohjeita keskusyhteisön hallituksen päätettäväksi. Se myös tukee, neuvoo ja kouluttaa jäsenluottolaitoksia riskienhallinnan ja vakavaraisuuden hallinnan järjestämisessä ja kehittämisessä. Riskien valvontatoiminto seuraa jäsenluottolaitosten riskipositioiden kehittymistä ja antaa palautetta jäsenluottolaitoksille näistä sekä oman pääoman riittävyydestä suhteessa riskipositioihin. Valvontatoiminnon tehtävänä on myös varmistaa, että riskienmittausmenetelmät ovat asianmukaisia, riittävän tarkkoja ja luotettavia, sekä valvoa, että hallituksen hyväksymiä riskienhallinnan ohjeita, liiketoiminnan ohjausrajoja ja riskistrategioita noudatetaan.

Riskien valvontatoiminto antaa hallitukselle säännöllisesti yhteenvetoon riskien valvontatoiminnon toiminnasta ja sen tekemistä havainnoista sekä riskitilanteesta. Yhteenliittymän keskusyhteisön riskien valvontatoiminnon toiminnasta vastaa riskienhallintajohtaja. Riskien valvontatoiminto varmistaa, että kaikkien jäsenluottolaitosten liiketoiminnassaan ottamien merkittävien riskien yhteisvaikutus tulokseen ja omiin varoihin raportoidaan hallitukselle omien varojen riittävyyden arvioinnin yhteydessä.

2.5 Compliance-toiminto

Keskusyhteisön compliance-toiminto valvoo, että yhteenliittymä ja jäsenluottolaitokset noudattavat toimintaansa säänteleviä lakeja, viranomaisten antamia ohjeita ja määräyksiä, markkinoiden itsesääntelyä sekä yhteenliittymän sisäisiä ohjeita. Compliance-toiminnon tehtävänä on myös pitää keskusyhteisön ylin ja toimiva johto sekä jäsenluottolaitokset tietoisina olennaisissa säännöksissä tapahtuvista merkittävistä muutoksista ja niiden vaikutuksista. Compliance-toiminto valmistelee toimintaohjeita säännösten soveltamisesta.

POP Pankkien yhteenliittymän suurimmissa jäsenluottolaitoksissa toimii liiketoiminnasta riippumaton compliance officer, joka hoitaa pankin compliance-toimintoa. Muiden jäsenluottolaitosten osalta compliance-toimintoa hoidetaan keskitetysti keskusyhteisön compliance-toiminnon toimesta.

Compliance-toiminto raportoi toiminnastaan sekä tehdyistä havainnoista säännöllisesti keskusyhteisön

toimivalle johdolle, hallitukselle sekä hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnalle. Lisäksi keskusyhteisön compliance-toiminto raportoi niiden jäsenluottolaitosten hallitukselle, joiden compliance-toiminto hoidetaan keskusyhteisön toimesta.

Compliance-riskiä hallitaan seuraamalla lainsäädännön kehitystä, ohjeistamalla, kouluttamalla ja neuvomalla liiketoimintaa sääntelyn mukaisten toimintatapojen noudattamisessa sekä valvomalla menettelytapojen säännöstenmukaisuutta.

2.6 Sisäinen tarkastus

Sisäinen tarkastus on riippumatonta ja objektiivista arviointi- ja varmistustoimintaa. Toiminnan tavoitteena on tukea keskusyhteisön hallintoneuvostoa, hallitusta ja toimivaa johtoa tavoitteiden saavuttamisessa tarjoamalla järjestelmällisen lähestymistavan organisaation valvonta-, johtamis- ja hallintoprosessien sekä riskienhallinnan tehokkuuden arviointiin ja kehittämiseen.

Yhteenliittymän keskusyhteisön sisäisen tarkastuksen yksikkö vastaa sisäisen tarkastuksen järjestämisestä keskusyhteisössä ja jäsenluottolaitoksissa sekä ohjaa sisäisen tarkastuksen järjestämistä muissa yhteenliittymään kuuluvissa yrityksissä. Sisäisen tarkastuksen yksikön toiminnasta vastaa tarkastusjohtaja. Sisäinen tarkastus toimii toiminnallisesti keskusyhteisön hallituksen ja tarkastusvaliokunnan sekä hallinnollisesti toimitusjohtajan alaisuudessa. Keskusyhteisön hallintoneuvosto vahvistaa sisäisen tarkastuksen toimintaperiaatteet.

Sisäinen tarkastus arvioi valvontamenettelyiden riittävyyttä ja tehokkuutta koko yhteenliittymässä. Sisäinen tarkastus raportoi vähintään vuosittain keskusyhteisön hallitukselle, hallituksen tarkastusvaliokunnalle sekä hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnalle keskeiset tarkastushavaintonsa ja antamansa suositukset, jotka liittyvät valvonnan järjestämiseen sekä sen luotettavuuteen ja asianmukaisuuteen. Tarkastuksessa esiin tulleet merkittävät poikkeamat tarkastushavaintojen osalta raportoidaan välittömästi keskusyhteisön hallituksen ja hallintoneuvoston tarkastusvaliokunnille.

2.7 Jäsenluottolaitokset

Yhteenliittymän jäsenluottolaitoksina olevat jäsenosuuspankit ja Bonum Pankki Oyj noudattavat toiminnassaan keskusyhteisön määrittelemiä riskienhallinnan- ja vakavaraisuuden hallinnan periaatteita.

Keskusluottolaitosta lukuun ottamatta yhteenliittymän jäsenluottolaitokset toimivat strategiansa mukaisesti vähittäispankkitoiminnassa. Toimimalla vain tällä liiketoiminta-alueella jäsenluottolaitokset kykenevät pitämään toimintaansa sisältyvät riskit hallittavina ja toiminnan laatuun nähden pieninä.

POP Pankeissa ylimpänä hallintoelimenä toimii osuuskunnan kokous tai edustajisto, joka valitsee hallintoneuvoston jäsenet. Hallintoneuvosto valitsee hallituksen jäsenet. Bonum Pankki Oyj:ssä yhtiökokous valitsee hallituksen jäsenet. Hallintoneuvosto valitsee keskuudetaan tarkastustoimikunnan, joka avustaa hallintoneuvostoa sen valvontavelvollisuuden toteuttamisessa.

Jäsenluottolaitoksen hallitus vahvistaa muun muassa sisäistä valvontaa ja riskienhallintaa koskevat sisäiset ohjeet, liiketoiminnan tavoitteet, eri riskilajeja koskevat riskilimitit ja pääomasuunnitelman sekä vakavaraisuuden hallintasuunnitelman. Lisäksi hallitus vastaa riskienhallinnan riittävydestä ja valvoo pankin liiketoimintaa, riskiasemaa ja riskinkantokyvyn riittävyttä. Vakavaraisuuden hallintaprosessissaan jäsenluottolaitos laatii mm. tulos-, kasvu- ja vakavaraisuusennusteet. Ennusteiden perusteella jäsenluottolaitos kartoittaa tarvittavat toimenpiteet, joilla liiketoimintastrategian mukainen vakavaraisuustaso kyetään saavuttamaan.

Jäsenluottolaitoksen toimiva johto vastaa sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan toteutuksesta ja raportoi hallitukselle säännöllisesti jäsenluottolaitoksen liiketoiminnasta, riskinkantokyvystä ja riskitilanteesta.

Keskusyhteisön riippumaton riskien valvontatoiminto ja compliance-toiminto ohjaavat yhteenliittymän riskien valvontaa. Tämän lisäksi suurimmissa jäsenluottolaitoksissa on oma riskien valvonnasta ja compliance-toiminnasta vastaava riippumaton henkilö, joka vastaa keskusyhteisön ohjeistaman riskien valvonnan ja compliancen toteutuksesta jäsenluottolaitoksessa. Muissa jäsenluottolaitoksissa on toiminnasta vastaava yhteyshenkilö.

Riskienhallinnan tehtäviä ja vastuunjakoa varten on määritelty ensisijainen vastuu, valvontavastuu ja arviointivastuu. Ensisijainen vastuu sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan käytännön toimenpiteiden toteuttamisesta on liiketoiminnasta vastaavalla jäsenluottolaitoksella, joka vastaa myös siitä, että riskienhallinnan ohjeita ja menettelytapoja noudatetaan.

JÄSENLUOTTOLAITOKSET

- Päivittäinen riskienhallinta
- Esimiesvalvonta
- Ensijainen vastuu valvonnasta on jäsenluottolaitoksen toimivalla johdolla ja hallituksella

KESKUSYHTEISÖN RIIPPUMATON RISKIEN VALVONTA JA COMPLIANCE

- Valvonta
- Ohjeistus
- Tuki, prosessit, välineet

KESKUSYHTEISÖN SISÄINEN TARKASTUS

- Riippumaton valvonnan arviointi perustuen riskilähtöiseen tarkastustoimintaan

Keskusyhteisön riskien valvontatoiminto valvoo riskienhallinnan toteuttamista yhteenliittymässä ja compliance-toiminto valvoo toiminnan sääntelyn mukaisuutta. Keskusyhteisön yhteydessä toimiva sisäinen tarkastus toteuttaa riippumatonta arviointi- ja varmistustoimintaa valvontamenettelyjen riittävyyden ja tehokkuuden varmistamiseksi.

3. VAKAVARAISUUDEN HALLINTA

Yhteenliittymässä on käytössä vakavaraisuuden hallintaprosessi, jonka tavoitteena on yhteenliittymän ja sen jäsenluottolaitosten riskinkantokyvyn turvaaminen suhteessa toiminnan kaikkiin olennaisiin riskeihin. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi jäsenluottolaitokset tunnistavat ja arvioivat toimintaansa liittyvät riskit kattavasti ja mitoittavat riskinkantokykynsä vastaamaan riskiensä yhteismäärää. Vakavaraisuutensa turvaamiseksi jäsenluottolaitokset asettavat riskiperusteiset pääomatavoitteet ja laativat pääomasuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Vakavaraisuuden hallintaprosessin tavoitteena on myös ylläpitää ja kehittää laadukasta riskienhallintaa.

Yhteenliittymän vakavaraisuuden hallintaprosessissa sekä likviditeetin riittävyyden arviointiprosessissa määritellään yhteenliittymän riskinkantokyky ja riski-

nottohalukkuus suhteessa liiketoiminnan tavoitteisiin. Vakavaraisuuden hallinnan ja likviditeetin riittävyyden arvioinnin tavoitteena on riittävillä pääoma- ja likviditeettivarauksilla turvata sekä jäsenluottolaitosten että yhteenliittymän riskinkantokyky.

Vuoden 2015 alussa on otettu 8 prosentin vähimmäisvakavaraisuusvaatimuksen lisäksi käyttöön kiinteä lisäpääomavaatimus 2,5 prosenttia sekä muuttuva lisäpääomavaatimus, jonka viranomaiset voivat tarvittaessa asettaa 0–2,5 prosentin tasolle. Finanssivalvonta ei ole toistaiseksi asettanut muuttuvaa lisäpääomavaatimusta kotimaisille vastuille, joista yhteenliittymän jäsenluottolaitosten luotto- ja vastapuoliriski lähes kokonaan muodostuu.

POP Pankkien yhteenliittymä julkistaa vakavaraisuuslaskennan kannalta olennaiset tiedot vuosittain osana toimintakertomustaan ja tilinpäätöksen liitetietoja. Puoli vuosittain tehtävässä osavuositarkastuksessa julkistetaan keskeiset vakavaraisuustiedot.

3.1 Pääomasuunnitelma

Pääomasuunnittelu on osa POP Pankkiliito osk:n hallituksen ja toimivan johdon vakavaraisuuden hallinnan prosessia ja liiketoiminnan strategiaprosessia, jolla

varmistetaan, että yhteenliittymän kasvu-, kannattavuus ja riskinkantokyvyn tavoitteet ovat tarkoituksenmukaisia ja keskenään johdonmukaisia.

Pääomasuunnitelman tarkoituksena on varmistaa POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuuden turvaaminen poikkeuksellisissakin olosuhteissa määrittelemällä ennakoita yhteenliittymän käytettävissä olevat pääomanhallinnan menetelmät ja niiden toteuttamisen periaatteet sekä tarvittaessa toteuttaa ne ennakoita soveltuvien periaatteiden mukaisesti. Pääomasuunnitelma päivitetään vähintään vuosittain. Pääomasuunnitelma kattaa kuluvan vuoden lisäksi ainakin kaksi seuraavaa vuotta.

Pääomasuunnitelman tehtävä on myös määrittellä, mikä on yhteenliittymän tehokkaan pääoman käytön kannalta tarkoituksenmukainen pääomarakenne. Tähän vaikuttaa muun muassa sääntelystä tulevat rajoitteet siitä, mitä pääoman eriä hyväksytään vakavaraisuuteen tai mihin riskeihin kyseessä olevan pääoman eriä voidaan käyttää.

Jokainen POP Pankkien yhteenliittymään kuuluva jäsenluottolaitos ja yhteisö vastaa ensisijaisesti itse vakavaraisuudestaan ja asettaa vakavaraisuudelleen tavoitetasot ja reagointirajat yhteenliittymän keskusyhteisön ohjeistuksen ja keskusyhteisön antamien yhtenäisten menetelmien mukaisesti. Toissijaisesti POP Pankkien yhteenliittymän keskusyhteisö vastaa yhteenliittymän vakavaraisuudesta voimassaolevien säädösten ja määräysten mukaisesti.

3.2 Pääomavarausten arviointi

Yhteenliittymässä käytetään pääomavarausten arviointiin skenaarioanalyysijä sekä stressitestejä. Stressitestejä käytetään sen arvioimiseksi, miten erilaiset poikkeuksellisen vakavat, mutta kuitenkin mahdolliset tilanteet voivat vaikuttaa yhteenliittymän tai sen jäsenluottolaitoksen maksuvalmiuteen, kannattavuuteen tai vakavaraisuuteen. Stressitekijöillä arvioidaan sekä yksittäisten riskitekijöiden vaikutusta että useiden muutuvien samanaikaisten muutosten vaikutuksia.

Skenaarioanalyysijä käytetään osana kokonaisriskien arviointia. Skenaarioanalyysissä luodaan riskiskenaarioita, joiden avulla arvioidaan pääomien riittävyttä erilaisissa toimintaympäristön muutoksissa useiden riskialueiden rasittaessa pääoman tarvetta yhtäaikaaisesti.

3.3 Pilari I vakavaraisuussuhde

POP Pankkien yhteenliittymän merkittävimmät Pilari I pääomavaateet muodostuvat kiinteistövakuudellisista saamisista ja vähittäissaamisista. Yhteenliittymässä sovelletaan vakavaraisuuslaskennassa luottoriskin pääomavaateen laskentaan standardimenetelmää ja operatiivisen riskin pääomavaateen laskentaan perusmenetelmää. Yhteenliittymän jäsenluottolaitoksilla ei ole kaupankäyntitoimintaa, joten markkinariskin pääomavaade lasketaan ainoastaan valuuttapositioneille. Luottoriskin standardimenetelmässä vastuut jaetaan vastuuryhmiin ja vähittäissaamisten ryhmässä on määritelty luotonannon hajautukselle vaadittavat vähimmäisrajat.

POP Pankkien yhteenliittymän omat varat muodostuvat jäsenosuuksista, lisäosuuksista, POP Osuuksista, kertyneistä voittovaroista sekä rahastoista, joista vähennetään EU:n vakavaraisuusasetus N:o 575/2013 (jäljempänä EU:n Vakavaraisuusasetus) mukaiset vähennyserät. POP Pankkien yhteenliittymä ei lue tilikauden voittoa omiin varoihin.

EU:n Vakavaraisuusasetus ei tunnista jäsenluottolaitosten aiemmin käyttämiä lisäosuuksia pääomainstrumentiksi. Lisäosuus ei ole uuden sääntelyn mukaan enää jäsenluottolaitosten omien varojen erä. EU:n Vakavaraisuusasetusta sovelletaan 1.1.2014 alkaen, mutta lisäosuuksia koskevien siirtymäsäännösten osalta soveltaminen muuttuu asteittain.

Osa yhteenliittymän jäsenluottolaitoksista on vuodesta 2015 alkaen laskenut liikkeelle uusia, omiin varoihin laskettavia pääomainstrumentteja, POP Osuuksia. POP Osuuksia oli vuoden 2016 lopussa laskettu liikkeelle yhteensä 43 508 tuhatta euroa.

Yhteenliittymän vakavaraisuuslaskennan pääerät on esitetty tilinpäätöksen Pilari III -liitetiedoissa.

4. PANKKITOIMINNAN RISKIT

4.1 Luottoriski

Yhteenliittymän merkittävin riski on luotto- ja vastapuoliriski, jonka Pilari I pääomavaraukset ovat noin 90,3 prosenttia kaikista Pilari I pääomavarauksista. Luottoriskillä tarkoitetaan sitä, että vastapuoli ei täytä sopimuksen mukaisia velvoitteitaan. Luottoriskin merkittävin lähde on luotot, mutta luottoriskiä voi syntyä myös muunlaisista saamisista, kuten joukkovelkakirjalainois-

ta, lyhytaikaisista saamistodistuksista sekä erilaisista taseen ulkopuolisista sitoumuksista, kuten käyttämättömistä luottojärjestelyistä ja -limiiteistä sekä takauksista. POP Pankkien yhteenliittymä altistuu taseeseen merkittyjen luottojen sekä POP Pankkien välittämien Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n luottojen kautta kokonaisuudessaan 3 249 463 tuhannen euron luottoriskille.

4.1.1 Luottoriskin hallinta

Luottoriskin hallinnan tavoitteena on rajoittaa luotonantosta syntyvän luottoriskin tulos- ja tasevaikutus hyväksyttävälle tasolle.

Keskusyhteisön hallitus ohjaa jäsenluottolaitosten luottoriskin hallintaa, siinä käytettäviä menetelmiä sekä luottoriskin valvontaa ja raportointia. Keskusyhteisön hallitus vahvistaa luottoriskistrategian, jossa määritellään tavoiteriskitaso, riskinoton linjauksia ja asiakasvalintaa sekä vakuuksia koskevat periaatteet. Luottoriskistrategiaa täydentävät keskusyhteisön hallituksen antamat luotonannon ja vakuuksien toimintaohjeet, jotka luovat pohjan luottoriskin hallinnalle jäsenluottolaitoksissa. Luottoriskistrategian valmistelusta ja ylläpidosta vastaa keskusyhteisön riskien valvontatoiminto. Luottoriskistrategia päivitetään vähintään vuosittain tai aina yhteenliittymän toimintaympäristön, liiketoimintamallin, sääntelyn tai viranomaisvaateiden olennaisesti muuttuessa.

Jäsenluottolaitosten hallitukset vahvistavat luottoriskistrategiansa keskusyhteisön hallituksen luottoriskistrategian mukaisesti. Strategia yhdessä luotonannon ja vakuuksien toimintaohjeiden kanssa määrittelee enimmäismäärät riskikeskittymille ja ohjaa luotonannon suuntaamista asiakas-sektoreittain, toimialoittain ja luottokelpoisuusluokittain.

Luottopäätökset perustuvat asiakkaan luottokelpoisuuteen ja maksukykyyn sekä muiden luoton myöntämiskriteereiden, kuten vakuusvaatimusten täyttymiseen. Pääsääntönä on vähintään kahden päätöksentekijän periaate. Luottopäätökset tehdään kunkin jäsenluottolaitoksen hallituksen vahvistamien päätösvaltuuksien puitteissa. Jäsenluottolaitos myöntää luottoja ja takauksia ensisijaisesti omalla toimialueellaan. Tällä varmistetaan paikallinen, riittävän perusteellinen asiakastuntemus.

Sitoumusten takaisinmaksun varmistamiseksi vastuulla tulee pääsääntöisesti olla turvaavat vakuudet. Vakuudet arvostetaan varovaisesti käypään arvoon ja arvojen kehitystä seurataan säännöllisesti sekä tilastoja että hyvää toimialuetuntemusta hyödyntäen. Vakuuksien arvostamisessa käytettävät vakuusarvostuskertoimet on yhteenliittymässä yhdenmukaiset kaikissa jäsenluottolaitoksissa.

Luottoriskin seuranta perustuu järjestämättömien saamisten ja maksuviivästymien jatkuvaan seurantaan sekä luottosalkun laadun seurantaan. Ennakoitavissa oleviin ongelmiin luoton hoidossa reagoidaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

Jäsenluottolaitosten hallituksille raportoidaan säännöllisesti asiakasvastuista ja järjestämättömistä saamisista. Raportointi sisältää mm. luottoriskin määrän ja kehityksen asiakaskokonaisuuksittain, toimialoittain ja luottokelpoisuusluokittain. Riskien valvontatoiminto raportoi keskusyhteisön hallitukselle luottoriskien kehityksestä, riskipositivista ja järjestämättömistä saamisista neljännesvuosittain.

KOKONAIKVASTUUVARVOT VASTUURYHMITÄIN SUOJAAVIEN VAKUUKSIEN MUKAAN JAETTUNA

Luotto- ja vastapuoliriski

2016 Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Kokonais- vastuut	Rahoitus- vakuudet	Reaali- vakuudet	Takaukset	Muut
Saamiset yrityksiltä	678 169	4 417	0	25 965	275
Vähittäissaamiset	649 527	8 797	0	106 701	600
Kiinteistövakuudelliset saamiset	2 197 591	0	2 197 591	0	0
Maksukyvyyttömyystilassa olevat vastuut	40 284	10	19 698	605	0
Muut vastuuryhmät yhteensä	897 939	0	0	0	0
Yhteensä	4 463 510	13 223	2 217 288	133 271	875

2015 Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Kokonais- vastuut	Rahoitus- vakuudet	Reaali- vakuudet	Takaukset	Muut
Saamiset yrityksiltä	675 888	5 132	0	26 336	231
Vähittäissaamiset	686 742	8 962	0	92 702	1 023
Kiinteistövakuudelliset saamiset	1 994 040	0	1 991 922	0	0
Maksukyvyyttömyystilassa olevat vastuut	34 298	113	17 892	489	77
Muut vastuuryhmät yhteensä	909 618	0	0	0	0
Yhteensä	4 300 587	14 207	2 009 814	119 527	1 330

4.1.2 Luotot asiakasryhmittäin

Yhteenliittymässä keskeisiä asiakasryhmiä ovat henkilöasiakkaat, maatalousyrittäjät sekä pienyritykset. Yhteenliittymän varainhankinnasta pääosa on myönnetty luottoina jäsenluottolaitosten asiakkaille. Yhteenliittymän luottokanta oli vuoden 2016 lopussa 3 216 152 (3 029 032) tuhatta euroa. Lisäksi POP Pankit ovat välittäneet pääasiassa henkilöasiakkaille Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n lainoja 33 311 (203 105) tuhatta euroa. Välitettyjen lainojen määrän pieneneminen tilikauden aikana johtuu siitä, että valtaosa välitetyistä lainoista on siirretty tilikauden aikana POP Pankkien omiin taseisiin.

Luotonanto henkilöasiakkaille tapahtuu pääasiassa turvaavaa asuntovakuutta vastaan. Tarvittaessa käytetään lisäksi muita vakuuksia. Valtaosa, 64,8 (63,0) prosenttia, yhteenliittymän luotoista on myönnetty asuntovakuutta vastaan. Henkilöasiakkaiden luotot myönnetään POP Pankkien taseista ja Visa-kortteihin liittyvät luotot keskusluottolaitoksen taseesta.

Henkilöasiakkaiden luotonanto perustuu ensisijaisesti asiakkaan riittävään luotonhoitokykyyn. Henkilöasiakkaan luottokelpoisuuden arviointi rakentuu POP Pankin hyvään asiakastuntemukseen, asiakkaan työ- ja tulotietoihin, maksukyky- ja -varalaskentaan sekä tilastomatemaatti-

seen käyttäytymis- tai hakemuspisteytysmalliin. Asiakkaat, joilla on luottovastuita, luokitellaan käyttäytymispisteytysmallilla maksukäyttäytymisen pohjalta. Ne asiakkaat, joilla ei ole luottovastuita, mutta jotka ovat hakemassa lainaa, luokitellaan hakemuspisteytyksellä. Luokittelun tarkoituksena on ryhmitellä asiakkaat riskin mukaisesti.

Jäsenluottolaitosten yritysluotonannon pääasiallisina kohderyhminä ovat jäsenluottolaitoksen toimialueella toimivat mikroyritykset ja pienet yritykset, elinkeinonharjoittajat sekä maa- ja metsätalousasiakkaat. Yrityksiä luotonannossa luotonmyöntämisen perusteena ovat asiakkaan taloudellinen tilanne, velanhoitokyky, tilinpäätösanalyysi, tarjottujen vakuuksien kattavuus sekä asiakkaan luottoluokitus.

4.1.3. Luotonannon keskittymäriski

Luotonannon keskittymäriskiä syntyy luotonannosta, kun luottovastapuolet ovat taloudellisesti riippuvaisia toisistaan tai toimivat samankaltaisessa taloudellisessa ympäristössä, jolloin yksittäiset tapahtumat voivat vaikuttaa merkittävään joukkoon luottovastapuolia samanaikaisesti. Vastaavaa keskittymäriskiä voi syntyä myös luottojen vakuuksien ollessa samankaltaisia.

Yhteenliittymän tai yksittäisen jäsenluottolaitoksen yhdelle asiakkaalle tai asiakaskokonaisuudelle myöntämien luot-

tojen kokonaismäärä ei saa ylittää EU:n Vakavaraisuusasetuksessa, muissa säädöksissä tai Finanssivalvonnan tai muun valvontaviranomaisen antamissa määräyksissä ja ohjeissa vahvistettuja enimmäismääriä. Yhteenliittymätasolla on määriteltä euromääräinen raja, jonka ylittävät asiakaskokonaisuudet yhteenliittymässä edellyttävät keskusyhteisön lupaa lisärahoituksen myöntämiselle.

Vuoden 2016 lopussa Yhteenliittymällä oli yksi asiakaskokonaisuus, jonka kokonaisvastuut ylittivät 10 prosenttia Yhteenliittymän omista varoista ja luokitellaan näin ollen suureksi asiakasriskiksi EU:n vakavaraisuusasetuksen 392 artiklan mukaan. Asiakaskokonaisuus kuuluu POP Pankki -ryhmään.

Luotot asiakasryhmittäin

Asiakasryhmä (1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015	Muutos %
Henkilöasiakkaat	2 118 347	1 941 187	9,1 %
Maatalousasiakkaat	579 244	578 943	0,1 %
Yritysasiakkaat	518 560	508 902	1,9 %
Yhteensä	3 216 152	3 029 032	6,2 %

Yritysluottokannan toimialajakauma 31.12.2016

(1 000 euroa)	Tasearvo	%-osuus
Kiinteistöalan toiminta	123 906	23,9 %
Rakentaminen	73 571	14,2 %
Teollisuus	70 797	13,7 %
Tukku- ja vähittäiskauppa	66 665	12,9 %
Kuljetus ja varastointi	40 825	7,9 %
Muut toimialat	142 796	27,5 %
Yhteensä	518 560	100,0 %

Yritysluottokannan toimialajakauma 31.12.2015

(1 000 euroa)	Tasearvo	%-osuus
Kiinteistöalan toiminta	120 355	23,6 %
Rakentaminen	81 683	16,1 %
Teollisuus	70 050	13,8 %
Tukku- ja vähittäiskauppa	64 207	12,6 %
Kuljetus ja varastointi	40 739	8,0 %
Muut toimialat	131 868	25,9 %
Yhteensä	508 902	100,0 %

4.1.4 Eräntyneet saamiset

Eräntyneet saamiset ovat luottoja, joita ei ole lyhennetty lainan lyhennysohjelman mukaisesti, vaan pääoman tai koron suoritukset ovat jäljessä lyhennysohjelmassa so-

vituisista ajankohdista. Jäsenluottolaitosten yli 90 päivää eräntyneenä olleet saamiset olivat 31.12.2016 yhteensä 0,75 (0,76) prosenttia luottokannasta. Jäsenluottolaitosten 30–90 päivää eräntyneet saamiset olivat vuoden 2016 lopussa 1,53 (1,53) prosenttia luottokannasta.

Erääntyneet saamiset 31.12.2016

(1 000 euroa)		Osuus luottokannasta (%)
Erääntyneet saamiset (30-90 päivää)	49 303	1,53 %
Erääntyneet saamiset (yli 90 päivää)	24 247	0,75 %
Erääntyneet saamiset 90-180 päivää	7 050	0,22 %
Erääntyneet saamiset 180 päivää - 1 vuosi	7 059	0,22 %
Erääntyneet saamiset > 1 vuosi	10 139	0,32 %

Erääntyneet saamiset 31.12.2015

(1 000 euroa)		Osuus luottokannasta (%)
Erääntyneet saamiset (30-90 päivää)	46 204	1,53 %
Erääntyneet saamiset (yli 90 päivää)	23 137	0,76 %
Erääntyneet saamiset 90-180 päivää	6 063	0,20 %
Erääntyneet saamiset 180 päivää - 1 vuosi	6 017	0,20 %
Erääntyneet saamiset > 1 vuosi	11 057	0,37 %

4.1.5 Lainojen ja muiden saamisten arvonalentumiset

Lainojen ja muiden saamisten arvonalentumista arvioidaan saamiskohtaisesti, mikäli asiakkaan vastuiden määrä on merkittävä. Muilta osin saamisten arvonalentumiset arvioidaan ryhmäkohtaisesti samankaltaisten saamisten muodostamissa ryhmissä.

Merkittävien saamisten arvonalentumista arvioidaan saamiskohtaisesti, kun on ilmennyt objektiivista näyttöä siitä, että luoton pääomasta tai koroista ei mahdollisesti tulla saamaan täyttä suoritusta. Arvonalentumistappion määrä määritetään saamisen kirjanpitoarvon ja arvioitujen, saamisesta kerrytettävissä olevien tulevien rahavirtojen nykyarvon erotuksena. Arvonalentumista kirjattaessa vakuus arvostetaan määrään, joka siitä todennäköisesti odotetaan saatavan realisointihetkellä realisointikustannusten jälkeen. Mikäli myöhemmin ilmenee, että arvonalentumistappion määrä on arvioitua pienempi, arvonalentumistappiota peruutetaan vastaavasti.

Saamisryhmäkohtaisessa arvonalentumistarkastelussa ryhmitellään koko POP Pankki -ryhmän saamiset samankaltaisten luottoriskiominaisuuksien perusteella ryhmiin. Saamisryhmäkohtaisina arvonalentumisina kirjataan sellaiset arvonalentumistappiot, joiden arvioidaan tapahtuneen, mutta joita ei voida kohdistaa

yksittäiselle saamiselle. Saamisryhmäkohtaisen arvonalentumisen määrittämisessä huomioidaan luottoriskiominaisuuksiltaan vastaavien saamisryhmien aikaisempi tappiokehitys. Arvonalentumisten kirjaamisperiaatteet on kuvattu tarkemmin liitteessä 2 POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laadintaperiaatteet.

Lainat ja muut saamiset poistetaan kirjanpidosta toteutuneena luottotappiona, kun velallisen ja mahdollisesti muiden velasta vastuussa olevien osalta on tavanomainen perintäprosessi suoritettu loppuun eikä lainalle arvioida enää kertyvän suorituksia ja lainan tai saatavan tappion lopullinen määrä on selvillä. POP Pankki -ryhmän jäsenluottolaitosten toteutuneet luottotappiot vuonna 2016 olivat 1 997 (4 314) tuhatta euroa.

Vuoden 2016 lopussa lainoihin ja muihin saamisiin kohdistuvat yhteenlasketut arvonalentumiset olivat yhteensä 21 667 (16 933) tuhatta euroa. Näistä saamiskohtaisia arvonalentumisia oli yhteensä 18 782 (14 150) tuhatta euroa ja saamisryhmäkohtaisia arvonalentumisia yhteensä 2 884 tuhatta euroa (2 783). Saamisryhmäkohtaisista arvonalentumisista 1 181 (1 103) tuhatta euroa kohdistui henkilöasiakkaiden vastuisiin ja 1 414 (1 391) tuhatta euroa yritysasiakkaiden sekä 289 (289) tuhatta euroa maatalousasiakkaiden vastuisiin. Lainojen ja muiden saamisten kertyneet arvonalentumiset olivat tilikauden lopussa 0,67 (0,56) prosenttia koko luottokannasta.

Arvoltaan alentuneet vastuut asiakasryhmittäin 31.12.2016

(1 000 euroa)	Tasearvo	Ei arvon- alentumista (brutto)	Arvoltaan alentuneet (brutto)	Saamis- kohtaiset arvon- alentumiset	Saamisryhmä- kohtaiset arvon- alentumiset
Henkilöasiakkaat	2 118 347	2 115 886	9 651	6 009	1 181
Maatalousasiakkaat	579 244	577 643	4 472	2 582	289
Yritysasiakkaat ja muut	518 560	511 408	18 758	10 191	1 414
Saamiset asiakkailta yhteensä	3 216 152	3 204 937	32 881	18 782	2 884

Arvoltaan alentuneet vastuut asiakasryhmittäin 31.12.2015

(1 000 euroa)	Tasearvo	Ei arvon- alentumista (brutto)	Arvoltaan alentuneet (brutto)	Saamis- kohtaiset arvon- alentumiset	Saamisryhmä- kohtaiset arvon- alentumiset
Henkilöasiakkaat	1 941 187	1 939 356	7 317	4 383	1 103
Maatalousasiakkaat	578 943	577 339	3 219	1 325	289
Yritysasiakkaat ja muut	508 902	502 691	16 044	8 442	1 391
Saamiset asiakkailta yhteensä	3 029 032	3 019 385	26 580	14 150	2 783

Lainojen ja saamisten kertyneet arvonalentumistappiot taseessa

(1 000 euroa)	Yhteensä	Saamis- kohtaiset	Saamis- ryhmä- kohtaiset
Arvonalentumistappiot 1.1.2016	16 933	14 150	2 783
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	7 336	7 336	-
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-777	-777	-
+/- Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumistappioiden muutos	101	-	101
- Arvonalentumistappioiden peruutukset lopullisista luottotappioista	-1 927	-1 927	-
Arvonalentumistappiot 31.12.2016	21 667	18 782	2 884

Lainojen ja saamisten kertyneet arvonalentumistappiot taseessa

(1 000 euroa)	Yhteensä	Saamis- kohtaiset	Saamis- ryhmä- kohtaiset
Arvonalentumistappiot 1.1.2015	16 286	13 860	2 426
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	5 768	5 768	-
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-827	-827	-
+/- Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumistappioiden muutos	357	-	357
- Arvonalentumistappioiden peruutukset lopullisista luottotappioista	-4 652	-4 652	-
Arvonalentumistappiot 31.12.2015	16 933	14 150	2 783

4.2 Markkinariski

Markkinariskillä tarkoitetaan korkojen ja markkinahintojen vaihteluista aiheutuvaa tappion mahdollisuutta. Markkinariskilajit ovat korko-, valuutta-, osake- ja hyödykeriski. Ryhmän pankkitoiminnan merkittävin markkinariski on rahoitustaseen korkoriski. Korkoriskiä syntyy jäsenluottolaitosten rahoitustaseista, jotka koostuvat anto- ja ottolainauksesta, markkinaehtoisesta jälleenerahoituksesta sekä sijoitus- ja likviditeettisalkuista. Sijoitustoiminnassa korkojen muutos aiheuttaa markkinariskin toteutumisen arvopapereiden markkina-arvon muutoksena. Valuuttariskillä tarkoitetaan valuuttakurssien muutosten vaikutusta tulokseen tai omaan pääomaan. Osakeriskillä tarkoitetaan kurssimuutosten aiheuttamaa tulosvaikutusta, joka kohdistuu muun muassa osakkeisiin ja rahasto-osuuksiin. Hyödykeriski tarkoittaa tappionvaaraa, joka aiheutuu hyödykehintojen muutoksista.

4.2.1 Markkinariskin hallinta

Markkinariskin hallinnan tehtävänä on tunnistaa ja arvioida liiketoimintaan sisältyvät markkinariskit, rajoittaa ne hyväksyttävälle tasolle ja raportoida niistä säännöllisesti. Keskusyhteisön hallitus vahvistaa markkinariskistrategian ja markkinariskin hallintaan liittyvän ohjeistuksen, jotka luovat pohjan markkinariskin hallinnalle jäsenluottolaitoksissa.

Jäsenluottolaitosten hallitukset vahvistavat markkinariskistrategiansa sekä markkinariskin hallintaan liittyvän ohjeistuksen keskusyhteisön hallituksen markkinariskistrategian mukaisesti. Strategia yhdessä ohjeistuksen kanssa määrittelee jäsenluottolaitoksen riskinottohalukkuuden markkinariskien osalta sekä enimmäismäärät riskikeskittymille.

Vakavaraisuuden hallintaprosessi on keskeinen rahoitustaseen sisältämän markkinariskin mittaamisen ja seurannan prosessi, jossa tehdään markkinariskille Pilari I - ja Pilari II -pääomavarauksia. Koska yhteenliittymä ei harjoita kaupankäyntitoimintaa, Pilari I pääomavarauksia tehdään sijoitusten osalta vain luottoriskille sekä lisäksi valuuttariskille. Pilari II -pääomavarauksia asetetaan markkinariskin alueella korkoriskille ja sijoituksille.

Yhteenliittymässä markkinariskin ottamista on rajoitettu kaupankäynnin, valuuttariskin, johdannaisten, strukturoitujen tuotteiden ja hyödykeriskin osalta. Yhteenliittymän jäsenluottolaitosten liiketoimintaan ei kuulu varsinainen kaupankäynti omaan lukuun tai

asiakaskaupankäynti, eikä jäsenluottolaitoksilla lähtökohtaisesti ole erillistä kaupankäyntivarastoa. Erityisesti tarpeesta ja yhteenliittymän keskusyhteisön luvalla yksittäisellä jäsenluottolaitoksella voi kuitenkin olla EU:n vakavaraisuusasetuksen 94 artiklassa määritelty pieni kaupankäyntivarasto.

Luotonannossa ei oteta lainkaan valuuttariskiä, vaan luotot myönnetään euromääräisinä. Ryhmän pankkitoimintaan ei liity merkittävää valuuttariskiä. Valuuttariskiä voi syntyä vähäisessä määrin lähinnä sijoitussalkun sijoitusrahasto-omistuksista sekä keskusluottolaitoksen ulkomaanmaksuihin liittyvistä katekaupoista. Jäsenluottolaitos voi ottaa suoraa valuuttariskiä sijoitustoiminnassaan ainoastaan keskusyhteisön riskienvalvontatoiminnon luvalla. Lupaa edellyttävät myös uudet johdannaissopimukset ja sijoitukset strukturoituihin tuotteisiin. Johdannaisten käyttö on rajoitettu ainoastaan suojaustarkoitukseen. Hyödykeriskin ottaminen on rajattu pois.

4.2.2 Rahoitustaseen korkoriski

Rahoitustaseen korkoriskillä tarkoitetaan korkotason muutosten haitallista vaikutusta yhteenliittymän taseen ja taseen ulkopuolisten erien markkina-arvoon tai korkokatteeseen. Korkoriski aiheutuu saatavien ja velkojen toisistaan poikkeavista korkoperusteista sekä eriaikaisista korontarkistus- ja eräntymisajankohdista.

Yhteenliittymän ja jäsenluottolaitosten korkoriskiä seurataan kuukausittain sekä nykyarvomenetelmällä että tulariskimallilla. Nykyarvomenetelmässä mitataan, kuinka rahoitusvarojen laskennallinen markkina-arvo muuttuu korkojen muuttuessa. Nykyarvomenetelmässä kunkin tase-erän markkina-arvon odotetaan muodostuvan kyseisen instrumentin luomien rahavirtojen nykyarvona. Tulariskimallissa ennustetaan tulevaa korkokatetta markkinakorkojen muuttuessa.

Yhteenliittymässä korkoriskin mittaamiseen käytetään taseanalyysia, jossa mitataan termiinikorkojen muutosten vaikutusta tulevien 1-36 kk:n korkokatteeseen ennusteeseen sekä nykyarvomenetelmällä mittaamalla korkomuutosten vaikutusta taseen nykyarvoon. Korkokate-ennuste lasketaan raportointihetkellä markkinoilta saatavilla termiinikoroilla seuraaville kolmelle vuodelle. Avoimen korkoriskin määrää arvioidaan erilaisten korkoshokkien vaikutuksella korkokatteeseen ja nykyarvoon. Luottojen ennenaikaisten takaisinmaksujen vaikutus ja eräpäivättömien talletusten käyttäytyminen on otettu huomioon korkoriskianalyysissa.

Yhteenliittymässä hallitaan korkoriskiä ensisijaisesti suunnitelmalla taserakennetta, kuten varojen ja velkojen korkosidonnaisuutta sekä maturiteettia. Korkoriskin hallintaan voidaan käyttää myös suojaavia korkojohdannaisia. Yhteenliittymän jäsenluottolaitosten vuoden 2016 alussa voimassa olleista johdannaissopimuksista suurin osa on erääntynyt, eikä uusia sopimuksia solmitu vuoden aikana.

Yhteenliittymän jäsenluottolaitoksissa riskinottoa korkoriskin osalta rajataan hallituksen asettamilla riskirajoilla sekä korkokatteen että taseen nykyarvon muutokselle. Keskusyhteisön hallitus on asettanut korkoriskin ohjauksen korkokatteen muutokselle. Korkoriskin hallinnan tavoitteena on vakauttaa yhteenliittymän taseen korkoriski tasolle, jossa yhteenliittymän liiketoiminta on kannattavaa, mutta yhteenliittymän tulos tai vakavaraisuus ei ole uhattuna voimakkaissakaan korkoympäristön muutoksissa.

Rahoitustaseen korkoherkkyyksianalyysi 31.12.2016

(1 000 euroa)	Muutos	Vaikutus tulokseen			Vaikutus omaan pääomaan
		1-12 kk	13-24 kk	25-36 kk	
Korkoriski	+1%-yksikkö	7 200	12 954	14 041	33 039
Korkoriski	-1%-yksikkö	-3 475	-3 139	-3 044	54 113

Korkoriskin tulosvaikutus on laskettu korkokatteen muutoksesta. Vaikutus omaan pääomaan on laskettu taseen nykyarvomutoksen kautta.

Rahoitustaseen korkoherkkyyksianalyysi 31.12.2015

(1 000 euroa)	Muutos	Vaikutus tulokseen			Vaikutus omaan pääomaan
		1-12 kk	13-24 kk	25-36 kk	
Korkoriski	+1%-yksikkö	6 378	11 510	14 095	-9 769
Korkoriski	-1%-yksikkö	-2 454	-2 915	-4 159	5 564

4.2.3 Sijoitus- ja likviditeettisalkku

Jäsenluottolaitosten sijoitustoiminnan pääasiallinen tarkoitus on likviditeettiylijäämän sijoittaminen ja likviditeettireservin ylläpito. Tässä sijoitustoiminnassa muodostuu markkinariskiä. Sijoitus- ja likviditeettisalkun markkinariski muodostuu sijoituskohteen vastapuoliriskistä sekä markkinoiden yleisestä hinta-, korko- ja valuutariskistä. Osakekurssien, korkojen ja valuuttakurssien muutokset vaikuttavat sijoitussalkun omistuksen arvoon ja sitä kautta tuottoon.

Jäsenluottolaitosten tavoitteena arvopaperisijoittamisessa on hankkia tuotto- ja riskisuhteeltaan kilpailukykyinen tuotto sijoitetulle pääomalle. Jäsenluottolaitokset si-

joittavat arvopapereihin vain siten, että kurssimuutosten tulosvaikutus ei vaaranna jäsenluottolaitoksen tai koko yhteenliittymän vakavaraisuutta tai kannattavuutta.

Sijoitusten hajauttamisella vähennetään yksittäisistä sijoituksista aiheutuvaa keskittyneisyysriskiä. Sijoitus- ja likviditeettisalkun riskejä hallitaan hajauttamalla sijoitukset ajallisesti, omaisuusluokittain, vastapuolittain, sektoreittain ja maantieteellisesti. Sijoitusriskiä seurataan myös herkkyyksianalyysillä. Sijoitustoiminnan luottoriskiä hallitaan vastapuolilimiiteillä. Yhteenliittymän jäsenluottolaitosten hallitukset asettavat sijoitus- ja likviditeettisalkun koostumukselle riskirajat omaisuusluokittain ja vastapuolittain, joille myös keskusyhteisön hallitus on asettanut ohjauksirajoja.

Keskusyhteisön hallitukselle raportoidaan säännöllisesti sijoitussalkun position kehitys ja suurimmat vastapuolet yhteenliittymätasolla. Yhteenliittymällä ei ole sijoitusvastapuolia, joissa sijoitusten ja muiden saamisten määrä ylittää EU:n vakavaraisuusasetuksen asettaman suuren asiakasriskin rajan, 10 prosenttia yhteenliittymän omista varoista. Sijoitussalkun riskiä arvioidaan suhteessa yhteenliittymän tulokseen ja omiin varoihin.

Sijoitussalkun lisäksi POP Pankeilla on 37 790 (69 725) tuhatta euroa hankintamenoa arvostettuja myytävissä olevia osakkeita ja osuuksia, jotka ovat pääsääntöisesti POP Pankkien oman pääoman ehtoisia sijoituksia sellaisten yritysten osakkeisiin, jotka ovat sen toiminnalle välttämättömiä ja joille ei pystytä määrittämään luotettavaa käypää arvoa. Merkittävimmät noteeraamattomat sijoitukset ovat POP Holding Oy:n, POP Pankkiliitto osk:n, ja Oy Samlink Ab:n osakkeisiin tai osuuksiin.

Sijoitus- ja likviditeettisalkku

(1 000 euroa)	2016	2015
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Saamistodistukset	411 948	311 983
Osuudet	287 629	241 235
Noteeratut osakkeet	9 777	16 546
Muut osakkeet ja osuudet	2 765	3 754
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		
Hybridi-instrumentit	1 681	3 383
Sijoitus ja likviditeettisalkku yhteensä	713 800	576 901

4.3 Likviditeettiriski

Likviditeettiriskillä tarkoitetaan yhteenliittymän ja sen yksittäisen jäsenluottolaitoksen kykyä vastata sitoumuksistaan. Likviditeettiriski voidaan jakaa lyhyen aikavälin maksuvalmiusriskiin ja pitkän aikavälin rakenteelliseen rahoitusriskiin. Maksuvalmiusriskillä tarkoitetaan tilannetta, jossa yhteisö ei suoriudu maksuvelvoitteestaan ilman vaikeuksia. Rakenteellinen rahoitusriski on jälleenrahoituksen saatavuuteen ja hintaan liittyvä riski, joka syntyy, kun saamisten ja velkojen maturiteetit poikkeavat toisistaan. Rahoitusriskiä syntyy myös, jos saatavat ja velat ovat liiaksi keskittyneet yksittäisille vastapuolille.

4.3.1 Likviditeettiriskin hallinta

Yhteenliittymän likviditeettihallinnan lähtökohtana ovat jäsenluottolaitosten keskusyhteisön hallitukselle sekä keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj:n toimivalle johdolle kommunikoidut likviditeettitarpeet.

Keskusyhteisön toimiva johto valmistelee yhdessä keskusluottolaitoksen hallituksen kanssa yhteenliittymän likviditeettistrategian ja likviditeetin hallinnan ohjeistuksen, jotka määräytyvät jäsenluottolaitosten likviditeettitarpeen sekä yhteenliittymätason riskinottohalukkuuden

perusteella. Keskusyhteisön hallitus hyväksyy likviditeettistrategian ja likviditeetin hallinnan ohjeistuksen. Hallitus hyväksyy myös varainhankintasuunnitelman ja likviditeetin jatkuvuussuunnitelman. Riskien valvontatoiminto suunnittelee, kehittää ja testaa likviditeettiriskin hallinnassa käytettäviä menetelmiä. Keskusluottolaitos ja sen toimiva johto avustavat riskien valvontatoimintoa kyseisessä prosessissa. Keskusyhteisön toimiva johto hyväksyy likviditeettistrategian ja likviditeetin hallinnan ohjeistuksen toteuttamisessa käytettävät menetelmät.

Keskusluottolaitoksen toimiva johto vastaa likviditeettistrategian toteuttamisen koordinoinnista yhteenliittymätasolla sekä seuraa ja valvoo jäsenluottolaitosten toteuttamaa likviditeettistrategiaa. Keskusluottolaitos koordinoi jäsenluottolaitosten maksuliikennettä sekä likviditeetin tasaamista ja hankintaa yhteenliittymässä. Yhteenliittymän riippumattoman riskien valvontatoiminnon tehtävänä on valvoa ja seurata likviditeettiriskiä sekä jäsenluottolaitos- että yhteenliittymätasolla. Jäsenluottolaitokset vastaavat likviditeettistrategian operatiivisesta toteutuksesta.

Keskusluottolaitos raportoi likviditeettitilanteesta keskusyhteisön hallitukselle ja keskusluottolaitoksen toimivalle johdolle. Keskusluottolaitoksen hallituksen vastuulla on valvoa likviditeettistrategian toteutusta keskus-

luottolaitoksessa ja suunnitella keskusluottolaitoksen maksuvalmiutta yhteenliittymän likviditeettistrategian mukaisesti. Keskusyhteisön hallitus ryhtyy tarvittaviin toimenpiteisiin sen vastaanottaman raportoinnin perusteella.

4.3.2 Maksuvalmiusriski

Päivänsisäistä maksuvalmiutta valvoo yhteenliittymän keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj seuraamalla jäsenluottolaitosten maksuliikennetilien saldoja. Maksuvalmiusriskin mittaamisen keskeinen tunnusluku on EU:n vakavaraisuusasetuksessa määritelty maksuvalmiusvaatimus (LCR). Vuoden 2016 alusta lähtien LCR-vaade oli 70 prosenttia, josta se nousi 80 prosenttiin 1.1.2017 ja nousee edelleen 100 prosenttiin 1.1.2018.

Yhteenliittymän keskusyhteisön hallitus asettaa vaadittavan LCR-tunnusluvun tason sekä jäsenluottolaitoksille että yhteenliittymälle. Jäsenluottolaitokset seuraavat jatkuvasti omaa maksuvalmiuttaan sekä LCR-tunnuslukuun. Keskusyhteisö seuraa LCR-tunnuslukuja yhteenliittymä- sekä jäsenluottolaitostasolla. Yhteenliittymällä oli 31.12.2016 LCR- kelpoisia likvidejä varoja ennen arvonleikkauksia 450 311 (434 259) tuhatta euroa, joista 15,2 (39,8) prosenttia oli käteistä tai keskuspankkisaatavia, 73,7 (48,7) prosenttia erittäin likvidejä, tason 1 arvopapereita, 3,7 (6,8) prosenttia tason 2A likvidejä varoja ja 7,4 (4,7) prosenttia tason 2B likvidejä varoja. Yhteenliittymän LCR-tunnusluku 31.12.2016 oli 220 (202) prosenttia.

4.3.3 Rakenteellinen rahoitusriski

Yhteenliittymän liiketoimintaan kuuluu keskeisenä osana otto- ja antolainauksen maturiteettitransformaation

kautta tuleva rahoitusriski. Liiketoiminnan perustana ovat jäsenluottolaitosten asiakkailtaan vastaanottamat talletukset, joilla rahoitetaan jäsenluottolaitosten asiakkaiden luotonantoa.

Rahoitusriskin mittaamiseksi käytetään anto-ottolainaus-suhdetta sekä maturiteettiluokittain tehtävää analyysiä, jossa tarkastellaan kunkin maturiteettiluokan saamisen ja velkojen kassavirtojen erotusta. Rahoitusriskiä hallitaan ajoittamalla taseen velkojen ja saatavien kassavirrat aikaluokittain yhtä suuriksi sekä pitämällä riittävää likviditeettivarantoa aikaluokittaisten erojen kattamiseksi. Anto-ottolainausuhdetta sääntelee myös keskusyhteisön hallituksen asettama ohjausraja.

Yhteenliittymän rahoitus on hajautunut useisiin pieniin vastapuoliin, sillä yhteenliittymä hankkii tarvitsemansa jälleenrahoituksen pääsääntöisesti talletuksina yleisöltä. Rahoitusrakennetta on kuluneen vuoden aikana monipuolistettu yhteenliittymän keskusluottolaitoksen avaaman tukkuvarainhankinnan kautta. Keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj on yhteenliittymän ensimmäisen toimintavuoden aikana saanut S&P Global Ratingsilta pitkäaikaisen investointitason (investment grade) luottoluokituksen BBB ja laskenut liikkeeseen ensimmäisen joukkovelkakirjalainansa (100 miljoonaa euroa, vakuudeton kolmen vuoden seniorilaina) osana toukokuussa 2016 perustettua 750 miljoonan euron joukkovelkakirjaohjelmaa. Lisäksi Bonum Pankki Oyj:llä on 150 miljoonan euron sijoitustodistusohjelma, jonka puitteissa pankki voi laskea liikkeelle korkeintaan 12 kk:n mittaisia velkakirjoja. Tukkuvarainhankinnan avaaminen monipuolistaa yhteenliittymän varainhankintaa ja tukee sen kasvua. Pidemmän aikavälin rahoitusaseman arvioidaan kehittyvän positiivisesti, kun rahoituksen saatavuus tätä myötä helpottuu ja sen välitys tehostuu.

Rahoitusvarojen maturiteetti 31.12.2016

(1 000 euroa)	Alle 3 kk	3-12 kk	1-5 vuotta	Yli 5 v	Yhteensä
Käteiset varat	99 174	-	-	-	99 174
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat varat	-	-	75	1 606	1 681
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	57 815	15 700	-	-	73 515
Lainat ja saamiset asiakkailta	109 797	269 266	1 156 548	1 653 070	3 188 681
Johdannaiset	22	711	1 913	-	2 646
Sijoitusomaisuus	445 426	92 960	151 106	28 272	717 764
Yhteensä	712 234	378 637	1 309 643	1 682 948	4 083 462

Rahoitusvarojen maturiteetti 31.12.2015

(1 000 euroa)	Alle 3 kk	3-12 kk	1-5 vuotta	Yli 5 v	Yhteensä
Käteiset varat	172 899	-	-	-	172 899
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat varat	-	1 573	50	1 760	3 383
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	87 395	41 932	-	-	129 327
Lainat ja saamiset asiakkailta	97 968	258 865	1 080 188	1 576 952	3 013 972
Johdannaiset	-	823	4 821	-	5 644
Sijoitusomaisuus	361 347	56 562	144 363	39 533	601 806
Yhteensä	719 609	359 755	1 229 422	1 618 245	3 927 031

Rahoitusvelkojen maturiteetti 31.12.2016

(1 000 euroa)	Alle 3 kk	3-12 kk	1-5 vuotta	Yli 5 v	Yhteensä
Talletukset	2 758 377	518 344	228 369	-	3 505 090
Liikkeeseen lasketut velkakirjat	-	699	99 521	-	100 220
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	-	-	-	-	0
Velat luottolaitoksille	11 385	-	-	-	11 385
Yhteensä	2 769 762	519 043	327 890	0	3 616 694

Rahoitusvelkojen maturiteetti 31.12.2015

(1 000 euroa)	Alle 3 kk	3-12 kk	1-5 vuotta	Yli 5 v	Yhteensä
Talletukset	2 694 098	458 767	183 337	-	3 336 202
Liikkeeseen lasketut velkakirjat	381	24 076	-	-	24 457
Velat, joilla on huonompi etuoikeus kuin muilla veloilla	-	-	-	-	-
Velat luottolaitoksille	115 807	-	-	-	115 807
Yhteensä	2 810 286	482 842	183 337	0	3 476 465

4.4 Kiinteistöriski

Kiinteistöriskillä tarkoitetaan kiinteistöomaisuuteen kohdistuvaa arvonalentumis-, tuotto- tai vahingoittumisriskiä. Kiinteistösijoitukset eivät kuulu yhteenliittymän pankkitoiminnan ydinliiketoimintaan. POP Pankkien yhteenliittymän omistamat kiinteistöt on jaettu käyttötarkoituksen mukaan omassa käytössä oleviin kiinteistöihin ja sijoituskiinteistöihin.

Omassa käytössä olevat kiinteistöt merkitään taseessa aineellisiin hyödykkeisiin ja sijoituskiinteistöt sijoitusomaisuuteen. Yhteenliittymään kuuluvien jäsenluottolaitosten omassa käytössä olevat kiinteistöt ja sijoituskiinteistöt arvostetaan tilinpäätöksessä poistoilla ja arvonalentumisilla vähennettyyn hankintamenuun. Kiinteistöomaisuuden arvo on maltillinen verrattuna yhteenliittymän taseeseen ja omiin pääomiin. Sijoituskiinteistöjen tasearvo oli 0,9 (1,0) prosenttia taseesta.

4.5 Operatiiviset riskit

Operatiivisilla riskeillä tarkoitetaan riskiä taloudellisesta tappiosta tai muusta haitallisesta seuraamuksesta, joka aiheutuu riittämättömistä tai epäonnistuneista sisäisistä prosesseista, puutteellisista tai virheellisistä menettelytavoista, henkilöstöstä, järjestelmistä tai ulkoisista tekijöistä. Kaikkiin liiketoiminnan prosesseihin, mukaan lukien luotto- ja sijoitusprosessit, sisältyy operatiivisia riskejä. Yhteenliittymällä on myös ulkoistettujen IT-toimintojen ja taloushallintotoiminnon kautta operatiivista riskiä.

Keskusyhteisön hallitus hyväksyy operatiivisten riskien hallinnan periaatteet ja keskeiset operatiivista riskiä koskevat ohjeet. Riskien tavoitetaso on maltillinen. Tiettyjen operatiivisten riskien varalta suojaudutaan vakuutusturvalla. Tietojärjestelmien toimintahäiriöistä aiheutuviin riskeihin on varauduttu jatkuvuussuunnittelulla.

Operatiivisten riskien hallinnassa keskeisintä on riskien tunnistaminen ja arviointi sekä kontrolli- ja hallintakeinojen toimivuuden ja riittävyyden arviointi. Yhteenliittymään kuuluvat jäsenluottolaitokset arvioivat operatiivisten riskien toteutumisen todennäköisyyttä ja vaikutuksia operatiivisen riskin itsearviointeissa, jotka on laadittu tärkeimpien liiketoimintaprosessien pohjalta.

Jäsenluottolaitokset raportoivat keskusyhteisön riskien valvontatoiminnolle omaan toimintaansa kohdistuvista operatiivisista riskeistä, häiriöistä ja tappioista vuosittain. Lisäksi jäsenluottolaitokset raportoivat operatiivi-

sen riskin itsearviointiensa tulokset riskien valvontatoiminnolle. Riskien valvontatoiminto arvioi säännöllisesti havaitsemiensa operatiivisten riskien luonnetta ja riskien toteutumisen todennäköisyyksiä koko yhteenliittymässä.

Merkittävimpiin tuotteisiin, palveluihin, toimintoihin, prosesseihin ja järjestelmiin liittyvät operatiiviset riskit tunnistetaan liiketoiminnan tekemässä uuden tuotteen tai palvelun arviointiprosessissa, jonka riskien valvontatoiminto katsoo.

Riskien valvontatoiminto raportoi vuosittain operatiivisen riskin toteutumisesta aiheutuneet tappiot sekä koosteen operatiivisen riskin itsearvioinneista yhteenliittymän keskusyhteisön hallitukselle sekä keskusyhteisön toimivalle johdolle.

4.6 Strateginen riski

Strateginen riski syntyy väärän strategian valinnasta, strategian toteuttamisen epäonnistumisesta, kilpailuympäristön muutoksista tai hitaasta reagoinnista muutoksiin.

Strategiset riskit pyritään minimoimaan päivittämällä strategiset ja vuositaso suunnitelmat säännöllisesti. Suunnittelussa hyödynnetään analyyseja POP Pankki -ryhmän tilasta ja kehityksestä sekä muita analyyseja ja ennusteita toimialan, kilpailutilanteen ja taloudellisen toimintaympäristön kehityksestä.

5. VAKUUTUSTOIMINNAN RISKIT

5.1 Riskienhallinnan yleiset periaatteet

Vakuutustoimintaa POP Pankki -ryhmässä harjoittaa Suomen Vahinkovakuutus Oy. Suomen Vahinkovakuutus Oy:ssä riskienhallinnalla tarkoitetaan ennakoivaa prosessia, jolla pyritään tunnistamaan mahdollisia riskejä, arvioimaan ja rajoittamaan tunnistettujen riskien todennäköisyyttä ja seurauksia, mahdollistamaan markkinatilanteen muutoksiin reagoiminen sekä yleisesti varmistamaan toiminnan luotettavuus, turvallisuus ja tehokkuus. Riskienhallinnan järjestämisestä vastaa yhtiön hallitus.

Hallitus hyväksyy vuosittain riskienhallintasuunnitelman, joka sisältää päälinjaukset yhtiön riskienhallinnasta sekä kuvauksen yhtiön riskiprofiilista. Olennainen osa riskienhallintaa on myös oma riski- ja vakavaraisuusarviointi (ORSA), jonka avulla yhtiö ylläpitää käsitystä pääomatarpeistaan pitkällä ja keskipitkällä aikavälillä.

Riskienhallintaa järjestettäessä huomioidaan erityisesti yhtiön strategiset valinnat, vakuutusliiketoiminnan ja sijoitustoiminnan tavoitteet sekä vakavaraisuusasema.

Riskienhallinnan asianmukaista järjestämistä tukevat mm. sisäisen valvonnan kokonaisuus, sijoitussuunnitelma, tietoturvallisuuteen liittyvä jatkuvuussuunnitelma, yhtiön sisäiset seuranta- ja raportointimekanismit sekä sisäinen tarkastus.

5.2 Riskienhallinnan organisointi, vastuu ja valvonta

Riskienhallinnan toteuttamiseen liittyvät vastuut ja työnjako on dokumentoitu riskienhallintasuunnitelmaan. Suomen Vahinkovakuutus Oy:n toimitusjohtaja vastaa siitä, että hallituksen linjausten mukaiset riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan toimet toteutetaan. Hallitus valvoo toimien operatiivista toteutusta.

5.3 Riskienhallinnan prosessit ja riskit

Suomen Vahinkovakuutus Oy:n riskienhallinta on jatkuvaa ja se kattaa yhtiön koko toiminnan. Riskienhallinta kiinnittyy yhtiön toiminnan suunnitteluun ja harjoittamiseen mm. sisäisten ohjeiden ja toimintamallien avulla. Tällaisia ovat mm. asiakas- ja riskinvalintaohjeet, raportointikäytännöt sekä hyväksymisrajat ja -menettelyt.

Säännöllinen riskikartoitusprosessi on yhtiön vuotiseen toimintaan kiinnittyvä, kokonaisvaltaista riskienhallintaa tukeva prosessi, jossa riskit tunnistetaan ja arvioidaan, riskiin varautumisen keinoista päätetään ja riskille asetetaan vastuuhenkilö. Osana säännöllistä riskienhallintaprosessia riskejä ja niihin varautumista seurataan ja arvioidaan.

Riskeistä aiheutuvien taloudellisten menetysten varalta yhtiö ylläpitää määrällisesti ja laadullisesti riittävää vakavaraisuuspääomaa. Vakavaraisuusasemaa seurataan jatkuvasti sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Vuosisuunnittelun yhteydessä laaditaan omassa riski- ja vakavaraisuusarviossa (ORSA) yhtiön toimintasuunnitelmiin, riskiprofiiliin ja vakavaraisuusvaatimuksiin perustuen kokonaisvaltainen näkemys yhtiön pitkän ja keskipitkän aikavälin pääomatarpeista. Raportin arviosta hyväksyy yhtiön hallitus.

5.4 Riskienhallinnan raportointi

Riskeistä raportoidaan hallitukselle riskienhallintasuunnitelmaan kirjattujen käytäntöjen mukaisesti. Laaja

riskeistä tehty kartoitus käsitellään vuosittain hallituksen kokouksessa riskienhallintasuunnitelman käsittelyn yhteydessä. Hallitus hyväksyy yhtiön oman riski- ja vakavaraisuusarvion (ORSA) vuosittain.

Hallitukselle raportoidaan säännöllisesti yhtiön taloudesta, liiketoiminnasta, vakavaraisuudesta ja sijoitustoiminnasta.

5.5 Vakuutusriskit

5.5.1. Riskien määrittely ja riskienhallintastrategia

Vakuutuksenottaja siirtää vakuutettavan riskinsä vakuutussopimuksella vakuutuksenantajalle. Suomen Vahinkovakuutus Oy:n vahinkomeno muodostuu vakuutetuista riskeistä korvattavien vahinkojen lukumäärästä ja suuruudesta sekä näiden satunnaisvaihtelusta. Edelleen vahinkomeno jakautuu omaisuusriskistä ja henkilöriskistä aiheutuviin vahinkoihin.

Tärkeimmät vakuutusriskit liittyvät vakuutusten hinnoitteluun, vakuutusten merkitsemiseen (asiakas- ja riskinvalintaan) sekä vastuuvelan riittävyteen.

Vakuutusten hinnoitteluriski liittyy erityisesti ajoneuvovakuutuksien perushinnoittelun oikeellisuuteen. Riskiin on varauduttu seuraamalla toiminnan kannattavuutta, hinnoittelun riskiperusteisuutta ja mahdollistamalla teknisesti ja prosessuaalisesti joustava hinnoittelujärjestelmä.

Asiakas- ja riskinvalinnan toimivuutta seurataan jatkuvasti, ja linjauksiin tehdään muutoksia tarpeen mukaan. Riskitaso pidetään maltillisena ja asiakasvalintaa ohjataan myös kohdistetuvin hinnoittelumuutoksia.

Vastuuvelan riittävyysriski liittyy erityisesti ajoneuvovakuutuksen vahinkosuhteen kehittymiseen ja liikennevakuutuksen perusteella korvattaviin kustannuksiltaan merkittäviin henkilövahinkoihin. Vastuuvelan määrätymisperiaatteet on määritelty vastuuvelan laskuperusteissa. Vastuuvelan laskuperusteet on määritetty turvaavasti. Laskuperusteet arvioidaan vuosittain ja tarvittaessa niihin tehdään muutoksia. Lisäksi merkittävien yksittäisten vahinkojen vaikutusta on rajoitettu yhtiön koko tuotevalikoiman kattavin Excess-of-Loss jälleenvakuutussopimuksiin.

5.5.2. Riskienhallintaprosessit

Korvaustilannetta, vahinkomenoa ja suurvahinkoja seurataan viikkotasolla ja vahinkosuhteita kuukausita-

solla. Myynnin, asiakaskannan ja uusasiakashankinnan kehitystä seurataan viikkotasolla. Vastuovelkaa, vakavaraisuuspääomaa ja sen vähimmäisrajoja seurataan kuukausitasolla. Vastuuelka- ja vakavaraisuuslaskelmat toteuttaa aktuaaritoiminto. Riskeistä raportoidaan yhtiön johtoryhmälle ja hallitukselle sekä sovitusti Finanssivalvonnalle.

5.5.3. Vakuutusmatemaattiset oletukset

Suomen Vahinkovakuutus Oy:n käyttämät laskuperusteet toimitetaan perusteluineen Finanssivalvonnalle tilikauden loppuun mennessä. Vakuutusmaksuvastuuksi varataan tilinpäätöspäivän jälkeiseen aikaan kohdistuva osuus vakuutusmaksutulosta. Vakuutusmaksuvastuun määrä lasketaan kuukausitasolla aikaisemmasta vakuutusmaksutulosta tasapoistoin. Vastaavat kirjaamis- ja varauskäytännöt ovat käytössä myös menevän jälleenvakuutuksen maksuihin.

Jo sattuneista vahingoista tilinpäätöshetkellä vielä maksumatta olevat korvaukset ja niiden selvittelykulut, myös vielä ilmoittamatta olevien vahinkojen osalta, varataan korvausvastuuseen. Korvausvastuu muodostuu sekä tapauskohtaisesti varatuista vahingoista että aikaisempiin vakuutusmaksutuottoihin suhteutetusta kollektiivivaruudesta.

Tilikauden lopussa yhtiöllä ei ollut vahvistettuja eläke-muotoisia vahinkoja.

5.5.4 Määrällisiä tietoja vakuutusriskeistä

Vakuustekninen vastuuelka oli yhteensä 26 586 (21 889) tuhatta euroa, jossa tasoitusmäärä oli nolla euroa.

Kooste tilivuoden maksutuotoista, korvauskulusta sekä vastuuelasta 31.12.2016:

(1 000 €)	Brutto	Jälleenvakuuttajien osuus	Omallalla vastuulla
Vakuutusmaksutuotot	33 646,2	666,6	32 979,6
Korvauskulut	26 326,0	1 064,0	25 262,0
Vakuutusmaksuvastuu	12 898,8	-	12 898,8
Korvausvastuu	14 751,0	1 064,0	13 687,0

Kooste tilivuoden maksutuotoista, korvauskulusta sekä vastuuelasta 31.12.2015:

(1 000 €)	Brutto	Jälleenvakuuttajien osuus	Omallalla vastuulla
Vakuutusmaksutuotot	29 480,0	1 386,1	28 093,9
Korvauskulut	22 820,9	-50,0	22 870,9
Vakuutusmaksuvastuu	11 960,0	-	11 960,0
Korvausvastuu	9 929,1	-	9 929,1

5.6 Sijoitusriskit

5.6.1. Riskien määrittely ja riskienhallintastrategia

Suomen Vahinkovakuutus Oy:n sijoitustoiminnan tavoitteena on pääasiassa sijoitusomaisuuden turvaaminen ja tarpeettoman riskin ottamisen välttäminen.

Sijoitusomaisuuden markkinariskillä tarkoitetaan tappioriskiä tai taloudellisen tilanteen epäedullista muutosta, joka johtuu suoraan tai välillisesti rahoitusvälineiden

markkinahintojen heilahteluista. Markkinariskejä ovat osakeriski, korkoriski, kiinteistöjen arvomuutosriski ja valuuttariski. Luottotappioriskillä tarkoitetaan sijoitusomaisuuden ja rahavarojen vastapuoliriskiä ja siitä aiheutuvaa arvovaihtelua.

5.6.2. Riskienhallintaprosessit

Suomen Vahinkovakuutus Oy:n hallitus vahvistaa vuosittain sijoitussuunnitelman, jossa määritellään sijoitusten hajautus- ja tuottotavoitteet, valuuttarajoitteet,

likviditeettitavoitteet, sijoitusvarallisuuden hoito sekä valtuudet.

Sijoitustoiminta kuuluu toimintona organisaatiossa sijoituksista vastaavalle johtajalle, joka toimii toimitusjohtajan alaisuudessa. Sijoitussalkun hoito on ulkoistettu. Sijoituspäätöksiä tekevät hallitus, toimitusjohtaja, sijoituksista vastaava johtaja ja varainhoitaja valtuuksiensa rajoissa. Salkunhoitajan valtuudet on määritelty kirjallisessa sopimuksessa. Salkunhoitaja raportoi yhtiölle säännöllisesti.

5.6.3. Määrällisiä tietoja sijoituskannan riskirakenteesta

Vuoden 2016 aikana sijoitusriski pidettiin maltillisella tasolla. Vuoden 2016 lopussa sijoitusomaisuus oli käyvin arvoin 37,7 (28,1) miljoonaa euroa. Sijoituksissa käytettiin vain likvidejä euromääräisiä suoria ja epäsuoria korkoinstrumentteja, epäsuoria osakesijoituksia ja talletuksia.

Korkosijoituksia allokoitiin korkorahastoihin, ETA-alueen valtioiden joukkovelkakirjoihin, sekä suoriin pohjoismaisten luottolaitosten ja yritysten joukkovelkakirjoihin. Vuoden lopussa korkosijoitusten keskimaturiteetti oli 2,3 (1,9) vuotta.

5.7 Likviditeettiriski

Likviditeettiriskillä tarkoitetaan riskiä siitä, että yhtiöllä ei ole likvidejä varoja pystyä suoriutumaan tulevista maksuvelvoitteistaan määräajassa. Suomen Vahinkovakuutus Oy:n osalta likviditeettiriski koskee korvauksia sekä muita yhtiön maksuvelvoitteita. Yhtiön velat muodostuvat pääasiassa vastuovelasta, joka on katettu likvideillä rahoitusvälineillä. Muiden velkojen osalta yhtiö seuraa likviditeettiasemaa rahavirta-analyyseillä. Suurvahinkojen osalta likviditeetti on turvattu jälleenvakuutuksella.

5.8 Operatiiviset riskit

5.8.1. Riskien määrittely ja riskienhallintastrategia

Operatiivisella riskillä tarkoitetaan vahingonvaaraa, joka aiheutuu omasta toiminnasta ja siihen liittyvistä valinnoista. Operatiiviset riskit voivat liittyä esimerkiksi sisäisiin prosesseihin, IT-järjestelmiin tai henkilöstöön. Ulkoisista tekijöistä operatiivisen riskin voivat muodostaa esimerkiksi kumppaniyrityksen suorituskyvyttömyyden aiheuttavat tapahtumat.

Operatiivisten riskien hallinnassa avainasemassa ovat Suomen Vahinkovakuutus Oy:n johtamis- ja hallinnointijärjestelmä sekä sisäisen valvonnan kokonaisuus.

5.8.2. Riskienhallintaprosessit

Operatiiviset riskit kartoitetaan osana edellä kuvattua Suomen Vahinkovakuutus Oy:n riskienhallintaprosessia. Operatiivisten riskien hallintaa tuetaan sisäisen valvonnan ja työsuojelun toimenpitein. Raportointi- ja seurantamallit mahdollistavat riskien todennäköisyyden tai vaikutuksen kasvamisen havaitsemisen.

Yhtiön IT-järjestelmiin ja teknisiin ratkaisuihin liittyviin riskeihin on varauduttu mm. dokumentoimalla IT-käytännöt ja laatimalla jatkuvuussuunnitelma. Ympärivuorokautisella päivystys- ja hälytyskäytännöllä varmistetaan nopea reagointi poikkeustilanteissa.

5.8.3. Olennaisimmat operatiiviset riskit

Yhtiön toiminnan luonteesta ja liiketoimintamallista johtuen olennaisimmat operatiiviset riskit kohdistuvat yhtiön IT-järjestelmä-rakenteeseen ja sitä tukevaan tai kehittävään toimintaan. IT-järjestelmäkokonaisuuden suorituskykyä ja sen toiminnan vakautta on seurattu tarkasti.

Henkilöriskiä on pienennetty purkamalla riippuvuuksia kumppaneihin ja heillä työskenteleviin henkilöihin. Oman organisaation kehittämisen huolimatta organisaatio on yhä verrattain pieni ja osaaminen keskittynyt. Tästä johtuen henkilöriski on yhtiössä merkittävä.

5.9 Olennaisimmat muut riskit

Muilla riskeillä tarkoitetaan tässä kaikkia niitä tunnistettuja riskejä, joita ei ole edellä erikseen mainittu.

Muut riskit ovat yhtiön riskienhallintaprosessin piirissä kuten edellä kuvatut vakuutusriskit, sijoitusriskit sekä operatiiviset riskit.

Olennaisimpia muita riskejä ovat strategiset riskit ja tietoturvariskit kuten mahdolliset palvelunestohyökkäykset tai muut yritykset estää tai vaikeuttaa yhtiön verkko-liiketoimintaa.

AIKAISEMPIA TILIKAUSIA KOSKEVAN VIRHEEN KORJAUS

LIITE 5 Aikaisempiin tilikausiin kohdistuva virhe kiinteistöomaisuuden poistoissa

Kiinteistöyhteisöjen yhdistelyssä tapahtuneen virheen vuoksi tilinpäätöksessä 31.12.2015 on jäänyt vähentämättä osa kiinteistöomaisuuden poistoista. Virheen vuoksi POP Pankki -ryhmän raportoitu oma pääoma 31.12.2015 oli yhteensä 2 265 tuhatta euroa liian suuri.

Virhe on korjattu takautuvasti IAS 8 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidon arvioiden muutokset ja virheet -standardin vaatimusten mukaisesti oikaisemalla tilinpäätöstä seuraavasti:

31.12.2015

(1 000 euroa)	Raportoitu	Oikaisu	Oikaistu
Sijoitusomaisuus	637 308	-1 403	635 904
Aineelliset hyödykkeet	41 224	-1 428	39 796
Versaamiset	3 401	566	3 967
Kertyneet voittovarot	239 831	-2 265	237 566
Oma pääoma yhteensä			
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus yhteensä	422 721	-2 265	420 455
Määräysvallattomien omistajien osuus yhteensä	3 261	-	3 261

Oikaisulla ei ollut olennaista vaikutusta POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuustunnuslukuihin 31.12.2015.

TOIMINTASEGMENTTEJÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 6 POP Pankki -ryhmän toimintasegmentit

POP Pankki -ryhmän toimintasegmenttejä ovat pankkitoiminta ja vakuutustoiminta. Segmentit raportoidaan tavalla, joka on yhdenmukainen johdolle toimitettavan sisäisen raportoinnin kanssa. Segmenttien raportoinnissa noudetaan Ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä sovellettuja laadintaperiaatteita, jotka on esitetty liitteessä 2 POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteet. POP Pankki -ryhmän ylin operatiivinen päätöksentekijä on Ryhmän keskusyhteisönä toimivan POP Pankkiliitto osk:n hallitus. Keskusyhteisön tehtävänä on vastata resurssien kohdistamisesta ja toiminnan tuloksellisuuden arvioinnista.

Pankkitoimintasegmentti sisältää jäsenosuuspankit ja Bonum Pankki Oyj:n. Osuuspankit harjoittavat vähittäispankkitoimintaa ja Bonum Pankki Oyj toimii näiden keskusluottolaitoksena. Toiminnan merkittävimmät tuottoerät ovat korkokate, palkkiotuotot ja sijoitustoiminnan tuotot. Merkittävimmät kuluerät ovat henkilöstökulut ja muut liiketoiminnan kulut.

Vakuutussegmentin muodostaa Suomen Vahinkovakuutus Oy, joka myöntää ajoneuvo-, omaisuus- ja henkilövakuutuksia henkilöasiakkaille. Vakuutustoiminnan merkittävimmät tuottoerät ovat vakuutusmaksutuotot ja sijoitustoiminnan nettotuotot. Vakuutustoiminnan merkittävimmät kuluerät ovat henkilöstökulut ja liiketoiminnan muut kulut.

Pankkitoimintasegmenttiin kuuluvien pankkien väliset liiketoimet on eliminoitu segmenttiraportoinnissa. Segmenttien välinen hinnoittelu perustuu markkinahintoihin. Pankkisegmentin ja vakuutussegmentin väliset liiketoimet sisältyvät täsmäytyslaskelmilla esitettyihin eliminointeihin. Kohdistamattomat erät sisältävät muihin toimintoihin liittyvät tuloslaskelma- ja tase-erät. Merkittävimmät muihin toimintoihin kuuluvat yhteisöt ovat POP Holding Oy ja POP Pankkiliitto osk sekä katsauskauden aikana purettu POP Pankkien vakuusrahasto.

POP PANKKI -RYHMÄN TOIMINTASEGMENTIT 2016

Tuloslaskelma 1.1.-31.12.2016

(1 000 euroa)	Pankki-toiminta	Vakuutus-toiminta	Segmentit yhteensä
Korkokate	62 688	-	62 688
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	22 491	-	22 491
Kaupankäynnin nettotuotot	542	-	542
Sijoitustoiminnan nettotuotot	7 080	-	7 080
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	-	8 069	8 069
Liiketoiminnan muut tuotot	16 325	-	16 325
Liiketoiminnan tuotot yhteensä*	109 125	8 069	117 194
Henkilöstökulut	-30 097	-6 514	-36 611
Liiketoiminnan muut kulut	-38 940	-3 480	-42 420
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	-3 515	-1 328	-4 843
Liiketoiminnan kulut yhteensä	-72 552	-11 322	-83 874
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista	-6 731	-	-6 731
Tulos ennen veroja	29 842	-3 253	26 590
Tuloverot	-6 778	-1	-6 779
Tilikauden tulos	23 064	-3 254	19 810
*Liiketoiminnan tuotoista segmenttien ulkoista	109 125	8 069	117 194
Liiketoiminnan tuotoista segmenttien välistä sisäistä tuottoa	-	-	-

Pankkitoimintasegmentin tulos sisältää POP Pankkien vakuusrahaston purkamisesta jäsenpankeille tuloutetut varat 10,0 miljoonaa euroa. Vakuusrahaston purkaminen on POP Pankki -ryhmän sisäinen järjestely, joten varojen purkaminen ei sisälly Ryhmän tulokseen. Purkamisen verovaikutus -2 miljoonaa euroa sisältyy Ryhmän tilikauden tulokseen.

Tase 31.12.2016

(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Varat			
Käteiset varat	99 174	-	99 174
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat varat	1 681	-	1 681
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	68 611	8 676	77 287
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 216 152	-	3 216 152
Johdannaiset	2 541	-	2 541
Sijoitusomaisuus	829 085	-	829 085
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	42 915	42 915
Aineettomat hyödykkeet	4 947	7 726	12 674
Aineelliset hyödykkeet	32 781	43	32 824
Muut varat	15 311	103	15 414
Verosaamiset	966	-	966
Varat yhteensä	4 271 248	59 462	4 330 711
Velat			
Velat luottolaitoksille	11 385	-	11 385
Velat asiakkaille	3 510 967	-	3 510 967
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	32 420	32 420
Liikkeeseen lasketut velkakirjat	100 220	-	100 220
Lisäosuuspääoma	37 512	-	37 512
Muut velat	64 018	1 815	65 832
Verovelat	26 746	260	27 006
Velat yhteensä	3 750 847	34 495	3 785 342

POP PANKKI -RYHMÄN TOIMINTASEGMENTIT 2015

Tase 31.12.2015

(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Varat			
Käteiset varat	172 899	-	172 899
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat varat	3 383	-	3 383
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	128 780	3 483	132 263
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 029 032	-	3 029 032
Johdannaiset	5 356	-	5 356
Sijoitusomaisuus	686 487	-	686 487
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	37 610	37 610
Aineettomat hyödykkeet	6 547	8 885	15 432
Aineelliset hyödykkeet	32 766	57	32 824
Muut varat	13 293	162	13 455
Verosaamiset	3 266	56	3 322
Varat yhteensä	4 081 809	50 252	4 132 062
Velat			
Velat luottolaitoksille	112 658	-	112 658
Velat asiakkaille	3 347 181	-	3 347 181
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	27 567	27 567
Liikkeeseen lasketut velkakirjat	24 188	-	24 188
Lisäosuuspääoma	58 231	-	58 231
Muut velat	54 151	1 752	55 903
Verovelat	24 995	153	25 149
Velat yhteensä	3 621 404	29 473	3 650 876

TÄSMÄYTYSLASKELMAT

Tuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Segmenttien tuotot yhteensä	117 194
Kohdistamattomat tuotot, muut toiminnot	6 804
Segmenttien ja muiden toimintojen väliset sisäisten erien eliminoinnit	-9 148
Ryhmän tuotot yhteensä	114 851

Tulos

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Segmenttien tulos yhteensä	19 810
Kohdistamattomat erät	-9 470
Ryhmän tulos yhteensä	10 340

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Varat		
Segmenttien varat yhteensä	4 330 711	4 132 062
Segmenttien väliset sisäisten erien eliminoinnit	-4 135	-3 321
Kohdistamattomat varat, muut toiminnot	99 091	127 489
Segmenttien ja muiden toimintojen väliset sisäisten erien eliminoinnit	-196 249	-184 595
Ryhmän varat yhteensä	4 229 417	4 071 635

Velat

Segmenttien velat yhteensä	3 785 342	3 650 876
Segmenttien väliset sisäisten erien eliminoinnit	-4 135	-3 321
Kohdistamattomat velat, muut toiminnot	-46 523	19 445
Segmenttien ja muiden toimintojen väliset sisäisten erien eliminoinnit	31 712	-19 082
Ryhmän velat yhteensä	3 766 396	3 647 918

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 7 Korkotuotot ja -kulut

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Korkotuotot	
Saamisista luottolaitoksilta	745
Saamisista asiakkailta*	71 280
Saamistoduksista	4 142
Suojaavista johdannaissojimuksista	3 224
Muut korkotuotot	932
Korkotuotot yhteensä	80 324
Korkokulut	
Veloista luottolaitoksille	-408
Veloista asiakkaille	-16 569
Yleiseen liikkeeseen lasketuista velkakirjoista	-835
Suojaavista johdannaissojimuksista	-1
Muut korkokulut	-93
Korkokulut yhteensä	-17 907
Korkokate	62 417
*Arvon alentuneista lainoista	847

Negatiivisilla koroilla ei ollut olennaista vaikutusta POP Pankki -ryhmän korkotuottoihin ja -kuluihin.

LIITE 8 Palkkiotuotot ja -kulut, netto

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Palkkiotuotot	
Luotonannosta	7 774
Korttiliiketoiminnasta	4 523
Talletuksista	459
Maksujenvälityksestä	11 060
Lainopillisista tehtävistä	1 958
Välitetystä toiminnasta	3 672
Takausten myöntämisestä	437
Rahastoista	1 914
Muut palkkiotuotot	1 263
Palkkiotuotot yhteensä	33 060
Palkkiokulut	
Korttiliiketoiminnasta	-1 575
Maksujenvälityksestä	-1 209
Muut palkkiokulut	-1 907
Palkkiokulut yhteensä	-4 691
Palkkiotuotot ja kulut, netto	28 369

LIITE 9 Kaupankäynnin nettotuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Hybridi-instrumenttien nettotuotot	
Myyntivoitot ja -tappiot	4
Arvostusvoitot ja -tappiot	256
Valuuttatoiminnan nettotuotot	308
Suojauslaskennan nettotuotot	
Suojaavien instrumenttien käyvän arvon muutos	-2 175
Suojattavien instrumenttien käyvän arvon muutos	2 149
Kaupankäynnin nettotuotot yhteensä	542

LIITE 10 Sijoitustoiminnan nettotuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Myytäviksi olevien rahoitusvarojen nettotuotot	
Saamistodistuksista	
Myyntivoitot ja -tappiot	-7
Arvon alentumiset	1
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	1 281
Saamistodistuksista yhteensä	1 275
Osakkeista ja osuuksista	
Osinkotuotot	1 914
Myyntivoitot ja -tappiot	-203
Arvon alentumiset	-1 453
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	7 339
Osakkeista ja osuuksista yhteensä	7 598
Myytäviksi olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	8 873
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot	
Vuokratuotot	4 279
Myyntivoitot ja -tappiot	-3
Muut tuotot sijoituskiinteistöistä	94
Vastike- ja hoitokulut	-2 674
Poistot ja arvonalentumiset sijoituskiinteistöistä	-1 611
Muut kulut sijoituskiinteistöistä	-12
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot yhteensä	72
Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	8 945

Nettotuotot osakkeista ja osuuksista sisältää Visa-kaupan yhteydessä käyvän arvon rahastosta siirretyn tuoton 1 479 tuhatta euroa.

LIITE 11 Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Vakuutusmaksutuotot	
Vakuutusmaksutulo	34 585
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-939
Vakuutusmaksutuotot brutto	33 646
Jälleenvakuuttajien osuus	-667
Vakuutusmaksutuotot yhteensä	32 980
Korvauskulut	
Maksetut korvaukset	-21 505
Korvausvastuun muutos	-4 822
Korvauskulut yhteensä, brutto	-26 327
Jälleenvakuuttajien osuus	1 064
Korvauskulut yhteensä	-25 263
Sijoitustoiminnan nettotuotot	361
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot yhteensä	8 078

Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot

(1000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Myytavissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot	
Saamistodistuksista	
Korkotuotot	150
Myyntivoitot ja -tappiot	34
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	2
Saamistodistuksista yhteensä	186
Osakkeista ja osuuksista	
Osinkotuotot	7
Myyntivoitot ja -tappiot	164
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	13
Osakkeista ja osuuksista yhteensä	183
Myytavissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	369
Muut sijoitustoiminnan tuotot ja kulut	
Korkotuotot	54
Korkokulut	-1
Muut sijoitustoiminnan tuotot	21
Sijoitustoiminnan hoitokulut	-83
Muut sijoitustoiminnan tuotot ja kulut yhteensä	-8
Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	361

Vahinkovakuutusyhtiön sijoitustoiminnan nettotuotot sisältävät kaikki sijoituksista aiheutuvat tuotot ja kulut.

Vakuutusluokkaryhmäkohtaiset tiedot 2016

(1 000 euroa)	Vakuutus- maksutulo ennen jälle- vakuuttajien osuutta	Vakuutus- maksutuotot ennen jälle- vakuuttajien osuutta	Korvaus- kulut ennen jälle- vakuuttajien osuutta	Liikekulut ennen jälle- vakuuttajien palkkioita ja voitto- osuuksia	Jälle- vakuuttajien osuus	Vakuutus- tekninen kate ennen tasoitus- määrän muutosta
Muu tapaturma ja sairaus	973	899	-613	-318	-14	-46
Moottoriajoneuvovastuu	20 358	20 177	-14 458	-6 663	411	-533
Maa-ajoneuvot	10 320	9 891	-8 890	-3 378	-7	-2 384
Alukset, ilma-alukset, raiteilla liikkuva kalusto ja kuljetus	484	450	-436	-158	-4	-149
Palo- ja muu omaisuusvahinko	1 876	1 699	-1 656	-614	8	-564
Vastuu	168	155	-63	-55	1	38
Oikeusturva	250	230	-150	-82	2	0
Muut	156	145	-60	-51	1	34
Ensivakuutus yhteensä	34 585	33 646	-26 327	-11 319	397	-3 603
Jälleenvakuutus	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	34 585	33 646	-26 327	-11 319	397	-3 603
Yhteistakuuerä						-
Tasoisuäärän muutos						-
Vakuutustekninen kate 2016						-3 603

LIITE 12 Liiketoiminnan muut tuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Vuokratuotot oman käytön kiinteistöistä	120
Myyntivoitot oman käytön kiinteistöistä	16
Talletussuojarahaston kannatusmaksun tuloutus	2 123
Muut tuotot	4 242
Liiketoiminnan muut tuotot yhteensä	6 501

Liiketoiminnan muut tuotot sisältää vanhaan talletussuojarahastoon maksetun kannatusmaksun tuloutusta 2 123 tuhatta euroa. Rahoitusvakausviraston talletussuojaa varten perimä maksu katetaan vanhaan, luottolaitoslain mukaiseen talletussuojarahastoon kerrytetyillä maksuilla. Vanhaan rahastoon maksettuja kannatusmaksuja tuloutetaan silloin, kun vanha rahasto tekee suorituksen uuteen rahastoon ja saman suuruinen kannatusmaksu kirjataan liiketoiminnan muihin kuluihin.

Muut tuotot -erä sisältää POP Pankkien tuoton 2 528 tuhatta euroa Visa-transaktiosta.

LIITE 13 Henkilöstökulut

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Palkat ja palkkiot	-32 119
Henkilösivukulut	-1 349
Eläkekulut	
Maksupohjaiset järjestelyt	-6 668
Etuuspohjaiset järjestelyt	75
Henkilöstökulut yhteensä	-40 062

Henkilöstön palkitseminen (Pilari III mukaiset tiedot palkitsemisesta)

Kiinteä palkanosa ja muuttuva palkanosa

Palkansaajaryhmä	Henkilömäärä 2016	Kiinteät palkat ja palkkiot 2016	Muuttuva palkitseminen 2016
Johto	6	799	-
Riskinottajat	105	9 095	264
Muu henkilöstö	630	20 849	1 112
Yhteensä	741	30 743	1 376

Palkitseminen liiketoiminta-alueittain 2016

	Pankkitoiminta	Vakuutustoiminta	Muu toiminta	Yhteensä
Kiinteät palkat ja palkkiot	23 529	4 371	2 844	30 743
Muuttuva palkitseminen	511	865	-	1 376
Palkitseminen yhteensä	24 040	5 236	2 844	32 119

Lähipiirin palkkiot on esitetty liitteessä 42.

POP Pankkien yhteenliittymässä ei ole maksettu riskinottajille aloitusrahoja eikä erorahoja vuonna 2016. Erorahoja on määriteltä viidelle riskinottajalle.

POP Pankkien yhteenliittymässä ei ole maksettu yli miljoonan euron suuruisia palkkioita vuonna 2016 eikä maksettu sellaisia muuttuvia palkkioita, joiden maksamista tulisi lykätä.

Palkitsemista koskevat muut tiedot on esitetty liitteessä 3 Hallinto- ja ohjausjärjestelmät.

LIITE 14 Liiketoiminnan muut kulut

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Muut hallintokulut	
Muut henkilöstökulut	-3 010
Toimistokulut	-4 129
ICT-kulut	-19 129
Yhteyskulut	-3 030
Edustus- ja markkinointikulut	-5 050
Muut hallintokulut yhteensä	-34 347
Muut liiketoiminnan kulut	
Vuokrakulut	-2 039
Kulut oman käytön kiinteistöistä	-3 765
Myyntitappiot oman käytön kiinteistöistä	-22
Vakuutus- ja varmuuskulut	-2 869
Tilintarkastuspalkkiot	-427
Muut palvelut	-706
Muut liiketoiminnan kulut	-1 497
Muut liiketoiminnan kulut yhteensä	-11 325
Liiketoiminnan muut kulut yhteensä	-45 672
Erittely tilintarkastuspalkkioista	
Lakisäiteinen tilintarkastus	-329
Tilintarkastukseen liittyvät palvelut	-11
Veroneuvonta	-4
Muut asiantuntijapalvelut	-83
Tilintarkastuspalkkiot yhteensä	-427

Vakuutus- ja varmuuskulut sisältää rahoitusvakausraston perimän talletussuojarahastomaksun 2 123 tuhatta euroa. Vanhan talletussuojarahaston varoista tuloutetut maksut on esitetty liiketoiminnan muissa tuotoissa.

LIITE 15 Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Poistot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	
Rakennuksista	-1 169
Koneista ja kalustosta	-970
Aineettomista hyödykkeistä	-2 551
Muista	-810
Poistot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä yhteensä	-5 500
Arvonalentumistappiot aineellisista hyödykkeistä	
Oman käytön kiinteistöistä	71
Arvonalentumistappiot aineellisista hyödykkeistä yhteensä	71
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä yhteensä	-5 429

LIITE 16 Tuloverot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuva vero	-6 257
Aikaisempien tilikausien verot	12
Muut välittömät verot	-131
Laskennallisten verojen muutos	-240
Tuloverot yhteensä	-6 618

Voimassa olevan verokannan mukaan laskettujen verojen täsmäytys tuloslaskelmassa esitettyihin veroihin

Kirjanpidon tulos ennen veroja	16 958
Tuloveroprosentti	20 %
Verokannan mukainen osuus tuloksesta	-3 392
+ Verovapaat tuotot	93
- Vähennyskelvottomat kulut	-570
- Tulokseen sisällyttömät veronalaiset tuotot	-2 006
+ Tulokseen sisällyttömät vähennyskelpoiset kulut	16
+ Aiempien vuosien vahvistettujen tappioiden käyttö	-2
- Tappioista kirjaamatta jätetyt laskennalliset verosaamiset	-731
+/- Ulkomaisten yhtiöiden poikkeavasta verokannasta aiheutuva ero	42
+/- Muut erät	51
+/- Aikaisempien tilikausien verot	12
+/- Muut välittömät verot	-131
Tuloslaskelman verot	-6 618

LIITE 17 Rahoitusvarojen ja -velkojen tuloslaskelmaerät arvostusluokittain

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	
Korkotuotot	129
Arvostustuotot ja -tappiot	74
Myyntivoitot ja -tappiot	4
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen tuotot ja kulut yhteensä	206
Myytävissä olevat rahoitusvarat	
Korkotuotot ja -kulut	4 624
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	9 621
Osinkotuotot	1 921
Myyntivoitot ja -tappiot	-851
Arvon alentumistappiot	-1 421
Myytävissä olevien rahoitusvarojen tuotot ja kulut yhteensä	13 894
Lainat ja muut saamiset	
Korkotuotot	71 619
Muut tuotot	9 537
Arvon alentumiset lainoista ja muista saamisista	-6 731
Lainojen ja muiden saamisten nettotuotot yhteensä	74 426
Muut rahoitusvelat	
Korkokulut	-17 906
Muut kulut	-83
Muiden rahoitusvelkojen tuotot ja kulut yhteensä	-17 989
Johdannaiset	
Korkotuotot ja -kulut käypää arvoa suojaavista johdannaisista	3 223
Käyvän arvon suojauksen nettotuotot	-26
Muut tuotot ja kulut	182
Johdannaisten tuotot ja kulut yhteensä	3 379
Valuuttatoiminnan nettotuotot	308
Rahoitusvarojen ja -velkojen tuloslaskelmaerät yhteensä	74 223
Muut liiketoiminnan tuotot ja kulut	-57 266
Tulos ennen veroja	16 958

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 18 Rahoitusvarojen ja -velkojen luokittelu

Rahoitusvarat 31.12.2016

(1 000 euroa)	Lainat ja saamiset	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Suojaavat johdannaiset	Myytavissä olevat	Kirjanpitoarvo yhteensä
Käteiset varat	99 174	-	-	-	99 174
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	-	1 681	-	-	1 681
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	73 515	-	-	-	73 515
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 188 681	-	-	-	3 188 681
Johdannaiset	-	-	2 541	-	2 541
Sijoitusomaisuus					
Saamistodistukset	-	-	-	411 948	411 948
Osakkeet ja osuudet	-	-	-	305 816	305 816
Vahinkovakuutus toiminnan varat	-	-	-	28 629	28 629
Rahoitusvarat yhteensä	3 361 370	1 681	2 541	746 393	4 111 985

Sijoitusomaisuus -tase-erä sisältää lisäksi sijoituskiinteistöt 36 598 tuhatta euroa, jotka eivät kuulu rahoitusvaroihin. Vahinkovakuutus toiminnan varat sisältää muita kuin rahoitusvaroja yhteensä 14 285 tuhatta euroa, näistä pääosa muodostuu vakuutussaamisista asiakkailta.

Rahoitusvelat 31.12.2016

(1 000 euroa)	Muut rahoitusvelat	Kirjanpitoarvo yhteensä
Velat luottolaitoksille	11 385	11 385
Velat asiakkaille	3 502 418	3 502 418
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	100 220	100 220
Lisäosuuspääoma	37 512	37 512
Rahoitusvelat yhteensä	3 651 534	3 651 534

Velat asiakkaille -tase-erä sisältää muita kuin rahoitusvelkoja 2 672 tuhatta euroa.

Rahoitusvarat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Lainat ja saamiset	Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat	Suojaavat johdannaiset	Myytävissä olevat	Kirjanpitoarvo yhteensä
Käteiset varat	172 899	-	-	-	172 899
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat	-	3 383	-	-	3 383
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	129 327	-	-	-	129 327
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 013 972	-	-	-	3 013 972
Johdannaiset	-	-	5 356	-	5 356
Sijoitusomaisuus					
Saamistodistukset	-	-	-	311 983	311 983
Osakkeet ja osuudet	-	-	-	289 823	289 823
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	-	-	24 412	24 412
Rahoitusvarat yhteensä	3 316 198	3 383	5 356	626 218	3 951 155

Sijoitusomaisuus -tase-erä sisältää lisäksi sijoituskiinteistöt 34 098 tuhatta euroa, jotka eivät kuulu rahoitusvaroihin. Vahinkovakuutustoiminnan varat sisältää muita kuin rahoitusvaroja yhteensä 13 198 tuhatta euroa, joista pääosa muodostuu vakuutussaamisista asiakkailta.

Marraskuussa 2015 Bonum Pankki Oy:n hallitus päätti sijoituspolitiikan muutoksesta, jonka seurauksena Bonum Pankki Oy:n eräpäivään asti pidettävät sijoitukset 63 744 tuhatta euroa uudelleenluokiteltiin myytävissä oleviksi sijoituksiksi. Luokittelumuutoksen seurauksena kaikki POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä eräpäivään asti pidettävien luokkaan luokitellut sijoitukset 67 367 tuhatta euroa oli uudelleenluokiteltava myytävissä oleviksi sijoituksiksi. IAS 39 -standardin mukaan POP Pankki -ryhmä ei voi luokitella sijoituksia eräpäivään asti pidettävien luokkaan tilikausien 2016 ja 2017 aikana.

Rahoitusvelat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Muut rahoitusvelat	Kirjanpitoarvo yhteensä
Velat luottolaitoksille	112 783	112 783
Velat asiakkaille	3 337 170	3 337 170
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	24 188	24 188
Lisäosuuspääoma	58 231	58 231
Rahoitusvelat yhteensä	3 532 372	3 532 372

Velat asiakkaille -tase-erä sisältää muita kuin rahoitusvelkoja 5 643 tuhatta euroa.

LIITE 19 Käteiset varat

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Kassa	14 101	13 752
Vaadittaessa maksettavat saamiset keskuspankeilta	85 073	159 147
Käteiset varat yhteensä	99 174	172 899

Käteiset varat muodostuvat kassavaroista ja shekkitilistä Suomen Pankissa.

LIITE 20 Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Hybridi-instrumentit		
Joukkovelkakirjalainat	1 681	3 383
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat yhteensä	1 681	3 383

LIITE 21 Lainat ja saamiset

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta		
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat	47 164	63 415
Muut	26 351	65 912
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta yhteensä	73 515	129 327
Lainat ja saamiset asiakkailta		
Lainat	3 107 229	2 919 646
Valtion varoista välitetyt lainat	7 311	9 026
Takaussaamiset	49	184
Käytetyt tililuotot	41 927	44 002
Luottokorttisaamiset	31 296	39 395
Muut saamiset	868	1 720
Lainat ja saamiset asiakkailta yhteensä	3 188 681	3 013 972
Lainat ja saamiset yhteensä	3 262 196	3 143 299

POP Pankki -ryhmään kuuluvat POP Pankit ovat lisäksi välittäneet Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n luottoja. POP Pankkien välittämien luottojen määrä 31.12.2016 oli 33 311 (203 105) tuhatta euroa. Yhteistyö on päättymässä ja kaikki lainat siirretään POP Pankkien taseisiin kesään 2017 mennessä.

Tilikaudella kirjatut arvonalentumistappiot lainoista ja saamisista

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Arvonalentumistappioiden lisäykset	-7 336
Arvonalentumistappioiden peruutukset	777
Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumistappioiden muutos	-101
Arvonalentumistappioiden peruutukset lopullisista luottotappioista	1 919
Lopulliset luottotappiot	-1 997
Arvonalentumistappiot lainoista ja saamisista	-6 731

Lainojen ja saamisten kertyneet arvonalentumistappiot taseessa

(1 000 euroa)	2016
Arvonalentumistappiot 1.1.	16 933
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	7 336
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-777
+/- Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumistappioiden muutos	101
- Arvonalentumistappioiden peruutukset lopullisista luottotappioista	-1 927
Arvonalentumistappiot 31.12.	21 667

LIITE 22 Johdannaiset ja suojauslaskenta

Suojaustarkoituksessa pidettävien johdannaisten kohde-etuuksien nimellisarvot ja johdannaisten käyvät arvot 31.12.2016

(1 000 euroa)	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu-aika			Käyvät arvot	
	< 1 v	1-5 v	> 5v	Yhteensä	Varat
Käyvän arvon suojaus					
Korkojohdannaiset					
Koronvaihtosopimukset	35 000	45 000	-	80 000	2 541
Suojaavat johdannaiset yhteensä	35 000	45 000	-	80 000	2 541

Suojaustarkoituksessa pidettävien johdannaisten kohde-etuuksien nimellisarvot ja johdannaisten käyvät arvot 31.12.2015

(1 000 euroa)	Nimellisarvot/jäljellä oleva juoksu-aika			Käyvät arvot	
	< 1 v	1-5 v	> 5v	Yhteensä	Varat
Käyvän arvon suojaus					
Korkojohdannaiset					
Koronvaihtosopimukset	35 000	80 000	-	115 000	5 356
Suojaavat johdannaiset yhteensä	35 000	80 000	-	115 000	5 356

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Suojauskohteen käyvän arvon muutos	-2 672

POP Pankki -ryhmä on suojannut ottolainauksen korkoriskiä käyvän arvon muutoksilta korkojohdannaisilla ja soveltaa kaikkiin suojaussuhteisiin suojauslaskentaa.

LIITE 23 Sijoitusomaisuus

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Saamistodistukset	411 948	311 983
Osakkeet ja osuudet	305 816	289 823
Sijoituskiinteistöt	36 598	34 098
Sijoitusomaisuus yhteensä	754 362	635 904

Vakuustoihintaan liittyvät sijoitukset sisältyvät vahinkovakuustoihinnan varoihin. Vahinkovakuustoihinnan varat on esitetty liitteessä 24.

*Oikaistu ks. liite 5

Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2016

(1 000 euroa)	Myytävissä olevat saamistodistukset		Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet		Yhteensä
	Käypään arvoon	Käypään arvoon	Hankintamenoon	Yhteensä	
Noteeratut					
Julkisyhteisöiltä	59 865	-	-	-	59 865
Muilta	138 723	297 348	-	297 348	436 071
Muut					
Julkisyhteisöiltä	181 893	-	-	-	181 893
Muilta	31 467	-	8 469	8 469	39 936
Sijoitukset yhteensä	411 948	297 348	8 469	305 816	717 764

Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Myytävissä olevat saamistodistukset		Myytävissä olevat osakkeet ja osuudet		Yhteensä
	Käypään arvoon	Käypään arvoon	Hankintamenoon	Yhteensä	
Noteeratut					
Julkisyhteisöiltä	50 442	-	-	-	50 442
Muilta	154 858	257 544	-	257 544	412 401
Muut					
Julkisyhteisöiltä	54 518	-	-	-	54 518
Muilta	52 165	12 418	19 862	32 279	84 445
Sijoitukset yhteensä	311 983	269 961	19 862	289 823	601 806

Hankintamenoon arvostetut myytävissä olevat osakkeet ja osuudet ovat POP Pankkien oman pääoman ehtoisia sijoituksia sellaisten yritysten osakkeisiin, jotka ovat sen toiminnalle välttämättömiä ja joille ei pystytä määrittämään luotettavaa käypää arvoa. Merkittävin noteeraamaton sijoitus on Samlink Oy:n osakkeet. POP Pankit myivät Aktia Hypoteekkipankki Oy:n osakkeet Aktia Pankki Oy:lle syyskuussa 2016.

Myytävissä olevien rahoitusvarojen arvonalentumistappiot

(1 000 euroa)	Saamistodistukset	Osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Arvonalentumistappiot 1.1.2016	376	5 829	6 205
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	7	1 446	1 452
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-8	-3 569	-3 577
Arvonalentumistappiot 31.12.2016	375	3 705	4 081

Sijoituskiinteistöjen muutokset

(1 000 euroa)	2016
Hankintameno 1.1.	44 135
+ Lisäykset	1 375
- Vähennykset	-1 554
+/- Siirrot	4 105
Hankintameno 31.12.	48 062
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-10 037
+/- Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	185
- Poistot	-1 220
- Arvonalentumiset	-391
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-11 464
Kirjanpitoarvo 1.1.	34 098
Kirjanpitoarvo 31.12.	36 598

LIITE 24 Vahinkovakuutustoiminnan varat

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Sijoitukset		
Osakkeet ja osuudet	5 806	7 900
Joukkovelkakirjalainat	22 824	16 512
Muut varat		
Muut saamiset		
Ensivakuutustoiminnasta	13 749	13 034
Muut saamiset	537	164
Vahinkovakuutustoiminnan varat yhteensä	42 915	37 610

Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2016

(1 000 euroa)	Myytävissä olevat saamistodistukset Käypään arvoon	Myytävissä olevat osuudet Käypään arvoon	Yhteensä
Noteeratut			
Muilta	22 824	5 806	28 629
Sijoitukset yhteensä	22 824	5 806	28 629

Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Myytävissä olevat saamistodistukset Käypään arvoon	Myytävissä olevat osuudet Käypään arvoon	Yhteensä
Noteeratut			
Muilta	16 512	7 900	24 412
Sijoitukset yhteensä	16 512	7 900	24 412

LIITE 25 Aineettomat hyödykkeet

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Tietojärjestelmät	9 685	11 852
Muut aineettomat hyödykkeet	3 566	3 370
Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet	315	617
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	13 566	15 839

POP Pankki -ryhmän merkittävimmät aineettomat hyödykkeet muodostuvat vahinkovakuutustoiminnan ja pankkitoiminnan tietojärjestelmien hankinnasta aiheutuneista kuluista. Vahinkovakuutuksen tietojärjestelmän kirjanpitoarvo oli tilikauden 2016 lopussa 7 726 (8 885) tuhatta euroa.

Vahinkovakuutusjärjestelmälle on tehty arvonalentumistestaus IAS 36 -standardin mukaisesti. Testauksen tuloksena kerrytettävissä oleva rahamäärä ylittää aineettoman hyödykkeen kirjanpitoarvon.

Aineettomien hyödykkeiden muutokset 2016

(1 000 euroa)	Tieto- järjestelmät	Muut aineettomat hyödykkeet	Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	16 764	5 662	617	23 043
+ Lisäykset	119	184	497	800
- Vähennykset	-383	-125	-	-508
+/- Siirrot	-	799	-799	-
Hankintameno 31.12.	16 499	6 520	315	23 334
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-4 912	-2 292	-	-7 204
+/- Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	-	-	-	0
- Poistot	-1 902	-648	-	-2 550
+/- Muut muutokset	-	-15	-	-15
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-6 814	-2 954	-	-9 768
Kirjanpitoarvo 1.1.	11 851	3 370	617	15 839
Kirjanpitoarvo 31.12.	9 685	3 566	315	13 566

LIITE 26 Aineelliset hyödykkeet

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
Omassa käytössä olevat kiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	2 967	2 748
Rakennukset	28 893	33 352
Koneet ja kalusto	2 956	2 927
Muut aineelliset hyödykkeet	788	769
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	35 604	39 796

*Oikaistu ks. liite 5

Aineellisten hyödykkeiden muutokset 2016

(1 000 euroa)	Oman käytön kiinteistöt	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Kesken-eräiset aineelliset hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	58 987	17 726	928	-	77 641
+ Lisäykset	1 011	1 071	36	902	3 020
- Vähennykset	-101	-139	-1	-	-241
+/- Siirrot	-3 202	1	-1	-902	-4 105
Hankintameno 31.12.	56 694	18 659	962	-	76 315
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-22 888	-14 799	-158	-	-37 845
+/- Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	19	95	0	-	115
- Poistot	-1 927	-999	-16	-	-2 943
- Arvonalentumiset	65	-	-	-	65
+/- Muut muutokset	-102	0	0	-	-102
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-24 834	-15 703	-174	-	-40 711
Kirjanpitoarvo 1.1.	36 099	2 927	769	-	39 796
Kirjanpitoarvo 31.12.	31 860	2 956	788	-	35 604

LIITE 27 Muut varat

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Maksujenvälityssaamiset	65	65
Siirtosaamiset		
Korot	11 539	11 521
Muut siirtosaamiset	2 467	1 259
Muut	1 388	737
Muut varat yhteensä	15 459	13 582

LIITE 28 Laskennalliset verot

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
Versaamiset		
Laskennalliset versaamiset	1 734	2 924
Tuloversaamiset	186	1 043
Versaamiset yhteensä	1 920	3 967
Verovelat		
Laskennalliset verovelat	25 497	24 844
Tuloverovelka	1 509	437
Verovelat yhteensä	27 006	25 281

Laskennalliset versaamiset

(1 000 euroa)	1.1.2016	Kirjattu tulos- vaikutteisesti	Kirjattu muihin laajan tuloksen eriin	31.12.2016
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	1 332	-233	-760	338
Ryhmäkohtaisista arvonalentumisista	557	20	-	577
Kiinteistöomaisuuden poisto-oikaisuista	566	172	-	738
Saaduista ennakkomaksuista	31	-31	-	-
Etuspohjaisista eläkejärjestelyistä	51	-15	30	65
Vahvistetuista tappioista	74	134	-	208
Konserniyhdistelyistä	314	-507	-	-193
Laskennalliset versaamiset yhteensä	2 924	-460	-730	1 734

(1 000 euroa)	31.12.2015*
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	1 332
Ryhmäkohtaisista arvonalentumisista	557
Kiinteistöomaisuuden poisto-oikaisuista	566
Saaduista ennakkomaksuista	31
Etuspohjaisista eläkejärjestelyistä	51
Vahvistetuista tappioista	74
Konserniyhdistelyistä	314
Laskennalliset versaamiset yhteensä	2 924

POP Pankki-ryhmään kuuluvilla yrityksillä on verotuksellisia tappioita, joista ei ole kirjattu laskennallista versaamista 32 511 tuhatta euroa (29 867) tuhatta euroa. Tappiot vanhenevat vuosina 2021-2026.

*Oikaistu ks. liite 5

Laskennalliset verovelat

(1 000 euroa)	1.1.2016	Kirjattu tulos- vaikutteisesti	Kirjattu muihin laajan tuloksen eriin	31.12.2016
Verotuksellisista varauksista	21 891	-5	-	21 886
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	2 035	39	872	2 946
Aineettomista hyödykkeistä	917	-252	-	665
Laskennalliset verovelat yhteensä	24 844	-219	872	25 497

(1 000 euroa)	31.12.2015
Verotuksellisista varauksista	21 891
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	2 035
Aineettomista hyödykkeistä	917
Laskennalliset verovelat yhteensä	24 844

Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut erät ja niihin liittyvät laskennalliset verot 2016

(1 000 euroa)	Muutos, brutto	Laskennallinen vero	Muutos, netto
Käyvän arvon rahasto	8 067	-1 632	6 434
Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt	-165	30	-135
Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut erät yhteensä	7 902	-1 603	6 299

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 29 Velat luottolaitoksille ja asiakkaille

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Velat luottolaitoksille		
Vaadittaessa maksettavat	5 893	84 175
Muut kuin vaadittaessa maksettavat	5 492	28 607
Velat luottolaitoksille yhteensä	11 385	112 783
Velat asiakkaille		
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat	2 559 514	2 424 924
Muut kuin vaadittaessa maksettavat	935 748	903 469
Muut rahoitusvelat		
Muut kuin vaadittaessa maksettavat	9 829	14 421
Velat asiakkaille yhteensä	3 505 090	3 342 813
Velat luottolaitoksille ja asiakkaille yhteensä	3 516 475	3 455 596

LIITE 30 Vahinkovakuutustoiminnan velat

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Vakuutusvelka	26 586	21 889
Velat ensivakuutustoiminnasta	235	692
Velat jälleenvakuutustoiminnasta	189	369
Muut	5 411	4 617
Vahinkovakuutustoiminnan velat yhteensä	32 420	27 567

Vakuutusvelka

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Vakuutusmaksuvastuu	12 899	11 960
Jälleenvakuuttajien osuus	-	-
Korvausvastuu	14 751	9 929
Jälleenvakuuttajien osuus	-1 064	-
Vakuutusvelka yhteensä	26 586	21 889

Vakuutusvelka muodostuu vakuutusvastuusta ja korvausvastuusta. Vakuutusmaksutuloon kirjataan vakuutusmaksut niiltä sopimuskausilta, jotka ovat alkaneet tilikauden aikana. Katsauskauden jälkeiseen aikaan kohdistuva osuus vakuutusmaksutulosta kirjataan taseeseen vakuutusmaksuvelkana. Korvausvastuu muodostuu sekä tapauskohtaisesti että aikaisempiin vakuutusmaksutuottoihin suhteutetusta kollektiivivarauksesta ja sisältää korvaukset tilinpäätöshetkellä jo sattuneista, mutta vielä maksamatta olevista vahingoista sekä vielä ilmoittamatta olevista vahingoista.

LIITE 31 Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Joukkovelkakirjalainat	99 521	23 356
Muut		
Sijoitustodistukset	699	832
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat yhteensä	100 220	24 188

POP Pankkien keskusluottolaitos Bonum Pankki Oyj laski liikkeeseen tilikaudella kolmivuotisen 100 miljoonan euron vakuudettoman vaihtuvakorkoisen joukkovelkakirjalainan. Laina on listattu Helsingin pörssiin.

LIITE 32 Lisäosuuspääoma

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Lisäosuuspääoma 1.1.	58 231	74 831
Lisäosuuspääoman lisäykset	1 262	1 349
Lisäosuuspääoman palautukset	-9 195	-6 696
Muunnettu POP Osuuksiksi	-12 786	-11 253
Lisäosuuspääoma 31.12.	37 512	58 231
josta irtisanotut lisäosuudet	6 259	8 222

Kansallisen yhteisöainsäädännön mukainen jäsenosuuspankkien osuuspääoma sisältää jäsenosuuksia, lisäosuuksia ja POP Osuuksia. IFRS-tilinpäätöksessä osuudet luokitellaan omaksi pääomaksi tai velaksi IAS 32 Rahoitusinstrumentit, esittämistapa -standardin mukaisesti.

Lisäosuudet

Kansallisen yhteisöainsäädännön mukaan lisäosuuspääoma kuuluu osuuspankin omaan pääomaan. IFRS-tilinpäätöksessä lisäosuuspääoma on luokiteltu velaksi, koska osuuspankeilla ei ole ehdotonta oikeutta kieltäytyä lisäosuusmaksun palautuksesta jäsenelle. Lisäosuudelle maksetut korot on esitetty korkokuluissa.

Lisäosuusmaksu palautetaan kuuden kuukauden kuluessa sen tilikauden päättymisestä, jonka perusteella palautus ensimmäisen kerran voidaan suorittaa. Jos irtisanottua lisäosuusmaksua ei ole voitu palauttaa kokonaisuudessaan osuuskuntalain tai osuuspankkilain säännösten perusteella, voi palautus tapahtua jälkipalautuksena, jos se on kolmen seuraavan tilinpäätöksen perusteella mahdollista.

Lisäosuudet voidaan muuntaa POP Osuuksiksi, jotka luokitellaan IFRS-tilinpäätöksessä omaan pääomaan. Tilikaudella 2016 lisäosuuspääomasta yhteensä 12 786 (11 253) tuhatta euroa muunnettiin POP Osuuksiksi. POP Osuuksista on kerrottu tarkemmin omaa pääomaa koskevassa liitteessä 34.

LIITE 33 Muut velat

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Eläkevelat	326	253
Muut velat		
Maksujenvälitysvelat	35 112	30 334
Siirtovelat		
Korkovelat	5 233	5 367
Saadut ennakkomaksut	2 274	2 734
Muut siirtovelat	9 241	8 326
Muut		
Velat korttitapahtumista	577	3 598
Muut	-	6 444
Muut velat yhteensä	52 764	57 056

Vuonna 2015 POP Pankki -ryhmän keskusyhteisö Pankkiliitto osk sitoutui palauttamaan sen jäsenyydestä eronneille osuuspankeille näiden sijoittaman pääoman erikseen sovitun aikataulun mukaisesti. POP Pankkiliitto suoritti palautuksen joulukuussa 2016. Sitoumuksen määrä 31.12.2015 oli 4 968 tuhatta euroa ja se sisältyi muihin velkoihin.

POP Pankki -ryhmään kuuluva Bonum Pankki Oyj sitoutui palauttamaan POP Pankkiliitto osk:n jäsenyydestä eronneille osuuspankeille näiden maksamat keskus-

pankkitoiminnan ja korttiliiketoiminnan kehittämismaksut siltä osin, kuin eronneet pankit eivät tule käyttämään kyseisiä palveluja POP Pankki -ryhmän käytössä olevista tietojärjestelmistä irtaantumisen jälkeen. Bonum Pankki suoritti palautuksen marraskuussa 2016. Arvioitu sitoumuksen määrä 31.12.2015 oli 608 tuhatta euroa ja se sisältyi muihin velkoihin.

Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt ja niihin liittyvä velka on esitetty liitteessä 39.

LIITE 34 Oma pääoma

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus		
Osuuspääoma, jäsenosuudet	9 051	8 904
josta irtisanotut jäsenosuudet	470	473
Osuuspääoma, POP Osuudet	43 508	17 904
josta irtisanotut POP Osuudet	2 516	634
Sidotut rahastot		
Vararahasto	52 494	52 499
Yhtiöjärjestyksen/sääntöjen mukaiset rahastot	1 041	1 163
Käyvän arvon rahasto		
Myytavissä olevista rahoitusvaroista	10 717	4 283
Vapaat rahastot		
Muut vapaat rahastot	90 834	98 136
Kertyneet voittovarot		
Edellisten tilikausien voitto (tappio)	244 653	229 028
Tilikauden voitto (tappio)	10 260	8 538
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus yhteensä	462 558	420 455
Määräysvallattomien omistajien osuus	463	3 261
Oma pääoma yhteensä	463 021	423 716

*Oikaistu ks. liite 5

Osuuspääoma ja osuuksien luokittelu omaksi pääomaksi

POP Pankki -ryhmän osuuspääoma muodostuu jäsenosuuksista ja POP Osuuksista.

Jäsenosuudet

POP Pankki -ryhmän omaan pääomaan kuuluvat jäsenosuuspankkien jäsenten jäsenosuuspankeille maksamat osuusmaksut, joiden koron maksusta ja pääoman palauttamisesta pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä. Jäsenosuusmaksu antaa jäsenelle oikeuden osallistua jäsenosuuspankin hallintoon ja päätöksentekoon.

POP Pankeilla oli 31.12.2016 yhteensä 86 (84) tuhatta jäsentä.

POP Osuudet

POP Pankki -ryhmän omaan pääomaan sisältyy myös jäsenosuuspankkien jäsenten tekemät sijoitukset jäsenosuuspankkien liikkeeseen laskemiin POP Osuuksiin.

POP Osuudet ovat uusi oman pääoman instrumentti, joka laskettiin liikkeeseen ensimmäisen kerran tilikaudella 2015. Osuuspankilla on sen sääntöjen mukaan ehdoton oikeus kieltäytyä POP Osuuksien koron maksusta ja pääoman palauttamisesta.

POP Pankki -ryhmän jäsenpankit laskivat liikkeeseen tilikaudella 2016 POP Osuuksia yhteensä 25 604 (17 904) tuhatta euroa. Tästä uusmyynnin osuus oli 12 817 (6 652) tuhatta euroa ja muunnettujen lisäosuuksien osuus 25 604 (11 253) tuhatta euroa. POP Osuuksia oli 31.12.2016 yhteensä 43 508 (17 904) tuhatta euroa.

Vuoden 2016 korkotavoite POP Osuuksille on 2,25 tai 2,5 prosenttia. Maksettava korko vahvistetaan tilikauden päättymisen jälkeen osuuskunnan kokouksen päätöksellä hallituksen esityksestä. Korkotavoite voi muuttua vuosittain. POP Osuudet eivät anna jäsenelle äänivaltaa tai muita oikeuksia.

Jäsenosuus ja POP Osuus voidaan palauttaa 12 kuukauden kuluttua sen tilikauden päättymisestä,

jonka aikana jäsenyys on päättynyt tai POP Osuus on irtisanottu. Jos jäsenosuutta tai POP Osuutta ei ole voitu palauttaa kokonaisuudessaan osuuskuntalain tai osuuspankkilain säännösten perusteella, voi palautus tapahtua jälkipalautuksena, jos se on kolmen seuraavan tilinpäätöksen perusteella mahdollista.

Lisäosuudet

Osuuspankkien kansallisessa tilinpäätöksessä omaan pääomaan sisältyvät lisäosuudet luokitellaan IFRS-tilinpäätöksessä velaksi. Lisäosuudet voidaan muuntaa POP Osuukseksi, jotka luokitellaan IFRS-tilinpäätöksessä omaan pääomaan. Lisäosuuksista on kerrottu tarkemmin liitteessä 32.

Sidotut rahastot

Sidottuihin rahastoihin kuuluvat vararahasto, käyvän arvon rahasto ja muut sidotut rahastot. Vararahasto on muodostunut aiemmillä tilikausilla rahastoon siirretyistä voittovaroista sekä jäsenosuuspankkien arvonkorotusrahastosta ja luottotappiovarauksista siirretyistä osuuksista. Vararahastoa voidaan käyttää sellaisten tappioiden kattamiseen, joihin vapaa oma pääoma ei riitä.

Käyvän arvon rahasto sisältää myytävissä olevien rahoitusvarojen käyvän arvon muutoksen laskennallisella verolla vähennettynä. Käyvän arvon muutos voi olla positiivinen tai negatiivinen. Rahastoon merkityt erät siirretään tuloslaskelmaan, kun myytävissä olevasta arvopaperista luovutaan tai kirjataan arvonalentuminen.

Vapaat rahastot

Muut vapaat rahastot on muodostettu aikaisempien tilikausien voittovaroista ja ne perustuvat yhtiöjärjestykseen, sääntöihin tai yhtiökokouksen tai osuuskuntakokouksen päätökseen. Vertailukauden muut vapaat rahastot sisältää POP Pankkien vakuusrahaston vakuusrahastopääoman.

Kertyneet voittovarot

Kertyneet voittovarot ovat ryhmään kuuluvien yhteisöjen aiemmilta tilikausilta kertyneitä varoja, joita ei ole siirretty oman pääoman rahastoihin tai jaettu voitonjakona omistajille. Kertyneet voittovarot sisältävät myös ryhmään kuuluvien yhteisöjen erillistilinpäätöksiin sisältyvät vapaaehtoiset varaukset ja poistoeron laskennallisella verovelalla vähennettynä.

Erittely käyvän arvon rahaston muutoksista

(1 000 euroa)	31.12.2016
Käyvän arvon rahasto 1.1.	4 283
Käyvän arvon muutos, osakkeet ja osuudet	12 825
Käyvän arvon muutos, muut rahoitusinstrumentit	3 894
Tuloslaskelmaan siirretty	-8 635
Muut muutokset	-18
Laskennalliset verot	-1 632
Käyvän arvon rahasto 31.12.	10 717

MUUT LIITETIEDOT

LIITE 35 Annetut vakuudet

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Omien velkojen ja sitoumusten puolesta annetut		
Pantit	2 164	3 442
Kiinnitykset	400	536
Suomen Pankille annettu vakuus	36 403	27 553
Annetut vakuudet yhteensä	38 967	31 531

LIITE 36 Taseen ulkopuoliset sitoumukset

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Takaukset	23 727	24 508
Luottolupaukset	193 807	186 773
Taseen ulkopuoliset sitoumukset yhteensä	217 534	211 281

LIITE 37 Rahoitusvarojen ja -velkojen netotus

Netotussopimukseen sisältyvät rahoitusvarat, joita ei ole netotettu taseessa 2016

(1 000 euroa)	Rahoitus-instrumentit	Saatu arvo-paperivakuus	Saatu käteisvakuus	Nettomäärä
Johdannaiset	2 541	-	2 000	541
Rahoitusvarat yhteensä	2 541	-	2 000	541

Netotussopimukseen sisältyvät rahoitusvarat, joita ei ole netotettu taseessa 2015

(1 000 euroa)	Rahoitus-instrumentit	Saatu arvo-paperivakuus	Saatu käteisvakuus	Nettomäärä
Johdannaiset	5 069	3 038	2 000	31
Rahoitusvarat yhteensä	5 069	3 038	2 000	31

Rahoitusvaroja ja -velkoja ei ole netotettu taseessa. Esitettiin johdannaissopimukseen liittyä mahdollisuus netottaa sopimukseen kuuluvat saamiset ja velat ISDA-sopimusten perusteella.

LIITE 38 Käyvät arvot arvostusmenetelmän mukaisesti

Toistuvasti käypään arvoon arvostetut erät 31.12.2016

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavat					
Pankkitoiminta	-	-	1 681	1 681	1 681
Johdannaiset					
Pankkitoiminta	-	2 541	-	2 541	2 541
Myytävässä olevat rahoitusvarat					
Pankkitoiminta	506 889	194 841	16 035	717 764	717 764
Vakuutustoiminta	28 629	-	-	28 629	28 629
Rahoitusvarat yhteensä	535 518	197 381	17 715	750 615	750 615

Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut erät 31.12.2016

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Lainat ja saamiset					
Pankkitoiminta	-	3 290 469	-	3 290 469	3 262 196
Muut kuin rahoitusvarat					
Sijoituskiinteistöt					
Pankkitoiminta	-	-	47 412	47 412	36 598
Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut varat yhteensä		3 290 469	47 412	3 337 881	3 298 795
Rahoitusvelat					
Muut rahoitusvelat					
Pankkitoiminta	-	3 652 913	-	3 652 913	3 651 534
Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut velat yhteensä	-	3 652 913	-	3 652 913	3 651 534

Toistuvasti käypään arvoon arvostetut erät 31.12.2015

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavat					
Pankkitoiminta	-	-	3 383	3 383	3 383
Johdannaiset					
Pankkitoiminta	-	5 356	-	5 356	5 356
Myytavissä olevat rahoitusvarat					
Pankkitoiminta	463 754	94 675	30 959	589 388	589 388
Vakuustoittoiminta	24 412	-	-	24 412	24 412
Muut	12 418	-	-	12 418	12 418
Rahoitusvarat yhteensä	500 583	100 032	34 342	634 957	634 957

Myytavissä olevien rahoitusvarojen Muut -erä 31.12.2015 sisältää muiden toimintojen myytävissä olevat rahoitusvarat, jotka muodostuvat POP Pankkien vakuusrahaston sijoituksista. POP Pankkien vakuusrahasto purettiin kesäkuussa 2016.

Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut erät 31.12.2015

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Lainat ja saamiset					
Pankkitoiminta	-	3 123 949	-	3 123 949	3 143 299
Muut kuin rahoitusvarat					
Sijoituskiinteistöt					
Pankkitoiminta	-	-	43 575	43 575	34 098
Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut varat yhteensä		3 123 949	43 575	3 167 524	3 177 397
Rahoitusvelat					
Muut rahoitusvelat					
Pankkitoiminta	-	3 519 270	-	3 519 270	3 532 372
Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut velat yhteensä	-	3 519 270	-	3 519 270	3 532 372

Rahoitusvarojen ja -velkojen käyvän arvon määrittäminen

Rahoitusvarat ja -velat merkitään taseeseen käypään arvoon tai jaksotettuun hankintamenuon. Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja arvostaminen on kuvattu tarkemmin liitteessä 2 POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteet.

Käyvän arvon hierarkiat

Taso 1 sisältää rahoitusinstrumentit, joiden arvo määräytyy likvideiltä markkinoilta saatavien markkinahintanoteerausten perusteella. Likvideiksi markkinoiksi katsotaan sellaiset markkinat, joilta hintanoteeraukset saadaan säännöllisesti. Tähän ryhmään merkitään kaikki julkisesti noteeratut arvopaperit.

Taso 2 sisältää sellaiset rahoitusinstrumentit, joiden arvostuksessa käytetään yleisesti hyväksytyjä arvostusmenetelmiä tai -malleja, jotka perustuvat todennettavissa oleviin markkinahintoihin perustuviin oletuksiin. Tasolle 2 merkittyjen rahoitusinstrumenttien käypä arvo voi perustua esimerkiksi rahoitusvälineen osien markkinanoteerauksesta johdettuun arvoon. Tähän ryhmään

merkitään mm. korkojohdannaiset sekä muut instrumentit, joilla ei käydä kauppaa likvideillä markkinoilla.

Taso 3 sisältää sellaiset rahoitusinstrumentit ja muut varat, joiden käypä arvo ei perustu markkinanoteerauksiin tai arvostusmenetelmien tai -mallien avulla todennettavissa olevien markkinahintojen perusteella laskettuun arvoon. Arvostusmenetelmissä käytettyihin oletuksiin liittyy usein epävarmuutta. Tasolle 3 merkittyjen varojen käypä arvo perustuu usein kolmannelta osapuolelta saatuun hintatietoon. Tähän ryhmään merkitään noteeraamattomat osakkeet ja rahastot sekä sijoituskiinteistöt.

Siirrot käyvän arvon hierarkiatasojen välillä

Siirrot hierarkiatasojen välillä katsotaan tapahtuneen siirron aiheuttaneen tapahtuman tai olosuhteiden muutoksen toteutumispäivänä.

Tilikaudella 2016 on siirretty arvopapereita 4 947 tuhatta euroa hierarkiatasolta 3 hierarkiatasolle 1. Kyseisille myytävissä oleville saamistodistuksille ei aiemmin saatu säännöllisesti julkista noteerausta, minkä vuoksi ne oli vertailukaudella luokiteltu hierarkiatasolle 3.

TASOLLE 3 MERKITYJEN TOISTUVASTI KÄYPÄÄN ARVOON ARVOSTETTUJEN RAHOITUSVAROJEN TAPAHTUMAT

Tasolle 3 merkittyjen käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavien rahoitusvarojen tapahtumat

(1 000 euroa)	2016 Pankkitoiminta
Kirjanpitoarvo 1.1.	3 383
+ Hankinnat	196
- Myynnit	-368
- Vuoden aikana erääntyneet	-1 600
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoituneet arvonmuutokset	34
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoitumattomat arvonmuutokset	36
Kirjanpitoarvo kauden lopussa	1 681

Tasolle 3 merkittyjen myytävissä olevien rahoitusvarojen tapahtumat

(1 000 euroa)	2016 Pankkitoiminta
Kirjanpitoarvo 1.1.	30 959
+ Hankinnat	4 052
- Myynnit	-12 435
- Tilikauden aikana erääntyneet	-1 105
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoituneet arvonmuutokset	-668
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoitumattomat arvonmuutokset	-50
+/- Laajan tuloksen eriin kirjatut arvonmuutokset	228
- Siirrot tasolle 1 ja 2	-4 947
Kirjanpitoarvo 31.12.	16 035

HERKKYYSANALYYSI TASOLLE 3 MERKITYILLE RAHOITUSVAROILLE

Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2016

(1 000 euroa)	Kirjanpitoarvo	Mahdollinen vaikutus omaan pääomaan	
		Positiivinen	Negatiivinen
Pankkitoiminta	15 925	1 481	-1 481
Myytävissä olevat rahoitusvarat yhteensä	15 925	1 481	-1 481

Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Kirjanpitoarvo	Mahdollinen vaikutus omaan pääomaan	
		Positiivinen	Negatiivinen
Pankkitoiminta	31 446	3 258	-3 258
Myytävissä olevat rahoitusvarat yhteensä	31 446	3 258	-3 258

Tasolle 3 merkittyjen toistuvasti käypään arvoon arvostettavien rahoitusvarojen käyvän arvon herkkyys on laskettu korkosidonnaisille sijoituksille olettamalla korkotason muuttuvan yhden prosentin ja muille sijoituksille olettamalla arvopaperin käyvän arvon muuttuvan 15 prosenttia.

POP Pankki -ryhmällä ei ole kertaluonteisesti käypään arvoon arvostettuja varoja.

LIITE 39 Eläkevelka

POP Pankki -ryhmällä on lakisääteisen eläketurvan (TyEL) lisäksi etuuspohjaisia eläkejärjestelyjä johdolle sekä sellaisille henkilöille, jotka ovat kuuluneet OP-Eläkesäätiöön. Näiden vakuutusten eläkeikä vaihtelee 60-65 vuoden välillä.

Vakuutusjärjestelyssä varojen määrä kuvastaa vakuutusyhtiön vastuulla olevaa osaa velvoitteesta ja se

lasketaan samalla diskonttauskorolla kuin velvoite. Järjestelyyn kuuluvat varat sisältävät 100 % hyväksyttäviä vakuutuksia. Koska velvoitteet on vakuutettu, yhtiön vastuulle ei jää merkittäviä riskejä. Yhtiön vastuulle jää lähinnä työeläkeindeksiin sidottujen eläkkeiden korotukset sekä diskonttauskoron ja palkankorotusten muutosten vaikutus nettovelkaan.

(1 000 euroa)	31.12.2016
Kauden työsuoritukseen perustuva meno	193
Nettokorko	1
Kulut tuloslaskelmassa	194
Uudelleen määrittämisestä johtuvat erät	148
Laaja tulos ennen veroja	342
Velvoitteen nykyarvo 1.1.	19 938
Kauden työsuoritukseen perustuva meno	193
Korkokulu	366
Vakuutusmatemaattiset voitot (-) / tappiot (+) kokemusperäisistä muutoksista	-812
Vakuutusmatemaattiset voitot (-) / tappiot (+) taloudellisten oletusten muutoksista	915
Maksetut etuudet	-936
Velvoitteen nykyarvo 31.12.	19 665
Järjestelyyn kuuluvien varojen käypä arvo 1.1.	19 685
Korkotuotot	365
Järjestelyyn kuuluvien varojen tuotto pl. korkokuluun/-tuottoon kuuluva erä	-45
Maksetut etuudet	-936
Järjestelyyn suoritettut maksut	269
Järjestelyyn kuuluvien varojen käypä arvo 31.12.	19 339
Velvoitteen nykyarvo	19 665
Järjestelyyn kuuluvien varojen käypä arvo	19 339
Taseessa oleva nettovelka 31.12.	326
Taseessa oleva nettovelka 1.1.	253
Kulut tuloslaskelmassa	194
Järjestelyyn suoritettut maksut	-269
Uudelleenmäärittämiset muun laajan tuloksen erissä	148
Taseessa oleva nettovelka 31.12.	326
Vakuutusmatemaattiset oletukset	
Diskonttauskorko, %	1,50 %
Palkankehitys, %	1,50 %
Eläkkeiden nousu, %	1,66 % / 0,0 %
Inflaatio, %	1,42 %

Herkkyysanalyysi - nettovelka

Alla olevassa taulukossa on esitetty oletusten muutosten vaikutukset nettovelkaan. Herkkyyksiä laskettaessa muiden oletusten on oletettu pysyvän ennallaan.

(1 000 euroa)	31.12.2016
Diskonttauskoron muutos + 0,5 %	-20
Diskonttauskoron muutos - 0,5 %	22
Palkankehitys + 0,5 %	112
Palkankehitys - 0,5 %	-112
Eläkkeiden nousun muutos + 0,5 %	1 195
Eläkkeiden nousun muutos - 0,5 %	-1 127

Velvoitteen painotettuun keskiarvoon perustuva duraatio on 13,2 vuotta.

POP Pankki -ryhmä arvioi maksavansa etuus pohjaisiin eläkejärjestelyihinsä vuonna 2017 noin 260 tuhatta euroa.

Vuoden 2017 alusta voimaan tulleella lakisääteisen eläkejärjestelmän uudistuksella ei tiedetä olevan vaikutuksia POP Pankki -ryhmän lisäeläkkeisiin.

LIITE 40 Muut vuokrasopimukset

Ryhmä vuokralle ottajana, maksettavat vähimmäisvuokrat

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
1 vuoden kuluessa	910	492
1-5 vuoden kuluessa	1 897	1 580
yli 5 vuoden kuluttua	894	1 045
Maksettavat vähimmäisvuokrat yhteensä	3 701	3 117

POP Pankki -ryhmä on ottanut vuokralle pääasiassa toimitiloja sekä liiketoiminnassa käytettäviä laitteita.

Ryhmä vuokralle antajana, saatavat vähimmäisvuokrat

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
1 vuoden kuluessa	578	427
1-5 vuoden kuluessa	143	86
yli 5 vuoden kuluttua	-	81
Saatavat vähimmäisvuokrat yhteensä	720	594

POP Pankki -ryhmä on antanut vuokralle mm. omistamiaan asuin- ja liikehuoneistoja.

Maksettavat vähimmäisvuokrat sisältävät ei-peruutettavissa olevien vuokrasopimusten perusteella maksettavat vähimmäisvuokrat. Toistaiseksi voimassa olevien sopimusten ei-peruutettavana osuutena käsitellään irtisanomisajan mukaista vuokraa.

LIITE 41 POP Pankki -ryhmän tilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt

POP Pankki -ryhmän rakenne on kuvattu liitessä 1 POP Pankki -ryhmä ja yhdistellyn IFRS-tilinpäätöksen laajuus.

Laskentatekninen emoyhtiö

POP Pankki -ryhmän laskentateknisen emoyhtiön muodostavat jäsenpankit ja niiden taseen loppusumma (FAS).

Pankin nimi	Kotipaikka	Tase 31.12.2016	Tase 31.12.2015
Hannulan Osuuspankki	Hankasalmi	28 361	28 615
Honkajoen Osuuspankki	Honkajoki	53 699	52 179
Isojoen Osuuspankki	Isojoki	61 415	56 816
Jämijärven Osuuspankki	Jämijärvi	58 633	56 814
Kannonkosken Osuuspankki	Kannonkoski	51 681	49 529
Keuruun Osuuspankki	Keuruu	180 929	172 669
Konneveden Osuuspankki	Konnevesi	115 958	106 510
Kosken Osuuspankki	Koski Tl	173 159	169 447
Kurikan Osuuspankki	Kurikka	285 521	261 682
Kyrön Seudun Osuuspankki	Pöytyä	90 133	87 353
Kyrönmaan Osuuspankki	Isokyrö	243 382	229 673
Kyyjärven Osuuspankki	Kyyjärvi	69 859	64 423
Lammin Osuuspankki	Hämeenlinna	168 508	152 019
Lanneveden Osuuspankki	Saarijärvi	43 243	42 624
Lappajärven Osuuspankki	Lappajärvi	106 474	106 782
Lapuan Osuuspankki	Lapua	232 914	216 916
Lavian Osuuspankki	Pori	69 248	64 083
Liedon Osuuspankki	Lieto	120 340	112 929
Nivalan Järvikylän Osuuspankki	Nivala	77 700	68 462
Piikkiön Osuuspankki	Kaarina	105 857	100 819
Pohjanmaan Osuuspankki	Kauhava	450 874	432 585
Reisjärven Osuuspankki	Reisjärvi	142 463	124 449
Sievin Osuuspankki	Sievi	145 654	121 295
Siilinjärven Osuuspankki	Siilinjärvi	304 878	283 828
Suupohjan Osuuspankki	Kauhajoki	797 132	775 983
Tiistenjoen Osuuspankki	Lapua	35 426	29 865

POP Pankki -ryhmään yhdistellyt tytär- ja osakkuusyrietykset

	Kotipaikka	Ryhmän omistusosuus	
		31.12.2016	31.12.2015
POP Pankkiliitto osk (Ryhmän keskusyhteisö)	Helsinki	100,0 %	77,9 %
Bonum Pankki Oy (POP Pankkiliitto osk:n kokonaan omistama tytäryhtiö)	Espoo	100,0 %	77,9 %
POP Pankkien vakuusrahasto (purettu 9.6.2016)	Helsinki	-	78,3 %
POP Holding Oy	Helsinki	100,0 %	98,0 %
Suomen Vahinkovakuutus Oy (POP Holding Oy:n kokonaan omistama tytäryhtiö)	Espoo	100,0 %	98,0 %
Optium Oy (myyty 8.2.2016)	Tampere	-	96,7 %
Pajker AS	Audru, Viro	67,5 %	67,5 %
White Beach Development AS (Pajker AS:n tytäryritys)	Audru, Viro	72,5 %	72,5 %

Yhteisjärjestelyt

Ryhmän alle 100 prosentin omistukset keskinäisissä kiinteistöosakeyhtiöissä ja asunto-osakeyhtiöissä on käsitelty POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksessä yhteisinä toimintoina. Yhtiöiden kautta hallinnoidaan sekä oman käytön tiloja että sijoituskiinteistöjä.

POP Pankki -ryhmään yhdistellyt yhteiset toiminnot (merkittävimmät kiinteistöyhtiöt)

	Ryhmän omistusosuus	
	31.12.2016	31.12.2015
Asunto Oy Keuruun Tarhiansuu	36,9 %	36,9 %
Asunto Oy Tampereen Kauppakatu 14	23,9 %	23,9 %
Asunto Oy Tampereen Koskilehmus	21,9 %	21,9 %
Kiinteistö Oy Kosken Pankkitalo	53,6 %	53,6 %
Kiinteistö Oy Lehto-Center	38,6 %	41,0 %
Kiinteistö Oy Liedon Torinkulma	62,5 %	62,5 %
Kiinteistö Oy Riihikuiva	82,7 %	82,7 %
Kiinteistö Oy Siilinjärven Pankkikeskus	66,5 %	66,5 %

Muutokset tytäryritysomistuksissa

Tilikaudella 2016 POP Pankit myivät kaikki omistamansa Optium Oy:n osakkeet ja POP Pankkien vakuusrahasto purettiin.

Tilikaudella 2016 ei hankittu tytäryrityksiä. Vertailukaudella 2015 POP Pankit hankkivat omistukseensa POP

Pankki -ryhmästä eronneiden osuuspankkien omistamat POP Holding Oy:n ja Optium Oy:n osakkeet. Hankitut osuudet vastasivat 9,6 prosenttia POP Holding Oy:n osakkeista ja 16,1 prosenttia Optium Oy:n osakkeista. Lisäksi vertailukaudella 2015 Pohjanmaan Osuuspankin omistusosuus Pajker AS -yhtiöstä kasvoi 17,5 prosenttia yrityksessä tehtyjen omistusjärjestelyiden seurauksena.

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Määräysvallattomien osuuksien hankintahinta	-	1 972
Hankittu määräysvallattomien osuus	-	1 757
Omistusosuuden muutoksen vaikutus POP Pankki -ryhmän omaan pääomaan	-	-214

Määräysvallattomien omistajien osuudet tytäryrityksissä

POP Pankkiliiton jäsenyydestä erosi ennen yhteeliittymän perustamista kahdeksan osuuspankkia. POP Pankkiliitto osk:n jäsenyydestä eronneet pankit omistivat vertailukaudella 22,1 prosenttia POP Pankkiliitto osk:n osuuspääomasta. Eronneilla pankeilla oli siten välillinen omistusosuus kaikista POP Pankkiliiton tytäryrityksistä sekä näiden omistamista yrityksistä. Lisäksi eronneet pankit olivat jäsenenä kesäkuussa 2016 puretussa POP Pankkien vakuusrahastossa. Eronneiden pankkien osuus POP Pankkien vakuusrahaston omasta pääomasta oli 21,7 prosenttia.

POP Pankkiliitto osk palautti eronneille pankeille näiden maksamat osuusmaksut joulukuussa 2016. Eronneiden pankkien taloudelliset oikeudet päättyivät, kun pääoma palautettiin. Palautussitoumus 4 968 tuhatta euroa on esitetty vertailukauden taseessa 31.12.2015 muissa

veloissa eikä se sisälly määräysvallattomien osuuteen omasta pääomasta.

Edellä esitettyjen muutosten seurauksena POP Pankki -ryhmän tytäryrityksissä ei ole merkittäviä määräysvallattomien omistajien omistuksia tilinpäätöshetkellä. Alla on esitetty tietoja määräysvallattomien omistajien osuuksista vertailukaudella.

Esitetyt tilinpäätöstiedot on oikaistu POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen laadintaperiaatteiden mukaisiksi. Tiedoissa ei ole huomioitu muiden Ryhmään yhdisteltävien yhteisöjen välisten sisäisten erien eliminointeja. POP Pankkiliiton konserniin on yhdistelty hankintamenetelmällä POP Pankkiliitto osk:n kokonaan omistama tytäryhtiö Bonum Pankki Oyj sekä pääomaosuusmenetelmällä sen omistusosuutta vastaava osuus POP Holding konsernista. POP Holding konserniin on yhdistelty POP Holding Oy:n kokonaan omistama tytäryhtiö Suomen Vahinkovakuutus Oy. Esitettyjen konsernien sisäiset erät on eliminoitu.

Yhtiön nimi	Määräysvallattomien omistusosuus 31.12.2015	Määräysvallattomien osuus omasta pääomasta 31.12.2015
POP Pankkien vakuusrahasto	21,7 %	2 771
POP Pankkiliiton konserni	22,1 %	-267
POP Holding konserni	2,0 %	182

Yhteenveto taseesta 31.12.2015

(1 000 euroa)	POP Pankkien vakuusrahasto	POP Pankkiliiton konserni	POP Holding konserni
Rahat ja saamiset	50	251 242	3 810
Sijoitukset	12 818	172 086	-
Muut varat	26	5 926	9 164
Varat yhteensä	12 894	429 254	12 974
Velat	136	412 911	41 560
Nettovarallisuus	12 758	16 343	-28 586
Määräysvallattomien omistajien osuus nettovarallisuudesta	2 771	-267	182
Rahavarat tilikauden alussa	526	9 898	1 834
Rahavarat tilikauden lopussa	50	196 392	3 810

Strukturoidut yhteisöt

POP Pankki -ryhmän vaikutuspiirissä ei ole strukturoituksi yhteisöiksi luokiteltavia yhteisöjä.

Merkittävät rajoitukset

POP Pankki -ryhmän oman pääoman eriin ei liity merkittäviä rajoituksia, jotka koskevat varojen käyttöä.

LIITE 42 Lähipiiritiedot

POP Pankki -ryhmän lähipiiriin kuuluvat POP Pankkiliitto osk:n hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenet sekä näiden läheiset perheenjäsenet. Lähipiiriin kuuluu myös POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtaja ja hänen sijaisensa. Lisäksi lähipiiriin kuuluvat edellä mainittujen henkilöiden määräysvallassa olevat yritykset.

Alla on esitetty liiketapahtumat johtoon kuuluvien avainhenkilöiden ja muiden lähipiiriin kuuluvien tahojen kanssa. Johtoon kuuluvia avainhenkilöitä ovat hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenet sekä POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtaja ja hänen varahenkilönsä.

Liiketapahtumat lähipiiriin kuuluvien tahojen kanssa

(1 000 euroa)	Johtoon kuuluvat avainhenkilöt		Muut	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
Varat				
Luotot	2 813	2 622	3 743	924
Velat				
Talletukset	1 527	1 620	1 999	352
Taseen ulkopuoliset sitoumukset				
Luottolupaukset	76	47	5	1
Takaukset	630	504	902	342
Lähipiiriin sijoitukset muihin osuuksiin kuin jäsenosuuksiin	241	220	106	96
Lähipiiriin omistamat jäsenosuudet (kpl)	31	31	22	22

(1 000 euroa)	Johtoon kuuluvat avainhenkilöt		Muut	
	1.1.-31.12.2016		1.1.-31.12.2016	
Tuotot ja kulut				
Korkotuotot		26		56
Korkokulut		12		15
Vakuutusmaksutuotot		16		9

Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden saama kompensatio

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016
Lyhytaikaiset työsuhde-etuudet	2 284
Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet	36
Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden saama kompensatio yhteensä	2 319

LIITE 43 Tilinpäätöspäivän jälkeiset tapahtumat

Finanssivalvonta on myöntänyt 30.1.2017 POP Pankkiliitto osk:lle luvan päättää Yhteenliittymälain 21, 21a, 21b ja 23 §:n mukaisista vapautuksista jäsenluottolaitoksille. Luvan mukaisten vapautusten myöntämisestä päättää POP Pankkiliitto osk:n hallitus.

POP Pankkiliiton hallituksella ei ole tiedossa muita sellaisia tilikauden päättymisen jälkeisiä tapahtumia, joilla olisi olennaista vaikutusta POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksessä esitetyn informaation kannalta.

PILARI III MUKAISET VAKAVARAISSUUSTIEDOT

POP Pankkien yhteenliittymä muodostuu keskusyhteisöstä (POP Pankkiliitto osk), keskusyhteisön jäsenluottolaitoksista, jäsenluottolaitosten konsolidointiryhmiin kuuluvista yrityksistä ja sellaisista luottolaitoksista, rahoituslaitoksista ja palveluyrityksistä, joiden äänivallasta edellä mainitut yhteisöt yhdessä omistavat yli puolet. Tarkemmat tiedot konsolidointiryhmään kuuluvista yhteisöistä on ilmoitettu liitteessä 41.

Liitteissä 44-58 on esitetty EU:n Vakavaraisuusasetuksen N:o 575/2013 mukaiset tiedot POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuudesta (ns. Pilari III tiedot). Tiedot perustuvat POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuuteen, joten esitetyt tiedot eivät ole suoraan vertailukelpoisia muiden tasekirjassa julkaistujen POP Pankki -ryhmää koskevien lukujen kanssa.

Pilari III –julkistamisvaateita on esitetty myös riskienhallintaa ja vakavaraisuuden hallintaa käsittelevässä

liitteessä 4 sekä hallinto- ja ohjausjärjestelmiä käsittelevässä liitteessä 3. Palkitsemista koskevat julkistamisvaateet on esitetty hallinto- ja ohjausjärjestelmiä koskevassa liitteessä 3 sekä henkilöstökuluja koskevassa liitteessä 13.

POP Pankkien yhteenliittymä ei julkista EU:n Vakavaraisuusasetuksen 439 artiklan mukaisia vastapuoliriskiä koskevia tietoja. Keskusyhteisön hallitus on olennaisuusarvioinnissa katsonut, että vastapuoliriskiä koskevat tiedot eivät ole olennaisia, koska niiden osuus riskipainotetuista varoista on erittäin pieni.

POP Pankkien yhteenliittymän luottoriskin pääomavaade lasketaan standardimenetelmällä ja operatiivisen riskin pääomavaade perusmenetelmällä. Markkinariskin pääomavaade lasketaan perusmenetelmällä valuuttapositionalle.

LIITE 44 Vakavaraisuuden yhteenveto

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Omat varat		
Ydinpääoma ennen vähennyksiä	486 655	461 632
Vähennykset ydinpääomasta	-5 245	-6 089
Ydinpääoma (CET1) yhteensä	481 410	455 542
Ensisijainen lisäpääoma ennen vähennyksiä	6 897	10 545
Vähennykset ensisijaisesta lisäpääomasta	-	-
Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	6 897	10 545
Ensisijainen pääoma (T1 = CET1 + AT1)	488 307	466 087
Toissijainen pääoma ennen vähennyksiä	2 759	3 164
Vähennykset toissijaisesta pääomasta	-	-
Toissijainen pääoma (T2) yhteensä	2 759	3 164
Omat varat yhteensä (TC = T1 + T2)	491 065	469 251
Riskipainotetut erät yhteensä	2 308 526	2 252 853
josta luottoriskin osuus	2 084 072	2 038 332
josta vastuun arvonokaisuriski (CVA)	1 321	3 599
josta markkinariskin osuus (valuuttakurssiriski)	25 597	24 892
josta operatiivisen riskin osuus	197 536	186 031
Luottolaitoslain mukainen kiinteä lisäpääomapuskuri (2,5 %)	57 713	56 321
Vastasyklinen pääomapuskuri	222	253
Ydinvakavaraisuussuhde (CET1-%)	20,9 %	20,2 %
Vakavaraisuussuhde ensisijaisilla omilla varoilla (T1-%)	21,2 %	20,7 %
Kokonaisvakavaraisuussuhde (TC-%)	21,3 %	20,8 %
Vähimmäisomavaraisuusaste		
Ensisijainen pääoma (T1)	488 307	466 087
Vastuut yhteensä	4 291 563	4 283 948
Vähimmäisomavaraisuusaste, %	11,4 %	10,9 %

LIITE 45 Omat varat erittäin

		(A) Määrä julkistamispäivänä Pankki	(B) Asetuksen (EU) N:o 575/2013 artikla, johon viitataan	(C) Määrät, joihin sovelletaan asetusta (EU) N:o 575/2013 edellätyttä kohtelua, tai asetuksessa (EU) N:o 575/2013 säädetty jäljelle jäävä määrä
	Ydinpääoma (CET1): instrumentit ja rahastot			
1	Pääomainstrumentit ja niihin liittyvät ylikurssirahastot	52 323	26 artiklan 1 kohta, 27, 28 ja 29 artikla, EPV:n luettelo 26 artiklan 3 kohta	-
	josta: osuuspääoma	8 815		-
	josta: POP Osuus	43 508		-
2	Kertyneet voittovarot	262 285	26 artiklan 1 kohdan c alakohta	-
3	Kertyneet muun laajan tuloksen erät (ja muut rahastot, kattaa myös realisoitumattomat voitot ja tappiot sovellettavien tilinpäätösstandardien nojalla)	154 806	26 artikla 1 kohta	-
3a	Yleisten pankkiriskien rahasto	-	26 artikla 1 kohta f alakohta	-
4	Asetuksen 484 artiklan 3 kohdassa tarkoitettu ehdot täyttävien erien määrä ja siihen liittyvät ylikurssirahastot, jotka poistetaan asteittain CET1:stä	17 241	483 artiklan 2 kohta	11 494
	Julkisen sektorin pääomasijoitukset, joiden sallitaan jatkua 1.tammikuuta 2018 asti	-	483 artiklan 2 kohta	-
5	Vähemmistöosuudet (määrä, joka voidaan sisällyttää konsolidoituun ydinpääomaan (CET1))	-	84, 479 ja 480 artikla	-
5a	Riippumattoman tahon tarkastamat kesken tilikauden kertyneet voitot, joista on vähennetty kaikki ennakoitavissa olevat kulut tai osingot	-	26 artiklan 2 kohta	-
6	Ydinpääoma (CET1) ennen lakisäätteisiä oikaisuja	486 655		11 494
	Ydinpääoma (CET1): lakisäätteiset oikaisut	-		-
7	Muut arvonoidit (negatiivinen määrä)	-	34 artikla, 105 artikla	-
8	Aineettomat hyödykkeet (joista on vähennetty niihin liittyvät verovelat) (negatiivinen määrä)	-5 245	36 artiklan 1 kohdan b alakohta, 37 artikla, 472 artiklan 4 kohta	-
10	Tulevista veronalaisista voitoista riippuvat laskennalliset verosaamiset, lukuun ottamatta niitä, jotka syntyvät väliaikaisten erojen seurauksena, (joista on vähennetty niihin liittyvät verovelat, jos 38 artiklan 3 kohdan ehdot täyttyvät) (negatiivinen määrä)	-	36 artiklan 1 kohdan c alakohta, 38 artikla, 472 artiklan 5 kohta	-
11	Käyvän arvon rahastoon sisältyvät erät, jotka liittyvät rahavirtojen suojauksista saatuihin voittoihin tai tappioihin	-	33 artiklan 1 kohdan a alakohta	-
12	Odotettujen tappioiden yhteismäärän laskennasta saatavat negatiiviset määrät	-	36 artiklan 1 kohdan d alakohta, 40 artikla, 159 artikla, 472 artiklan 6 kohta	-
13	Kaikki oman pääoman lisäykset, jotka johtuvat arvopaperistetuista omaisuuksista (negatiivinen määrä)	-	32 artiklan 1 kohta	-
14	Käypään arvoon arvostettuihin velkoihin liittyvät voitot tai tappiot, jotka aiheutuvat laitoksen oman luottokelpoisuuden muutoksesta	-	33 artiklan b kohta	-
15	Etuuspohjaisen eläkerahaston varat (negatiivinen määrä)	-	36 artiklan 1 kohdan e alakohta, 41 artikla, 472 artiklan 7 kohta	-
16	Laitoksen suorat ja välilliset omistussuudet omista ydinpääoman (CET1) instrumenteista (negatiivinen määrä)	-	36 artiklan 1 kohdan f alakohta, 42 artikla, 472 artiklan 8 kohta	-
17	Omistussuudet finanssialan yhteisöjen ydinpääoman (CET1) instrumenteista, kun näillä yhteisöillä on laitoksen kanssa keskinäinen ristiinomistus, jolla pyritään lisäämään keinotekoisesti laitoksen omia varoja (negatiivinen määrä)	-	36 artiklan 1 kohdan g alakohta, 44 artikla, 472 artiklan 9 kohta	-

18	Suorat ja välilliset omistussuudet, jotka laitoksella on finanssialan yhteisöjen ydinpääoman (CET1) instrumenteista, kun laitoksella ei ole merkittävää sijoitusta näissä yhteisöissä (määrä, joka ylittää 10 prosentin raja-arvon ja josta on vähennetty hyväksyttävät lyhyet positiot) (negatiivinen määrä)	-	36 artiklan 1 kohdan h alakohta, 43, 45 ja 46 artikla, 49 artiklan 2 ja 3 kohta, 79 artikla, 472 artiklan 10 kohta	-
19	Suorat, välilliset ja synteettiset omistussuudet, jotka laitoksella on finanssialan yhteisöjen ydinpääoman (CET1) instrumenteista, kun laitoksella on merkittävä sijoitus näissä yhteisöissä (määrä, joka ylittää 10 prosentin raja-arvon ja josta on vähennetty hyväksyttävät lyhyet positiot) (negatiivinen määrä)	-	36 artiklan 1 kohdan i alakohta, 43, 45 ja 47 artikla, 48 artiklan 1 kohdan b alakohta, 49 artiklan 1-3 kohta, 79 ja 470 artikla, 472 artiklan 11 kohta	-
21	Väliaikaisten erojen seurauksena syntyvät laskennalliset verosaamiset (määrä, joka ylittää 10 prosentin raja-arvon ja josta on vähennetty siihen liittyvät verovelat, jos 38 artiklan 3 kohdan ehdot täyttyvät) (negatiivinen määrä)	-	36 artiklan 1 kohdan c alakohta, 38 artikla, 48 artiklan 1 kohdan a alakohta, 470 artikla, 472 artiklan 5 kohta	-
22	Määrä, joka ylittää 15 prosentin raja-arvon (negatiivinen määrä)	-	48 artiklan 1 kohta	-
23	josta: suorat ja välilliset omistussuudet, jotka laitoksella on finanssialan yhteisöjen ydinpääoman (CET1) instrumenteista, kun laitoksella on merkittävä sijoitus näissä yhteisöissä	-	36 artiklan 1 kohdan i alakohta, 48 artiklan 1 kohdan b alakohta, 470 artikla, 472 artiklan 11 kohta	-
26	Ydinpääomaan (CET1) tehtävät lakisääteliset oikaisut, jotka koskevat määrää, joihin sovelletaan vakavaraisuusasetusta edeltänyttä kohtelua	-		-
26a	Realisoitumattomiin voittoihin ja tappioihin liittyvät lakisääteliset oikaisut 467 ja 468 artiklan mukaisesti	-		-
	josta:...realisoitumattoman tappion suodatin 1	-	467 artikla	-
	josta:...realisoitumattoman voiton suodatin 1	-	468 artikla	-
26b	Määrä, joka vähennetään ydinpääomasta (CET1) tai lisätään siihen niiden ylimääräisten suodattimien ja vähennysten johdosta, joita edellytettiin ennen vakavaraisuusasetusta	-	481 artikla	-
27	Ensisijaisesta lisäpääomasta (AT1) tehtävät vähennykset, jotka ylittävät laitoksen ensisijaisen lisäpääoman (AT1) (negatiivinen määrä)	-	36 artiklan 1 kohdan j alakohta	-
28	Ydinpääoman (CET1) tehtävät lakisääteliset oikaisut yhteensä	-5 245		-
29	Ydinpääoma (CET1)	481 410		11 494
	Ensisijainen lisäpääoma (AT1): instrumentit	-		-
30	Pääomainstrumentit ja niihin liittyvät ylikurssirahastot	-	51 artikla, 52 artikla	-
31	josta: luokitellaan sovellettavien tilinpäätösstandardien mukaisesti omaksi pääomaksi	-		-
32	joista: luokitellaan sovellettavien tilinpäätösstandardien mukaiseksi velaksi	-		-
33	Asetuksen 484 artiklan 4 kohdassa tarkoitettu ehdot täyttävien erien määrä ja siihen liittyvät ylikurssirahastot, jotka poistetaan asteittain AT1:stä	6 897	486 artiklan 3 kohta	4 598
	Julkisen sektorin pääomasijoitukset, joiden sallitaan jatkaa 1. tammikuuta 2018 asti	-	486 artiklan 3 kohta	-
34	Tytäryritysten liikkeeseen laskemat ja kolmansien hallussa olevat ehdot täyttävät ensisijainen pääoma (T1), joka sisältyy konsolidoituun ensisijaiseen lisäpääomaan (AT1) (mukaan lukien vähemmistöosuudet, joita ei sisällytetty riville 5)	-	85, 86 ja 480 artikla	-
35	josta: tytäryritysten liikkeeseenlaskemat instrumentit, jotka poistetaan asteittain	-	486 artiklan 3 kohta	-
36	Ensisijaisen lisäpääoma (AT1) ennen lakisäätelisiä oikaisuja:	6 897		4 598
	Ensisijainen lisäpääoma (AT1): lakisääteliset oikaisut	-		-
37	Laitoksen suorat ja välilliset omistussuudet omista ensisijaisista lisäpääoman (AT1) instrumenteista (negatiivinen määrä)	-	52 artiklan 1 kohdan b alakohta, 56 artiklan a kohta, 57 artikla, 475 artiklan 2 kohta	-

38	Omistusosuudet finanssialan yhteisöjen ensisijaisen lisäpääoman (AT1) instrumenteista, kun näillä yhteisöillä on laitoksen kanssa keskinäinen ristiinominus, jolla pyritään lisäämään keinotekoisesti laitoksen omia varoja (negatiivinen määrä)		56 artiklan b kohta, 58 artikla, 475 artiklan 3 kohta	-
39	Suorat ja välilliset omistusosuudet, jotka laitoksella on finanssialan yhteisöjen ensisijaisen lisäpääoman (AT1) instrumenteista, kun laitoksella ei ole merkittävää sijoitusta näissä yhteisöissä (määrä, joka ylittää 10 prosentin raja-arvon ja josta on vähennetty hyväksyttävät lyhyet positiot) (negatiivinen määrä)		56 artiklan c alakohta, 59, 60 ja 79 artikla, 475 artiklan 4 kohta	-
40	Suorat ja välilliset omistusosuudet, jotka laitoksella on finanssialan yhteisöjen ensisijaisen lisäpääoman (AT1) instrumenteista, kun laitoksella on merkittävää sijoitus näissä yhteisöissä (määrä, joka ylittää 10 prosentin raja-arvon ja josta on vähennetty hyväksyttävät lyhyet positiot) (negatiivinen määrä)		56 artiklan d alakohta, 59, 60 ja 79 artikla, 475 artiklan 4 kohta	-
41	Ensisijaiseen lisäpääomaan (AT1) tehtävät lakisääteiset oikaisut, jotka koskevat määriä, joihin sovelletaan vakavaraisuusasetusta edeltänyttä kohtelua ja siirtymäkauden kohtelua, ennen kuin ne poistetaan käytöstä asetuksen (EU) N:o 575/2013 mukaisesti (ts. vakavaraisuusasetuksen mukaiset jäljelle jäävät määrät)			-
41a	Ensisijaisesta lisäpääomasta (AT1) vähennettävät jäljelle jäävät määrät, jotka liittyvät ydinpääomasta siirtymäkaudella tehtäviin vähennyksiin asetuksen (EU) N:o 575/2013 472 artiklan mukaisesti		472 artikla, 472 artiklan 3 kohdan a alakohta, 472 artiklan 4 ja 6 kohta, 472 artiklan 8 kohdan a alakohta, 472 artiklan 9 kohta, 472 artiklan 10 kohdan a alakohta, 472 artiklan 11 kohdan a alakohta	-
41b	Ensisijaisesta lisäpääomasta (AT1) vähennettävät jäljelle jäävät määrät, jotka liittyvät toissijaisesta pääomasta (T2) siirtymäkaudella tehtäviin vähennyksiin asetuksen (EU) N:o 575/2013 475 artiklan mukaisesti		477 artikla, 477 artiklan 3 kohta, 477 artiklan 4 kohdan a alakohta	-
41c	Määrä, joka vähennetään ensisijaisesta lisäpääomasta (AT1) tai lisätään siihen niiden ylimääraisten suodattimien ja vähennysten johdosta, joita edellytettiin ennen vakavaraisuusasetusta		467, 468 ja 481 artikla	-
42	Toissijaisesta pääomasta (T2) tehtävät vähennykset, jotka ylittävät laitoksen toissijaisen pääoman (T2) (negatiivinen määrä)		56 artiklan e kohta	-
43	Ensisijaisen lisäpääomaan (AT1) tehtävät lakisääteiset oikaisut yhteensä			-
44	Ensisijainen lisäpääoma (AT1)	6 897		4 598
45	Ensisijainen pääoma (T1=CET1+AT1)	488 307		16 092
	Toissijainen pääoma (T2): Instrumentit ja varaukset			
46	Pääomainstrumentit ja niihin liittyvät ylikurssirahastot		62 ja 63 artikla	-
47	Asetuksen 484 artiklan 5 kohdassa tarkoitetut ehdot täyttävien erien määrä ja siihen liittyvät ylikurssirahastot, jotka poistetaan asteittain T2:sta	2 759	486 artiklan 4 kohta	1 839
	Julkisen sektorin pääomasijoitukset, joiden sallitaan jatkua 1. tammikuuta 2018 asti		483 artiklan 4 kohta	-
48	Tytäryritysten liikkeeseen laskemat ja kolmansien hallussa olevat ehdot täyttävät omien varojen instrumentit, jotka sisältyvät konsolidoituun toissijaiseen pääomaan (T2) (mukaan lukien vähemmistöosuudet ja ensisijaisen lisäpääoman (AT1) instrumentit, joita ei oel sisällytetty riville 5 tai 34)		87, 88 ja 480 artikla	-
49	josta: tytäryritysten liikkeeseenlaskemat instrumentit, jotka poistetaan asteittain		486 artiklan 4 kohta	-
50	Luottoriskioikaisut		62 artiklan c ja d kohta	-
51	Toissijainen pääoma (T2) ennen lakisääteisiä oikaisuja	2 759		1 839
	Toissijainen pääoma (T2): lakisääteiset oikaisut			

52	Laitoksen suorat ja välilliset omistussuudet omista toissijaisen pääoman (T2) instrumenteista ja etuoikeudeltaan huonommista lainoista (negatiivinen määrä)	-	63 artiklan b kohdan i alakohta, 66 artiklan a kohta, 67 artikla, 477 artiklan 2 kohta	-
53	Omistussuudet finanssialan yhteisöjen toissijaisen pääoman (T2) instrumenteista ja etuoikeudeltaan huonommista lainoista, kun näillä yhteisöillä on laitoksen kanssa keskinäinen ristiinomistus, jolla pyritään lisäämään keinotekoisesti laitoksen omia varoja (negatiivinen määrä)	-	66 artiklan b kohta, 68 artikla, 477 artiklan 3 kohta	-
54	Suorat ja välilliset omistussuudet, jotka laitoksella on finanssialan yhteisöjen toissijaisen pääoman (T2) instrumenteista ja etuoikeudeltaan huonommista lainoista, kun laitoksella ei ole merkittävää sijoitusta näissä yhteisöissä (määrä, joka ylittää 10 prosentin raja-arvon ja josta on vähennetty hyväksyttävät lyhyet positiot) (negatiivinen määrä)	-	66 artiklan c kohta, 69, 70 ja 79 artikla, 477 artiklan 4 kohta	-
54a	Josta uusia omistussuusia, joihin ei sovelleta siirtymäjärjestelyä	-		-
54b	Josta omistussuusia, jotka olivat olemassa jo ennen 1. tammikuuta 2013 ja joihin sovelletaan siirtymäjärjestelyä	-		-
55	Suorat ja välilliset omistussuudet, jotka laitoksella on finanssialan yhteisöjen toissijaisen pääoman (T2) instrumenteista ja etuoikeudeltaan huonommista lainoista, kun laitoksella on merkittävä sijoitus näissä yhteisöissä (määrä, josta on vähennetty hyväksyttävät lyhyet positiot) (negatiivinen määrä)	-	66 artiklan d kohta, 69 ja 79 artikla, 477 artiklan 4 kohta	-
56	Toissijaisen pääomaan (T2) tehtävät lakisääteiset oikaisut, jotka koskevat määriä, joihin sovelletaan vakavaraisuusasetuksen edeltänyttä kohtelua ja siirtymäkauden kohtelua, ennen kuin ne poistetaan käytöstä asetuksen (EU) N:o 575/2013 mukaisesti (ts. vakavaraisuusasetuksen mukaiset jäljelle jäävät määrät)	-		-
56a	Toissijaisesta pääomasta (T2) vähennettävät jäljelle jäävät määrät, jotka liittyvät ydinpääomasta siirtymäkaudella tehtäviin vähennyksiin asetuksen (EU) N:o 575/2013 472 artiklan mukaisesti	-	472 artikla, 472 artiklan 3 kohdan a alakohta, 472 artiklan 4 ja 6 kohta, 472 artiklan 8 kohdan a alakohta, 472 artiklan 9 kohta, 472 artiklan 10 kohdan a alakohta, 472 artiklan 11 kohdan a alakohta	-
56b	Toissijaisesta pääomasta (T2) vähennettävät jäljelle jäävät määrät, jotka liittyvät ensisijaisesta lisäpääomasta (AT1) siirtymäkaudella tehtäviin vähennyksiin asetuksen (EU) N:o 575/2013 475 artiklan mukaisesti	-	475 artikla, 475 artiklan 2 kohdan a alakohta, 475 artiklan 3 kohta, 475 artiklan 4 kohdan a alakohta	-
56c	Määrä, joka vähennetään toissijaisesta pääomasta (T2) tai lisätään siihen niiden ylimääräisten suodattimien ja vähennysten johdosta, joita edellytettiin ennen vakavaraisuusasetusta	-	467, 468 ja 481 artikla	-
57	Toissijaiseen pääomaan (T2) tehtävät laikisääteiset oikaisut yhteensä	-		-
58	Toissijainen pääoma (T2)	2 759		1 839
59	Pääoma yhteensä (TC=T1+T2)	491 065		17 931
59a	Riskipainotetut varat, jotka koskevat määriä, joihin sovelletaan vakavaraisuusasetusta edeltänyttä kohtelua ja siirtymäkauden kohtelua, ennen kuin ne poistetaan käytöstä asetuksen (EU) N:o 575/2013 mukaisesti (ts. vakavaraisuusasetuksen mukaiset jäljelle jäävät määrät)	-		-
60	Riskipainotetut varat yhteensä	2 308 526		-
	Vakavaraisuussuhteet ja puskurit	-		-
61	Ydinpääoma (CET1) (prosenttiosuutena kokonaisriskin määrästä)	20,9 %	92 artiklan 2 kohdan a alakohta, 465 artikla	-
62	Ensisijainen pääoma (T1) (prosenttiosuutena kokonaisriskin määrästä)	21,2 %	92 artiklan 2 kohdan b alakohta, 465 artikla	-
63	Kokonaispääoma (prosenttiosuutena kokonaisriskin määrästä)	21,3 %	92 artiklan 2 kohdan c alakohta	-

	Vakavaraisuussuhteet ja puskurit	-	-	-
72	Suorat ja välilliset omistussuhteet, jotka laitoksella on finanssialan yhteisöjen pääomasta, kun laitoksella ei ole merkittävää sijoitusta näissä yhteisöissä (määrä, joka alittaa 10 prosentin raja-arvon ja josta on vähennetty hyväksyttävät lyhyet positiot)	2 336	36 artiklan 1 kohdan h alakohta, 45 ja 46 artikla 56 artiklan c kohta, 59 ja 60 artikla 66 artiklan c kohta, 69 ja 70 artikla	-
73	Suorat ja välilliset omistussuhteet, jotka laitoksella on finanssialan yhteisöjen ydinpääoman (CET1) instrumenteista, kun laitoksella on merkittävä sijoitus näissä yhteisöissä (määrä, joka alittaa 10 prosentin raja-arvon ja josta on vähennetty hyväksyttävät lyhyet positiot)	32 509	36 artiklan 1 kohdan i alakohta, 45 ja 48 artikla	-
	Yläraajat, joita sovelletaan varausten sisällyttämiseen toissijaiseen pääomaan (T2)	-	-	-
76	Toissijaiseen pääomaan (T2) niiden riskien osalta sisällytetyt luottoriskinoikaisut, joihin sovelletaan standardimenetelmää (ennen ylärajan soveltamista)	-	62 artikla	-
77	Yläraja, luottoriskinoikaisujen sisällyttämiselle toissijaiseen pääomaan, kun noudatetaan standardimenetelmää	-	62 artikla	-
	Pääomainstrumentit, joihin sovelletaan asteittaisen poistamisen järjestelyjä (sovelletaan vain 1. tammikuuta 2013 - 1. tammikuuta 2022)	-	-	-
80	Nykyinen yläraja ydinpääoman (CET1) instrumenteille, joihin sovelletaan asteittaisen poistamisen järjestelyjä	28 735	484 artiklan 3 kohta, 486 artiklan 2 ja 5 kohta	-
81	Ydinpääomasta (CET1) ylärajan takia vähennetty määrä (ylärajan ylittävä määrä lunastusten ja eräntymisten jälkeen)	11 494	484 artiklan 3 kohta, 486 artiklan 2 ja 5 kohta	-
82	Nykyinen yläraja ensisijaisen lisäpääoman (AT1) instrumenteille, joihin sovelletaan asteittaisen poistamisen järjestelyjä	11 494	484 artiklan 4 kohta, 486 artiklan 3 ja 5 kohta	-
83	Ensisijaisesta lisäpääomasta (AT1) ylärajan takia vähennetty määrä (ylärajan ylittävä määrä lunastusten ja eräntymisten jälkeen)	4 598	484 artiklan 4 kohta, 486 artiklan 3 ja 5 kohta	-
84	Nykyinen yläraja toissijaisen pääoman (T2) instrumenteille, joihin sovelletaan asteittaisen poistamisen järjestelyjä	4 598	484 artiklan 5 kohta, 486 artiklan 4 ja 5 kohta	-
85	Toissijaisesta pääomasta (T2) ylärajan takia vähennetty määrä (ylärajan ylittävä määrä lunastusten ja eräntymisten jälkeen)	1 839	484 artiklan 5 kohta, 486 artiklan 4 ja 5 kohta	-
85	Toissijaisesta pääomasta (T2) ylärajan takia vähennetty määrä (ylärajan ylittävä määrä lunastusten ja eräntymisten jälkeen)	1 839	484 artiklan 5 kohta, 486 artiklan 4 ja 5 kohta	-

LIITE 46 Omaan pääomaan luettavien instrumenttien keskeiset ominaisuudet

Komission täytäntöönpanoasetus (EU) N:o 1423/2013

	Lisäosuuspääoma	Osuuspääoma	POP Osuudet
1	Liikkeeseenlaskija	Jäsenosuuspankit	Jäsenosuuspankit
2	Yksilöllinen tunniste	Ei sovellu	Ei sovellu
3	Instrumenttiin sovellettava lainsäädäntö	Suomen lainsäädäntö	Suomen lainsäädäntö
4	Vakavaraisuusasetuksen säännöt siirtymäkaudella	Ydinpääoma CET1, Ensisijainen lisäpääoma AT1, Toissijainen pääoma T2	Ydinpääoma CET1
5	Vakavaraisuusasetuksen säännöt siirtymäkauden jälkeen	Ei sovellu	Ydinpääoma CET1
6	Käytettävissä yksittäisen yrityksen tasolla tai konsolidoinnin perusteella / alakonsolidointiryhmän tasolla / yksittäisen yrityksen tasolla ja konsolidoinnin perusteella / alakonsolidointiryhmän tasolla	Yksittäinen yritys ja konsolidoinnin perusteella/ alakonsolidointiryhmän tasolla	Yksittäinen yritys ja konsolidoinnin perusteella/ alakonsolidointiryhmän tasolla
7	Instrumentin laji	Asetus (EU) N:o 575/2013 artikla 484	Asetus (EU) N:o 575/2013 artikla 29
8	Lakisääteiseen pääomaan kirjattu määrä (valuutta miljoonina viimeisimpänä raportointipäivänä)	26,9	43,5
9	Instrumentin nimellinen määrä	37,5	43,5
9a	Liikkeeseenlaskuhinta	100 %	100 %
9b	Lunastushinta	100 %	100 %
10	Kirjanpidollinen luokittelu	Osuuskunnan osuus	Osuuskunnan osuus
11	Alkuperäinen liikkeeseenlaskupäivä	Jatkuva	Pankkikohtainen
12	Eräpäivätön vai päivätty	Eräpäivätön	Eräpäivätön
13	Alkuperäinen maturiteetti	Ei maturiteettia	Ei maturiteettia
14	Liikkeeseenlaskijan toteuttama takaisinlunastus edellyttää valvontaviranomaisen ennakkohyväksyntää	Kyllä	Kyllä

15	Mahdollinen takaisinlunastuspäivä, ehdolliset takaisinlunastuspäivät ja lunastusmäärä	Osuuspankki maksaa lisäosuuden merkintähinnan palautuksen jäsenyyden päättyessä tai osuudenomistajan irtisanottua osuuden. Lisäosuusmaksu palautetaan 6 kuukauden kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka perusteella palautus ensimmäisen kerran voidaan suorittaa. Jos irtisanottua lisäosuusmaksua ei ole voitu palauttaa kokonaisuudessaan, voi palautus tapahtua jälkipalautuksena, jos se on kolmen seuraavan tilinpäätöksen perusteella mahdollista.	Jäsenosuusmaksu palautetaan jäsenyyden päättyttyä osuuskuntalain ja osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista annetun lain mukaisesti ja sanotuissa laeissa mainituin edellytyksin. Osuuspankilla on kuitenkin oikeus kieltäytyä jäsenosuusmaksujen palauttamisesta osuuspankin toiminnan aikana. Mikäli osuuspankki ei ole kieltäytynyt palauttamisesta, jäsenosuusmaksu voidaan palauttaa 12 kuukauden kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana jäsenyys on päättynyt. Ellei palautusta voida jonakin vuonna maksaa täysimääräisesti, maksamatta jäänyt osa maksetaan seuraavien tilinpäätösten perusteella käytettävissä olevista omista pääomista. Edellä määrätty oikeus maksamatta jääneen osan jälkipalautukseen päättyy kuitenkin viidennen seuraavan tilinpäätöksen jälkeen. Maksamatta jääneelle osalle ei makseta korkoa.	Osuuspankki maksaa POP Osuuden merkintähinnan palautuksen jäsenyyden päättyessä tai silloin, kun osuudenomistaja on irtisanonut POP Osuuden. Osuuspankilla on kuitenkin oikeus kieltäytyä POP Osuudesta suoritettujen maksujen palauttamisesta osuuspankin toiminnan aikana. Mikäli osuuspankki ei ole kieltäytynyt palauttamisesta POP Osuudesta suoritettu maksu voidaan palauttaa 12 kuukauden kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana POP Osuuden omistaja on irtisanonut osuuden. POP Osuuksista suoritettut maksut palautetaan osuuskuntalaisia, osuuspankeista ja muista osuuskuntamuotoisista luottolaitoksista annetussa laissa ja näissä säännöissä säädetyin edellytyksin. Ellei palautusta voida jonakin vuonna maksaa täysimääräisesti, maksamatta jäänyt osa maksetaan seuraavien tilinpäätösten perusteella käytettävissä olevista omista pääomista. Edellä määrätty oikeus maksamatta jääneen osan jälkipalautukseen päättyy kuitenkin viidennen seuraavan tilinpäätöksen jälkeen. Maksamatta jääneelle osalle ei makseta korkoa.
16	Mahdolliset myöhemmät takaisinlunastuspäivät	Ks. kohta 15	Ks. kohta 15	Ks. kohta 15
17	Kiinteä tai vaihtuva osinko/kuponki	Vaihtuva	Vaihtuva	Vaihtuva
18	Kupongin korko ja siihen liittyvät indeksit	Osuuskunnan päätös	Osuuskunnan päätös	Osuuskunnan päätös
19	Dividend stopper -lausekkeen olemassaolo	Ei	Ei	Ei
20a	Täysin harkinnanvarainen, osittain harkinnanvarainen tai pakollinen (ajoiuksen osalta)	Täysin harkinnanvarainen	Täysin harkinnanvarainen	Täysin harkinnanvarainen
20b	Täysin harkinnanvarainen, osittain harkinnanvarainen tai pakollinen (määrän osalta)	Täysin harkinnanvarainen	Täysin harkinnanvarainen	Täysin harkinnanvarainen
21	Step-up-ehdon tai muun lunastuskannustimen olemassaolo	Ei	Ei	Ei
22	Ei-kumulatiivinen tai kumulatiivinen	Ei-kumulatiivinen	Ei-kumulatiivinen	Ei-kumulatiivinen
23	Vaihdeettava tai sidottu	Sidottu	Sidottu	Sidottu
24	Jos instrumentti on vaihdettava, mitkä tekijät vaikuttavat ehtoon?	Ei sovellu	Ei sovellu	Ei sovellu
25	Jos instrumentti on vaihdettava, onko se vaihdettava kokonaisuudessaan vai osittain?	Ei sovellu	Ei sovellu	Ei sovellu
26	Jos instrumentti on vaihdettava, mikä on vaihtokursisi?	Ei sovellu	Ei sovellu	Ei sovellu
27	Jos instrumentti on vaihdettava, onko vaihto pakollinen vai valinnainen?	Ei sovellu	Ei sovellu	Ei sovellu

28	Jos instrumentti on vaihdettava, tarketta, minkälaiseen instrumenttiin se voidaan vaihtaa?	Ei sovellu	Ei sovellu	Ei sovellu
29	Jos instrumentti on vaihdettava, tarkenna, minkä liikkeeselaskijan instrumenttiin se voidaan vaihtaa?	Ei sovellu	Ei sovellu	Ei sovellu
30	Kirjanpitoarvon alentamisen ominaisuudet	Kyllä	Kyllä	Kyllä
31	Jos kirjanpitoarvon alentaminen on mahdollista, mitkä tekijät laukaisevat sen?	Tappioiden kertyminen	Tappioiden kertyminen	Tappioiden kertyminen
32	Jos kirjanpitoarvon alentaminen on mahdollista, tehdäänkö se kokonaan vai osittain?	Kokonaan tai osittain	Kokonaan tai osittain	Kokonaan tai osittain
33	Jos kirjanpitoarvon alentaminen on mahdollista, onko se pysyvää vai väliaikaista?	Väliaikainen	Väliaikainen	Väliaikainen
34	Jos kirjanpitoarvon alentaminen on väliaikaista, kuvaile kirjanpitoarvon korotuksen mekanismi	Osuuspääoman korotuksen kautta	Osuuspääoman korotuksen kautta	Osuuspääoman korotuksen kautta
35	Hierarkkinen asema selvitystilassa (tarkenna instrumenttilaji, joka on välittömästi etuoikeudeltaan parempi)	Osuuspankin purkautuessa selvitystilan tai konkurssin kautta, kertyneet lisäosuusmaksut palautetaan ennen muita osuusmaksuja, tai jos varat eivät siihen riitä, se osa lisäosuusmaksuista, mikä kullekin suoritettujen lisäosuusmaksujen suhteen mukaisesti laskien tulee.	Osuuspankin purkautuessa palautetaan ensin lisäosuusmaksut, tämän jälkeen jäsenosuusmaksut ja POP Osuuksista suoritettut maksut yhtäläisellä etuoikeudella.	Osuuspankin purkautuessa palautetaan ensin lisäosuusmaksut, tämän jälkeen jäsenosuusmaksut ja POP Osuuksista suoritettut maksut yhtäläisellä etuoikeudella.
36	Vaatimustenvastaiset ominaisuudet	Ei	Ei	Ei
37	Tarkenna mahdolliset vaatimustenvastaiset ominaisuudet	Ei sovellu	Ei sovellu	Ei sovellu

LIITE 47 Omien varojen vähimmäismäärä ja riskipainotetut saamiset

(1 000 euroa)	Omien varojen vähimmäismäärä		Riskipainotetut saamiset	
	2016	2015	2016	2015
Luotto- ja vastapuoliriski vastuuryhmittäin				
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	-	112	-	1 395
Saamiset aluehallinnolta tai paikallisviranomaisilta	16	15	195	191
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	11	72	142	901
Saamiset laitoksilta	1 872	3 360	23 398	41 999
Saamiset yrityksiltä	47 248	47 448	590 594	593 100
Vähittäissaamiset	24 609	26 902	307 610	336 275
Kiinteistövakuudelliset saamiset	60 240	54 687	753 000	683 590
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	2 417	2 223	30 214	27 788
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	306	220	3 830	2 755
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	288	378	3 599	4 728
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	15 569	11 702	194 611	146 277
Oman pääoman ehtoiset vastuut	8 016	9 317	100 197	116 464
Muut erät	6 135	6 629	76 681	82 869
Luottoriski yhteensä	166 726	163 067	2 084 072	2 038 332
Vastuun arvonoinniriski (CVA)	106	288	1 321	3 599
Markkinariski (valuuttakurssiriski)	2 048	1 991	25 597	24 892
Operatiivinen riski	15 803	14 882	197 536	186 031
Yhteensä	184 682	180 228	2 308 526	2 252 853

LIITE 48 Kokonaisvastuiden keskimääräinen arvo tilikaudella vastuuryhmittäin

Luotto- ja vastapuoliriski

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	2016	2015
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	164 957	131 563
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	136 684	7 006
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	1 000	500
Saamiset kansainvälisiltä organisaatioilta	-	145
Saamiset laitoksilta	139 609	418 605
Saamiset yrityksiltä	681 033	630 311
Vähittäissaamiset	669 523	464 842
Kiinteistövakuudelliset saamiset	2 104 762	1 963 754
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	43 452	32 723
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	2 241	1 622
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	29 497	2 104
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	257 308	216 373
Oman pääoman ehtoiset vastuut	53 947	71 334
Muut erät	102 688	88 985
Yhteensä	4 386 701	4 029 867

LIITE 49 Sopimuksen mukaiset vastuut riskipainoittain

Luotto- ja vastapuoliriski

Riskipaino (%) (1 000 euroa)	2016	2015
0	382 009	328 552
10	26 225	47 549
20	161 617	230 661
35	2 178 770	1 974 271
50	41 118	33 647
75	649 527	686 746
100	965 255	941 792
150	26 479	24 284
250	32 509	33 051
350	-	34
Yhteensä	4 463 510	4 300 587

LIITE 50 Kokonaisvastuiden maturiteettijakauma vastuuryhmittäin

Luotto- ja vastapuoliriski 31.12.2016

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Yhteensä	alle 3 kk	3-12 kk
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	142 704	51 193	6 412
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	190 281	345	33
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	-	-	-
Saamiset laitoksilta	109 046	57 386	12 501
Saamiset yrityksiltä	678 169	24 450	39 414
Vähittäissaamiset	649 527	14 825	18 103
Kiinteistövakuudelliset saamiset	2 197 591	18 297	28 867
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	40 284	14 826	626
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	2 553	-	-
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	21 953	-	4 099
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	287 571	-	-
Oman pääoman ehtoiset vastuut	51 433	-	-
Muut erät	92 398	19 239	-
Yhteensä	4 463 510	200 562	110 054

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	1-5 vuotta	5-10 vuotta	yli 10 vuotta
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	18 506	14 520	52 074
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	10 578	1 905	177 420
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	-	-	-
Saamiset laitoksilta	5 556	11 178	22 425
Saamiset yrityksiltä	171 429	128 249	314 628
Vähittäissaamiset	108 978	125 588	382 034
Kiinteistövakuudelliset saamiset	214 645	405 893	1 529 888
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	4 843	7 100	12 890
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	-	-	2 553
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	16 324	1 530	-
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	-	-	287 571
Oman pääoman ehtoiset vastuut	-	-	51 433
Muut erät	67	-	73 091
Yhteensä	550 925	695 962	2 906 007

Luotto- ja vastapuoliriski 31.12.2015

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Yhteensä	alle 3 kk	3-12 kk
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	215 794	10 593	12 850
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	54 018	784	4 800
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	4 007	-	-
Saamiset laitoksilta	193 595	94 756	25 092
Saamiset yrityksiltä	675 888	16 646	28 542
Vähittäissaamiset	686 742	13 232	22 089
Kiinteistövakuudelliset saamiset	1 994 040	15 940	24 424
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	34 298	13 961	1 329
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	1 837	-	-
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	33 420	-	-
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	241 189	-	-
Oman pääoman ehtoiset vastuut	67 724	-	-
Muut erät	98 035	17 578	-
Yhteensä	4 300 587	183 489	119 126

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	1-5 vuotta	5-10 vuotta	yli 10 vuotta
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	35 104	32 628	124 619
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	3 341	19 745	25 348
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	-	-	4 007
Saamiset laitoksilta	4 335	1 081	68 331
Saamiset yrityksiltä	182 360	130 825	317 516
Vähittäissaamiset	148 140	159 826	343 455
Kiinteistövakuudelliset saamiset	205 563	374 469	1 373 644
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	4 009	4 992	10 008
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	-	-	1 837
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	33 420	-	-
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	-	-	241 189
Oman pääoman ehtoiset vastuut	-	-	67 724
Muut erät	36	-	80 421
Yhteensä	616 308	723 566	2 658 098

LIITE 51 Kokonaisvastuut vastuuryhmittäin vastapuolittain

Luotto- ja vastapuoliriski 31.12.2016

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Yhteensä	Yksityiset	Yritykset	- josta PK-yritysvastuut
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	142 704	52 637	5 287	-
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	190 281	-	1 364	-
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	-	-	-	-
Saamiset laitoksilta	109 046	153	28	-
Saamiset yrityksiltä	678 169	74 400	270 286	244 406
Vähittäissaamiset	649 527	359 204	120 180	114 728
Kiinteistövakuudelliset saamiset	2 197 591	1 754 009	202 031	138 778
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	40 284	18 793	15 486	-
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	2 553	-	-	-
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	21 953	-	1 560	-
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	287 571	-	-	-
Oman pääoman ehtoiset vastuut	51 433	-	14 461	-
Muut erät	92 398	-	-	-
Yhteensä	4 463 510	2 259 196	630 684	497 911

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Maatalous	Muut
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	5 775	79 004
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	172	188 745
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	-	-
Saamiset laitoksilta	-	108 864
Saamiset yrityksiltä	261 946	71 539
Vähittäissaamiset	150 801	19 342
Kiinteistövakuudelliset saamiset	211 127	30 424
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	3 782	2 223
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	-	2 553
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	-	20 393
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	-	287 571
Oman pääoman ehtoiset vastuut	32	36 940
Muut erät	-	92 398
Yhteensä	633 635	939 996

Luotto- ja vastapuoliriski 31.12.2015

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Yhteensä	Yksityiset	Yritykset	- josta PK-yritysvastuut
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	215 794	128 678	14 613	-
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	54 018	-	13 778	-
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	4 007	-	-	-
Saamiset laitoksilta	193 595	346	275	-
Saamiset yrityksiltä	675 888	77 021	284 506	224 902
Vähittäissaamiset	686 742	329 651	152 782	95 632
Kiinteistövakuudelliset saamiset	1 994 040	1 566 441	191 140	133 553
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	34 298	12 955	15 146	-
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	1 837	-	1 165	-
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	33 420	-	33 420	-
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	241 189	-	-	-
Oman pääoman ehtoiset vastuut	67 724	-	24 617	-
Muut erät	98 035	-	-	-
Yhteensä	4 300 587	2 115 094	731 441	454 086

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Maatalous	Muut
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	17 657	54 846
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	1 796	38 443
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	4 007	-
Saamiset laitoksilta	3	192 972
Saamiset yrityksiltä	269 124	45 237
Vähittäissaamiset	184 137	20 172
Kiinteistövakuudelliset saamiset	207 127	29 332
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	4 513	1 683
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	-	672
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	-	-
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	-	241 189
Oman pääoman ehtoiset vastuut	38	43 070
Muut erät	-	98 035
Yhteensä	688 402	765 651

LIITE 52 Merkityksellisten luottovastuiden maantieteellinen jakaantuminen

Luotto- ja vastapuoliriski 31.12.2016

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Yhteensä	Suomi	Muut
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	142 704	97 013	45 691
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	190 281	190 281	-
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	-	-	-
Saamiset laitoksilta	109 046	87 232	21 814
Saamiset yrityksiltä	678 169	666 294	11 875
Vähittäissaamiset	649 527	648 211	1 317
Kiinteistövakuudelliset saamiset	2 197 591	2 194 558	3 033
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	40 284	40 263	21
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	2 553	2 553	-
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	21 953	6 701	15 252
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	287 571	276 294	11 277
Oman pääoman ehtoiset vastuut	51 433	46 055	5 378
Muut erät	92 398	92 398	-
Yhteensä	4 463 510	4 347 853	115 657

Luotto- ja vastapuoliriski 31.12.2015

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Yhteensä	Suomi	Muut
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	215 794	170 688	45 106
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	54 018	54 018	-
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	4 007	4 007	-
Saamiset laitoksilta	193 595	170 691	22 904
Saamiset yrityksiltä	675 888	665 642	10 246
Vähittäissaamiset	686 742	685 260	1 482
Kiinteistövakuudelliset saamiset	1 994 040	1 990 921	3 119
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	34 298	34 265	34
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	1 837	1 837	-
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	33 420	11 742	21 677
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	241 189	233 014	8 175
Oman pääoman ehtoiset vastuut	67 724	60 594	7 130
Muut erät	98 035	98 035	-
Yhteensä	4 300 587	4 180 714	119 873

LIITE 53 Kokonaisvastuuarvot vastuuryhmittäin suojaavien vakuuksien mukaan jaettuna

Luotto- ja vastapuoliriski 31.12.2016

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Yhteensä	Rahoitus- vakuudet	Reaali- vakuudet	Takaukset	Muut
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	142 704	-	-	-	-
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	190 281	-	-	-	-
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	-	-	-	-	-
Saamiset laitoksilta	109 046	-	-	-	-
Saamiset yrityksiltä	678 169	4 417	-	25 965	275
Vähittäissaamiset	649 527	8 797	-	106 701	600
Kiinteistövakuudelliset saamiset	2 197 591	-	2 197 591	-	-
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	40 284	10	19 698	605	-
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	2 553	-	-	-	-
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	21 953	-	-	-	-
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	287 571	-	-	-	-
Oman pääoman ehtoiset vastuut	51 433	-	-	-	-
Muut erät	92 398	-	-	-	-
Yhteensä	4 463 510	13 223	2 217 288	133 271	875

Luotto- ja vastapuoliriski 31.12.2015

Vastuuryhmä (1 000 euroa)	Yhteensä	Rahoitus- vakuudet	Reaali- vakuudet	Takaukset	Muut
Saamiset valtioilta ja keskuspankeilta	215 794	-	-	-	-
Saamiset aluehallinnolta ja paikallisviranomaisilta	54 018	-	-	-	-
Saamiset julkisyhteisöiltä ja julkisilta laitoksilta	4 007	-	-	-	-
Saamiset laitoksilta	193 595	-	-	-	-
Saamiset yrityksiltä	675 888	5 132	-	26 336	231
Vähittäissaamiset	686 742	8 962	-	92 702	1 023
Kiinteistövakuudelliset saamiset	1 994 040	-	1 991 922	-	-
Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	34 298	113	17 892	489	77
Erityisen suureen riskiin liittyvät vastuut	1 837	-	-	-	-
Vastuut katettujen joukkolainojen muodossa	33 420	-	-	-	-
Yhteistä sijoitustoimintaa harjoittavissa yrityksissä (CIU) oleviin osuuksiin tai osakkeisiin liittyvät saamiset	241 189	-	-	-	-
Oman pääoman ehtoiset vastuut	67 724	-	-	-	-
Muut erät	98 035	-	-	-	-
Yhteensä	4 300 587	14 207	2 009 814	119 527	1 330

LIITE 54 Vakavaraisuudessa hyödynnetyt vakuudet

Vakavaraisuuslaskennassa hyödynnetään seuraavia EU:n vakavaraisuusasetuksen N:o 575/2013 määrittelemiä reaalivakuuksia: kiinteistöjä ja huoneiston hallintaan oikeuttavia osakkeita, talletuksia ja arvopapereita. Talletukset ja arvopaperit ovat säännösten tarkoittamia rahoitusvakuuksia. Rahoitusvakuudet on käsitelty kattavan menetelmän mukaisesti ja valvojan määrittämiä volatilitteettikorjauksia käyttäen.

Lisäksi luottoriskin standardimenetelmässä hyödynnetään EU:n Vakavaraisuusasetuksen määrittelemiä hyväksytyjä takaajia. Merkittävin yksittäinen takaaja on Suomen valtio. Luottojohdannaisia ei laskennassa ole hyödynnetty. Vakavaraisuuslaskennassa ei ole sovellettu tase-erien tai taseen ulkopuolisten erien netotusta.

LIITE 55 Varojen sidonnaisuuden aste

Varat 31.12.2016

(1 000 euroa)	Sidottujen varojen kirjanpitoarvo	Sidottujen varojen käypä arvo	Sitomattomien varojen kirjanpitoarvo	Sitomattomien varojen käypä arvo
Laitoksen varat	28 502		4 201 422	
Oman pääoman ehtoiset rahoitusvälineet	-	-	337 990	338 063
Vieraan pääoman ehtoiset arvopaperit	28 502	28 502	387 797	387 797
Muut varat	-		3 475 635	

Saadut vakuudet 31.12.2016

Pankilla ei ollut 31.12.2016 saatuja sidottuja vakuuksia tai liikkeeseen laskettuja vieraan pääoman ehtoisia arvopapereita. Pankilla ei myöskään ollut vakuuskäyttöön soveltuvia saatuja vakuuksia tai liikkeeseen laskettuja vieraan pääoman ehtoisia arvopapereita.

Sidotut varat/saadut vakuudet ja niihin liittyvät velat 31.12.2016

(1 000 euroa)	Vakuussidonnaisia omaisuuseriä vastaan saatu rahoitus (velat), ehdolliset velat tai lainatut arvopaperit	Varat, saadut vakuudet ja vieraan pääoman ehtoiset arvopaperit, paitsi vakuuskäytössä olevat katetut joukkolainat ja omaisuusvakuudelliset arvopaperit
Tiettyjen rahoitusvelkojen kirjanpitoarvo	-	28 502

Tiedot varojen sidonnaisuuden merkityksestä

Pankki on käyttänyt vakuuksina taseeseen kirjattuja arvopapereita kirjanpitoarvoltaan 28.501.936 euroa.

Tiedot koskevat tilannetta 31.12.2016.

Varat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Sidottujen varojen kirjanpitoarvo	Sidottujen varojen käypä arvo	Sitomattomien varojen kirjanpitoarvo	Sitomattomien varojen käypä arvo
Laitoksen varat	29 141		4 035 079	
Oman pääoman ehtoiset rahoitusvälineet	-	-	309 270	309 368
Vieraan pääoman ehtoiset arvopaperit	29 141	29 209	288 664	286 403
Muut varat	-		3 437 145	

Saadut vakuudet 31.12.2015

Pankilla ei ollut 31.12.2015 saatuja sidottuja vakuuksia tai liikkeeseen laskettuja vieraan pääoman ehtoisia arvopapereita. Pankilla ei myöskään ollut vakuuskäyttöön soveltuvia saatuja vakuuksia tai liikkeeseen laskettuja vieraan pääoman ehtoisia arvopapereita.

Sidotut varat/saadut vakuudet ja niihin liittyvät velat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Vakuussidonnaisia omaisuuseriä vastaan saatu rahoitus (velat), ehdolliset velat tai lainatut arvopaperit	Varat, saadut vakuudet ja vieraan pääoman ehtoiset arvopaperit, paitsi vakuuskäytössä olevat katetut joukkolainat ja omaisuusvakuudelliset arvopaperit
Tiettyjen rahoitusvelkojen kirjanpitoarvo	-	29 141

Tiedot varojen sidonnaisuuden merkityksestä

Pankki on käyttänyt vakuuksina taseeseen kirjattuja arvopapereita kirjanpitoarvoltaan 29.140.738 euroa.

Tiedot koskevat tilannetta 31.12.2015.

LIITE 56 Operatiivisen riskin laskelma

Operatiivisen riskin omien varojen vaade 31.12.2016

(1 000 euroa)	2016	2015	2014	Omien varojen vähimmäismäärä
Bruttotuotot yhteensä	117 625	100 821	97 612	
Tuottoindikaattori	17 644	15 123	14 642	15 803

Operatiivisen riskin omien varojen vaade 31.12.2015

(1 000 euroa)	2015	2014	2013	Omien varojen vähimmäismäärä
Bruttotuotot yhteensä	100 821	97 612	-	
Tuottoindikaattori	15 123	14 642	-	14 882

Tuottoindikaattori lasketaan EU:n vakavaraisuusasetuksen N:o 575/2013 mukaisen perusmenetelmän mukaisesti.

Omien varojen vähimmäismäärä = positiivisten vuotuisten tuottoindikaattorien summa / niiden vuosien lukumäärällä, joina tuottoindikaattori on ollut positiivinen.

Operatiivisilla riskeillä tarkoitetaan sitä tappionvaaraa, joka pankeille saattaa aiheutua riittämättömistä tai puutteellisista sisäisistä prosesseista, henkilöstöstä, järjestelmistä tai ulkoisista tekijöistä.

LIITE 57 Vähimmäisomavaraisuusaste

31.12.2016

Vähimmäisomavaraisuusasteen täsmäytys taseeseen		(1 000 euroa)
1	Tilinpäätöksessä julkistettu taseen loppusumma	4 229 924
4	Rahoitusjohdannaisiin liittyvät oikaisut	225
6	Taseen ulkopuolisiin eriin liittyvät oikaisut	72 499
7	Muut oikaisut	-11 085
8	Vähimmäisomavaraisuusasteen kokonaisvastuut	4 291 563

Vähimmäisomavaraisuusasteen julkistaminen

Vähimmäisomavaraisuusasteen
vastuiden arvo

Taseen vastuut (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet)		
1	Taseen vastuut (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet ja haltuun uskotut varat, mutta ml vakuudet)	4 220 064
3	Taseen vastuut yhteensä (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet ja haltuun uskotut varat)	4 220 064

Johdannaiset		
4	Johdannaiset: markkina-arvo	4 020
5	Johdannaiset: korotetun käyvän arvon menetelmä	225
11	Johdannaiset yhteensä	4 245

Muut taseen ulkopuoliset vastuut		
17	Taseen ulkopuoliset vastuut nimellismäärältään	217 534
18	(Luottovasta-arvokertoimiin liittyvät mukautukset)	-145 035
19	Muut taseen ulkopuoliset vastuut	72 499

Pääoma ja kokonaisvastuut		
20	Ensisijainen pääoma	488 307
21	Kokonaisvastuut	4 291 563

Vähimmäisomavaraisuusaste		
22	Vähimmäisomavaraisuusaste	11,4 %

Siirtymäsäännösten mukaiset valinnat ja taseesta pois otetut fidusiaariset varat		
EU-23	Pääoman määrittämisessä käytetyt siirtymäsäännösten mukaiset valinnat	24 138

Taseen vastuiden jaottelu (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet ja vapautetut vastuut)

Vähimmäisomavaraisuusasteen
vastuiden arvo

EU-1	Taseen vastuut yhteensä (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet ja vapautetut vastuut), joista:	4 220 064
EU-3	Kaupankäyntivaraston ulkopuoliset vastuut, joista:	4 220 064
EU-4	Katetut joukkovelkakirjat	21 953
EU-5	Valtiovastuiksi katsotut vastuut	444 150
EU-6	Aluehallintojen, kansainvälisten kehityspankkien, kansainvälisten organisaatioiden, julkisyhteisöjen ja julkisoikeudellisten laitosten vastuut, joita ei katsota valtiovastuiksi	1 468
EU-7	Laitokset	102 872
EU-8	Kiinteistövakuudelliset vastuut	2 151 290
EU-9	Vähittäisvastuut	423 300
EU-10	Saamiset yrityksiltä	614 905
EU-11	Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	26 640
EU-12	Muut vastuut (kuten oman pääoman ehtoiset vastuut ja muut vastuut, jotka eivät koske luottovelvoitetta)	433 485

31.12.2015

Vähimmäisomavaraisuusasteen täsmäytys taseeseen		(1 000 euroa)
1	Tilinpäätöksessä julkistettu taseen loppusumma	4 064 220
4	Rahoitusjohdanniisiin liittyvät oikaisut	688
6	Taseen ulkopuolisiin eriin liittyvät oikaisut	225 968
7	Muut oikaisut	-6 928
8	Vähimmäisomavaraisuusasteen kokonaisvastuut	4 283 948

Vähimmäisomavaraisuusasteen julkistaminen

Vähimmäisomavaraisuusasteen
vastuiden arvo

Taseen vastuut (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet)		
1	Taseen vastuut (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet ja haltuun uskotut varat, mutta ml vakuudet)	4 050 415
3	Taseen vastuut yhteensä (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet ja haltuun uskotut varat)	4 050 415

Johdannaiset		
4	Johdannaiset: markkina-arvo	7 165
5	Johdannaiset: korotetun käyvän arvon menetelmä	400
11	Johdannaiset yhteensä	7 565

Muut taseen ulkopuoliset vastuut		
17	Taseen ulkopuoliset vastuut nimellismäärältään	225 968
18	(Luottovasta-arvokertoimiin liittyvät mukautukset)	-
19	Muut taseen ulkopuoliset vastuut	225 968

Pääoma ja kokonaisvastuut		
20	Ensisijainen pääoma	466 087
21	Kokonaisvastuut	4 283 948

Vähimmäisomavaraisuusaste		
22	Vähimmäisomavaraisuusaste	10,9 %

Siirtymäsäännösten mukaiset valinnat ja taseesta pois otetut fidusiaariset varat		
EU-23	Pääoman määrittämisessä käytetyt siirtymäsäännösten mukaiset valinnat	45 696

Taseen vastuiden jaottelu (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet ja vapautetut vastuut)

Vähimmäisomavaraisuusasteen
vastuiden arvo

EU-1	Taseen vastuut yhteensä (pl johdannaiset, arvopapereilla toteutettavat rahoitustoimet ja vapautetut vastuut), joista:	4 050 415
EU-3	Kaupankäyntivaraston ulkopuoliset vastuut, joista:	4 050 415
EU-4	Katetut joukkovelkakirjat	33 420
EU-5	Valtiovastuiksi katsotut vastuut	371 389
EU-6	Aluehallintojen, kansainvälisten kehityspankkien, kansainvälisten organisaatioiden, julkisyhteisöjen ja julkisoikeudellisten laitosten vastuut, joita ei katsota valtiovastuiksi	4 507
EU-7	Laitokset	178 706
EU-8	Kiinteistövakuudelliset vastuut	1 950 129
EU-9	Vähittäisvastuut	461 144
EU-10	Saamiset yrityksiltä	618 704
EU-11	Maksukyvyttömyystilassa olevat vastuut	24 581
EU-12	Muut vastuut (kuten oman pääoman ehtoiset vastuut ja muut vastuut, jotka eivät koske luottovelvoitetta)	407 835

Vähimmäisomavaraisuusasteen laadullisten seikkojen ilmoittaminen

1	Ylivelkaantumisriskin hallintaan käytettävien prosessien kuvaus	Yhteenliittymän ylivelkaantumisriskiä arvioidaan säännöllisellä vähimmäisomavaraisuusasteen seurannalla. Vähimmäisomavaraisuusasteelle ei yhteenliittymässä ole asetettu tavoitetasoa.
2	Kuvaus tekijöistä, jotka ovat vaikuttaneet vähimmäisomavaraisuusasteeseen sinä aikana, johon julkistettu vähimmäisomavaraisuusaste viittaa	Vähimmäisomavaraisuusaste nousi 0,5 prosenttiyksikköä edelliseen tilikauteen verrattuna. Nousu johtuu erityisesti yhteenliittymän omien varojen kasvusta, johon uusien POP Osuuksien liikkeeseenlasku ja tilikauden 2015 voitto vaikutti eniten.

LIITE 58 Kaupankäyntivaraston ulkopuoliset osakeomistukset

31.12.2016

Osakejakauma (1 000 euroa)	Markkina-arvo	Tasearvo
Listatut osakkeet	9 777	9 777
Listamattomat osakkeet	38 337	38 315
Yhteensä	48 114	48 092

Osakkeiden hajautettu jakauma (1 000 euroa)

Listatut osakkeet	9 777
Toiminnalle välttämättömät	35 780
Tytäryhtiö- ja omistusyhteisyriyösosakkeet	335
Muut listaamattomat osakkeet	2 200
Yhteensä	48 092

Myyntien voitot ja tappiot (1 000 euroa)

	Voitto	Tappio	Yhteensä
Osake/Osuus	6 193	-2 619	3 575

Osakkeiden käyvän arvon rahasto (1 000 euroa)

	EUR	EUR
Käyvän arvon rahaston saldo 1.1.2016 (brutto)		3 318
- Käyvän arvon lisäykset	22 370	
- Käyvän arvon vähennykset	-11 541	
- Käyvän arvon rahastosta tuloslaskelmaan siirretyt	-5 018	
Käyvän arvon rahaston muutokset yhteensä 1.1.-31.12.2016		5 811
Käyvän arvon rahaston saldo 31.12.2016 (brutto)		9 129

31.12.2015

Osakejakauma (1 000 euroa)	Markkina-arvo	Tasearvo
Listatut osakkeet	16 546	16 546
Listaamattomat osakkeet	50 670	50 572
Yhteensä	67 216	67 119

Osakkeiden hajautettu jakauma (1 000 euroa)	
Listatut osakkeet	16 546
Toiminnalle välttämättömät	48 418
Tytäryhtiö- ja omistusyhteisyrittösosakkeet	335
Muut listaamattomat osakkeet	1 819
Yhteensä	67 119

Myyntien voitot ja tappiot (1 000 euroa)	Voitto	Tappio	Yhteensä
Osake/Osuus	9 078	-2 067	7 011

Osakkeiden käyvän arvon rahasto (1 000 euroa)	EUR	EUR
Käyvän arvon rahaston saldo 1.1.2015 (brutto)		500
- Käyvän arvon lisäykset	29 659	
- Käyvän arvon vähennykset	-20 519	
- Käyvän arvon rahastosta tuloslaskelmaan siirretyt	-6 321	
Käyvän arvon rahaston muutokset yhteensä 1.1-31.12.2015		2 819
Käyvän arvon rahaston saldo 31.12.2015 (brutto)		3 318

TALOUELLINEN LISÄINFORMAATIO

LIITE 59 Taloudellinen lisäinformaatio

POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksen taloudellinen lisäinformaatio on laadittu POP Pankkien yhteenliittymän muodostamista edeltävältä ajalta, jolloin POP Pankit toimivat yhtenä pankkiryhmittymänä, mutta eivät olleet juridisesti vastuussa toistensa sitoumuksista. Taloudellisen lisäinformaation tarkoitus on antaa markkinoille hyödyllistä informaatiota, jotta luottoluokittajat, sijoittajat ja muut sidosryhmät voivat saada oikean ja riittävän kuvan POP Pankki -ryhmän toiminnan tuloksellisuudesta, tuloksen muodostumisesta ja Ryhmän taloudellisesta asemasta.

Tässä liitteessä esitetään POP Pankki -ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen tiedot vertailukaudelta 1.1.-31.12.2015. Taloudellisessa lisäinformaatiossa esitetyt tiedot vastaavat tilinpäätöksessä 31.12.2015 taloudellisena lisätietona esitettyjä tietoja ja ne on laadittu liitteessä 2 esitettyjen laatimisperiaatteiden mukaisesti. Ryhmä on siirtynyt soveltamaan IFRS-standardeja 1.1.2014.

Taloudellinen lisäinformaatio on laadittu yhdistelemällä POP Pankki -ryhmään kuuluvien yhtiöiden ja yhteisöjen tilintarkastetut erillistilinpäätökset. Taloudellisena lisäinformaationa annettava tieto on laadittu "combined financial statement" -periaatteella, jossa yhtiöiden ja yhteisöjen historialliset taloudelliset informaatiot on yhdistelty yhdeksi kokonaisuudeksi ja niihin on tehty Ryhmän sisäisten erien eliminoinnit sekä IFRS-standardien soveltamisesta johtuvat oikaisut. Yhdistellyn tilinpäätöksen laatiminen yhtenä kokonaisuutena perustuu "common management" -käsitteeseen, koska POP Pankki -ryhmä on toiminut yhteisessä ohjauksessa soveltaen yhtenäisiä tilinpäätösprosesseja, vaikka ryhmä ei ole ollut saman määräysvallan alaisuudessa. Virallisen tilinpäätöksen tase 31.12.2015 vastaa taloudellisessa lisäinformaatiossa esitettyä tasetta 31.12.2015.

SISÄLTÖ

LIITE 59.1 POP Pankki -ryhmän tuloslaskelma	138
LIITE 59.2 POP Pankki -ryhmän laaja tuloslaskelma.....	139
LIITE 59.3 POP Pankki -ryhmän tase.....	140
LIITE 59.4 Laskelma POP Pankki -ryhmän oman pääoman muutoksista	141
LIITE 59.5 POP Pankki -ryhmän rahavirtalaskelma	143
TILINPÄÄTÖKSEN LAADINTAA KOSKEVAT LIITETIEDOT	144
LIITE 59.6 Taloudellisen lisäinformaation laatimisperiaatteet.....	144
AIKAISEMPIA TILIKAUSIA KOSKEVAN VIRHEEN KORJAUS.....	145
LIITE 59.7 Aikaisempiin tilikausiin kohdistuva virhe kiinteistöomaisuuden poistoissa	145
TOIMINTASEGMENTTEJÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT.....	146
Liite 59.8 POP Pankki -ryhmän toimintasegmentit.....	146
TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT	152
LIITE 59.9 Korkotuotot ja -kulut	152
LIITE 59.10 Palkkiotuotot ja -kulut, netto.....	153
LIITE 59.11 Kaupankäynnin nettotuotot	153
LIITE 59.12 Sijoitustoiminnan nettotuotot.....	154
LIITE 59.13 Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	155
LIITE 59.14 Liiketoiminnan muut tuotot.....	157
LIITE 59.15 Henkilöstökulut.....	158
LIITE 59.16 Liiketoiminnan muut kulut.....	159
LIITE 59.17 Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	160
LIITE 59.18 Tuloverot	160
LIITE 59.19 Rahoitusvarojen ja -velkojen tuloslaskelmaerät arvostusluokittain.....	161
VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT.....	162
LIITE 59.20 Lainat ja saamiset.....	162
LIITE 59.21 Sijoitusomaisuus	163
LIITE 59.22 Aineettomat hyödykkeet	165
LIITE 59.23 Aineelliset hyödykkeet.....	167
LIITE 59.24 Laskennalliset verot.....	169
VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT.....	171
LIITE 59.25 Lisäosuuspääoma	171
LIITE 59.26 Oma pääoma	172
MUUT LIITETIEDOT	174
LIITE 59.27 Käyvät arvot arvostusmenetelmän mukaisesti	174
LIITE 59.28 Eläkesaaminen ja -velka	179
LIITE 59.29 POP Pankki -ryhmän tilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt	181
LIITE 59.30 Lähipiiritiedot.....	185

LIITE 59.1 POP Pankki -ryhmän tuloslaskelma

(1 000 euroa)	Liite	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Korkotuotot		80 324	82 674
Korkokulut		-17 907	-21 437
Korkokate	59.9	62 417	61 237
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	59.10	28 369	30 233
Kaupankäynnin nettotuotot	59.11	542	539
Sijoitustoiminnan nettotuotot	59.12	8 945	2 684
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	59.13	8 078	5 232
Liiketoiminnan muut tuotot	59.14	6 501	3 366
Liiketoiminnan tuotot yhteensä		114 851	103 292
Henkilöstökulut	59.15	-40 062	-37 121
Liiketoiminnan muut kulut	59.16	-45 672	-43 353
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	59.17	-5 429	-5 834
Liiketoiminnan kulut yhteensä		-91 162	-86 308
Arvonalentumistappiot lainoista ja saamisista	59.20	-6 731	-4 961
Tulos ennen veroja		16 958	12 023
Tuloverot	59.18	-6 618	-3 613
Tilikauden tulos		10 340	8 411
Josta			
POP Pankkien omistajien osuus		10 260	8 538
Määräysvallattomien omistajien osuus		80	-127
Yhteensä		10 340	8 411

LIITE 59.2 POP Pankki -ryhmän laaja tuloslaskelma

(1 000 euroa)	Liite	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Tilikauden tulos		10 340	8 411
Muut laajan tuloksen erät			
Erät, joita ei siirretä tulosvaikutteisiksi			
Etuuspohjaisten eläkejärjestelyiden uudelleenmäärittämisestä johtuvat voitot/tappiot	59.28	-135	-894
Erät, jotka saatetaan myöhemmin siirtää tulosvaikutteisiksi			
Käyvän arvon rahaston muutos			
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	59.26	6 434	1 312
Tilikauden laaja tulos		16 639	8 829
Tilikauden laajan tuloksen jakautuminen			
POP Pankkien omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		16 559	8 984
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden laajasta tuloksesta		80	-155
Tilikauden laaja tulos yhteensä		16 639	8 829

LIITE 59.3 POP Pankki -ryhmän tase

(1 000 euroa)	Liite	31.12.2016	31.12.2015*
Varat			
Käteiset varat		99 174	172 899
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		1 681	3 383
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	59.20	73 515	129 327
Lainat ja saamiset asiakkailta	59.20	3 188 681	3 013 972
Johdannaiset		2 541	5 356
Sijoitusomaisuus	59.21	754 362	635 904
Vahinkovakuutus toiminnan varat		42 915	37 610
Aineettomat hyödykkeet	59.22	13 566	15 839
Aineelliset hyödykkeet	59.23	35 604	39 796
Muut varat		15 459	13 582
Verosaamiset	59.24	1 920	3 967
Varat yhteensä		4 229 417	4 071 635
Velat			
Velat luottolaitoksille		11 385	112 783
Velat asiakkaille		3 505 090	3 342 813
Vahinkovakuutus toiminnan velat		32 420	27 567
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat		100 220	24 188
Lisäosuuspääoma	59.25	37 512	58 231
Muut velat		52 764	57 056
Verovelat	59.24	27 006	25 281
Velat yhteensä		3 766 396	3 647 918
Oma pääoma			
Osuuspääoma			
Jäsenosuudet		9 051	8 904
POP Osuudet		43 508	17 904
Osuuspääoma yhteensä	59.26	52 559	26 809
Rahastot	59.26	155 086	156 081
Kertyneet voittovarot	59.26	254 913	237 566
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus yhteensä		462 558	420 455
Määräysvallattomien omistajien osuus	59.29	463	3 261
Oma pääoma yhteensä		463 021	423 716
Velat ja oma pääoma yhteensä		4 229 417	4 071 635

*Oikaistu ks. liite 59.7

LIITE 59.4 Laskelma POP Pankki -ryhmän oman pääoman muutoksista

(1 000 euroa)	Osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	Määräys- vallattomat omistajat	Oma pääoma yhteensä
Raportoitu oma pääoma 31.12.2015	26 809	4 283	151 798	239 831	422 721	3 261	425 982
Kiinteistöomaisuuden poistojen oikaisu*	-	-	-	-2 265	-2 265	-	-2 265
Oikaistu oma pääoma 1.1.2016	26 809	4 283	151 798	237 566	420 455	3 261	423 716
Tilikauden laaja tulos							
Tilikauden tulos	-	-	-	10 260	10 260	80	10 340
Muut laajan tuloksen erät	-	6 434	-	-135	6 299	-	6 299
Tilikauden laaja tulos yhteensä	-	6 434	-	10 125	16 559	80	16 639
Liiketoimet omistajien kanssa							
Osuuspääoman lisäys	25 750	-	-	-	25 750	-	25 750
Voitonjako	-	-	-	-74	-74	-	-74
Rahastosiirrot	-	-	3 135	-3 135	-	-	-
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä	25 750	-	3 135	-3 209	25 677	-	25 677
Muut muutokset							
Muutokset tytäryhteisöjen omistuosuuksissa	-	-	-10 564	10 431	-133	-2 878	-3 011
Muut muutokset yhteensä	-	-	-10 564	10 431	-133	-2 878	-3 011
Oma pääoma 31.12.2016	52 559	10 717	144 369	254 913	462 558	463	463 021

*Ks. liite 59.7

Määräysvallattomien omistajien osuus POP Pankki -ryhmän omasta pääomasta pieneni merkittävästi johtuen POP Pankkien vakuusrahaston purkamisesta kesäkuussa 2016 ja osuuspääomien palautuksesta POP Pankkiliitosta eronneille osuuspankeille joulukuussa 2016. POP Pankkien vakuusrahaston purkautumisen yhteydessä siirrettiin muista rahastoista POP Pankeille palautettuja kannatusmaksuja kertyneisiin voittovaroihin yhteensä 8 253 tuhatta euroa.

(1 000 euroa)	Osuus- pääoma	Käyvän arvon rahasto	Muut rahastot	Kertyneet voittovarot	Yhteensä	Määräys- vallattomat omistajat	Oma pääoma yhteensä
Raportoitu oma pääoma 31.12.2014	-	2 971	147 410	235 558	385 939	8 604	394 543
Kiinteistöomaisuuden poistojen oikaisu*	-	-	-	-1 583	-1 583	-	-1 583
Oikaistu oma pääoma 1.1.2015	-	2 971	147 410	233 976	384 357	8 604	392 961
Tilikauden laaja tulos							
Tilikauden tulos	-	-	-	8 538	8 538	-127	8 411
Muut laajan tuloksen erät	-	1 312	-	-894	418	-28	390
Tilikauden laaja tulos yhteensä	-	1 312	-	7 644	8 956	-155	8 801
Liiketoimet omistajien kanssa							
Osuuspääoman lisäys	17 904	-	-	-	17 904	-	17 904
Rahastosiirrot	-	-	2 236	-2 236	-	-	-
Liiketoimet omistajien kanssa yhteensä	17 904	-	2 236	-2 236	17 904	-	17 904
Muut muutokset							
Muutokset tytäryhteisöjen omistusosuuksissa	-	-	1 816	-1 792	24	-1 383	-1 359
Velaksi luokiteltu osuuspääoman palautus	-	-	-	-	-	-2 702	-2 702
Muut	8 904	-	336	-26	9 215	-1 103	8 111
Muut muutokset yhteensä	8 904	-	2 152	-1 818	9 239	-5 188	4 050
Oma pääoma 31.12.2015	26 809	4 283	151 798	237 566	420 455	3 261	423 716

* Ks. liite 59.7

Velaksi luokiteltu osuuspääoman palautus on siirretty määräysvallattomien omistajien osuudesta muihin velkoihin. Siirrosta on kerrottu tarkemmin liitteessä 59.29.

Osuuspääoman muut muutokset muodostuvat omaksi pääomaksi luokitelluista jäsenosuuksista.

LIITE 59.5 POP Pankki -ryhmän rahavirtalaskelma

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Liiketoiminnan rahavirta		
Tilikauden tulos	10 340	8 411
Oikaisut tilikauden tulokseen	26 305	19 314
Liiketoiminnan varojen lisäys (-) tai vähennys (+)	-256 264	-233 273
Saamiset luottolaitoksilta	39 360	112 561
Saamiset asiakkailta	-181 043	-90 118
Sijoitusomaisuus	-121 519	-251 975
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-5 305	-5 849
Muut varat	12 243	2 108
Liiketoiminnan velkojen lisäys (+) tai vähennys (-)	108 417	197 728
Velat luottolaitoksille	-101 398	107 845
Velat asiakkaille	165 248	97 868
Yleiseen liikkeeseen lasketut velkakirjat	76 032	-
Muut velat	-27 257	-1 664
Maksetut tuloverot	-4 208	-6 322
Liiketoiminnan rahavirta yhteensä	-111 202	-7 821
Investointien rahavirta		
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen lisäykset	-	-313
Eräpäivään asti pidettävien rahavarojen vähennykset	-	3 568
Muiden sijoitusten lisäykset	15 060	-1 525
Investoinnit aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin	-7 848	-10 693
Aineettomien ja aineellisten hyödykkeiden myynnit	3 953	2 881
Investointien rahavirta yhteensä	11 164	-6 082
Rahoituksen rahavirta		
Velat, joilla on huonompi etuoikeus, vähennykset	-	-2 223
Osuuspääoman lisäykset	12 958	6 652
Maksetut osuuspääoman korot ja muu voitonjako	-74	-
Muut oman pääoman erien lisäykset	-2 822	-150
Rahoituksen rahavirta yhteensä	10 062	4 279
Rahavarojen muutos		
Rahavarat tilikauden alussa	236 314	245 939
Rahavarat tilikauden lopussa	146 338	236 314
Rahavarojen nettomuutos	-89 976	-9 625

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Saadut korot	90 334	84 736
Maksetut korot	23 388	22 250
Saadut osingot	1 929	1 326
Tilikauden tulokseen tehdyt oikaisut		
Erät, joihin ei liity maksutapahtumaa ja muut oikaisut		
Saamisten arvonalentumiset	6 731	4 961
Poistot	7 040	7 491
Vakuutustekninen vastuuvélka	5 880	4 861
Muut	6 653	2 002
Tilikauden tulokseen tehdyt oikaisut yhteensä	26 305	19 314
Rahavarat		
Käteiset varat	99 174	172 899
Vaadittaessa maksettavat saamiset luottolaitoksilta	47 164	63 415
Yhteensä	146 338	236 314

TILINPÄÄTÖKSEN LAADINTAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 59.6 Taloudellisen lisäinformaation laatimisperiaatteet

Taloudellinen lisäinformaatio on laadittu liitteessä 2 esitettyjen POP Pankki -ryhmän IFRS-tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden mukaisesti. Taloudellisesta lisäinformaatiosta on kerrottu tarkemmin liitteen 2 kohdassa 15. Taloudellinen lisäinformaatio. POP Pankki -ryhmä on siirtynyt soveltamaan IFRS-standardeja 1.1.2014.

AIKAISEMPIA TILIKAUSIA KOSKEVAN VIRHEEN KORJAUS

LIITE 59.7 Aikaisempiin tilikausiin kohdistuva virhe kiinteistöomaisuuden poistoissa

Kiinteistöyhteisöjen yhdistelyssä tapahtuneen virheen vuoksi tilinpäätöksessä 31.12.2015 on jäänyt vähentämättä osa kiinteistöomaisuuden poistoista. Virheen vuoksi POP Pankki -ryhmän raportoitu oma pääoma 31.12.2015 oli yhteensä 2 265 tuhatta euroa liian suuri. Vaikutus taloudellisena lisäinformaationa esitettyyn tilikauden 1.1.-31.12.2015 tulokseen oli 683 tuhatta euroa.

Virhe on korjattu takautuvasti IAS 8 Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet, kirjanpidon arvioiden muutokset ja virheet -standardin vaatimusten mukaisesti oikaisemalla tilinpäätöstä seuraavasti:

31.12.2015

(1 000 euroa)	Raportoitu	Oikaisu	Oikaistu
Sijoitusomaisuus	637 308	-1 403	635 904
Aineelliset hyödykkeet	41 224	-1 428	39 796
Versaamiset	3 401	566	3 967
Kertyneet voittovarot	239 831	-2 265	237 566
Oma pääoma yhteensä			
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus yhteensä	422 721	-2 265	420 455
Määräysvallattomien omistajien osuus yhteensä	3 261	-	3 261

1.1.-31.12.2015

(1 000 euroa)	Raportoitu	Oikaisu	Oikaistu
1.1.2015			
Sijoitusomaisuus	388 668	-861	387 807
Aineelliset hyödykkeet	42 400	-1 118	41 282
Versaamiset	2 574	396	2 969
Kertyneet voittovarot	235 558	-1 583	233 976
Oma pääoma yhteensä			
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus yhteensä	385 939	-1 583	384 356
Määräysvallattomien omistajien osuus yhteensä	8 604	-	8 604
Tulosvaikutus 1.1.-31.12.2015			
Sijoitustoiminnan nettotuotot	3 226	-543	2 684
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	-5 523	-311	-5 834
Tuloverot	-3 783	171	-3 613
Tilikauden tulos	9 093	-683	8 411

Oikaisulla ei ollut olennaista vaikutusta POP Pankkien yhteenliittymän vakavaraisuustunnuslukuihin 31.12.2015.

TOIMINTASEGMENTTEJÄ KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 59.8 POP Pankki -ryhmän toimintasegmentit

POP Pankki -ryhmän toimintasegmenttejä ovat pankkitoiminta ja vakuutustoiminta. Toimintasegmentit raportoidaan tavalla, joka on yhdenmukainen johdolle toimitettavan sisäisen raportoinnin kanssa. Toimintasegmenttien raportoinnissa noudatetaan Ryhmän IFRS-tilinpäätöksessä sovellettuja laadintaperiaatteita, jotka on esitetty liitteessä 2 POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteet. POP Pankki -ryhmän ylin operatiivinen päätöksentekijä on Ryhmän keskusyhteisönä toimivan POP Pankkiliitto osk:n hallitus. Keskusyhteisön tehtävänä on vastata resurssien kohdistamisesta ja toiminnan tuloksellisuuden arvioinnista.

Pankkitoimintasegmentti sisältää jäsenosuuspankit ja Bonum Pankki Oyj:n. Osuuspankit harjoittavat vähittäispankkitoimintaa ja Bonum Pankki Oyj toimii näiden keskusluottolaitoksena. Pankkitoiminnan merkittävimmät tuottoerät ovat korkokate, palkkiotuotot ja sijoitustoiminnan tuotot. Merkittävimmät kuluerät ovat henkilöstökulut ja muut liiketoiminnan kulut.

Vakuutussegmentin muodostaa Suomen Vahinkovakuutus Oy, joka myöntää ajoneuvo-, omaisuus- ja henkilövakuutuksia henkilöasiakkaille. Vakuutustoiminnan merkittävimmät tuottoerät ovat vakuutusmaksutuotot ja sijoitustoiminnan nettotuotot. Vakuutustoiminnan merkittävimmät kuluerät ovat henkilöstökulut ja liiketoiminnan muut kulut.

Pankkitoimintasegmenttiin kuuluvien pankkien väliset liiketoimet on eliminoitu segmenttiraportoinnissa. Segmenttien välinen hinnoittelu perustuu markkinahintoihin. Pankkisegmentin ja vakuutussegmentin väliset liiketoimet sisältyvät täsmäytyslaskelmilla esitettyihin eliminointeihin. Kohdistamattomat erät sisältävät muihin toimintoihin liittyvät tuloslaskelma- ja tase-erät. Merkittävimmät muihin toimintoihin kuuluvat yhteisöt ovat POP Holding Oy ja POP Pankkiliitto osk sekä katsauskauden aikana purettu POP Pankkien vakuusrahasto.

POP PANKKI -RYHMÄN TOIMINTASEGMENTIT 2016

Tuloslaskelma 1.1.-31.12.2016

(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Korkokate	62 688	-	62 688
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	22 491	-	22 491
Kaupankäynnin nettotuotot	542	-	542
Sijoitustoiminnan nettotuotot	7 080	-	7 080
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	-	8 069	8 069
Liiketoiminnan muut tuotot	16 325	-	16 325
Liiketoiminnan tuotot yhteensä*	109 125	8 069	117 194
Henkilöstökulut	-30 097	-6 514	-36 611
Liiketoiminnan muut kulut	-38 940	-3 480	-42 420
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	-3 515	-1 328	-4 843
Liiketoiminnan kulut yhteensä	-72 552	-11 322	-83 874
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista	-6 731	-	-6 731
Tulos ennen veroja	29 842	-3 253	26 590
Tuloverot	-6 778	-1	-6 779
Tilikauden tulos	23 064	-3 254	19 810
*Liiketoiminnan tuotoista segmenttien ulkoista	109 125	8 069	117 194
Liiketoiminnan tuotoista segmenttien välistä sisäistä tuottoa	-	-	-

Pankkitoimintasegmentin tulos sisältää POP Pankkien vakuusrahaston purkamisesta jäsenpankeille tuloutetut varat 10,0 miljoonaa euroa. Vakuusrahaston purkaminen on POP Pankki -ryhmän sisäinen järjestely, joten varojen purkaminen ei sisälly ryhmän tulokseen. Purkamisen verovaikutus -2 miljoonaa euroa sisältyy ryhmän tilikauden tulokseen.

Tase 31.12.2016

(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Varat			
Käteiset varat	99 174	-	99 174
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat varat	1 681	-	1 681
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	68 611	8 676	77 287
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 216 152	-	3 216 152
Johdannaiset	2 541	-	2 541
Sijoitusomaisuus	829 085	-	829 085
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	42 915	42 915
Aineettomat hyödykkeet	4 947	7 726	12 674
Aineelliset hyödykkeet	32 781	43	32 824
Muut varat	15 311	103	15 414
Verosaamiset	966	-	966
Varat yhteensä	4 271 248	59 462	4 330 711
Velat			
Velat luottolaitoksille	11 385	-	11 385
Velat asiakkaille	3 510 967	-	3 510 967
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	32 420	32 420
Liikkeeseen lasketut velkakirjat	100 220	-	100 220
Lisäosuuspääoma	37 512	-	37 512
Muut velat	64 018	1 815	65 832
Verovelat	26 746	260	27 006
Velat yhteensä	3 750 847	34 495	3 785 342

POP PANKKI -RYHMÄN TOIMINTASEGMENTIT 2015

Tuloslaskelma 1.1.-31.12.2015

(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Korkokate	61 618	-	61 618
Palkkiotuotot ja -kulut, netto	27 523	-	27 523
Kaupankäynnin nettotuotot	539	-	539
Sijoitustoiminnan nettotuotot	3 774	-	3 774
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot	-	5 155	5 155
Liiketoiminnan muut tuotot	5 065	-	5 065
Liiketoiminnan tuotot yhteensä*	98 519	5 155	103 674
Henkilöstökulut	-29 040	-5 347	-34 388
Liiketoiminnan muut kulut	-38 831	-3 740	-42 571
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä	-4 222	-1 294	-5 516
Liiketoiminnan kulut yhteensä	-72 094	-10 381	-82 475
Arvonalentumistappiot luotoista ja muista saamisista	-4 961	-	-4 961
Tulos ennen veroja	21 464	-5 226	16 238
Tuloverot	-3 823	-3	-3 826
Tilikauden tulos	17 641	-5 229	12 412
*Liiketoiminnan tuotoista segmenttien ulkoista	98 519	5 155	103 674
Liiketoiminnan tuotoista segmenttien välistä sisäistä tuottoa	-	-	-

Tase 31.12.2015

(1 000 euroa)	Pankki- toiminta	Vakuutus- toiminta	Segmentit yhteensä
Varat			
Käteiset varat	172 899	-	172 899
Käypään arvoon tulosvaikuttaisesti kirjattavat varat	3 383	-	3 383
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta	128 780	3 483	132 263
Lainat ja saamiset asiakkailta	3 029 032	-	3 029 032
Johdannaiset	5 356	-	5 356
Sijoitusomaisuus	686 487	-	686 487
Vahinkovakuutustoiminnan varat	-	37 610	37 610
Aineettomat hyödykkeet	6 547	8 885	15 432
Aineelliset hyödykkeet	32 766	57	32 824
Muut varat	13 293	162	13 455
Verosaamiset	3 266	56	3 322
Varat yhteensä	4 081 809	50 252	4 132 062
Velat			
Velat luottolaitoksille	112 658	-	112 658
Velat asiakkaille	3 347 181	-	3 347 181
Vahinkovakuutustoiminnan velat	-	27 567	27 567
Liikkeeseen lasketut velkakirjat	24 188	-	24 188
Lisäosuuspääoma	58 231	-	58 231
Muut velat	54 151	1 752	55 903
Verovelat	24 995	153	25 149
Velat yhteensä	3 621 404	29 473	3 650 876

TÄSMÄITYSLASKELMAT

Tuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Segmenttien tuotot yhteensä	117 194	103 674
Kohdistamattomat tuotot, muut toiminnot	6 804	4 085
Segmenttien ja muiden toimintojen väliset sisäisten erien eliminoinnit	-9 148	-4 467
Ryhmän tuotot yhteensä	114 851	103 292

Tulos

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Segmenttien tulos yhteensä	19 810	12 412
Kohdistamattomat erät	-9 470	-4 002
Ryhmän tulos yhteensä	10 340	8 411

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Varat		
Segmenttien varat yhteensä	4 330 711	4 132 062
Segmenttien väliset sisäisten erien eliminoinnit	-4 135	-3 321
Kohdistamattomat varat, muut toiminnot	99 091	127 489
Segmenttien ja muiden toimintojen väliset sisäisten erien eliminoinnit	-196 249	-184 595
Ryhmän varat yhteensä	4 229 417	4 071 635
Velat		
Segmenttien velat yhteensä	3 785 342	3 650 876
Segmenttien väliset sisäisten erien eliminoinnit	-4 135	-3 321
Kohdistamattomat velat, muut toiminnot	-46 523	19 445
Segmenttien ja muiden toimintojen väliset sisäisten erien eliminoinnit	31 712	-19 082
Ryhmän velat yhteensä	3 766 396	3 647 918

TULOSLASKELMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 59.9 Korkotuotot ja -kulut

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Korkotuotot		
Saamisista luottolaitoksilta	745	2 123
Saamisista asiakkailta*	71 280	72 060
Saamistodistuksista	4 142	4 211
Suojaavista johdannaissopimuksista	3 224	3 387
Muut korkotuotot	932	894
Korkotuotot yhteensä	80 324	82 674
Korkokulut		
Veloista luottolaitoksille	-408	-734
Veloista asiakkaille	-16 569	-20 110
Yleiseen liikkeeseen lasketuista velkakirjoista	-835	-401
Suojaavista johdannaissopimuksista	-1	-97
Veloista, joilla on huonompi etuoikeus	-	-12
Muut korkokulut	-93	-82
Korkokulut yhteensä	-17 907	-21 437
Korkokate	62 417	61 237
*Arvonalentuneista lainoista	847	453

Negatiivisilla koroilla ei ollut olennaista vaikutusta POP Pankki -ryhmän korkotuottoihin ja -kuluihin.

LIITE 59.10 Palkkiotuotot ja -kulut, netto

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Palkkiotuotot		
Luotonannosta	7 774	7 559
Korttiliiketoiminnasta	4 523	2 634
Talletuksista	459	365
Maksujenvälityksestä	11 060	10 650
Lainopillisista tehtävistä	1 958	1 839
Välitetystä toiminnasta	3 672	2 714
Takausten myöntämisestä	437	545
Rahastoista	1 914	1 966
Muut palkkiotuotot	1 263	4 194
Palkkiotuotot yhteensä	33 060	32 467
Palkkiokulut		
Korttiliiketoiminnasta	-1 575	-1 135
Maksujenvälityksestä	-1 209	-840
Muut palkkiokulut	-1 907	-259
Palkkiokulut yhteensä	-4 691	-2 234
Palkkiotuotot ja kulut, netto	28 369	30 233

Palkkiotuottojen ja -kulujen ryhmittelyä on muutettu paremmin liiketoimintoja kuvaavaksi. Ryhmittelyn muuttaminen on vaikuttanut myös vertailuvuoden esitystapaan.

LIITE 59.11 Kaupankäynnin nettotuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Hybridi-instrumenttien nettotuotot		
Myyntivoitot ja -tappiot	4	17
Arvostusvoitot ja -tappiot	256	187
Valuuttatoiminnan nettotuotot	308	335
Suojauslaskennan nettotuotot		
Suojaavien instrumenttien käyvän arvon muutos	-2 175	-2 456
Suojattavien instrumenttien käyvän arvon muutos	2 149	2 456
Kaupankäynnin nettotuotot yhteensä	542	539

LIITE 59.12 Sijoitustoiminnan nettotuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot		
Saamistodistuksista		
Myyntivoitot ja -tappiot	-7	-19
Arvonalentumiset	1	-47
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	1 281	670
Saamistodistuksista yhteensä	1 275	603
Osakkeista ja osuuksista		
Osinkotuotot	1 914	1 326
Myyntivoitot ja -tappiot	-203	821
Arvonalentumiset	-1 453	-5 233
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	7 339	6 321
Osakkeista ja osuuksista yhteensä	7 598	3 235
Myytävissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	8 873	3 838
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot		
Vuokratuotot	4 279	4 396
Myyntivoitot ja -tappiot	-3	-292
Muut tuotot sijoituskiinteistöistä	94	103
Vastike- ja hoitokulut	-2 674	-3 500
Poistot ja arvonalentumiset sijoituskiinteistöistä	-1 611	-1 855
Muut kulut sijoituskiinteistöistä	-12	-7
Sijoituskiinteistöjen nettotuotot yhteensä	72	-1 155
Sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	8 945	2 684

*Oikaistu ks. liite 59.7

Nettotuotot osakkeista ja osuuksista sisältää Visa-kaupan yhteydessä käyvän arvon rahastosta siirretyn tuoton 1 479 tuhatta euroa.

LIITE 59.13 Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Vakuutusmaksutuotot		
Vakuutusmaksutulo	34 585	30 429
Vakuutusmaksuvastuun muutos	-939	-949
Vakuutusmaksutuotot brutto	33 646	29 480
Jälleenvakuuttajien osuus	-667	-1 386
Vakuutusmaksutuotot yhteensä	32 980	28 094
Korvauskulut		
Maksetut korvaukset	-21 505	-20 345
Korvausvastuun muutos	-4 822	-2 476
Korvauskulut yhteensä, brutto	-26 327	-22 821
Jälleenvakuuttajien osuus	1 064	-50
Korvauskulut yhteensä	-25 263	-22 871
Sijoitustoiminnan nettotuotot	361	9
Vahinkovakuutustoiminnan nettotuotot yhteensä	8 078	5 232

Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot

(1000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Myytavissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot		
Saamistodistuksista		
Korkotuotot	150	46
Myyntivoitot ja -tappiot	34	32
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	2	-
Saamistodistuksista yhteensä	186	78
Osakkeista ja osuuksista		
Osinkotuotot	7	-
Myyntivoitot ja -tappiot	164	-69
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	13	-
Osakkeista ja osuuksista yhteensä	183	-69
Myytavissä olevien rahoitusvarojen nettotuotot yhteensä	369	9
Muut sijoitustoiminnan tuotot ja kulut		
Korkotuotot	54	50
Korkokulut	-1	-2
Muut sijoitustoiminnan tuotot	21	21
Sijoitustoiminnan hoitokulut	-83	-68
Muut sijoitustoiminnan tuotot ja kulut yhteensä	-8	1
Vahinkovakuutuksen sijoitustoiminnan nettotuotot yhteensä	361	9

Vahinkovakuutusyhtiön sijoitustoiminnan nettotuotot sisältävät kaikki sijoituksista aiheutuvat tuotot ja kulut.

Vakuutusluokkaryhmäkohtaiset tiedot 2016

(1 000 euroa)		Vakuutusmaksutulo ennen jälleenvakuuttajien osuutta	Vakuutusmaksutuotot ennen jälleenvakuuttajien osuutta	Korvauskulut ennen jälleenvakuuttajien osuutta	Liikekulut ennen jälleenvakuuttajien palkkioita ja voitto-osuuksia	Jälleenvakuuttajien osuus	Vakuutustekninen kate ennen tasoitusmäärän muutosta
Muu tapaturma ja sairaus	2016	973	899	-613	-318	-14	-46
	2015	775	734	-497	-265	-16	-43
Moottorijoneuvovastuu	2016	20 358	20 177	-14 458	-6 663	411	-533
	2015	18 574	17 803	-10 752	-6 337	-1 264	-550
Maa-ajoneuvot	2016	10 320	9 891	-8 890	-3 378	-7	-2 384
	2015	8 796	8 756	-9 553	-3 001	-7	-3 804
Alukset, ilma-alukset, raiteilla liikkuva kalusto ja kuljetus	2016	484	450	-436	-158	-4	-149
	2015	378	351	-352	-129	-5	-135
Palo- ja muu omaisuusvahinko	2016	1 876	1 699	-1 656	-614	8	-564
	2015	1 449	1 400	-1 109	-494	-121	-324
Vastuu	2016	168	155	-63	-55	1	38
	2015	133	126	-408	-45	-7	-334
Oikeusturva	2016	250	230	-150	-82	2	0
	2015	198	191	-119	-68	-10	-6
Muut	2016	156	145	-60	-51	1	34
	2015	126	119	-32	-43	-6	37
Ensivakuutus yhteensä	2016	34 585	33 646	-26 327	-11 319	397	-3 603
	2015	30 429	29 480	-22 821	-10 381	-1 436	-5 158
Jälleenvakuutus	2016	-	-	-	-	-	-
	2015	-	-	-	-	-	-
Yhteensä	2016	34 585	33 646	-26 327	-11 319	397	-3 603
	2015	30 429	29 480	-22 821	-10 381	-1 436	-5 158
Yhteistakuerä	2016						-
	2015						-
Tasoituserän muutos	2016						-
	2015						-
Vakuutustekninen kate	2016						-3 603
	2015						-5 158

LIITE 59.14 Liiketoiminnan muut tuotot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Vuokra- ja osinkotuotot oman käytön kiinteistöistä	120	188
Myyntivoitot oman käytön kiinteistöistä	16	203
Talletussuojarahaston kannatusmaksun tuloutus	2 123	1 747
Muut tuotot	4 242	1 228
Liiketoiminnan muut tuotot yhteensä	6 501	3 366

Liiketoiminnan muut tuotot sisältää vanhaan talletussuojarahastoon maksetun kannatusmaksun tuloutusta 2 123 (1 747) tuhatta euroa. Rahoitusvakuusviraston talletussuojaa varten perimä maksu katetaan vanhaan, luottolaitoslain mukaiseen talletussuojarahastoon kerrytetyillä maksuilla. Vanhaan rahastoon maksettuja kannatusmaksuja tuloutetaan silloin, kun vanha rahasto

tekee suorituksen uuteen rahastoon ja saman suuruinen kannatusmaksu kirjataan liiketoiminnan muihin kuluihin vakuutus- ja varmuuskuluihin.

Muut tuotot -erä sisältää POP Pankkien tuoton 2 528 tuhatta euroa Visa-transaktiosta.

LIITE 59.15 Henkilöstökulut

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Palkat ja palkkiot	-32 119	-30 170
Henkilösivukulut	-1 349	-1 155
Eläkekulut		
Maksupohjaiset järjestelyt	-6 668	-6 178
Etuuspohjaiset järjestelyt	75	382
Henkilöstökulut yhteensä	-40 062	-37 121

Henkilöstön palkitseminen (Pilari III mukaiset tiedot palkitsemisesta)

Kiinteä palkanosa ja muuttuva palkanosa

Palkansaajaryhmä	Henkilömäärä		Kiinteät palkat ja palkkiot		Muuttuva palkitseminen	
	2016	2015	2016	2015	2016	2015
Johto	6	6	799	629	-	-
Riskinottajat	105	84	9 095	5 443	264	122
Muu henkilöstö	630	605	20 849	23 084	1 112	893
Yhteensä	741	695	30 743	29 155	1 376	1 014

Palkitseminen liiketoiminta-alueittain 2016

	Pankkitoiminta	Vakuutus toiminta	Muu toiminta	Yhteensä
Kiinteät palkat ja palkkiot	23 529	4 371	2 844	30 743
Muuttuva palkitseminen	511	865	-	1 376
Palkitseminen yhteensä	24 040	5 236	2 844	32 119

Palkitseminen liiketoiminta-alueittain 2015

	Pankkitoiminta	Vakuutus toiminta	Muu toiminta	Yhteensä
Kiinteät palkat ja palkkiot	23 356	3 777	2 022	29 155
Muuttuva palkitseminen	456	559	-	1 014
Palkitseminen yhteensä	23 812	4 336	2 022	30 170

Lähipiirin palkkiot on esitetty liitteessä 59.30.

POP Pankkien yhteenliittymässä ei ole maksettu riskinottajille aloitusrahoja eikä erorahoja vuonna 2016. Erorahoja on määritelty viidelle riskinottajalle.

POP Pankkien yhteenliittymässä ei ole maksettu yli miljoonan euron suuruisia palkkioita vuonna 2016 eikä maksettu sellaisia muuttuvia palkkioita, joiden maksamista tulisi lykätä.

Palkitsemista koskevat muut tiedot on esitetty liitteessä 3 Hallinto- ja ohjausjärjestelmät.

LIITE 59.16 Liiketoiminnan muut kulut

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Muut hallintokulut		
Muut henkilöstökulut	-3 010	-2 889
Toimistokulut	-4 129	-6 323
ICT-kulut	-19 129	-13 146
Yhteyskulut	-3 030	-2 618
Edustus- ja markkinointikulut	-5 050	-5 143
Muut hallintokulut yhteensä	-34 347	-30 119
Muut liiketoiminnan kulut		
Vuokratulot	-2 039	-1 847
Kulut oman käytön kiinteistöistä	-3 765	-3 652
Myyntitappiot oman käytön kiinteistöistä	-22	-29
Vakuutus- ja varmuuskulut	-2 869	-2 453
Tilintarkastuspalkkiot	-427	-290
Muut palvelut	-706	-1 020
Muut liiketoiminnan kulut	-1 497	-3 944
Muut liiketoiminnan kulut yhteensä	-11 325	-13 234
Liiketoiminnan muut kulut yhteensä	-45 672	-43 353
Erittely tilintarkastuspalkkioista		
Lakisäätäinen tilintarkastus	-329	-217
Tilintarkastukseen liittyvät palvelut	-11	-47
Veroneuvonta	-4	-2
Muut asiantuntijapalvelut	-83	-23
Tilintarkastuspalkkiot yhteensä	-427	-290

Vakuutus- ja varmuuskulut sisältää rahoitusvakuusviraston perimän talletussuojarahastomaksun 2 123 (1 747) tuhatta euroa. Vanhan talletussuojarahaston varoista tuloutetut maksut on esitetty liiketoiminnan muissa tuotoissa.

LIITE 59.17 Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015*
Poistot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä		
Rakennuksista	-1 169	-1 260
Koneista ja kalustosta	-970	-1 128
Aineettomista hyödykkeistä	-2 551	-2 069
Muista	-810	-1 222
Poistot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä yhteensä	-5 500	-5 679
Arvonalentumistappiot aineellisista hyödykkeistä		
Oman käytön kiinteistöistä	71	-155
Arvonalentumistappiot aineellisista hyödykkeistä yhteensä	71	-155
Poistot ja arvonalentumistappiot aineellisista ja aineettomista hyödykkeistä yhteensä	-5 429	-5 834

*Oikaistu ks. liite 59.7

LIITE 59.18 Tuloverot

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Tilikauden verotettavaan tuloon perustuva vero	-6 257	-3 840
Aikaisempien tilikausien verot	12	-28
Muut välittömät verot	-131	-16
Laskennallisten verojen muutos	-240	271
Tuloverot yhteensä	-6 618	-3 613

Voimassa olevan verokannan mukaan laskettujen verojen täsmäytys tuloslaskelmassa esitettyihin veroihin

Kirjanpidon tulos ennen veroja	16 958	12 023
Tuloveroprosentti	20 %	20 %
Verokannan mukainen osuus tuloksesta	-3 392	-2 405
+ Verovapaat tuotot	93	211
- Vähennyskelvottomat kulut	-570	-166
- Tulokseen sisällyttömät veronalaiset tuotot	-2 006	-
+ Tulokseen sisällyttömät vähennyskelpoiset kulut	16	210
+ Aiempien vuosien vahvistettujen tappioiden käyttö	-2	34
- Tappioista kirjaamatta jätetyt laskennalliset verosaamiset	-731	-1 228
+/- Ulkomaisten yhtiöiden poikkeavasta verokannasta aiheutuva ero	42	-226
+/- Muut erät	51	-
+/- Aikaisempien tilikausien verot	12	-28
+/- Muut välittömät verot	-131	-16
Tuloslaskelman verot	-6 618	-3 613

LIITE 59.19 Rahoitusvarojen ja -velkojen tuloslaskelmaerät arvostusluokittain

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavat rahoitusvarat		
Korkotuotot	129	162
Arvostustuotot ja -tappiot	74	-82
Myyntivoitot ja -tappiot	4	17
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti kirjattavien rahoitusvarojen tuotot ja kulut yhteensä	206	98
Myytävissä olevat rahoitusvarat		
Korkotuotot ja -kulut	4 624	4 368
Käyvän arvon rahastosta siirretyt	9 621	7 207
Osinkotuotot	1 921	1 326
Myyntivoitot ja -tappiot	-851	549
Arvon alentumistappiot	-1 421	-5 281
Myytävissä olevien rahoitusvarojen tuotot ja kulut yhteensä	13 894	8 169
Eräpäivään asti pidettävät rahoitusvarat		
Korkotuotot	-	246
Eräpäivään asti pidettävien rahoitusvarojen tuotot ja kulut yhteensä	-	246
Lainat ja muut saamiset		
Korkotuotot	71 619	73 714
Muut tuotot	9 537	8 630
Arvon alentumiset lainoista ja muista saamisista	-6 731	-4 961
Lainojen ja muiden saamisten nettotuotot yhteensä	74 426	77 384
Muut rahoitusvelat		
Korkokulut	-17 906	-21 419
Muut kulut	-83	-68
Muiden rahoitusvelkojen tuotot ja kulut yhteensä	-17 989	-21 487
Johdannaiset		
Korkotuotot ja -kulut käypää arvoa suojaavista johdannaisista	3 223	3 290
Käyvän arvon suojauksen nettotuotot	-26	0
Muut tuotot ja kulut	182	269
Johdannaisten tuotot ja kulut yhteensä	3 379	3 559
Valuuttatoiminnan nettotuotot	308	335
Rahoitusvarojen ja -velkojen tuloslaskelmaerät yhteensä	74 223	68 303
Muut liiketoiminnan tuotot ja kulut	-57 266	-56 279
Tulos ennen veroja	16 958	12 023

VAROJA KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 59.20 Lainat ja saamiset

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta		
Talletukset		
Vaadittaessa maksettavat	47 164	63 415
Muut	26 351	65 912
Lainat ja saamiset luottolaitoksilta yhteensä	73 515	129 327
Lainat ja saamiset asiakkailta		
Lainat	3 107 229	2 919 646
Valtion varoista välitetyt lainat	7 311	9 026
Takaussaamiset	49	184
Käytetyt tililuotot	41 927	44 002
Luottokorttisaamiset	31 296	39 395
Muut saamiset	868	1 720
Lainat ja saamiset asiakkailta yhteensä	3 188 681	3 013 972
Lainat ja saamiset yhteensä	3 262 196	3 143 299

POP Pankki -ryhmään kuuluvat POP Pankit ovat lisäksi välittäneet Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n luottoja. POP Pankkien välittämien luottojen määrä 31.12.2016 oli 33 311 (203 105) tuhatta euroa. Yhteistyö on päättymässä ja kaikki lainat siirretään POP Pankkien taseisiin kesään 2017 mennessä.

Tilikaudella kirjatut arvonalentumistappiot lainoista ja saamisista

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Arvonalentumistappioiden lisäykset	-7 336	-5 768
Arvonalentumistappioiden peruutukset	777	827
Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumistappioiden muutos	-101	-357
Arvonalentumistappioiden peruutukset lopullisista luottotappioista	1 919	4 652
Lopulliset luottotappiot	-1 997	-4 314
Arvonalentumistappiot lainoista ja saamisista	-6 731	-4 961

Lainojen ja saamisten kertyneet arvonalentumistappiot taseessa

	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Arvonalentumistappiot 1.1.	16 933	16 286
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	7 336	5 768
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-777	-827
+/- Saamisryhmäkohtaisten arvonalentumistappioiden muutos	101	357
- Arvonalentumistappioiden peruutukset lopullisista luottotappioista	-1 927	-4 652
Arvonalentumistappiot 31.12.	21 667	16 933

LIITE 59.21 Sijoitusomaisuus

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
Myytavissä olevat rahoitusvarat		
Saamistodistukset	411 948	311 983
Osakkeet ja osuudet	305 816	289 823
Sijoituskiinteistöt	36 598	34 098
Sijoitusomaisuus yhteensä	754 362	635 904

*Oikaistu ks. liite 59.7

Myytavissä olevat rahoitusvarat 31.12.2016

(1 000 euroa)	Myytavissä olevat saamis- todistukset	Myytavissä olevat osakkeet ja osuudet			Yhteensä
	Käypään arvoon	Käypään arvoon	Hankinta- menoon	Yhteensä	
Noteeratut					
Julkisyhteisöiltä	59 865	-	-	-	59 865
Muilta	138 723	297 348	-	297 348	436 071
Muut					
Julkisyhteisöiltä	181 893	-	-	-	181 893
Muilta	31 467	-	8 469	8 469	39 936
Sijoitukset yhteensä	411 948	297 348	8 469	305 816	717 764

Myytavissä olevat rahoitusvarat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Myytavissä olevat saamis- todistukset	Myytavissä olevat osakkeet ja osuudet			Yhteensä
	Käypään arvoon	Käypään arvoon	Hankinta- menoon	Yhteensä	
Noteeratut					
Julkisyhteisöiltä	50 442	-	-	-	50 442
Muilta	154 858	257 544	-	257 544	412 401
Muut					
Julkisyhteisöiltä	54 518	-	-	-	54 518
Muilta	52 165	12 418	19 862	32 279	84 445
Sijoitukset yhteensä	311 983	269 961	19 862	289 823	601 806

Hankintameno arvoistetut myytävissä olevat osakkeet ja osuudet ovat POP Pankkien oman pääoman ehtoisia sijoituksia sellaisten yritysten osakkeisiin, jotka ovat sen toiminnalle välttämättömiä ja joille ei pystytä määrittämään luotettavaa käypää arvoa. Merkittävin noteeraamaton sijoitus on Samlink Oy:n osakkeet. POP Pankit myivät Aktia Hypoteekkipankki Oyj:n osakkeet Aktia Pankki Oyj:lle syyskuussa 2016.

Myytävissä olevien rahoitusvarojen arvonalentumistappiot

(1 000 euroa)	Saamistodistukset	Osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Arvonalentumistappiot 1.1.2016	376	5 829	6 205
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	7	1 446	1 452
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-8	-3 569	-3 577
Arvonalentumistappiot 31.12.2016	375	3 705	4 081

(1 000 euroa)	Saamistodistukset	Osakkeet ja osuudet	Yhteensä
Arvonalentumistappiot 1.1.2015	329	805	1 134
+ Arvonalentumistappioiden lisäykset	47	6 456	6 504
- Arvonalentumistappioiden peruutukset	-	-1 433	-1 433
Arvonalentumistappiot 31.12.2015	376	5 829	6 205

Sijoituskiinteistöjen muutokset

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
Hankintameno 1.1.	44 135	41 312
+ Lisäykset	1 375	4 819
- Vähennykset	-1 554	-2 076
+/- Siirrot	4 105	80
Hankintameno 31.12.	48 062	44 135
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-10 037	-8 402
+/- Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	185	150
- Poistot	-1 220	-1 077
- Arvonalentumiset	-391	-709
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-11 464	-10 037
Kirjanpitoarvo 1.1.	34 098	32 911
Kirjanpitoarvo 31.12.	36 598	34 098

*Oikaistu ks. liite 59.7

LIITE 59.22 Aineettomat hyödykkeet

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Tietojärjestelmät	9 685	11 852
Muut aineettomat hyödykkeet	3 566	3 370
Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet	315	617
Aineettomat hyödykkeet yhteensä	13 566	15 839

POP Pankki -ryhmän merkittävimmät aineettomat hyödykkeet muodostuvat vahinkovakuutustoiminnan ja pankkitoiminnan tietojärjestelmien hankinnasta aiheutuneista kuluista. Vahinkovakuutuksen tietojärjestelmän kirjanpitoarvo oli tilikauden 2016 lopussa 7 726 (8 885) tuhatta euroa.

Vahinkovakuutusjärjestelmälle on tehty arvonalentumistestaus IAS 36 -standardin mukaisesti. Testauksen tuloksena kerrytettävissä oleva rahamäärä ylittää aineettoman hyödykkeen kirjanpitoarvon.

Aineettomien hyödykkeiden muutokset 2016

(1 000 euroa)	Tieto- järjestelmät	Muut aineettomat hyödykkeet	Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	16 764	5 662	617	23 043
+ Lisäykset	119	184	497	800
- Vähennykset	-383	-125	-	-508
+/- Siirrot	-	799	-799	-
Hankintameno 31.12.	16 499	6 520	315	23 334
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-4 912	-2 292	-	-7 204
+/- Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	-	-	-	0
- Poistot	-1 902	-648	-	-2 550
+/- Muut muutokset	-	-15	-	-15
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-6 814	-2 954	-	-9 768
Kirjanpitoarvo 1.1.	11 851	3 370	617	15 839
Kirjanpitoarvo 31.12.	9 685	3 566	315	13 566

Aineettomien hyödykkeiden muutokset 2015

(1 000 euroa)	Tieto- järjestelmät	Muut aineettomat hyödykkeet	Keskeneräiset aineettomat hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	14 537	2 232	2 519	19 288
+ Lisäykset	2 241	3 455	507	6 203
- Vähennykset	-13	-25	-2 439	-2 478
+/- Siirrot	-	-	29	29
Hankintameno 31.12.	16 764	5 662	617	23 043
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-2 780	-1 686	-	-4 466
+/- Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	13	-	-	13
- Poistot	-2 146	-605	-	-2 751
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-4 912	-2 292	-	-7 204
Kirjanpitoarvo 1.1.	11 757	545	2 519	14 822
Kirjanpitoarvo 31.12.	11 852	3 370	617	15 839

LIITE 59.23 Aineelliset hyödykkeet

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
Omassa käytössä olevat kiinteistöt		
Maa- ja vesialueet	2 967	2 748
Rakennukset	28 893	33 352
Koneet ja kalusto	2 956	2 927
Muut aineelliset hyödykkeet	788	769
Aineelliset hyödykkeet yhteensä	35 604	39 796

*Oikaistu ks. liite 59.7

Aineellisten hyödykkeiden muutokset 2016

(1 000 euroa)	Oman käytön kiinteistöt	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Kesken-eräiset aineelliset hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	58 987	17 726	928	-	77 641
+ Lisäykset	1 011	1 071	36	902	3 020
- Vähennykset	-101	-139	-1	-	-241
+/- Siirrot	-3 202	1	-1	-902	-4 105
Hankintameno 31.12.	56 694	18 659	962	-	76 315
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-22 888	-14 799	-158	-	-37 845
+/- Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	19	95	0	-	115
- Poistot	-1 927	-999	-16	-	-2 943
- Arvonalentumiset	65	-	-	-	65
+/- Muut muutokset	-102	0	0	-	-102
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-24 834	-15 703	-174	-	-40 711
Kirjanpitoarvo 1.1.	36 099	2 927	769	-	39 796
Kirjanpitoarvo 31.12.	31 860	2 956	788	-	35 604

Aineellisten hyödykkeiden muutokset 2015

(1 000 euroa)	Oman käytön kiinteistöt*	Koneet ja kalusto	Muut aineelliset hyödykkeet	Kesken-eräiset aineelliset hyödykkeet	Yhteensä
Hankintameno 1.1.	57 413	17 173	937	742	76 265
+ Lisäykset	2 432	618	9	50	3 109
- Vähennykset	-1 428	-64	-18	-	-1 510
+/- Siirrot	570	-	-	-793	-222
Hankintameno 31.12.	58 987	17 726	928	-	77 641
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 1.1.	-21 157	-13 679	-147	-	-34 982
+/- Vähennysten ja siirtojen kertyneet poistot	93	39	5	-	137
- Poistot	-1 731	-1 159	-17	-	-2 907
- Arvonalentumiset	-93	-	-	-	-93
Kertyneet poistot ja arvonalentumiset 31.12.	-22 888	-14 799	-158	-	-37 845
Kirjanpitoarvo 1.1.	36 256	3 494	790	742	41 282
Kirjanpitoarvo 31.12.	36 099	2 927	769	-	39 796

*Oikaistu ks. liite 59.7

LIITE 59.24 Laskennalliset verot

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
Veroaamiset		
Laskennalliset veroaamiset	1 734	2 924
Tulovero-aamiset	186	1 043
Veroaamiset yhteensä	1 920	3 967
Verovelat		
Laskennalliset verovelat	25 497	24 844
Tuloverovelka	1 509	437
Verovelat yhteensä	27 006	25 281

Laskennalliset veroaamiset

(1 000 euroa)	1.1.2016	Kirjattu tulos- vaikutteisesti	Kirjattu muihin laajan tuloksen eriin	31.12.2016
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	1 332	-233	-760	338
Ryhmäkohtaisista arvonalentumisista	557	20	-	577
Kiinteistöomaisuuden poisto-oikaisuista	566	172	-	738
Saaduista ennakkomaksuista	31	-31	-	-
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	51	-15	30	65
Vahvistetuista tappioista	74	134	-	208
Konserniyhdistelyistä	314	-507	-	-193
Laskennalliset veroaamiset yhteensä	2 924	-460	-730	1 734

(1 000 euroa)	1.1.2015*	Kirjattu tulos- vaikutteisesti	Kirjattu muihin laajan tuloksen eriin	31.12.2015*
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	1 863	143	-674	1 332
Ryhmäkohtaisista arvonalentumisista	485	71	-	557
Kiinteistöomaisuuden poisto-oikaisuista	396	171	-	566
Saaduista ennakkomaksuista	48	-17	-	31
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	-	-117	168	51
Vahvistetuista tappioista	-	74	-	74
Konserniyhdistelyistä	204	178	-68	314
Laskennalliset veroaamiset yhteensä	2 995	503	-574	2 924

*Oikaistu ks. liite 59.7

POP Pankki -ryhmään kuuluvilla yrityksillä on verotuksellisia tappioita, joista ei ole kirjattu laskennallista veroaamista 32 511 tuhatta euroa (29 867) tuhatta euroa. Tappiot vanhenevat vuosina 2021-2026.

Laskennalliset verovelat

(1 000 euroa)	1.1.2016	Kirjattu tulos- vaikutteisesti	Kirjattu muihin laajan tuloksen eriin	31.12.2016
Verotuksellisista varauksista	21 891	-5	-	21 886
Myytavissä olevista rahoitusvaroista	2 035	39	872	2 946
Aineettomista hyödykkeistä	917	-252	-	665
Laskennalliset verovelat yhteensä	24 844	-219	872	25 497

(1 000 euroa)	1.1.2015	Kirjattu tulos- vaikutteisesti	Kirjattu muihin laajan tuloksen eriin	31.12.2015
Verotuksellisista varauksista	21 497	394	-	21 891
Myytavissä olevista rahoitusvaroista	2 509		-474	2 035
Aineettomista hyödykkeistä	1 034	-117	-	917
Etuuspohjaisista eläkejärjestelyistä	98	-41	-57	-
Laskennalliset verovelat yhteensä	25 139	236	-531	24 844

Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut erät ja niihin liittyvät laskennalliset verot 2016

(1 000 euroa)	Muutos, brutto	Laskennallinen vero	Muutos, netto
Käyvän arvon rahasto	8 067	-1 632	6 434
Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt	-165	30	-135
Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut erät yhteensä	7 902	-1 603	6 299

Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut erät ja niihin liittyvät laskennalliset verot 2015

(1 000 euroa)	Muutos, brutto	Laskennallinen vero	Muutos, netto
Käyvän arvon rahasto	1 592	-280	1 312
Etuuspohjaiset eläkejärjestelyt	-1 117	223	-894
Muihin laajan tuloksen eriin kirjatut erät yhteensä	475	-57	418

VELKOJA JA OMAA PÄÄOMAA KOSKEVAT LIITETIEDOT

LIITE 59.25 Lisäosuuspääoma

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Lisäosuuspääoma 1.1.	58 231	74 831
Lisäosuuspääoman lisäykset	1 262	1 349
Lisäosuuspääoman palautukset	-9 195	-6 696
Muunnettu POP Osuuksiksi	-12 786	-11 253
Lisäosuuspääoma 31.12.	37 512	58 231
josta irtisanotut lisäosuudet	6 259	8 222

Kansallisen yhteisöainsäädännön mukainen jäsenosuuspankkien osuuspääoma sisältää jäsenosuuksia, lisäosuuksia ja POP Osuuksia. IFRS-tilinpäätöksessä osuudet luokitellaan omaksi pääomaksi tai velaksi IAS 32 Rahoitusinstrumentit, esittämistapa -standardin mukaisesti.

Lisäosuuspääoma on luokiteltu IFRS-tilinpäätöksessä velaksi, koska osuuspankeilla ei ole ehdotonta oikeutta kieltäytyä lisäosuusmaksun palautuksesta jäsenelle. Lisäosuudelle maksetut korot on esitetty korkokuluissa. Kansallisen yhteisöainsäädännön mukaan lisäosuuspääoma kuuluu osuuspankin omaan pääomaan.

Lisäosuusmaksu palautetaan kuuden kuukauden kulluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka perusteella palautus ensimmäisen kerran voidaan suorittaa. Jos irtisanottua lisäosuusmaksua ei ole voitu palauttaa kokonaisuudessaan osuuskuntalain tai osuuspankkilain säännösten perusteella, voi palautus tapahtua jälkipalautuksena, jos se on kolmen seuraavan tilinpäätöksen perusteella mahdollista.

Lisäosuudet voidaan muuntaa POP Osuuksiksi, jotka luokitellaan IFRS-tilinpäätöksessä omaan pääomaan. Tilikaudella 2016 lisäosuuspääomasta yhteensä 12 786 (11 253) tuhatta euroa muunnettiin POP Osuuksiksi. POP Osuuksista on kerrottu tarkemmin omaa pääomaa koskevassa liitteessä 50.26.

LIITE 59.26 Oma pääoma

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015*
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus		
Osuuspääoma, jäsenosuudet	9 051	8 904
josta irtisanotut jäsenosuudet	470	473
Osuuspääoma, POP Osuudet	43 508	17 904
josta irtisanotut POP Osuudet	2 516	634
Sidotut rahastot		
Vararahasto	52 494	52 499
Yhtiöjärjestyksen/sääntöjen mukaiset rahastot	1 041	1 163
Käyvän arvon rahasto		
Myytävissä olevista rahoitusvaroista	10 717	4 283
Vapaat rahastot		
Muut vapaat rahastot	90 834	98 136
Kertyneet voittovarot		
Edellisten tilikausien voitto (tappio)	244 653	229 028
Tilikauden voitto (tappio)	10 260	8 538
POP Pankki -ryhmän omistajien osuus yhteensä	462 558	420 455
Määräysvallattomien omistajien osuus	463	3 261
Oma pääoma yhteensä	463 021	423 716

*Oikaistu ks. liite 59.7

Osuuspääoma ja osuuksien luokittelu omaksi pääomaksi

POP Pankki -ryhmän osuuspääoma muodostuu jäsenosuuksista ja POP Osuuksista.

Jäsenosuudet

POP Pankki -ryhmän omaan pääomaan kuuluvat jäsenosuuspankkien jäsenten jäsenosuuspankeille maksamat osuusmaksut, joiden koron maksusta ja pääoman palauttamisesta pankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä. Jäsenosuusmaksu antaa jäsenelle oikeuden osallistua jäsenosuuspankin hallintoon ja päätöksentekoon.

Osuuspankkien jäsenosuudet 8 904 tuhatta euroa on luokiteltu 31.12.2015 omaksi pääomaksi. Vertailukauden alussa 1.1.2015 jäsenosuudet 8 872 tuhatta euroa oli luokiteltu velaksi. Luokittelumuutos on seuraus vuonna 2015 tehdystä sääntömuutoksesta, jonka jälkeen osuuspankilla on ehdoton oikeus kieltäytyä koron maksusta ja jäsenosuusmaksun palautuksesta.

POP Pankeilla oli 31.12.2016 yhteensä 86 (84) tuhatta jäsentä.

POP Osuudet

POP Pankki -ryhmän omaan pääomaan sisältyy myös jäsenosuuspankkien jäsenten tekemät sijoitukset jäsenosuuspankkien liikkeeseen laskemiin POP Osuuksiin. POP Osuudet ovat uusi oman pääoman instrumentti, joka laskettiin liikkeeseen ensimmäisen kerran tilikaudella 2015. Osuuspankilla on sen sääntöjen mukaan ehdoton oikeus kieltäytyä POP Osuuksien koron maksusta ja pääoman palauttamisesta.

POP Pankki -ryhmän jäsenpankit laskivat liikkeeseen tilikaudella 2016 POP Osuuksia yhteensä 25 604 (17 904) tuhatta euroa. Tästä uusmyynnin osuus oli 12 817 (6 652) tuhatta euroa ja muunnettujen lisäosuuksien osuus 25 604 (11 253) tuhatta euroa. POP Osuuksia oli 31.12.2016 yhteensä 43 508 (17 904) tuhatta euroa.

Vuoden 2016 korkotavoite POP Osuuksille on 2,25 tai 2,5 prosenttia. Maksettava korko vahvistetaan tilikauden päättymisen jälkeen osuuskunnan kokouksen päätöksellä hallituksen esityksestä. Korkotavoite voi muuttua vuosittain. POP Osuudet eivät anna jäsenelle äänivaltaa tai muita oikeuksia.

Jäsenosuus ja POP Osuus voidaan palauttaa 12 kuukauden kuluttua sen tilikauden päättymisestä, jonka aikana jäsenyys on päättynyt tai POP Osuus on irtisanottu. Jos jäsenosuutta tai POP Osuutta ei ole voitu palauttaa kokonaisuudessaan osuuskuntalain tai osuuspankkilain säännösten perusteella, voi palautus tapahtua jälkipalautuksena, jos se on kolmen seuraavan tilinpäätöksen perusteella mahdollista.

Lisäosuudet

Osuuspankkien kansallisessa tilinpäätöksessä omaan pääomaan sisältyvät lisäosuudet luokitellaan IFRS-tilinpäätöksessä velaksi. Lisäosuudet voidaan muuntaa POP Osuuksiksi, jotka luokitellaan IFRS-tilinpäätöksessä omaan pääomaan. Lisäosuuksista on kerrottu tarkemmin liitteessä 59.25.

Sidotut rahastot

Sidottuihin rahastoihin kuuluvat vararahasto, käyvän arvon rahasto ja muut sidotut rahastot. Vararahasto on muodostunut aiemmillä tilikausilla rahastoon siirretyistä voittovaroista sekä jäsenosuuspankkien arvonkorotusrahastosta ja luottotappiovarauksista siirretyistä osuuksista. Vararahastoa voidaan käyttää sellaisten tappioiden

kattamiseen, joihin vapaa oma pääoma ei riitä.

Käyvän arvon rahasto sisältää myytävissä olevien rahoitusvarojen käyvän arvon muutoksen laskennallisella verolla vähennettynä. Käyvän arvon muutos voi olla positiivinen tai negatiivinen. Rahastoon merkityt erät siirretään tuloslaskelmaan, kun myytävissä olevasta arvopaperista luovutaan tai kirjataan arvonalentuminen. Rahastoon voidaan kirjata myös rahavirran suojaussuhteissa olevien korkojohdannaisten tehokkaaksi todennettu laskennallisilla veroilla oikaistu arvonmuutosnetto. Arvonmuutokset realisoituvat tuloslaskelmaan sille tilikaudelle, jona suojauksen kohteena ovat rahavirrat toteutuvat.

Vapaat rahastot

Muut vapaat rahastot on muodostettu aikaisempien tilikausien voittovaroista ja ne perustuvat yhtiöjärjestykseen, sääntöihin tai yhtiökokouksen tai osuuskuntakokouksen päätökseen. Vertailukauden muut vapaat rahastot sisältää POP Pankkien vakuusrahadon vakuusrahadon pääoman.

Kertyneet voittovarot

Kertyneet voittovarot ovat ryhmään kuuluvien yhteisöjen aiemmilta tilikausilta kertyneitä varoja, joita ei ole siirretty oman pääoman rahastoihin tai jaettu voitonjakona omistajille. Kertyneet voittovarot sisältävät myös ryhmään kuuluvien yhteisöjen erillistilinpäätöksiin sisältyvät vapaaehtoiset varaukset ja poistoeron laskennallisella verovelalla vähennettynä.

Erittely käyvän arvon rahaston muutoksista

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Käyvän arvon rahasto 1.1.	4 283	2 971
Käyvän arvon muutos, osakkeet ja osuudet	12 825	9 371
Käyvän arvon muutos, muut rahoitusinstrumentit	3 894	-775
Tuloslaskelmaan siirretty	-8 635	-6 991
Muut muutokset	-18	-13
Laskennalliset verot	-1 632	-280
Käyvän arvon rahasto 31.12.	10 717	4 283

MUUT LIITETIEDOT

LIITE 59.27 Käyvät arvot arvostusmenetelmän mukaisesti

Toistuvasti käypään arvoon arvostetut erät 31.12.2016

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavat					
Pankkitoiminta	-	-	1 681	1 681	1 681
Johdannaiset					
Pankkitoiminta	-	2 541	-	2 541	2 541
Myytavissä olevat rahoitusvarat					
Pankkitoiminta	506 889	194 841	16 035	717 764	717 764
Vakuutustoiminta	28 629	-	-	28 629	28 629
Rahoitusvarat yhteensä	535 518	197 381	17 715	750 615	750 615

Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut erät 31.12.2016

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Lainat ja saamiset					
Pankkitoiminta	-	3 290 469	-	3 290 469	3 262 196
Muut kuin rahoitusvarat					
Sijoituskiinteistöt					
Pankkitoiminta	-	-	47 412	47 412	36 598
Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut varat yhteensä		3 290 469	47 412	3 337 881	3 298 795
Rahoitusvelat					
Muut rahoitusvelat					
Pankkitoiminta	-	3 652 913	-	3 652 913	3 651 534
Jaksotettuun hankintamenoön arvostetut velat yhteensä	-	3 652 913	-	3 652 913	3 651 534

Toistuvasti käypään arvoon arvostetut erät 31.12.2015

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavat					
Pankkitoiminta	-	-	3 383	3 383	3 383
Johdannaiset					
Pankkitoiminta	-	5 356	-	5 356	5 356
Myytavissä olevat rahoitusvarat					
Pankkitoiminta	463 754	94 675	30 959	589 388	589 388
Vakuustoitominta	24 412	-	-	24 412	24 412
Muut	12 418	-	-	12 418	12 418
Rahoitusvarat yhteensä	500 583	100 032	34 342	634 957	634 957

Myytavissä olevien rahoitusvarojen Muut -erä sisältää muiden toimintojen myytävissä olevat rahoitusvarat, jotka muodostuvat POP Pankkien vakuusrahaston sijoituksista.

Jaksotettuun hankintamenuon arvostetut erät 31.12.2015

(1 000 euroa)	Taso 1	Taso 2	Taso 3	Käypä arvo yhteensä	Kirjanpito-arvo
Rahoitusvarat					
Lainat ja saamiset					
Pankkitoiminta	-	3 123 949	-	3 123 949	3 143 299
Muut kuin rahoitusvarat					
Sijoituskiinteistöt					
Pankkitoiminta	-	-	43 575	43 575	34 098
Jaksotettuun hankintamenuon arvostetut varat yhteensä		3 123 949	43 575	3 167 524	3 177 397
Rahoitusvelat					
Muut rahoitusvelat					
Pankkitoiminta	-	3 519 270	-	3 519 270	3 532 372
Jaksotettuun hankintamenuon arvostetut velat yhteensä	-	3 519 270	-	3 519 270	3 532 372

Rahoitusvarojen ja -velkojen käyvän arvon määrittäminen

Rahoitusvarat ja -velat merkitään taseeseen käypään arvoon tai jaksotettuun hankintamenuun. Rahoitusinstrumenttien luokittelu ja arvostaminen on kuvattu tarkemmin liitteessä 2 POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen laatimisperiaatteet.

Käyvän arvon hierarkiat

Taso 1 sisältää rahoitusinstrumentit, joiden arvo määräytyy likvideiltä markkinoilta saatavien markkinahintanoteerausten perusteella. Likvideiksi markkinoiksi katsotaan sellaiset markkinat, joilta hintanoteeraukset saadaan säännöllisesti. Tähän ryhmään merkitään kaikki julkisesti noteeratut arvopaperit.

Taso 2 sisältää sellaiset rahoitusinstrumentit, joiden arvostuksessa käytetään yleisesti hyväksytyjä arvostusmenetelmiä tai -malleja, jotka perustuvat todennettavissa oleviin markkinahintoihin perustuviin oletuksiin. Tasolle 2 merkittyjen rahoitusinstrumenttien käypä arvo voi perustua esimerkiksi rahoitusvälineen osien markkinanoteerauksesta johdettuun arvoon. Tähän ryhmään

merkitään mm. korkojohdannaiset sekä muut instrumentit, joilla ei käydä kauppaa likvideillä markkinoilla.

Taso 3 sisältää sellaiset rahoitusinstrumentit ja muut varat, joiden käypä arvo ei perustu markkinanoteerauksiin tai arvostusmenetelmien tai -mallien avulla todennettavissa olevien markkinahintojen perusteella laskettuun arvoon. Arvostusmenetelmissä käytettyihin oletuksiin liittyy usein epävarmuutta. Tasolle 3 merkittyjen varojen käypä arvo perustuu usein kolmannelta osapuolelta saatuun hintatietoon. Tähän ryhmään merkitään noteeraamattomat osakkeet ja rahastot sekä sijoituskiinteistöt.

Siirrot käyvän arvon hierarkiatasojen välillä

Siirrot hierarkiatasojen välillä katsotaan tapahtuneen siirron aiheuttaneen tapahtuman tai olosuhteiden muutoksen toteutumispäivänä.

Tilikaudella 2016 on siirretty arvopapereita 4 947 (10 099) tuhatta euroa hierarkiatasolta 3 hierarkiatasolle 1. Kyseisille myytävissä oleville saamistodistuksille ei aiemmin saatu säännöllisesti julkista noteerausta, minkä vuoksi ne oli vertailukaudella luokiteltu hierarkiatasolle 3.

TASOLLE 3 MERKITYJEN TOISTUVASTI KÄYPÄÄN ARVOON ARVOSTETTUIJEN RAHOITUSVAROJEN TAPAHTUMAT

Tasolle 3 merkittyjen käypään arvoon tulosvaikutteisesti arvostettavien rahoitusvarojen tapahtumat

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016 Pankkitoiminta	1.1.-31.12.2015 Pankkitoiminta
Kirjanpitoarvo 1.1.	3 383	3 477
+ Hankinnat	196	-
- Myynnit	-368	-50
- Vuoden aikana erääntyneet	-1 600	-
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoituneet arvonmuutokset	34	-
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoitumattomat arvonmuutokset	36	-44
Kirjanpitoarvo 31.12.	1 681	3 383

Tasolle 3 merkittyjen myytävissä olevien rahoitusvarojen tapahtumat

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016 Pankkitoiminta	1.1.-31.12.2015 Pankkitoiminta
Kirjanpitoarvo 1.1.	30 959	44 166
+ Hankinnat	4 052	5 081
- Myynnit	-12 435	-3 653
- Tilikauden aikana erääntyneet	-1 105	-5 183
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoituneet arvonmuutokset	-668	118
+/- Tuloslaskelmaan kirjatut realisoitumattomat arvonmuutokset	-50	30
+/- Laajan tuloksen eriin kirjatut arvonmuutokset	228	499
- Siirrot tasolle 1 ja 2	-4 947	-10 099
Kirjanpitoarvo 31.12.	16 035	30 959

HERKKYYSANALYYSI TASOLLE 3 MERKITYILLE RAHOITUSVAROILLE**Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2016**

(1 000 euroa)	Kirjanpitoarvo	Mahdollinen vaikutus omaan pääomaan	
		Positiivinen	Negatiivinen
Pankkitoiminta	15 925	1 481	-1 481
Myytävissä olevat rahoitusvarat yhteensä	15 925	1 481	-1 481

Myytävissä olevat rahoitusvarat 31.12.2015

(1 000 euroa)	Kirjanpitoarvo	Mahdollinen vaikutus omaan pääomaan	
		Positiivinen	Negatiivinen
Pankkitoiminta	31 446	3 258	-3 258
Myytävissä olevat rahoitusvarat yhteensä	31 446	3 258	-3 258

Tasolle 3 merkittyjen toistuvasti käypään arvoon arvostettavien rahoitusvarojen käyvän arvon herkkyys on laskettu korkosidonnaisille sijoituksille olettamalla korkotason muuttuvan yhden prosentin ja muille sijoituksille olettamalla arvopaperin käyvän arvon muuttuvan 15 prosenttia.

POP Pankki -ryhmällä ei ole kertaluonteisesti käypään arvoon arvostettuja varoja.

LIITE 59.28 Eläkesaaminen ja -velka

POP Pankki -ryhmällä on lakisääteisen eläketurvan (TyEL) lisäksi etuusperusteisia eläkejärjestelyjä johdolle sekä sellaisille henkilöille, jotka ovat kuuluneet OP-Eläkesääntöön. Näiden vakuutusten eläkeikä vaihtelee 60-65 vuoden välillä.

Vakuutusjärjestelyssä varojen määrä kuvastaa vakuutusyhtiön vastuulla olevaa osaa velvoitteesta ja se lasketaan

samalla diskonttauskorolla kuin velvoite. Järjestelyyn kuuluvat varat sisältävät 100 % hyväksyttävistä vakuutuksista. Koska velvoitteet on vakuutettu, yhtiön vastuulle ei jää merkittäviä riskejä. Yhtiön vastuulle jää lähinnä työeläkeindeksiin sidottujen eläkkeiden korotukset sekä diskonttauskoron ja palkankorotusten muutosten vaikutus nettovelkaan.

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Kauden työsuoritukseen perustuva meno	193	141
Nettokorko	1	-10
Kulut tuloslaskelmassa	194	131
Uudelleen määrittämisestä johtuvat erät	148	1 123
Laaja tulos ennen veroja	342	1 254
Velvoitteen nykyarvo 1.1.	19 938	19 744
Kauden työsuoritukseen perustuva meno	193	141
Korkokulu	366	283
Vakuutusmatemaattiset voitot (-) / tappiot (+) kokemusperäisistä muutoksista	-812	1 438
Vakuutusmatemaattiset voitot (-) / tappiot (+) taloudellisten oletusten muutoksista	915	-334
Maksetut etuudet	-936	-1 334
Velvoitteen nykyarvo 31.12.	19 665	19 938
Järjestelyyn kuuluvien varojen käypä arvo 1.1.	19 685	20 232
Korkotuotot	365	293
Järjestelyyn kuuluvien varojen tuotto pl. korkokuluun/-tuottoon kuuluva erä	-45	-18
Maksetut etuudet	-936	-1 334
Järjestelyyn suoritettavat maksut	269	512
Järjestelyyn kuuluvien varojen käypä arvo 31.12.	19 339	19 685
Velvoitteen nykyarvo	19 665	19 938
Järjestelyyn kuuluvien varojen käypä arvo	19 339	19 685
Taseessa oleva nettovelka 31.12.	326	253
Taseessa oleva nettovelka 1.1.	253	-489
Kulut tuloslaskelmassa	194	131
Järjestelyyn suoritettavat maksut	-269	-512
Uudelleenmäärittämiset muun laajan tuloksen erissä	148	1 123
Taseessa oleva nettovelka 31.12.	326	253
Vakuutusmatemaattiset oletukset		
Diskonttaus korko, %	1,50 %	1,90 %
Palkankehitys, %	1,50 %	1,50 %
Eläkkeiden nousu, %	1,66 %/0,0 %	1,67 %
Inflaatio, %	1,42 %	1,43 %

Herkkyysanalyysi - nettovelka

Alla olevassa taulukossa on esitetty oletusten muutosten vaikutukset nettovelkaan. Herkkyyksiä laskettaessa muiden oletusten on oletettu pysyvän ennallaan.

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Diskonttauskoron muutos + 0,5 %	-20	-16
Diskonttauskoron muutos - 0,5 %	22	18
Palkankehitys + 0,5 %	112	133
Palkankehitys - 0,5 %	-112	-132
Eläkkeiden nousun muutos + 0,5 %	1 195	1 142
Eläkkeiden nousun muutos - 0,5 %	-1 127	-1 079

Veloitteen painotettuun keskiarvoon perustuva duraatio on 13,2 vuotta.

POP Pankki -ryhmä arvioi maksavansa etuus pohjaisiin eläkejärjestelyihinsä vuonna 2017 noin 260 tuhatta euroa.

Vuoden 2017 alusta voimaan tulleella lakisääteisen eläkejärjestelmän uudistuksella ei tiedetä olevan vaikutuksia POP Pankki -ryhmän lisäeläkkeisiin.

LIITE 59.29 POP Pankki -ryhmän tilinpäätökseen sisältyvät yhteisöt

POP Pankki -ryhmän rakenne on kuvattu liitessä 1 POP Pankki -ryhmä ja yhdistellyn IFRS-tilinpäätöksen laajuus.

Laskentatekninen emoyhtiö

POP Pankki -ryhmän laskentateknisen emoyhtiön muodostavat jäsenpankit ja niiden taseen loppusumma (FAS).

Pankin nimi	Kotipaikka	Tase 31.12.2016	Tase 31.12.2015
Hannulan Osuuspankki	Hankasalmi	28 361	28 615
Honkajoen Osuuspankki	Honkajoki	53 699	52 179
Isojoen Osuuspankki	Isojoki	61 415	56 816
Jämijärven Osuuspankki	Jämijärvi	58 633	56 814
Kannonkosken Osuuspankki	Kannonkoski	51 681	49 529
Keuruun Osuuspankki	Keuruu	180 929	172 669
Konneveden Osuuspankki	Konnevesi	115 958	106 510
Kosken Osuuspankki	Koski Tl	173 159	169 447
Kurikan Osuuspankki	Kurikka	285 521	261 682
Kyrön Seudun Osuuspankki	Pöytyä	90 133	87 353
Kyrönmaan Osuuspankki	Isokyrö	243 382	229 673
Kyyjärven Osuuspankki	Kyyjärvi	69 859	64 423
Lammin Osuuspankki	Hämeenlinna	168 508	152 019
Lanneveden Osuuspankki	Saarijärvi	43 243	42 624
Lappajärven Osuuspankki	Lappajärvi	106 474	106 782
Lapuan Osuuspankki	Lapua	232 914	216 916
Lavian Osuuspankki	Pori	69 248	64 083
Liedon Osuuspankki	Lieto	120 340	112 929
Nivalan Järvikylän Osuuspankki	Nivala	77 700	68 462
Piikkiön Osuuspankki	Kaarina	105 857	100 819
Pohjanmaan Osuuspankki	Kauhava	450 874	432 585
Reisjärven Osuuspankki	Reisjärvi	142 463	124 449
Sievin Osuuspankki	Sievi	145 654	121 295
Siilinjärven Osuuspankki	Siilinjärvi	304 878	283 828
Suupohjan Osuuspankki	Kauhajoki	797 132	775 983
Tiistenjoen Osuuspankki	Lapua	35 426	29 865

POP Pankki -ryhmään yhdistellyt tytär- ja osakkuusyrietykset

	Kotipaikka	Ryhmän omistusosuus	
		31.12.2016	31.12.2015
POP Pankkiliitto osk (Ryhmän keskusyhteisö)	Helsinki	100,0 %	77,9 %
Bonum Pankki Oyj (POP Pankkiliitto osk:n kokonaan omistama tytäryhtiö)	Espoo	100,0 %	77,9 %
POP Pankkien vakuusrahasto (purettu 9.6.2016)	Helsinki	-	78,3 %
POP Holding Oy	Helsinki	100,0 %	98,0 %
Suomen Vahinkovakuutus Oy (POP Holding Oy:n kokonaan omistama tytäryhtiö)	Espoo	100,0 %	98,0 %
Optium Oy (myyty 8.2.2016)	Tampere	-	96,7 %
Pajker AS	Audru, Viro	67,5 %	67,5 %
White Beach Development AS (Pajker AS:n tytäryritys)	Audru, Viro	72,5 %	72,5 %

Yhteisjärjestelyt

Ryhmän alle 100 prosentin omistukset keskinäisissä kiinteistöosakeyhtiöissä ja asunto-osakeyhtiöissä on käsitelty POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksessä yhteisinä toimintoina. Yhtiöiden kautta hallinnoidaan sekä oman käytön tiloja että sijoituskiinteistöjä.

POP Pankki -ryhmään yhdistellyt yhteiset toiminnot (merkittävimmät kiinteistöyhtiöt)

	Ryhmän omistusosuus	
	31.12.2016	31.12.2015
Asunto Oy Keuruun Tarhiansuu	36,9 %	36,9 %
Asunto Oy Tampereen Kauppakatu 14	23,9 %	23,9 %
Asunto Oy Tampereen Koskilehmus	21,9 %	21,9 %
Kiinteistö Oy Kosken Pankkitalo	53,6 %	53,6 %
Kiinteistö Oy Lehto-Center	38,6 %	41,0 %
Kiinteistö Oy Liedon Torinkulma	62,5 %	62,5 %
Kiinteistö Oy Riihikuiva	82,7 %	82,7 %
Kiinteistö Oy Siilinjärven Pankkikeskus	66,5 %	66,5 %

Muutokset tytäryritysomistuksissa

Tilikaudella 2016 POP Pankit myivät kaikki omistamansa Optium Oy:n osakkeet ja POP Pankkien vakuusrahasto purettiin.

Tilikaudella 2016 ei hankittu tytäryrityksiä. Vertailukaudella 2015 POP Pankit hankkivat omistukseensa POP

Pankki -ryhmästä eronneiden osuuspankkien omistamat POP Holding Oy:n ja Optium Oy:n osakkeet. Hankitut osuudet vastasivat 9,6 prosenttia POP Holding Oy:n osakkeista ja 16,1 prosenttia Optium Oy:n osakkeista. Lisäksi vertailukaudella 2015 Pohjanmaan Osuuspankin omistusosuus Pajker AS -yhtiöstä kasvoi 17,5 prosenttia yrityksessä tehtyjen omistusjärjestelyiden seurauksena.

(1 000 euroa)	31.12.2016	31.12.2015
Määräysvallattomien osuuksien hankintahinta	-	1 972
Hankittu määräysvallattomien osuus	-	1 757
Omistusosuuden muutoksen vaikutus POP Pankki -ryhmän omaan pääomaan	-	-214

Määräysvallattomien omistajien osuudet tytäryrityksissä

POP Pankkiliiton jäsenyydestä erosi ennen yhteeliittymän perustamista kahdeksan osuuspankkia. POP Pankkiliitto osk:n jäsenyydestä eronneet pankit omistivat vertailukaudella 22,1 prosenttia POP Pankkiliitto osk:n osuuspääomasta. Eronneilla pankeilla oli siten välillinen omistusosuus kaikista POP Pankkiliiton tytäryrityksistä sekä näiden omistamista yrityksistä. Lisäksi eronneet pankit olivat jäsenenä kesäkuussa 2016 puretussa POP Pankkien vakuusrahastossa. Eronneiden pankkien osuus POP Pankkien vakuusrahaston omasta pääomasta oli 21,7 prosenttia.

POP Pankkiliitto osk palautti eronneille pankeille näiden maksamat osuusmaksut joulukuussa 2016. Eronneiden pankkien taloudelliset oikeudet päättyivät, kun pääoma palautettiin. Palautussitoumus 4 968 tuhatta euroa on esitetty vertailukauden taseessa 31.12.2015 muissa

veloissa eikä se sisälly määräysvallattomien osuuteen omasta pääomasta.

Edellä esitettyjen muutosten seurauksena POP Pankki -ryhmän tytäryrityksissä ei ole merkittäviä määräysvallattomien omistajien omistuksia tilinpäätöshetkellä. Alla on esitetty tietoja määräysvallattomien omistajien osuuksista vertailukaudella.

Esitetyt tilinpäätöstiedot on oikaistu POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen laadintaperiaatteiden mukaisiksi. Tiedoissa ei ole huomioitu muiden Ryhmään yhdisteltävien yhteisöjen välisten sisäisten erien eliminointeja. POP Pankkiliiton konserniin on yhdistelty hankintamenetelmällä POP Pankkiliitto osk:n kokonaan omistama tytäryhtiö Bonum Pankki Oyj sekä pääomaosuusmenetelmällä sen omistusosuutta vastaava osuus POP Holding konsernista. POP Holding konserniin on yhdistelty POP Holding Oy:n kokonaan omistama tytäryhtiö Suomen Vahinkovakuutus Oy. Esitettyjen konsernien sisäiset erät on eliminoitu.

Yhtiön nimi	Määräysvallattomien omistusosuus 31.12.2015	Määräysvallattomien osuus voitosta tai tappiosta 1.1.-31.12.2015	Määräysvallattomien osuus omasta pääomasta 31.12.2015
POP Pankkien vakuusrahasto	21,7 %	-2	2 771
POP Pankkiliiton konserni	22,1 %	-145	-267
POP Holding konserni	2,0 %	-109	182

Yhteenveto taseesta 31.12.2015

(1 000 euroa)	POP Pankkien vakuusrahasto	POP Pankkiliiton konserni	POP Holding konserni
Rahat ja saamiset	50	251 242	3 810
Sijoitukset	12 818	172 086	-
Muut varat	26	5 926	9 164
Varat yhteensä	12 894	429 254	12 974
Velat	136	412 911	41 560
Nettovarallisuus	12 758	16 343	-28 586
Määräysvallattomien omistajien osuus nettovarallisuudesta	2 771	-267	182
Rahavarat tilikauden alussa	526	9 898	1 834
Rahavarat tilikauden lopussa	50	196 392	3 810

Yhteenveto tuloslaskelmasta 1.1.-31.12.2015

(1 000 euroa)	POP Pankkien vakuusrahasto	POP Pankkiliiton konserni	POP Holding konserni
Liiketoiminnan tuotot	169	10 588	5 188
Liiketoiminnan kulut	-162	-10 580	-10 538
Tilikauden tulos	-7	-657	-5 404
Muut laajan tuloksen erät	-126	-88	-49
Tilikauden laaja tulos	-133	-745	-5 453
Määräysvallattomien omistajien osuus tilikauden tuloksesta	-2	-145	-109
Määräysvallattomien omistajien osuus laajasta tuloksesta	-29	-164	-110

POP Pankki -ryhmän vaikutuspiirissä ei ole strukturoituiksi yhteisöiksi luokiteltavia yhteisöjä.

Merkittävät rajoitukset

POP Pankki -ryhmän oman pääoman eriin ei liity merkittäviä rajoituksia, jotka koskevat varojen käyttöä.

LIITE 59.30 Lähipiiritiedot

POP Pankki -ryhmän lähipiiriin kuuluvat POP Pankkiliitto osk:n hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenet sekä näiden läheiset perheenjäsenet. Lähipiiriin kuuluu myös POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtaja ja hänen sijaisensa. Lisäksi lähipiiriin kuuluvat edellä mainittujen henkilöiden määräysvallassa olevat yritykset.

Alla on esitetty liiketapahtumat johtoon kuuluvien avainhenkilöiden ja muiden lähipiiriin kuuluvien tahojen kanssa. Johtoon kuuluvia avainhenkilöitä ovat hallintoneuvoston ja hallituksen jäsenet sekä POP Pankkiliitto osk:n toimitusjohtaja ja hänen varahenkilönsä.

Liiketapahtumat lähipiiriin kuuluvien tahojen kanssa

(1 000 euroa)	Johtoon kuuluvat avainhenkilöt		Muut	
	31.12.2016	31.12.2015	31.12.2016	31.12.2015
Varat				
Luotot	2 813	2 622	3 743	924
Velat				
Talletukset	1 527	1 620	1 999	352
Taseen ulkopuoliset sitoumukset				
Luottolupaukset	76	47	5	1
Takaukset	630	504	902	342
Lähipiiriin sijoitukset muihin osuuksiin kuin jäsenosuuksiin	241	220	106	96
Lähipiiriin omistamat jäsenosuudet (kpl)	31	31	22	22

(1 000 euroa)	Johtoon kuuluvat avainhenkilöt		Muut	
	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Tuotot ja kulut				
Korkotuotot	26	28	56	12
Korkokulut	12	17	15	2
Vakuutusmaksutuotot	16	17	9	3

Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden saama kompensatio

(1 000 euroa)	1.1.-31.12.2016	1.1.-31.12.2015
Lyhytaikaiset työsuhde-etuudet	2 284	2 441
Työsuhteen päättymisen jälkeiset etuudet	36	44
Johtoon kuuluvien avainhenkilöiden saama kompensatio yhteensä	2 319	2 486

Allekirjoitukset

Olemme hyväksyneet lain talletuspankkien yhteenliittymästä tarkoittaman POP Pankki -ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen 31.12.2016 päättyvältä tilikaudelta. Toimintakertomus ja tilinpäätös annetaan tiedoksi POP Pankkiliitto osk:n osuuskunnan kokoukselle 6.4.2017.

Espoossa, 21. helmikuuta 2017

POP Pankkiliitto osk:n hallitus

Teemu Teljosuo

hallituksen puheenjohtaja

Juha Niemelä

hallituksen varapuheenjohtaja

Ari Heikkilä

hallituksen jäsen

Petri Jaakkola

hallituksen jäsen

Marja Pajulahti

hallituksen jäsen

Soile Pusa

hallituksen jäsen

Hannu Tuominiemi

hallituksen jäsen

TILINPÄÄTÖSMERKINTÄ

Suoritetusta tilintarkastuksesta on tänään annettu kertomus.

Espoossa, 22. helmikuuta 2017

KPMG Oy Ab

Johanna Gråsten

KHT

TILINTARKASTUSKERTOMUS

POP Pankkiliitto osk:n jäsenille

TILINPÄÄTÖKSEN TILINTARKASTUS

Lausunto

Olemme tilintarkastaneet talletuspankkien yhteensiittymästä annetun lain tarkoittaman POP Pankki -ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen tilikaudelta 1.1.-31.12.2016. Tilinpäätös sisältää yhdistellyn taseen, tuloslaskelman, laajan tuloslaskelman, laskelman oman pääoman muutoksista, rahavirtalaskelman ja liitetiedot, mukaan lukien yhteenveto merkittävimmistä tilinpäätöksen laatimisperiaatteista.

Lausuntonamme esitämme, että yhdistelty tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan POP Pankki -ryhmän taloudellisesta asemasta sekä sen toiminnan tuloksesta ja rahavirroista EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti.

Lausunnon perustelut

Olemme suorittaneet tilintarkastuksen Suomessa noudatettavan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti. Hyvän tilintarkastustavan mukaisia velvollisuuksiimme kuvataan tarkemmin kohdassa Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa.

Olemme riippumattomia POP Pankki -ryhmän tilinpäätöksen yhdisteltävistä yhteisöistä niiden Suomessa noudatettavien eettisten vaatimusten mukaisesti jotka koskevat suorittamaamme tilintarkastusta ja olemme täyttäneet muut näiden vaatimusten mukaiset eettiset velvollisuutemme.

Käsityksemme mukaan olemme hankkineet lausuntonomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä.

Olenaisuus

Tarkastuksemme laajuuteen on vaikuttanut soveltamamme olenaisuus. Olenaisuus on määritetty perustuen ammatilliseen harkintaamme ja se ohjaa tarkastustoimenpiteiden luonteen, ajoituksen ja laajuuden määrittämisessä, sekä todettujen virheellisyyksien vaikutusten arvioimisessa suhteessa tilinpäätöksen kokonaisuutena. Olenaisuuden taso perustuu arvioomme sellaisten

virheellisyyksien suuruudesta, joilla yksin tai yhdessä voisi kohtuudella odottaa olevan vaikutusta tilinpäätöksen käyttäjien tekemiin taloudellisiin päätöksiin. Olemme ottaneet huomioon myös sellaiset virheellisyydet, jotka laadullisten seikkojen vuoksi ovat mielestämme olennaisia tilinpäätöksen käyttäjille.

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat

Tilintarkastuksen kannalta keskeiset seikat ovat seikkoja, jotka ammatillisen harkintamme mukaan ovat olleet merkittävimpiä tarkastuksen kohteena olevan tilikauden tilintarkastuksessa. Nämä seikat on otettu huomioon tilinpäätökseen kokonaisuutena kohdistuneessa tilintarkastuksessa sekä laatiessamme siitä annettavaa lausuntoa, emmekä anna näistä seikoista erillistä lausuntoa.

Olemme ottaneet tilintarkastuksessaamme huomioon riskin siitä, että johto sivuuttaa kontroleja. Tähän on sisältynyt arviointi siitä, onko viitteitä sellaisesta johdon tarkoitushakuisesta suhtautumisesta, josta aiheutuu väärinkäytöksestä johtuvan olennaisen virheellisyyden riski.

Tilinpäätöstä koskevat hallituksen ja toimitusjohtajan velvollisuudet

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat yhdistellyn tilinpäätöksen laatimisesta siten, että yhdistelty tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan EU:ssa käyttöön hyväksytyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien (IFRS) mukaisesti ja siten, että tilinpäätös antaa oikean ja riittävän kuvan Suomessa voimassa olevien tilinpäätöksen laatimista koskevien säännösten mukaisesti ja täyttää lakisääteiset vaatimukset.

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat myös sellaisesta sisäisestä valvonnasta, jonka ne katsovat tarpeelliseksi voidakseen laatia tilinpäätöksen, jossa ei ole väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyyttä.

Hallitus ja toimitusjohtaja ovat tilinpäätöstä laatiessaan velvollisia arvioimaan POP Pankki -ryhmän kykyä jatkaa toimintaansa ja soveltuvissa tapauksissa esittämään seikat, jotka liittyvät toiminnan jatkuvuuteen ja siihen, että tilinpäätös on laadittu toiminnan jatku-

vuuteen perustuen. Tilinpäätös laaditaan toiminnan jatkuvuuteen perustuen, paitsi jos POP Pankki -ryhmä aiotaan purkaa tai toiminta lakkauttaa tai ei ole muuta realistista vaihtoehtoa kuin tehdä niin.

Tilintarkastajan velvollisuudet tilinpäätöksen tilintarkastuksessa

Tavoitteenamme on hankkia kohtuullinen varmuus siitä, onko tilinpäätöksessä kokonaisuutena väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvaa olennaista virheellisyttä, sekä antaa tilintarkastuskertomus, joka sisältää lausuntomme. Kohtuullinen varmuus on korkea varmuustaso, mutta se ei ole tae siitä, että olennainen virheellisyys aina havaitaan hyvän tilintarkastustavan mukaisesti suoritettavassa tilintarkastuksessa. Virheellisyyksiä voi aiheutua väärinkäytöksestä tai virheestä, ja niiden katsotaan olevan olennaisia, jos niiden yksin tai yhdessä voitaisiin kohtuudella odottaa vaikuttavan taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella.

Hyvän tilintarkastustavan mukaiseen tilintarkastukseen kuuluu, että käytämme ammatillista harkintaa ja säilytämme ammatillisen skeptisyyden koko tilintarkastuksen ajan. Lisäksi:

- Tunnistamme ja arvioimme väärinkäytöksestä tai virheestä johtuvat tilinpäätöksen olennaisen virheellisuuden riskit, suunnitellaan ja suoritamme näihin riskeihin vastaavia tilintarkastustoimenpiteitä ja hankimme lausuntomme perustaksi tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä. Riski siitä, että väärinkäytöksestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta on suurempi kuin riski siitä, että virheestä johtuva olennainen virheellisyys jää havaitsematta, sillä väärinkäytökseen voi liittyä yhteistoimintaa, väärentämistä, tietojen tahallista esittämättä jättämistä tai virheellisten tietojen esittämistä taikka sisäisen valvonnan sivuuttamista.
- Muodostamme käsityksen tilintarkastuksen kannalta relevantista sisäisestä valvonnasta pystyäksemme suunnittelemaan olosuhteisiin nähden asianmukaiset tilintarkastustoimenpiteet mutta emme siinä tarkoituksessa, että pystyisimme antamaan lausunnon POP Pankki -ryhmän sisäisen valvonnan tehokkuudesta.
- Arvioimme sovellettujen tilinpäätöksen laatimisperiaatteiden asianmukaisuutta sekä johdon tekemien kirjanpidollisten arvioiden ja niistä esitettävien tietojen kohtuullisuutta.

- Teemme johtopäätöksen siitä, onko hallituksen ja toimitusjohtajan ollut asianmukaista laatia tilinpäätös perustuen oletukseen toiminnan jatkuvuudesta ja teemme hankkimamme tilintarkastusevidenssin perusteella johtopäätöksen siitä, esiintyykö sellaista tapahtumiin tai olosuhteisiin liittyvää olennaista epävarmuutta, joka voi antaa merkittävää aiheutta epäillä POP Pankki -ryhmän kykyä jatkaa toimintaansa. Jos johtopäätöksemme on, että olennaista epävarmuutta esiintyy, meidän täytyy kiinnittää tilintarkastuskertomuksessamme lukijan huomiota epävarmuutta koskeviin tilinpäätöksessä esitettaviin tietoihin tai, jos epävarmuutta koskevat tiedot eivät ole riittäviä, mukauttaa lausuntomme. Johtopäätöksemme perustuvat tilintarkastuskertomuksen antamispäivään mennessä hankittuun tilintarkastusevidenssiin. Vastaiset tapahtumat tai olosuhteet voivat kuitenkin johtaa siihen, ettei POP Pankki -ryhmä pysty jatkamaan toimintaansa.
- Arvioimme tilinpäätöksen, kaikki tilinpäätöksessä esitettävät tiedot mukaan lukien, yleistä esittämistapaa, rakennetta ja sisältöä ja sitä, kuvastaako tilinpäätös sen perustana olevia liiketoimintoja ja tapahtumia siten, että se antaa oikean ja riittävän kuvan.
- Hankimme tarpeellisen määrän tarkoitukseen soveltuvaa tilintarkastusevidenssiä POP Pankki -ryhmään kuuluvia yhteisöjä tai liiketoimintoja koskevista taloudellisesta informaatiosta pystyäksemme antamaan lausunnon yhdistellystä tilinpäätöksestä. Vastamme tilintarkastuslausunnosta yksin.
- Perehdymme POP Pankki -ryhmän jäsenyhteisöjen noudattamiin tilinpäätösperiaatteisiin sekä jäsenyhteisöjen tilintarkastuskertomuksiin, jotka on annettu POP Pankki -ryhmän yhdistellyn tilinpäätöksen tarkastusta varten.

Kommunikoimme hallintoelinten kanssa muun muassa tilintarkastuksen suunnitellusta laajuudesta ja ajoituksesta sekä merkittävistä tilintarkastushavainnoista, mukaan lukien mahdolliset sisäisen valvonnan merkittävät puutteellisuudet, jotka tunnistamme tilintarkastuksen aikana.

MUUT RAPORTOINTIVELVOITTEET

Muu informaatio

Hallitus ja toimitusjohtaja vastaavat muusta informaatiosta. Muu informaatio käsittää toimintakertomukseen

sisältyvän muun informaation kuin tilinpäätöksen ja sitä koskevan tilintarkastuskertomuksen. Olemme saaneet toimintakertomuksen käyttöömmme ennen tämän tilintarkastuskertomuksen antamispäivää.

Tilinpäätöstä koskeva lausuntonamme ei kata muuta informaatiota.

Velvollisuutenamme on lukea edellä yksilöity muu informaatio tilinpäätöksen tilintarkastuksen yhteydessä ja tätä tehdessämme arvioida, onko muu informaatio olennaisesti ristiriidassa tilinpäätöksen tai tilintarkastuksessa hankkimamme tietämyksen kanssa tai vaikuttaako se muutoin olevan olennaisesti virheellistä. Toimintaker-

tomuksen osalta velvollisuutenamme on lisäksi arvioida, onko toimintakertomus laadittu sen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Lausuntonamme esitämme, että toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen tiedot ovat yhdenmukaisia ja että toimintakertomus on laadittu toimintakertomuksen laatimiseen sovellettavien säännösten mukaisesti.

Jos teemme toimintakertomukseen sisältyvään informaatioon kohdistamamme työn perusteella johtopäätöksen, että kyseisessä muussa informaatiossa on olennainen virheellisyys, meidän on raportoitava tästä seikasta. Meillä ei ole tämän asian suhteen raportoitavaa.

Espoo 22. helmikuuta 2017

KPMG OY AB

Johanna Gråsten

KHT

POP Pankki
Lähellä ihmistä